

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

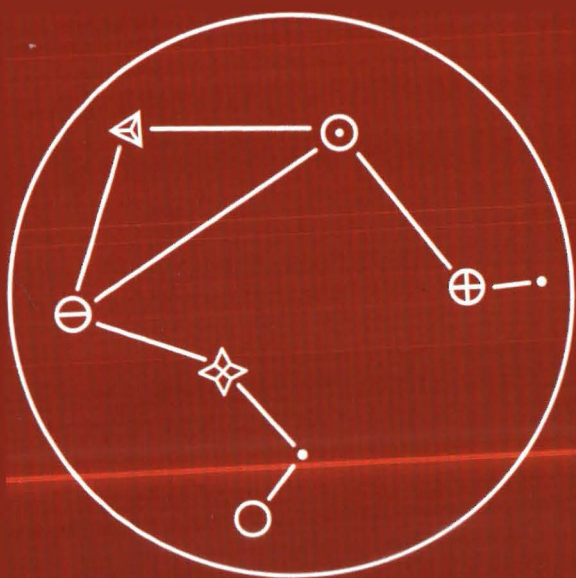
NEDRET GÜVENÇ

Kendini Arayan Yıldız

NEDRET GÜVENÇ
Kendini Arayan Yıldız

ayizi kitap

KENDİNİ ARAYAN YILDIZ

NEDRET GÜVENÇ

İzmir'de doğdu. İlk defa 1948'de, Avni Dilligil'in kurmuş olduğu İzmir Şehir Tiyatrosu'nda sahneye çıktı. 1950'de İstanbul Şehir Tiyatroları'na katıldı ve tam kırk yedi sezon, ara vermeden mesleğini sürdürdü. 1959-60 yıllarında Devlet Tiyatroları'nda konuk oyuncu olarak roller aldı. Tiyatro çalışmalarının yanı sıra, pek çok film, radyo tiyatrosu, dublaj ve televizyon çalışması yaptı. 1995'te İstanbul Şehir Tiyatroları'ndan emekli olarak ayrılan Nedret Güvenç, Tiyatro İstanbul kadrosuna katıldı.

Oynadığı oyunlardan bazıları: Boş Beşik, Alcestis, Beyaz Güvercin, Cyrano de Bergerac, Rüya Gibi, Tartuffe, Therese Raquin, İhtiras Tramvayı, Hile ve Sevgi, Macbeth, Hırçın Kız, Günden Geceye, Aşk Mektupları, Eskimeyen Oyun.

Ödülleri: Türk Film Dostları Derneği Ödülü: Kanlı Para; Altın Portakal: Kötü Tohum; İlhan İskender Ödülü: *Cyrano de Bergerac*'daki Roxanne rolü ile; Kültür Bakanlığı Onur Ödülü: Günden Geceye; Avni Dilligil En Başarılı Kadın Oyuncu Ödülü: *Günden Geceye* ve *Aşk Mektupları*'ndaki rolleriyle iki kez; Schiller Madalyası: *Hile ve Sevgi*; Afife Jale En Başarılı Kadın Sanatçı Ödülü: *Eskimeyen Oyun* 1996-1997.

ayizl
kitap

Ayizi Yayınları 47
Kadınlar ve Hayatlar Dizisi ▼ 7. Kitap
Yayın Koordinatörü: İlknur Üstün

KENDİNİ ARAYAN YILDIZ
Nedret Güvenç
1.Baskı, Haziran 2017, Ankara
ISBN: 978-605-83419-7-5
Yayıncı Sertifika No: 20762

Kendini Arayan Yıldız'ı
Nedret Güvenç yazdı,
Can Cankoçak yayına hazırladı,
tasarımı Tennur Baş yaptı.

Nedret Güvenç fotoğraflarının bir kısmını
bize sağlayan Kadın Eserleri Kütüphanesi
ve Bilgi Merkezi Vakfı'na teşekkür ederiz.

Baskı ve Cilt:
Sena Ofset
Sertifika No: 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: + 90 212 613 03 21

AYIZİ YAYINLARI

A: Atatürk Bulvarı No: 223/12 06680 Kavaklıdere/Ankara Türkiye
T: +90.312.467 16 18 F: +90.312.467 16 19
W: www.ayizi.com.tr E: bilgi@ayizi.com.tr

KENDİNİ ARAYAN YILDIZ

NEDRET GÜVENÇ

İçindekiler

Beyaz Güvercin'le Geçmişe Yolculuk - Nacide Berber	7
KUM ZAMBAKLARI	47
NAİF BİR YEMEK	57
KURABİYE SEVGİLİM	69
BENİM GÜZEL BABAM	83
KIRMIZI TERLİKLER	89
İYİMSER BİR NOSTALJİ	105
ALTMİŞ ALTI YIL GECİKEN MEKTUP	111
CEBECİ'DE KAYBOLAN OKUL (Zibende Hanım)	121
İLK GÖRÜŞTE AŞK	145
İŞİĞA DOĞRU	153
NAZLI KIZ	161
AŞK YOKSUNLARI Asklepion ve Otesi	181
MİNE'NİN AŞK ÇIKMAZI	205
YALNIZLIK	239
BALTA SESLERİ	253
ÖRDEK MİSALİ	271
GÜNER	281
ARKADAŞ	303
NISA	325
YOLCU MELEKLER	333
HADİ CANIM SEN DE	341
KENDİNİ ARAYAN YILDIZ	347

BEYAZ GÜVERCİN'LE GEÇMİŞE YOLCULUK

Nacide Berber

NACİDE BERBER: Sohbetimize ters bir zaman akışından başlayalım istiyorum. Bugünden baktığınızda Türkiye yaşamında, tiyatro ve sinemada nasıl bir iz bıraktığınızı düşünüyorsunuz? Yaşadığınız dönemin ruhu nasıldı?

NEDRET GÜVENÇ: Ben yaşım gereği birkaç jenerasyon yaşadım. Benim başladığım yıllarda daha muhafazakârdı tiyatro, daha çok oyun yazarına tabiydik. Belli kurallara çok dikkat ederdik. Belli bir disiplin vardı; Muhsin Ertuğrul disiplini vardı, ona çok tabi olurduk. Çok sansür vardı, özellikle radyo oyunlarında. 80'li yıllarda "Hanımlar Sizin İçin" diye bir program yaptım, gelen tekst evvela yukarıya giderdi, kırmızı kalemle çizilirdi, çizilirdi. Biz isyanlar halindeydik. Radyo oyunlarında da aynı şey olurdu, kelimeler

değiştirilirdi, cümleler atılırdı. 60'lı, 70'li, 80'li yılların baskıları altında yetiştik. Özellikle 70'lerdeki terör yıllarında çok ikilemler yaşadık. Bir yanda özgürlük uğruna savaşan çocuklar vardı, bir yanda onları acımasızca katleden, öldüren, vuran, kıran kolluk kuvvetleri vardı. Biz sanatçılar çok şaşkındık ama çok şükür onları atlattık derken daha sunurlusu geldi, din baskısı geldi bu defa. Şunu söyleyebilirim ki, hiçbir zaman -başlangıçtan bu tarihe kadar- baskısız, özgürce kendi fikirlerimi, düşüncelerimi ifade edebilecek gibi değildim. Daima ölçülü, maazallah ne derler düşüncesiyle hareket ettim. Ne derlerse desinler, korkma korkma desem de o zaman ben perde açamazdım, rol oynayamazdım. Bir Shakespeare oynayamazdım, Moliere oynayamazdım, bir Haldun Taner, bir Reşat Nuri oynayamazdım. Yani sahnemden mahrum kalırdım. O bakımdan ödünler üzerine ödünler verdim. Hiçbir zaman özgürlükçü fikirlerimi rahatça kullanamadım çünkü ödenekli bir tiyatrodaki çalışıyordum. Özgür ve serbest bir tiyatrodaki çalışıyordum, tiyatromun kapanmasına rağmen, ki Ankara Sanat'ta bu çok olmuştur, Genco'da çok olmuştur, Gülriz'de olmuştur. Haldun'da olmadı çünkü Haldun tamamen Amerikan tiyatrosu tarzında bir tiyatro yaptı; daha neşeli, daha komedyen, daha hava cıva demeyeyim haksızlık olur ama daha hafif oyunlar sergiledi. Bizim gibi davası olan oyunlara eğilemedi, eğilmedi. Oysa bir Gülriz Sururi, Engin Cezzar olsun, Halk Sanat Tiyatrosu, Ankara Sanat Tiyatrosu olsun, Genco olsun, bunlar davası, kavgası olan tiyatrolardı. Biz bu kavgaya yeterince iştirak edemedik. Belki yazılarımızda, fikirlerimizde, konuşmalarımızda yaptık ama ödenekli tiyatro olduğumuz için bu kavgamızı kendi içimize saklamak zorunda kaldık. İşte bunun baskıları ile geldim ben bugüne kadar. Hâlâ bile bugün özgürce konuşamıyorum ama artık bugün bu yaştan sonra

bana ne yapabilirler ki? Hayır diyeceğim efendim, hayır diyeceğim, ben bu anayasayı kabul etmeyeceğim. Büyük Türkiye Cumhuriyeti'nin yok edilmesine, sonunun ne olacağını bilmediğimiz bir mecraya doğru sürüklenmesine karşıyım. Kurulu bir düzen ve cumhuriyetimiz var, bunu korumak zorundayız. Bu çok güzel bir şey, dünyanın bize imrendiği bir şey bu. Onun için hayır hayır hayır diyeceğim.

Peki sizin döneminizdeki tiyatro ve sinema ile bugünün tiyatro ve sinemasını karşılaştırdığınızda neler değişti sizce?

Bugün nispeten çocuklar daha özgür. Sinemada olsun daha özgür, aldılar başlarını gidiyorlar. Dışarda da takdir ediliyorlar, ödüller alıyorlar. Tiyatroda da nispeten daha rahat

çocuklar. Kelle koltuk gidiyorlar ama onlar için hem korkuyorum hem takdir ediyorum onları. Çok heyecanlanıyorum, bayılıyorum onlara. Onun için bugünün gençleri daha bir pervasız, sana örnek verebilirim. O kadar çok tiyatro var ki hangisinden bahsedeyim bilmiyorum. Eskiden biz Dram Tiyatrosu, Komedi Tiyatrosu, İstanbul Tiyatrosu, Toto Karaca, Muammer Karacalar filan birkaç sahneydik. En bilemedin on - on beş perde açılırdı gecede ama şimdi kırk - elli perde açılıyor gecede. Bu ne güzel bir şey, hep bunları hayal ederdik. Ama ne derece kaliteli olabiliyor, ne dereceye kadar kendi fikirlerini savunabiliyorlar, ne dereceye kadar kelle koltukta gidebiliyorlar bilmiyorum. Seyirci bulabiliyorlar mı bilmiyorum. DOT çok iyiydi mesela, epeydir sesi çıkmıyor. Sonra başka bir şey geldi, bizi çelen, bütün tiyatrolara çelme takan bir şey: diziler. Bu diziler yüzünden, çocuklara hak da veriyorsun, tabi onun da karnı doycak, tabi o da ev alacak, tabi onun da arabası olacak, o da evlenecek. Onun için bir diziden aldığı büyük paralar için tiyatroyu feda edebiliyor. Bak mesela ben Kanlı Nigar'ı sahneye koyacaktım, güzel bir kadro yaptık Tiyatro Kedi'ye. Kantolar şunlar bunlar, eski orta oyunundan aldığım formatlarla çok güzel, şahane bir reji tasarladım. Müziklerini seçtim, danslarını seçtim. Mişka diye bir Rus balet, onunla danslarını seçtik filan yaptık, başrol oyuncusuna bir dizi çıktı, bıraktı bizi gitti. Ay onun yerine birini bulalım derken diğer başrole de bir dizi çıktı, bıraktı gitti. Ve ben masa başında Kanlı Nigar'ı sahneye koydum ve öylece duruyor. Günün birinde aktör bulabilir de koyabilirim diye. Aynı şey Gencay Gürün'ün de başına çok geldi. Bak benim bir ilkem vardır, bunu özdeyiş gibi kullanabilirsin: Tiyatroda, sanatta da ama tiyatro diyelim, 'mahrumiyet ve kesinti sanattan ödün demektir'. Ve biz bunu yaşadık yıllar yılı. Bu ödünleri verdik, istediğimiz

gibi görkemli sahneler a amadık. Bir zamanlar, yani 40'lı 50'li yıllarda, ben 50'li yıllarda İstanbul'da sahneye  kmıştım. Hakikaten çok görkemli, zengin içerikli sahneler açtık. Kimse içimize karışmıyordu. Ama ben ne zaman ki Bertolt Brecht'in *Sezuan'ın İyi İnsanı*'nı oymaya kalktım, provalar yaptık, tam perdeyi açacağız bazı siyah pardösülü adamlar geldiler, seyrettiler ve "Brecht Doğı Almanyalı kom n st bir yazardır, bizim ülkemizin politik anlayışına aykırı bir yazardır, onun için bu oyunu oynayamazsınız," dediler. Genel provada oyunumu kaldırdılar. Bir yakınım ölmüş gibi oldum. Böyle baskılar 70'lere doğı başladı. Hâlâ da sürüyor.

Hangi tiyatroları takip ediyorsunuz şu anda?

Takdir ettiğim, hayranlık duyduğum bir tiyatro da Işıl Kasapoğlu'nun açtığı Semaver Kumpanyası. Hâlâ s r d r yor, hem de tamamen tesettürlü halk kesimi olan Kocamustafapaşa'da! Perdesini devamlı açıyor ve seyirci buluyor. Bu bakımdan çok takdir ediyorum. Ankara Sanat Tiyatrosu gibi sevdiğim cesur tiyatrolardan biridir.

Siz Türkiye sinema ve tiyatrosunda gerçekten önemli izler bırakan oyunculardan, ses sanatçılarından birisiniz. Tiyatro ve sinemada canlandırdığınız karakterlerin, rollerin insanlar üzerindeki etkileri nasıl olmuştu o dönemlerde? Hem sanatsal hem de toplumsal açıdan...

O bakımdan çok talihliydim. Yaklaşık seksenin üzerinde başrol m var. Hepsi birbirinden güzel, hepsi başyapıt oyunlardır. Zaman içinde yavaş yavaş bir başrol oyuncusu

oldum. On sekiz yaşımda ilk defa sahneye çıktım ve yirmi bir yaşımda bir başrol oyuncusu olmuştum artık İstanbul Şehir Tiyatroları'nda. O dönem televizyon yoktu, ek kazanç, çalışma olarak radyo oyunları yapardık. Ama tiyatro ağırlıktaydı ve tiyatro seyircisi çoktu. Tepebaşı'ndaki Dram Tiyatrosu efsane bir tiyatroydu, ne yazık ki yandı. Orda ben çok talihli oldum, birbirinden güzel roller oynadım. Hangi birini saysam ki sana. Mesela bir *Beyaz Güvercin* oynadım ki (Jean) Anouilh'un, adım beyaz güvercine çıktı sağda solda. Mesela *Romeo ve Janet* diye bir oyunda, Janet rolünü oynadım, eşsiz bir roldü. Onun gibi sayabileceğim çok güzel roller vardı. Ankara Devlet Tiyatroları'na konuk olarak davet edildim. Orda Tennessee Williams'ın *İhtiras Tramvayı*, *Baba Evinde Hayat* gibi kapalı gişe oyunlar oynadım. O bakımdan benim 1995 yılında emekli olduktan sonra da dolu dolu geçmiş aşağı yukarı kırk yedi sezonum vardı. Ondan sonra Gencay Gürün'ün tiyatrosuna geçtim. Gencay bana birbirinden güzel roller oynattı. İlk Afife Jale ödülünü aldım mesela; Aleksey Arbuzov'un -Rus bir yazarın- *Eskimeyen Oyunu* ile Haluk Kurtoğlu ile... Işıklar içinde yatsın, Haluk'cum ile beraber oynadık. *Altın Göl* oynadık, oyunlar sahneye koyduk, tiyatronun peşini bırakmadım. Ama şimdi de yazılarımla, kitaplarımla, eşimle dostumla elden geldiği kadar tiyatro ve sanat ağırlıklı olmak üzere hayatımı sürdürüyorum. Yoksa yaşamımın anlamı kalmaz, sudan çıkmış balık gibi olurum.

İyi ki de bırakmamışsınız gerçekten tiyatronun peşini... Peki bir yandan anlattığınız bütün hikâyelerde kadın olmak nasıl bir şeydi sizin için, nasıl yaşadınız onu da merak ediyorum. Zorluklarla karşılaştınız mı?

Tabi zordu canım, başlangıç yıllarında, hatta yaşlı bir hanımefendi bana “Kızım ne diye çıkıyorsun öyle ortalıklarda insanların içine? Tabi para kazanman lazım ama git o zaman daktilo filan yaz,” dedi. Bunu bana söylediği zaman 60’lı yıllardı. “Hanımefendiciğim, ben para almasam da sahneye çıkarım,” dedim. “O başka türlü bir şey, size nasıl anlatsam,” dedim. Çok şaşırdı, hayretler içinde kaldı. (Gülüyor) Oysa ben sahneye çıkacağımı söylediğim zaman annemin gözleri parladı sevinçten. Bakın 40’lı yıllardan bahsediyorum, 48’de ben profesyonel oldum. Şehriban Güvenç Hanım, Karşıyaka’nın en güzel kadınıydı, İzmirliyiz ya. Babam hiç itiraz etmedi. Yalnız eniştem “Sahneye çıkarsa ablasını boşarım,” dedi. (Gülüyor.) Zaman içerisinde o işi yapmadığı gibi, o da benim hayranım oldu, çok sevdi. Böyle birtakım baskılar vardı ama bana rastlamadı. Ama baskı altında kalan çok arkadaşlarım olduğunu bilirim. Bizlere değişik türden insanlar gibi bakarlardı, gerek mahallede gerek sokakta gerek çarşıda pazarda “Aaa, onlar artis!” diye. Çok daha eski dönemde duymuşsunuzdur, oyuncuların şahitliği kabul edilemezmiş. Cumhuriyet döneminden sonra bu değişti tabi. (Gülüyor) Afife Jale’nin çektiklerini biliyorsunuz değil mi? Ama o dönem gibi değil bizim dönemimiz çünkü benim önümde yolumu açan bir Bedia Muvahhit vardı, bir Nehire Nehir vardı, bir Halide Pişkin vardı, bir Şaziye Moral vardı, bir Gülistan Güzey vardı, Şevkiye May, Cahide Sonku vardı, Semiha Berksoy vardı. Bunlar her şeye rağmen 30’lu, 40’lı yıllarda bütün mücadeleyi zaten vermişler. O taşlı topraklı yolları geçmişler; biz çok rahat ilerledik. 50’li yıllarda doğrusu ben baskı altında kalmadım. Kadın olmak ve sahne sanatçısı olmak her zaman övündüğüm, güvendiğim ve rahatlıkla çalıştığım ve kendimi yavaş yavaş bulduğum, kariyerimi yaptığım bir sektör oldu.

Peki sektörün içine girdikten sonra kadın-erkek ayrımcılığı hissettirildi mi size?

Tiyatroda pek olmaz. Tiyatrocular rahat insanlardır. Hocalarım oldu mesela, Vasfi Rıza Zobu, Hüseyin Kemal Gürmen, hepsi ışıklar içinde yatsınlar, hiçbir zaman mesleki açıdan meslektaşlarımdan baskı görmedim. Bilakis teşvik gördüm.ERCÜMENT Behzat Lav, diksiyon fonetik hocasıydı, aynı zamanda şair, Türkçemin üzerinde çok durdu. Kemal Tüzün Bey, Türkçemin üzerinde çok durdu. İbrahim Delideniz, eğer yanlış tonlama yaparsam bas bas bağıırırdı, eğer güzel bir tonlama yaparsam çıkarır para verirdi. (Gülüyor) Beceremediğim, telaffuz edemediğim Arapça bir deyim geldiği zaman hemen Vasfi Hoca'ya telefon açardım, o bana doğrusunu söylerdi. Türkçemi de oldura oldura, aktör arkadaşlarımla, aktör abilerimle, Talat Artemel, Hadi Hün, bunlar hayran olduğum oyunculardı. Hocam Avni Dilligil, muhteşem bir hocaydı. Onun elinde yetiştim zaten, o bakımdan erkek arkadaşlardan hiç baskı görmedim. Gören varsa onlar için üzülürüm, ben talihliydim bu bakımdan.

Yola çıkış hikâyeniz gerçekten muhteşem bir kadro ile başlıyor... Peki oyunculuk ateşi ilk ne zaman ve nerede düştü gönünüze?

O ateş galiba benliğimin içindeydi, bilinçaltındaydı. Bilinç üstüne çıktığı zaman, şöyle bir şey, devlet konservatuarında şan ve piyano talebesiydim. Aynı zamanda korodaydım. Şimdi maaşlı koro kadrosu var, o zaman opera korolarında ve diğer korolarda bizler, talebeler kullanılırdı. 9. Senfoni'nin korosunda Almanya'dan bir şef geldi. İlk önce koro petitör

bizi çalıştırdı. Sonra şefle birlikte 9. Senfoni'nin çalışmalarına başladık, soprano, alto, bariton ve tenor olmak üzere. Aynı zamanda dört solist ve koro. Biz muhteşem bir konser verdik, Alman şef de çok beğendi. Ankara'da iki konser verdik, İstanbul'dan davet aldık. On altı yaşımıydım. O sabah aylardan Mayıs'tı, Galatasaray Lisesi'nin yatakhanelerinde yatıyorduk; tatildi okullar. Tiyatroyu görmek istedim, hep içimde vardı, tiyatro çalışmalarını görürdüm, takip ederdim mektepte de. Carl Eber'in, Mahir Canova'nın çalışmalarını görürdüm, izlerdim. Bir tiyatrocı olmak istediğim hep aklımdaydı. Beni müzik tahsiline gönderdiler, tiyatroya göndermediler. Sesin var, müzikaliten var, opera çalış diye. Halbuki aklım hep tiyatroydaydı. Neyse, Dram Tiyatrosu'na gitmek istedim, nerde diye sordum, "Şu sokağı geç karşına çıkar," dedi Beyoğlu'nda biri. Geçtim hakikaten, "İlk Görüşte Aşk" diye bir öyküm vardır. Orda gördüm, tiyatroyu gördüm, tanıdım. Meğer beş - on yıl sonra ben orda oynayacakmışım. O zaman karar verdim, on altı yaşındaydım, Dram Tiyatrosu'nun sahnesinde, bir gün bu tiyatroda oynayacağım diye. İzmirli olduğum için İzmir Şehir Tiyatroları'nda başlamak zorunda kaldım. "Gitme" dediler, "ufalanırsın, dağılırsın" dediler. "Sen kendi şehrinde kal." Orda bir felsefe hocamız vardı; Selahattin Göktepe, aynı zamanda piyanistti. "Burda kal, bak Hamlet oynuyorlar. Şu anda provada Sofokles'in *Herakles* oyunu var," dedi. "Ne diyorsunuz, ben gelmişim Devlet Tiyatroları'ndan orda en güzel oyunlar, Faust'lar, Oidipus'lar, şunlar bunlar seyretmişim yani burda oynuyorlar mı böyle şeyler?" dedim küçümseyerek. "Hiç küçümseme," dedi, "git seyret," dedi. Gittim, Avni (Dilligil) Hoca ile tanıştım, çok sevdi beni. O sırada provalarında (Ferenc) Molnár'ın -Molnár biliyorsunuz ünlü bir Macar tiyatro yazarıdır- *Liliom* isimli bir

müzikalini prova ediyorlardı. Böylece yavaş yavaş girdim, neden olmasın dedim ve kendi şehrimde başladım. Kendi tiyatromda Lady Macduff'tır ilk rolüm, *Macbeth* oyununda. Küçük bir rol vardı Lady Macduff diye, dramatik bir roldü. Öylece başladım, 1948 yılında, on sekiz yaşındaydım. Bir rol bir rol daha, sonra 1950 yılında Demokratlar başa geçince ilk yaptıkları icra tiyatromuzu yıkmak oldu. Halbuki halkın ayağı alışmıştı. İzmir halkı tiyatrosuna sahip çıkmıştı. İzmir Şehir Tiyatrosu Belediye'nin tiyatrosuydu, iyi gidiyorduk. Fakat Demokratlar başa geçince tiyatroyu lağvettiler, bana da İstanbul yolları açıldı. Babam da ölmüştü zaten İstanbul'da onun mezarını ziyaret etmeliydim. İlk filmimi çevirmiştim, seslendirme için de İstanbul'a gelmem lazımdı. Bütün yollar İstanbul'a açılıyordu, kalktım geldim. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda 1950-1951 sezonunda başladım.

Son oynadığınız oyun hangisiydi?

Eugene O'Neill'in *Günden Geceye* oyunu vardır, orda morfinman bir anne vardır. Bir aktörle evlenmiş, çok büyük bir aşk yaşamışlar aktörle, bir çocuk, bir çocuk daha fakat bir süre sonra kapana kısıldığını hissetmiş. Aktör her dakika ramp ışıkları altında; oysa kocasını otel odalarında bekleyen zavallı, yalnız bir kadın. İkinci çocuğunu çok zor doğurmuş, o acıları dinsin diye doktoru morfin vermiş. O morfine de alışmış kadın ve bu morfine kaçış bütün hayatını kapsamış. Çok güzel, bu Eugene O'Neill'in biyografik bir oyunudur, annesidir. Onu oynadım 40. yılımda, çok zor bir roldür. İyi geçti, güzel kritikler aldım. Hatta o oyuna Kültür Bakanlığı'ndan onur ödülü geldi bana. Avni Dilligil başarı ödülü geldi. Ankara turnesine gittik. (Gülüyor) Bilmiyo-

rum nasıl bir sahne, nasıl bir kulis, ne yapacağım, akşam 8.30'da perde açılacak. Akşam saat 6'da gittim, kendime bir soyunma odası köşesi buldum, içim rahat olmalı perde açılmadan önce. Sahneye yakın bir yerde, naylonlarla kendime bir soyunma odası yaptım. Güzel bir aynalı masa buldum. Yönetmen Hakan geldi baktı, "Saat 6.30?" dedi. "Evet, biraz erken geldim," dedim. "Eh anca tabi" diye matrak geçti benle. Ama böyledir benim için, erken giderim, günün gürültüsünden, teferruatından sıyrılmak, uzaklaşmak ve tam kulis sessizliği, sükûneti içinde akşamki oyuna hazırlanmak. Yavaş yavaş makyajını yapmak, yavaş yavaş kostümünü hazırlamak, son cümlelerini hatırlamak, yavaş yavaş seyircinin sesini duymak ve perdeyi açmak. Bu hazırlık çok önemlidir. Bir öykümde ya da yazımda yazdım galiba ben bunu, o çok güzel bir hazırlıktır. O bakımdan, dediğim gibi tiyatro seni senden alır. Egoisttir tiyatro, sana yaşam hakkı vermez. Buna rağmen yaşarsan çok dikkatli olmak zorundasın, ödün vermeden perde açabilmek ve ödün vermeden bir rol bir rol daha... Ama oluyor, ben yaptım mesela; 1960'lı yıllarda Okan'la evlendikten sonra en güzel rollerimi daha önce de sonra da oynadım. Çok güzel roller oynadım. Hiçbir zaman evliliğim ve anneliğim tiyatroma ket vurmadı. Sadece hamileyken bir yıl sahneye çıkmadım. Ama onun yerine bol bol seslendirme yaptım, radyo oyunları yaptım. Başka neler yapmadım ki... Altı aylığa kadar film bile çevirdim. (Gülüyor) Ama sahneye çıkmadım. Bir yıl sonra (Luigi) Pirandello'nun *Kendini Bulmak* oyunu ile döndüm. *Kendini Bulmak* oyunu ile *Kendini Arayan Yıldız* öyküm arasında bir örtüşme var; fakat ben bunu daha sonra fark ettim. *Kendini Arayan Yıldız* sorgulamasını, yalnız kalmış, dağ başında, arabanın içinde, kendimle o sorgulamayı yaptım ya, sonra *Kendini Bulmak* oyununu hatırladım, Pirandello'yu hatırladım,

orda da zavallı aktris kendini arıyor. Donata Genzi, oynadığım rol. Orda da aktris kendini kaybetmiş rolleri arasında ama onun derdi başka. Benim öykümde yazmak istediğim, kendimi tiyatrodan bulmuş, başka mutluluklara kendimi kapatmış olabilir miydim, tiyatro beni nelerden mahrum bıraktı, neler kazandım, neler kaybettim sorgulamasıydı. Halbuki Pirandello'nun *Kendini Bulmak* oyunu klinik bir oyundu; zavallı kadıncağz kişiliğini kaybetmişti rolleri arasında, ben kimim derdindeydi. Öyle ilginç bir roldü ki kutu içinde kutu, ben de bir aktristim ve bir aktristi oynuyordum. Aktris, kendini rolleri içinde arıyordu, kendi kişiliğini kaybetmişti. Böyle hayatta konuşurken, davranırken değişik durumlarda, bir sevgili edinirken oynayarak buluyordu kendini. Hep oynuyordu. En güzel aşk sahnelerini oynayan bir kadın olmasına karşın, kendisi aşk yaşayamıyordu. Çünkü aşk yaşarken kendini oynuyor buluyordu, oynadığını fark ediyordu. Kendinden nefret ediyordu, intihara kadar gidiyordu. Öyle ilginç. Pirandello öyledir zaten, kaz kaz derine gidersin sonunu bulamazsın. Böyle felsefik bir yazardır Pirandello. Her aktristin, her oyuncunun bir Pirandello oynaması lazım. O bakımdan şanslıyım.

Sinema tarafını da ayrıca merak ediyorum.

İlk filmimi yaptım 1950 senesinde, Necati Cumalı'nın *Boş Beşik* oyununu oynadım. Müzikal, trajik bir oyundu. Çok ses getirdi. Filmi İzmir'de çekeceklermiş, Duru Film, Orhan Arıburnu yönetmen, Yüzbaşı Tahsin. Yunan işgali sırasında bir Ege köyünde geçiyor olay. Orda bir Belkis öğretmen rolü vardı. Demişler ki İzmir'de iyi bir kız var, onunla oynayın. Geldiler beni buldular, Yüzbaşı Tahsin filmi için. İlk kontra-

tımı imzaladım. Film Işıklar köyünde İzmir’de çekildi. Benim için çok zor bir yazdı. Babam, İstanbul’a gönderildi, babamı İstanbul’da kaybettim. Tiyatromuz lağvoldu, Avni Hoca’yı görevden aldılar. Mahir Canova geldi, karman çorman oldu. İstanbul’a göçmek zorunda kaldım. Böyle bir karmaşa içerisinde attım kendimi İstanbul’a. Ve İstanbul’a geldim, filmimi seslendirdim. Reşat Nuri Güntekin’in *Eski Şarkı* oyununu oynadım. Uzun hikâyelerdir, bu var galiba öykülerimden birinde. Birdenbire İstanbul’da ünlü oldum. Hatta küçük not defterime yazmışım “Dün gece İstanbul’da bir alev gibi parladım. Güzel Allah’ım, inşallah bu alev bir saman alevi olmaz,” demişim yirmi yaşımın toyluğuyla. (Gülüyor) Ondan sonra hemen İpek Film’le iki film anlaşması yaptım. Onun ardından Duru Film’le iki film anlaşması yaptım. Bir sene sonra meşhur Hıçkırık filmi için beni Erman Film aldı. Böylece filmografım başladı. Geçenlerde film akademisinden mezun Ali Şen diye bir arkadaş geldi, konuştular benimle. Filmografimi çıkarmışlar, televizyon filmleri dahil esas kızı oynadığım, karakter oynadığım filmlerim ve dizilerim dahil tam iki yüz adet filmim var. Zaman bulmuşum yani. Ama ne yapayım mecburdum film çevirmeye. (Gülüyor)

Peki sinemanın anlamı neydi sizin için? Tiyatro ile kıyasladığınızda özellikle...

Bir tiyatrocü disiplini ile çalıştım filmlerimde, sinemalarımında. Belki biraz Yeşilçam’a ters düştüm. Onlar “Bak kızım, şuradan gireceksin, şöyle gireceksin.” Ben neyi oynuyorum, kimi oynuyorum, ne giyeceğim diye soruyorum; “Dur sana söylerler ne giyeceğini. Okursun, anlarsın, gel böyle.” Böyle alaylı bir şey içerisindeydi Yeşilçam. Şimdilerde okullu ço-

cuklar çıktılar da doğru dürüst filmler yapılıyor. Ama buna karşın bir Atıf Yılmaz, Halit Refiğ gibi çok değerli yönetmenlerle de çalıştım. Atıf Yılmaz'ı hiç unutamam, birbirinden güzel filmler... Atıf Yılmaz'la yaptığım filmler, film gibi filmdi onlar. Ama o çarkın içine girdiğin zaman gelen teklifleri kabul ediyorsun çünkü mutfakta tencerenin kaynaması lazım. Tiyatro insanı aç bırakmaz ama hiçbir zaman zengin etmez. Tiyatrodan zengin olmuş bir tek aktör kulu yoktur bu memlekette. Bir tek galiba Muammer Karaca zengin oldu. Onun için biz mecburen yan kazançlar elde ettik, bir yandan tiyatromuz... Ama ben hiçbir zaman yan çalışmalarımda, o disiplin nasıl içime işlemişse, hiçbir zaman ödün vermedim. Tiyatrocu disiplinimi, hazırlığımı... Hatta bu yüzden Halit Refiğ'le kavga ettim, kıyametleri kopardım, benden rolümü aldı. Sebep, başlamadan evvel filme senaryoyu okumak istemişim efendim, kostümlerimi hazırlamak istemişim, nasıl bir rol oynayacağımı anlamak istemişim. Bunun için beni kutlaması lazımdı. "A ben ona anlatırdım, ne demek yani!" demiş. Rolü benden aldı ama burnundan getirdim sonra, onu şikâyet ettim. (Gülüyor) Çok geç de olsa dost olduk tabi. Fakat çok beğenirim, nurlar içinde yatsın. Hele Atıf Yılmaz, ışıklar içinde yatsın. Çok değerli yönetmenlerdi, takdirle, sevgiyle çalıştığım. Bir de Aydın Arakon vardı. Arakon kardeşler, ağabeyi kameramandı, Aydın da yönetmendi. Tamamıyla avangart çalışırdı, tamamıyla yenilikçiymi, çok iyiydi. Onunla da çok rahat çalıştığımı hatırlıyorum bir Haldun Taner senaryosunda. Böyle zaman zaman güzel filmler yaptım ben ama severek, isteyerek başladığım halde çoğu hüsrarla bitmiştir film çalışmalarımın. Şimdilerde artık yaşlandım, başka kadrolar çok güzel filmler çeviriyorlar. Onları severek izliyorum. Gene de bile diyelim doksan filmin içinde üç ya da dört film güzel. Sen de ümitsizsin galiba. (Gülüyor)

Sinema açısından ümitliyim ben Türkiye’de. (Gülüyor) İyi filmler de izliyoruz... Umutsuz şeyler oluyor tabi Türkiye’de ama burada umutlu olabiliriz...

Var var, şimdilerde var. Araştırmacı ve meraklı yönetmenler var. Kesinlikle, hiç kendimizi yabana atmayalım.

En çok film çektiğiniz ve sinemasından etkilendiğiniz yönetmen Atıf Yılmaz gibi duruyor, böyle diyebilir miyiz? Ya da çalıştıklarınız arasında hangi yönetmen için bunu diyebiliriz?

Çalıştıklarım arasından sinemasından etkilendiğim yönetmen Atıf Yılmaz, Halit Refiğ diyebilirim. Son yıllarda güzel çekilen filmler oldu, Cannes’da ödül alan Nuri Bilge Ceylan gibi. *İstanbul Kırmızısı*’nı merak ediyorum, İtalya’da yaşayan yönetmen Ferzan Özpetek güzel işler yapıyor. Bana bir filmde oynamayı teklif etti ama İtalya’ya gidemezdim, perde açıyordum o esnada. Başka arkadaşlarla çalıştı, Özpetek güzel işler yapıyor. Hepsini bilemiyorum, takip etmeme imkân yok. Zaten bu dizi furyası içinde en iyisini bulmak baya zor. Dizilerin hepsini izlemeye imkân yok; güzel, itinalı diziler oluyor, Muhteşem Yüzyıl gibi. Bergüzar’ı (Korel) çok beğeniyorum, Tanju’nun kızı. Tanju da çok iyi bir sinema oyuncusuydu, nurlar içinde yatsın. Erken gitti ama güzel bir evlat bıraktı. Tiyatrodan da Ayda Aksel’i, Zuhal Olcay’ı, Tilbe’yi çok severim oyuncu olarak... Erkek oyuncular da vardır, çok değerli, Burak Sergen gibi. Hep kadınları saydım değil mi? (Gülüyor) Alabora’nın sahnelerini çok severim. Haldun Dormen’in yaptığı her şeyi çok severim. Gülriz’e (Sururi) bayılırım. Yıldız (Kenter) bir tanem benim. Yıldız’ımı çok severim. Şimdilerde o da elini eteğini

çekti biraz. Artık biz bir devri devirdik. Bir çağı devirdik, çağ dışı kalmamak için de kafamız çalıştığı sürece, ayakta kaldıkça, hayatta kaldıkça mücadeleyi, ipin ucunu bırakmamaya çalışıyoruz ki hayat bulmak da bir anlamda bu oluyor. Şimdilerde bu kitabım basılırsa dünyanın en mutlu insanı olacağım. O bakımdan Ayizi Yayınevi'ne binlerce binlerce kere teşekkür ediyorum.

Biz de çok teşekkür ederiz, bir kıymetli kitap daha eklenecek Ayizi kitapları arasına. Peki sinemada kadın olmak kolay mıydı? Yine tiyatro ile kıyasladığınızda...

Kadın-erkek pek yoktu, şimdi de yok, benim çağımda da yoktu. Kadın-erkek ayrımcılığı hiçbir zaman çekmedim ben tiyatrodan, sinemada da...

Erkek yönetmenlerin ağırlığı zorluyor muydu mesela?

Önemli olan yönetmendir, eğer uygar bir yönetmenle çalışıyorsan hiç öyle bir şey yoktur. Kadın-erkek ayrımcılığına rastlamadım. Ayizi okuyucularıma sevgiyle söylüyeyim ki ben şahsen ne sinemamda ne tiyatromda kadın-erkek ayrımcılığının bana ket vurduğunu görmedim. Tam tersine sansür baskılarından, idari baskılardan, gerek Belediye'nin gerek devletin gerek hükümetin baskılarından, sansürlerinden çok darbeler yedim. Çok güzel oyunlarım kaldırıldı. Çok kahroldum o sansür ve baskılar yüzünden. Ama kendi lokal çalışmalarımızda doğrusu hep birbirimizi destekledik, sinemada olsun, tiyatrodan olsun. Kültür Bakanlığı'na gidip "Efendim böyle böyle bir oyun oynayacağız tasvip eder mi-

siniz?” diyen yönetmenler, genel sanat yönetmenleri bile vardı. Bir tek Cüneyt Gökçer hepsine pervasızca karşı durmuş 70’li, baskılı yıllarda “Eğer bir kişi çocuklarımı alırsanız benim tiyatromdan, solcu falan diye, istifa ederim,” demiş. Almamışlar. Oysa bizim tiyatrodan on - on iki kişi aldılar, kimsenin gıkı çıkmadı, kahrolduk. Maaş almaya utanarak gittik, o arkadaşlar hapis haneye gittiği için, o terör yıllarında. Gencay geldikten sonra, Dalan zamanında, hepsini bir bir geri aldı. Ali Taygun olsun, Avni Yalçın, Aslan Altın olsun, bütün arkadaşlar geri geldi. Emel Mesçi falan... Geri aldık ama artık 90’lı yıllardaydık. 70’li, 80’li yıllarda çok baskılar çektik ama gene de perde açtık çok şükür. Suya sabuna dokunmayan oyunlarla. (Gülüyor)

Peki seslendirme sanatçılığını sevdiniz mi? Orda da bir sürü eseriniz var?

Tabi tencerenin kaynaması lazımdı. Sesimi başka bir oyuncuya vermek, yabancı filmler hariç Türk filmlerinde, hiç hoşuma gitmezdi. Türkan’ı Çalılıkusu’nda konuştuğum zaman sinirlendim hatta. “Gelsin kendi konuşsun, bu kadar güzel bir rolü niye konuşmuyor?...” diye. Şimdilerde konuşmaya başladı. Mine’den sonra o da kendi sesini konuşmaya başladı. Hülya’yı, Filiz’i çok konuştum. Mine Mutlu’yu, Pervin Par’ı. Bütün bunları konuşurken, sesimi verdiğim için kızdım kendime, “Niye benim sesim bunlara gitsin” gibi acayip bir kıskançlık demeyelim de konuşmalarını da istiyordum. Belli bir süreden sonra Fatma olsun, hepsi olsun konuşmaya başladılar. O bakımdan yerli filmlerde oyunculara kerhen ses verdim. Ama onun dışında devamlı Julie Andrews’un oynadığı bütün müzikallerde, ses tonalitem çok uyuyordu,

onu devamlı ben seslendiriyordum. Natalie Wood gibi benim zamanımın oyuncularını... Şimdilerde dublaj sistemi de değişti. Çok da güzel seslendirme yapan arkadaşlar var devlet tiyatrolarında filan. Biz de çok çalıştık. Amerikan filmlerindeki oyunculara ses verirken onların oyunlarını inceliyorsunuz, rejilerini inceliyorsunuz, oyun tarzlarını, dekoruydu, kostümüydü, ifade tarzlarıydı... O bir bakımdan eğitim de oluyordu. Amerikan filmi olsun, Fransız filmi olsun izlerken bir bilgi edinebiliyordunuz, bir araştırma oluyordu, güzeldi, yararlıydı. Ondan istifade ettiğimi hatırlıyorum, pek çok yabancı film seslendirmelerinde. Ama Türk filmlerinde dediğim gibi kendi sesimi onlara kerhen verdim. Diyeceksiniz ki sizin sesiniz çok mu önemli çok mu kıymetli, herkesin sesi kendine kıymetlidir. (Gülüyor) Ne diye dublaj sanatçısı olarak ünlü olayım ben. Mecburen dublaj yaptım.

Bir de o dönem gerçekten enteresan; aynı filmde oynadığınız sanatçıya da sesinizi veriyorsunuz, sizi başkası seslendiriyor...

O bir filmde galiba geldi başıma. Çalılıkıuşu'nda Türkan'ı konuşturuyor bana Osman Seden. "Beni kim konuşturacak? Yapmayın, o zaman hem kendimi hem onu seslendiririm," dedim. "Olmaz," dedi. Benim tonaliteme en yakın Altan Karındaş'ı buldum, beni o seslendirdi. Buradan sevgiyle selamlıyorum Altan Karındaş'ı. Bir de *Fakir Gencin Romanı*'nda ille Filiz'i siz konuşacaksınız dediler. Cüneyt Arkın'ın annesini oynuyordum, aramızda beş yaş fark vardı. (Gülüyor) Benden beş yaş küçüktür Cüneyt, onun anasını oynuyordum, genç, güzel bir anne, otuz beş - otuz altı yaşlarındaydım sanırım. Prodüktör ille Filiz'i seslendirmemi istedi. "Peki beni kim seslendirecek? Koskoca rol oynuyo-

rum...” Adalet (Cimcoz) Abla da demiş ki “Ben konuşurum Nedret’i” demiş. “Sahi mi!” dedim. “Öyle” dediler. Biraz içim cız etti ama koskoca Adalet Cimcoz konuşacağı için sevindim. Ona çiçek yolladım, teşekkür ettim Adalet Abla’ya. Işıklar içinde yatsın çok değerli bir insandı. Onun dışında yok, bırakmadım kimseye. Ne reklam konuşmalarında ne sinemada... Hep kendimi konuştum.

Neden böyle bir uygulama vardı peki o dönemde?

O zaman dublaj sektörü çok kuvvetliydi ve konuşmayan, Türkçesi çok iyi olmayan genç hanımları alıp alıp oynatıyorlardı. Mesela Neriman Köksal’ı Çetin Karaman Bey yolda görmüş; bakmış pırıl pırıl bir genç kız “Gel bakayım, film çevirir misin?” demiş. “Çeviririm,” demiş.(Sesini incelterek taklidini yapıyor.) Ve Neriman Köksal’a Nevin Akkaya ses vermiş. Nevin Akkaya’nın o muhteşem sesi ve harikulade Türkçesi ile bir Neriman Köksal olgusu yaşandı sinemamızda. Çok güzeldi ama ilkokul mezunu muydu neydi. Öyle olduğu için çoğu, birbirinden güzel ama yarı tahsilli, kimi okumuş, kimi okumamış. Mecburen Adalet Abla, Nevin Abla, Jeyan, ben bazen ses verdik onlara, adam ettik onları. (Gülüyor) Erkeklerde de öyle mesela Toron Karacaoğlu Cüneyt Arkın’ı yapmıştır, Hayri Esen Ayhan Işık’ı... Eğer Hayri Esen pırıl pırıl Türkçesi ve bariton sesi ile konuşmasaydı bir Ayhan Işık çıkar mıydı? Bir Muzaffer Tema çıkar mıydı? Böyle güzel erkek seslerimiz. Mesela *Avare*’yi Reşit Gürzap o kadar güzel konuştu ki *Avare* denilen film ülke çapında film oldu. Reşit Gürzap Hintli aktöre ses verdi, harikulade konuştu. Aynı şekilde Sadri Alışık...

Zaten mikrofon oyunculuğu da deniliyor...

Evet, çok önemlidir. Sadece sesle pek çok şey ifade edebilmek becerisi...

Aralarda bahsettiğiniz -ama ben tekrar sormak istiyorum- aldığınız önemli ödüller var. Ayrıca Devlet Sanatçılığı unvanı alıyorsunuz. Bunlar sizin için neler ifade ediyor? Ve sizin için yeri ayrı olan bir ödülünüz var mı?

İlk ödülüm sinemadandır. Aşağı yukarı yirmili yaşlardaydım. *Kanlı Para* filminde. Düşünebiliyor musun, Sabahattin Eyüboğlu, Adalet Cimcoz, Azra Erhat, Fikret Adil, Hüsamettin Bozok, Asude Zeybekoğlu gibi büyük edebiyatçılar jüri olmuşlar. Onların elinden ilk ödülüm sinemadandır. Tiyatro ödülü biraz geç geldi. Değişik ödüller aldım da ilk tiyatro ödülüm İlhan İskender armağanı oldu, Haldun Dormen tiyatrosunun yaptığı. Çok sevinmiştim. Daha sonra ilklerim vardır; ilk Afife Jale bana gelmiştir. Onun da jürisi Ankara Sanat Tiyatrosu, Ankara DTCF'den hocalar, Sevda Şener, Tunç Yalman, Hale Kuntay, Ayşegül Yüksel geldiler. Arbuzov'un *Eskimeyen Oyun*'undaki rolümle aldım. Sonra onur ödülleri geldi, yaşlandım artık durmadan geliyor. (Gülüyor) Kırkıncı yılımı kutladıktan sonra Kültür Bakanlığı onur ödülü geldi. Değişik kuruluşlardan ödüller geldi, hepsi şurada. Devlet Sanatçılığı ödülüne gelince, o ilginçtir. Bir eylül sabahı, o zamanki Kültür Bakanı İstemihan Talay, hiç unutmam, burada oturuyorum bir telefon geldi. Sekreter "Kültür Bakanımız konuşmak istiyor," deyince heyecanlandım. İstemihan Talay "Nedret Hanım, nasılsınız? Benim başkanlığımda bir jüri devlet sanatçılığına sizi de layık gördük." "Bakanım ne

diyorsunuz!” diye ben sevinçler içerisinde... “Kimler alıyor?” diye sordum. “On bir kişi alıyor, içinde heykeltıraş da var, ressam da var, Türk müziğinden de var, tiyatrodan da var, sinemadan da...” dedi. “Ama niye on bir kişi, çok değil mi?” diye sordum. “Çok biriktiniz, Fikri Sağlar yasaklamıştı. Onun için on bir kişi oldunuz.” dedi. “Çok teşekkür ederim, inşallah Ankara’da görüşürüz,” dedim. Bekle bekle yok, bekle bekle yok, Ankara daveti gelmiyor. En sonunda bir telefon ettim (Rahmi) Dilligil’e. “Sormayın Nedret Hanım başımıza iş açıldı. Bu sene Cumhuriyet’in 75. yıl dönümü, dedi ki Demirel, yetmiş beş sanatçıyı birden devlet sanatçısı yapın. Onun için bir türlü tören yapamıyoruz.” Dedim “Olmaz ki, 75 tane birden, ne yapıyor bu cumhurbaşkanı?” “Biz söyledik efendim, bu olacak iş değil diye ama o, olacak dedi.” Yetmiş beş arkadaş seçtiler, türkücülerden filan, hepsi değerli insanlar, yanlış anlama sakın. Ama Devlet Sanatçısı olmanın bir ayrıcalığı olmalı, çok seçkin olmalı. Kendim için söylemiyorum, herkes için söylüyorum, hak edenler için söylüyorum bunu. Böylece Çankaya’ya çıktık, ülkenin damına. (Gülüyor) Bir grup Ajda Pekkan’a verildi, Gönül Yazar’a verildi, işte ne bileyim, verildi Allah verildi. Çolpan İlhan’a bile verildi, herkese verildi... Biz de Yekta Kara ile, operadan o da almıştı, operanın yönetmeni aynı zamanda, onla beraber oturduk böyle, basın orda Gönül Yazar’ın, Ajda’nın resimlerini çekiyor. “Biz hiç miyiz?” dedik. “Nedret Hanım ne yapalım, bu ülkenin kaderi bu,” dedi. Biz Yekta’cılarla beraber, adımız okununca gittik ödülümüzü aldık. Yekta Kara, ülkeler arası, ta Arjantin’e kadar gitmiş, oyun koymuş, operalar koymuş, öyle başarılı bir yönetmen. Müzikal oyuncusu ve yönetmen. Onlarla bir tutulduk. Böyle bir hikâyesi vardır Devlet Sanatçılığımanın. Gene de sağ olsunlar, hatırladılar bizi. Sonra İstemihan Bey’le bu konuyu konuştuk; “Hiç sormayın

Nedret Hanım, benden çıktı bu iş.” dedi. “Peki, terk mi edelim, bırakalım mı?” dedim. “Sakın ha! Demirel’e karşı çok ayıp olur, kırmayalım adamı,” dedi. “İyi, kırmayalım,” dedik. (Gülüyor) Severim çok Demirel’i, nurlar içinde yatsın.

Peki kendinize rol model aldığınız oyuncular var mıydı? Ve sizden sonraki kuşakta beğendiğiniz oyuncular kimler? Sizin oyunculuğunuza yakın hissettiğiniz?

Kendime rol model olarak kimseyi seçmedim, seçemedim. Seçmediğim için de çok mutluyum. Mesela bir tarihte devlet tiyatrolarında bütün genç oyuncuların yarısı Muazzez Lutas, yarısı Yıldız Kenter gibi oynardı. Giderek kendilerini bulurlardı. Benim karşımda, İzmir Şehir Tiyatrosu’nda öyle bir rol model yoktu. İstanbul Şehir Tiyatrosu’na geldiğimde de çok sanatçı seyretme imkânım olmadı. Kendi içimde ben rol model oldum. Bir gün genç bir aktris geldi, çok gençti, çocuk tiyatrosundan yeni geçmişti. Esin Göksel miydi neydi ismi. “Ben çok üzülüyorum, elimde olmadan sizi taklit ediyorum, sizin gibi oynuyorum,” dedi. “Zamanla bulursun kendini, başlangıçta etkilenirsin evladım. Bu çok insanda olur, sen yavaş yavaş, oynaya oynaya kendi kişiliğini bulursun, üzülme. Şimdi rahatla, benim gibi oynamaya çalış, benim gibi oyna ne yaparsan yap ama zamanla kendi kişiliğini bulursun,” dedim. Valla buldu mu bulmadı mı bilmiyorum, genç yaşta tiyatroyu bıraktı. (Gülüyor) Böyle şeyler oluyor tiyatrodaki, etkilenmeler, rol modelleri çok oluyor. Ben o bakımdan şanslıyım karşımda bir rol modeli yoktu. Kendi kendimi yaratmak durumunda kaldım. Ben model oldum. (Gülüyor) Yeni kuşaktan, Şehir Tiyatroları’nda Levent Üzümcü’yü çok severim. İnşallah talihi döner de döner tiyatrosuna. Sonra

Sevinç Erbulak'ı severim. Kemal Kocatürk'ü çok severim, maalesef o da atılanlardan. Ama devam ediyor kendi tiyatrosuna, çok değerlidir. Benim kuşağımdan çok takdir ettiğim, Şener Şen'i severim. Tiyatrosu çok iyidir, şimdi filmleri iyi ama... Tekindor'u çok severim, hem Zerrin hem Çetin Tekindor'u. Kadınlardan Zuhal'i çok severim, Ayda Aksel'i çok severim. Tilbe Saran bir tanemdir, gençlerden yetişenlerden... Bergüzar keşke tiyatro yapsa, seyrediyorum çok iyi, onu da beğeniyorum. Ve Ece Uslu, ablamın torunudur. O Ferhan Şensoy, Derya Baykal Tiyatrosu'nda yetiştirildi. Ama şimdi diziler kapışıyor onu. Büyük teyzesiyim Ece'nin, çok yetenekli. Çok güzel, hiç medyaya yüz vermiyor, medyadan kaçıyor adeta. "Teyzecim beni oyunlarımla değerlendirsinler. Ben sevmem, oradan oraya gitti filan, medya gülü değilim," dedi. Ece Uslu, böyle kendine has tutucu bir kızdır. Fakat çok yetenekli. Tiyatro yaptı ama. Ferhan Şensoy Tiyatrosu'nda oynadı, Akla Kara Tiyatrosu'nda oynadı. Şimdi vakit bulunca sanıyorum önümüzdeki günlerde Haluk Bilginer'le konuşmaları var. "Aman Ece, film çevir tamam, dizilerde oyna ama tiyatronu bırakma," dedim. "Teyzecim, tiyatroya vakit mi kalıyor?" dedi. (Gülüyor) Dizilerde onlar kurban gibi çalışıyorlar, gece üçlere, dörtlere kadar.

Biraz özel hayatınıza dair merak ettiğim şeyler var, onları da sormak istiyorum. Aşk, evlilik ve annelik hakkında ne düşünüyorsunuz? Ve siz nasıl yaşadınız bunları?

60'lı yıllarda bizim tiyatroda *Mor Defter* sahneye konuluyordu, Çetin Altan'ın. Şirin Devrim sahneye koyuyordu. Bir Şoför Ahmet rolü vardı. "Nedret, senle birlikte oynayacak Şoför Ahmet rolüne birkaç namzet var. Sen git sahnenin ar-

kasında dur, ben onları imtihan edeceğim, bu ha, bu 1-11 de bana,” dedi. “Olur,” dedim. Hepsini arkadan dinliyorum; 1-11, 1-11, bir tane geldi, hafif kamburu çıkmış, kıvırcık, kumral, uzun boylu. “Olur,” dedim. Baktım ona verdi. Okan, mimarlık talebesi akademide. Biz yavaş yavaş ısındık birbirimize *Mor Defter*’de. Sevgili olduk, giderek nişanlı olduk. Babaanneler, anneanneler devreye girdiler, böyle olmaz, evlensinler bunlar... Evlendik Okan’cım, 1963 yılında. 1966 yılında da kızım Müjde doğdu. Evlilik hayatım, dur tahtalara vurayım, ondan sonra iyi geçti, güzel geçti hamsun. Okan’cım, iyi bir mimar, aranan, beğenilen. Ama daha önce çok tiyatrodaki çalıştığı için Muhsin Hoca çağır-mış, Aytaç Yörükaslan’la bunu; “Gelin tiyatro yapın. İsterse-niz kalırsınız, isterseniz mimar olursunuz,” demiş. Talebey-ken akademide tiyatro yaptı, bizim tiyatronun elemanıydı. Fakat Müjde doğduktan sonra ve askerlik bittikten sonra mimarlığa döndü, tiyatroyu bıraktı. Ama beni hep destekle-di, tiyatrodaki sinemada da. Bir tek şeye hayatım boyunca, hâlâ bile üzülürüm, bebeğimi bırakıp bırakıp oyuna gittiğim için, bakıcılara... Kızım geceler boyu, o evde ben oyunda... Alıp da sahneye götüremezsin ki, kulise götüremezsin ki... (Gülüyor) Hep üzüntü duymuşumdur hayatımda. Geceler boyunca, yıllar boyunca perde açtım, kapadım ve Müjde ile gündüzleri ve oynamadığım zamanlar acısını çıkardım ama çoğu zaman bıraktığım için çok acı çekmişimdir.

Bu da anne olan ve çalışan kadınların en büyük çelişkisi gali-ba. Bir taraftan da başka emek verdiğiniz güzel bir şey var...

Ama Müjde güzel okudu, Boğaziçi’ni kazandı. yirmi - yirmi beş yıl dergicilik yaptı. Kalemikle kazanıyor hayatını. Boğazi-

çi Sosyoloji'den mezun oldu. Okan da şimdi emekliye ayrıldı ama aranan, değerli bir yüksek mimardır. İstanbul'un her yerinde toplu konut mimarıdır, siteleri vardır. Yani tiyatrocu bir anne ve mimar bir babanın kızı olarak iyi yetişti kızım.

Koleksiyoner yanınız var mıdır peki? Toplamayı, biriktirmeyi sever misiniz? Nesnelerle ilişkinizi de merak ediyorum...

Ödül topladım durmadan. (Gülüyor) Elli - altmış ödülüm var. Hayır, öyle bir şeyim pek olmadı. Tabi kitaplarımı atmam. Bir de seyrettiğim oyunların broşürünü saklamak gibi bir huyum vardır. Gerek yurtdışında gerek yurtiçinde. Hatta yurtdışında gittiğim oyunların biletlerini de broşürlerin arasına koyar saklarım. Kaç pounda almışsam, onları da saklarım. Her şey tiyatroyla endeksli görüyorsun ki... (Gülüyor)

Peki mekânlarla ilişkiniz de mi tiyatro üzerindendir?

Bir gece *Paydos* piyesinde oynarken İzmir'de, çok gençtim, rolüm erken bitiyordu. Annem, "Erken gel, banyo yap. Rolün biter bitmez, bekleme oyuncu arkadaşlarını, sen çık gel," dedi bana. Bu söylediğim 1949-50 yıllarında geçiyor. Rolüm bitti, çıktım, atladım otobüse Konak Meydanı'ndan, Alsancak'ta ineceğim. Arkamdan beni takip eden bir ayak sesi, tak tak tak... Hâlâ bugün bile arkamdaki ayak seslerinden ürkerim. Derken orda çullandı sırtıma, çığlıklar attım, bir boğuşma geçti aramızda. Uzaktan benim çığlıklarımı duyan bekçi düdüklere gelmeye başlayınca bir yumruk attı bana, kaçtı. Perişan bir halde eve gittim, annem çığına döndü, deli gibi... Annemi zor yatıştırdık, "Bundan sonra

tiyatroya yakın oturacaksın. Ana caddeye yakın oturacaksın. İsteddiği kadar pahalı olsun, oturacağın her ev tiyatrona yakın olacak, çıktın mı tiyatrodan evine gireceksin. Böyle sokak sokak dolaşmayacaksın, bu sana ana nasihati,” dedi. Ve ondan sonra öyle oldu. (Gülüyor). Mesela Asmalımescit’te oturdum, çıkıyorsun Dram Tiyatrosu orda. Teşvikiye Caddesi’ne çıkıyorsun Harbiye Tiyatrosu orda, çok yakın. Burada oturduğum zaman, özel araba tutardı kocam, Profilo ve Tiyatro Kedi’de oynarken. Bu şekilde ev ve tiyatro arasını kısa tutmaya çalıştım, böyle bir şey başıma geldiği için.

Peki sizin için önemli, sevdiğiniz, özel olan bir mekân var mı?

Evimi çok severim. Güleceksin ama sessiz sakın, oyun oynarken sahne gerisinde huzurlu, alacakaranlık kulisi çok severim. Orda çok dinlenirim, çok dinlenirim orda. Sakın sessiz kulis severim. Öyle Bodrum, Marmaris meraklısı filan değilim. Zaman zaman giderim Bodrum’da bir yerimiz var ama böyle bir merakım olmadı. Doğrusu evim, kitaplarım... Evim benim kalem, kendi kalemin içinde olmayı çok seviyorum. Hani derler ya, aslan yattığı yerden bellidir, insan da yattığı yerden, evinden bellidir; o bakımdan evime çok önem veririm ve evimi çok severim. Sevebileceğim bir evde olmayı daima seçtim.

Biraz önce sormayı atladım; tiyatro ve sinema hayatınızın bir parçası ama müzik ve edebiyatla aranınız nasıldır?

İyidir, müzik bilirim ben. Bu Mozart, bu Beethoven, bu Brahms ayırabilirim. Brahms’ı çok severim. Klasik müzik

tanırım, tahsilini yaptığım için olacak. E Chopin'i zaten hepimiz tanırız, Chopin bellidir. Wagner'i tanırım ve çok severim, zor bir müzisyendir. Küçük hafif pop şarkılarını seviyorum, ciyak ciyak bağırmadıkları zaman. Dinlendirici, huzur verici müzikleri seçiyorum. Jazz'da da Blues'ları severim, gürültülü, bağrıış çağrıış müzik sevmem. Bizde de Özdemir Erdoğan'ın şarkılarını çok severim. Sezen'in şarkılarını severim. İlhan Şeşen'in şarkılarını çok çok severim. Kayahan'ı çok severim.

Müziğin hayatınızdaki yeri ayrı, sizi tiyatro ile tanıştıran da o değil mi?

Evet ondan başladım, o yüzden klasik batı müziğini anlayarak, severek dinleyebiliyorum, okuldan kalma bir alışkanlık. Çok güzel hafif şarkılar var, Yves Montand, Tom Jones dinlemek güzel. Yeter ki bağırmasın, kafamı şişirmesin. (Gülüyor) Sakin, huzurlu, romantik şarkıları seviyorum. Hem dinlendirici oluyor, hem de zevk veriyor.

Öykülerinizde çocukluğunuza dair anlatılarınız çok etkileyici, özellikle İkinci Dünya Savaşı dönemi... Doğduğunuz ve büyüdüğünüz döneme dair de bahsedebilirsiniz çok seviniriz...

Hiç unutmuyorum ki... Çocukluğum Karşıyaka'da geçti. Anne, baba ayrılınca babam beni aldı Sığacık'a gittik. Şimdi oraları turistik oldu, o zaman sakin güzel küçük bir köydü. Seferihisar'ın Sığacık'ı... Beş - altı yaşlarında Sığacık'ta büyüdüm, köy hayatını çok severim. Deniz içinde... Arkadaşlarım, köy çocukları falan, orda güzel bir köy hayatı

yaşadım. Oradan döndük geldik, babam dört kızı olan bir kadıncağızla evlendi. Bir külkedisi dönemi yaşadım. Yedi yıl, babam ondan ayrılincaya kadar; zor günlerdi onlar, zor günlerdi... Sonra annem ve babam çekip aldılar, kurtulduk, annem ve babam tekrar evlendi. (Gülüyor) Onca yıl sonra. Mutlu oldum. Ben on beş yaşına yaklaşmıştım artık, aynalara bakmaya başlamıştım. Ama küçüklüğüm hep anne özlemi içinde geçmiştir. Rüyalarımda hep annemi görürdüm, üvey anne zamanında... Annem Karşıyaka'daydı, biz İzmir'de Eşrefpaşa'da otururduk. İzmir'e tepeden bakan bir yer. Bütün ilklerim İzmir'dedir. İlk okullarım, ilk arkadaşlıklarım, ilk heveslerim, ilk güzellemlerim, ilk aşklarım, ilk sahnem, ilk sinemam. Tiyatrom lağvoluncaya kadar, yirmi bir yaşına kadar... Yirmi bir yaşına İstanbul'da geçtim, artık ondan sonra hayatım İstanbul'da... Ama İzmirli olmanın ruhunu hiç kaybetmedim, sık sık kaçtım İzmir'e.

Geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

Bu imkânsız artık. Ama İzmir'de yakınlarım çok var, yeğenim filan İzmir'de. İzmir benim memleketim, Çeşme'nin Çiftlik köyünde doğmuşum, orda geçmiş bebekliğim. Çocukluğum Karşıyaka'da geçti. İzmir'in hemen hemen her semtinde okudum. Ta yirmi yaşına kadar İzmir'de adam oldum ve tiyatroma da İzmir'de başladım. İlk seyircilerim İzmirliiler oldu. Daha sonra turnelerle gittim, sinema olarak gittim çok, tatil olarak gittim... İzmirli olmanın ruhunu kaybetmedim, kaybetmek istemiyorum. İzmirli olmak özgür ruhlu olmak demektir. Dışarıya, aşka, sevgiye, coşkuya, yeniliklere, yaratıcılıklara açık olmak demektir. Kordon boyunda büyüdüm ben.

Başka bir şey daha atladım; yönetmeni sordum ama asıl olarak oyun yazarınızı da merak ediyorum; kimdir en çok etkilendiğiniz yazar?

Necati Cumalı. Onun ilk oyununda ben oynadım, *Boş Beşik*'te. Daha sonra *Mine*'de de oynayacaktım, Ankara Devlet Tiyatrosu'na geçtim. Gülistan oynadı. Ama oyunu biliyorum, benim yanımda yazdı. *Nalınlar*'ı benim yanımda yazdı, bana anlattı evvela. Dekorunu bile çizdi. O çok iyidir. Haldun Taner'in bütün oyunlarını beğenirim. Cevat Fehmi Başkurt, Güngör Dilmen ve tabi Turhan Oflazoğlu, bunlar muhteşem yazarlar. Çetin Altan, Reşat Bilginer ve Melih Cevdet Anday... Öyle bir şey ki bu, 60'lı yıllarda bir tiyatro yazarlığı patlaması yaşadık biz. Muhteşem yazarlar bunlar, dünya çapında oyunlar. Recep Bilginer, aman yarabbi ne güzeldir onun oyunları! Orhan Asena, Köşebaşı'nın yazarı Ahmet Kutsi Tecer... Saydıklarımın hepsine bayılırım, bunlar Türk tiyatrosunun kurucuları, yaratıcılarıdır. Bir Oflazoğlu daha var mı, çıkar mı! Onun mozaigi, onun Türkçesi... En son zamanlarda Murathan Mungan aman ya rabbim o ne Türkçe, o ne şiir!... Oynadım Murathan Mungan ve çok severim. Ama ne yaptı romancı oldu, roman yazıyor durmadan... Attila İlhan *Ben Sana Mecburum* şiirini ilk yazdığı zaman bana verdi, *Arkadaş* öykümde bahsettim. Onu çok severim. Ama tiyatro yazmadı.

Peki sizi daha fazla yormamak için son sorumu sormak istiyorum. Bütün hayat hikâyenizi düşündüğünüz zaman, geriye dönüp baktığınızda hayatınızı bir simge ile anlatınız desem o simge ne olurdu? Ve neden o simgeyi seçtiğinizi de ayrıca merak ediyorum... Yurttaş Kane- Rosebud ilişkisi gibi bir yerden soruyorum aslında...

Rosebud gibi terk ettiğim küçük bir kızakçıgım yoktu, küçükken... Kırmızı terlikler mi desek... Beni çok mutlu eden ama sonra elimden alınan... Simgesi istiyorsun ama... Beyaz güvercin. Her zaman barışçı ve sevgi dolu oldum. Zaten adım da beyaz güvercine çıktı. Ama genelde barıştan yanayımdır, kırıgın kalamam. Çok hakaretimiz şeyler olursa o başka. Hayati kırıgınlıklarım oldu, olabilir... Ama genellikle çok kırıgın kalamam, barışçı ve affediciyimdir. Kısa bir süre sonra barışırım hemen, affederim. O yüzden beyaz güvercin benim hayatımın simgesi olabilir. Çünkü beyaz güvercinin simgelediği bazı kavramlar vardır, barış gibi, sevgi gibi, hoşgörü gibi, kadirşinaslık gibi, bütün bunlar bende var ve olması lazım. İnsan olunca da bunlara sahip olmak lazım, dostluk, arkadaşlık, sevgi, affetmek, hoş görmek, sabretmek, mutluluk, bütün bunların simgesi olabilir beyaz güvercin.

Kırmızı terlikleri de merak ettim ama... (Gülüyor)

Öykümde var, onu okursunuz... Bir de beni çok mutlu eden bir şey var, onu da paylaşmadan geçmeyelim. 2010 yılında Bornova Belediye Başkanlığı'ndan bir davet aldım, adıma bir tiyatro açıldı Bornova'da. Adı Nedret Güvenç Tiyatrosu. Bu sene kasımda gittik, orda bir gala yapıldı. Yunanlı bir oyun yazarı geldi. Kendi tiyatromda yapılan bir galaya iştirak ettim. Doğrusu çok övündüm. Balıkesir'den üniversitedeki tiyatro kolları çocukları gelmişlerdi. Bir kalabalık, çiçekler, şunlar, bunlar... Oyun da çok güzeldi, *Savaş Babam* diye bir oyun; bir Yunanlı yazmış. Çok da güzel oynadılar. Bornova Belediyesi Şehir Tiyatrosu, baya ciddi baremli güzel bir tiyatro var. 9 Eylül'den, İzmir'deki üniversitelerin ti-

yatro bölümlerinden mezun olanlardan oluşan bir kadro, iyi bir kadro. Nefis aktörler, nefis oyuncular var. Ertesi sabah kahvaltıda birlikte olduk yönetmen ve oyuncularla falan. Türkçelerini biraz kritik ettim, konuştuk. Orda bir tiyatro var, çok güzel, adıma ve çok mutluyum. Herkese nasip olmaz bizim meslekte. Bak Müşfik’cim adına, Yıldız’cim adına açılmış bir tiyatro var orda. Bir sanatçı adına tiyatro açılması en büyük mutluluklarımdan biri.

2009 Dünya Tiyatro Bildirisi’ni yazıyorsunuz son olarak, sizin için önemli bir metin bu...

Bir tiyatro sanatçısı olarak hem seyircime hem gençlere hem tiyatrocular arkadaşlarıma ifade etmek istedim, gerçek bir tiyatrocunun kaygılarını, sorunlarını, niyetlerini, iyi niyetlerini. Özümlemek istedim. Seyircimi selamladım. Gençlere önem verdiğimin altını çizdim. O bakımdan sanıyorum Adan Z’ye yazdığım tiyatrolar mesajı hedefine ulaştı ki çok güzel övgüler aldım. Adıma açılan tiyatronun kapısında da bunu pirinç harflerle yazmışlar. Hem özgeçmişimi hem Dünya Tiyatrolar Günü mesajımı yazmışlar Bornova Şehir Tiyatrosu. O bakımdan da çok mutluyum, herkes okuyacak.

Son olarak Hanımlar Sizin İçin programına dair sormak istiyorum, nasıl bir deneyimdi, gelen tepkiler nasıldı o dönemde?

Ben Nezihe Araz’ın, nurlar içinde yatsın, *Öyle Bir Nevcivan* adlı oyununun başrolünü oynamıştım. Aramızda Nezihe Araz’la çok güzel bir arkadaşlık başladı. O zaman tek kanal vardı TRT’de, bir gün dedi ki “Atalay Akçalı bir kadın prog-

ramı yapmamı istedi. Ben de üç kadın tipi alarak; babaanne-geçmişin izlerini taşıyan-, günümüzün Cumhuriyet kadını, bir de geleceğin kızı olarak... Kendine bir de bir kız bul.” dedi. Bir de babaanne bulduk. Nezihe Araz çok güzel yazdı. “Hayırlı sabahlar hanımlar” diye, ilk defa o kapalı kutuyu sabah 10’da bizim program açmıştır, 1984 yılında, hatırlıyorum. İlk defa başladık ve birdenbire ülke çapında ünlü olduk. Her yerden hediyeler, armağanlar, tebrikler, şunlar bunlar geldi. Çok sevdiler, çok seyreden oldu. Ben esas amacım olan tiyatrodan çok sinemada ünlü olmuştum, esas kızı oynadığım dönemlerde. Daha sonra 30’lu 40’lı yıllarda karakter rollerine geçtim, başrol oyunculuğumu kaybettim. Derken *Hanımlar Sizin İçin* programı ile tekrar başrol oyuncusu olmuş oldum. Yani bir iniş çıkış yaşadım *Hanımlar Sizin İçin* programı sayesinde. Tiyatroda her zaman başrol düm, sinemada da tekrar başrol oyuncusu oldum. Tiyatroda hiçbir zaman ödün vermedim. Sinemada karakter rollerine geçtiğim zaman hatta Orhan Günşiray kızdı bana, “N’apıyorsun, nasıl geçersin karakter rolüne sen!” diye. Mecburdum, on altı - on yedi yaşında kızlar oynatıyorlardı, ben otuz yaşındaydım artık, yaşlanmıştım yani. (Gülüyor) Öyle geliyordu bana. *Hanımlar Sizin İçin*’le tekrar yıldızım parladı, ondan sonra gelen bütün dizilerde, filmlerde başrol oyuncusu olarak devam ettirdim. O bakımdan *Hanımlar Sizin İçin*’e çok şey borçluyum, Nezihe Araz’ı sevgiyle anıyorum, nurlar içinde yatsın diyorum. Güzel bir programdı, ilk defa kadın sorunlarını ele alan, kadın mutfağını ele alan... Dikişti, nakıştı, şuydu buydu, ev kadınlarının sorunlarını... Hukuki bakımdan bir avukatımız vardı, terzimiz vardı. Her ünlü oyuncu gelip sevdiği bir yemeği yapıyordu programda. Çocuklara yönelik çocuk filmleri bölümümüz vardı. Ve ilk defa hanımlara yönelik bir programdı. Ondandır ne

kadar gazete varsa hanım sayfası yapmaya başladı. Gazetelerde yemek tarifleri çıkmaya başladı, hanım giysilerine, hanım sorunlarına sayfalar ayrılmaya başlandı. Bu bir devrim yarattı 1984 yılında. Onun için de çok mutluyum. İkinci kanal çıktığı zaman biz birinci kanalda kaldık. Bu Portakal Yokuşu'ndaki bina, ikinci kanala verildi. Birinci kanal da Ankara'da olunca bizi bir süre Tunca Yönder sürdürdü fakat sonra yavaş yavaş tükendi gitti. Daha sürebilirdi, yıllarca sürebilirdi ama bu kanalların çoğalması yüzünden TRT Hanımlar Sizin İçin programını harcadı.

Şu andaki kadınlar için programları nasıl buluyorsunuz?

Şu anda çok iyi takip edemiyorum. Evlilik programlarını pek beğenmiyorum, yapay buluyorum, itiraf edeyim. Çok yemek programı var, bazıları iyi bazıları şaşırtıcı. O yemekler Türk mutfağında orta halli geçinen hanımların alamayacağı kadar etler, tavuklar, butlar, hindiler gösteriyorlar, bunlara biraz şaşkınlıkla bakıyorum. O yemekleri kim yapsın? Belki tuzu kuru olanlar, çok para kazananlar o tarifi yapılan yemekleri yapabilirler ama kazandığını harcayan, orta halli, fakir mutfağında o tarifi yapılan yemekler olamaz, olabilemez! Çok pahalı şeyler onlar, zengin işi... O bakımdan o yemek programlarını da kınıyorum, biraz daha tutarlı ve kendi seyircimize orta halli Türk mutfağı yapmalarını tercih ederim. Çünkü orta halli mutfakta da harikalar yaratılabilir. O pastaları çocuklar imrenerek seyrediyorlar ve yiyemiyorlar. Ne kazanıyorlar ki onları alsınlar da yesinler. Bunu düşünmek lazım biraz, o yüzden aman yarabbi diye izliyorum. Evlilik programları, moda programları, giysiler giyiyorlar, çıkıyorlar ama bana hepsi

yapay ve gündelik hayatını yaşıyan Türk kadının adapte olamayacağı gösteriler gibi geliyor. Çok araştırmak lazım, tutarlı, akli başında ve sağduyu içinde programlar yapmak lazım. Onları bekliyorum, olur inşallah. Bazıları çok iyi, harcamayalım, bazıları çok uçuk.

Sizi birazcık yorduk ama bu keyifli sohbet için çok ama çok teşekkür ederiz! Yaşamınızdaki insanlar, zamanlar, mek nlar arasında narin ve sıcak bir yolculuk yaşıattınız bize... Tıpkı  mit Yaşar O uzcan'ın şiirindeki gibi "S z l p mavi göklerden yere doğru, Omzuma bir beyaz güvercin kondu" ve anlattığınız zamanlara, mek nlara, insanlara, tiyatroya olan hâlâ ı ıl ı ıl tutkunuza şahit oldum.

Fikret Güvenç, İzmir, 1940 lar

Haksızlık bu
Ne duydun, ne gördün
Ne yaşadın ki sen
Hayat bir parmak bal çaldı ağzına
Hepsi bu
Oysa güzelliğinin hakkı için
Yemin ederim
Bir melektin sen
En güzel günler için
Beklemedin gittin

*Ablam
Fikret Güvenç
anısına...*

Zaman zaman dalıp da insan geçmişe, orada çeşit çeşit, öyküye değer anı bulabiliyor ve yeni bir gözle bakınca da, o acı tatlı, çoğu garip yaşanmışlıklar oldukça ilginç olabiliyor. Hele de içinde kıssadan hisse bulunabiliyorsa yani ibret dersleriyle dolu olabiliyorsa... Sevmedim bunu, ibret dersi falan çok sıradan oldu, çiziyorum. Öyküye değer anılar olabiliyorsa diyelim... Zevkli bir yazma güdüsü işte, hoş görün. "Elimden geldiğince, dilimin döndüğünce," böyle demiştim bir keresinde. Anılası anılar, anılmayası anılar, yazılası anılar, yazılmayası anılar... Ne kakofoni ama!...

Bende anı çok; altmışı aşkın meslek yılımı yaşadığım şu günlerde, iyisiyle, güzeliyle, doğrusuyla, olumlusuyla olsun istedim... Acısız...

Hepsi yaşandı bitti; geriye umutlar kaldı... anılası anılara!...

Sevgiyle.

Nedret Güvenç, 2016

KUM ZAMBAKLARI

“Şeriban... Şeriban... Gel, gel koş canım, hadi, hadi!” diye telaşla bağırıyormuş babam. Annem de koşacak ama bana yüklü. Yedinci ayımın içinde olmalıydım. Nasıl koşsun taze? Gene de o telaşla yel yeperek yelken kürek koşmuş babamın peşinden, onun peşinden de “ben de, ben deee,” diye ablam, taşlı tümsekli o daracık patikadan doğru denize. “Sabahın alacasında ortalık mis gibi çiçek kokuyordu,” derdi annem. O sıralarda yirmili yaşlarının içinde olmalı, daha otuzuna basmamış. Yol boyunca sağlı sollu sakız ağaçları, ardıçlar, yer yer çiçek açmış kekik kümeleri, yaban sümbülleri, maviş maviş peygamber çiçekleri, çoban çantaları, çalı çalı kümenlenmiş pespembe yaban gülleri, mersinler, böğürtlenler... O

tarihteki Alaçatı'nın en bakir, en dokunulmamış, kız güzeli süslenmiş hali... Ama Alaçatı bomboş, adeta sahipsiz bir köy. Orada yaşayan topu topu iki aile var, biri bizimkiler; Çeşme Yarımadası'nın ve tüm o yörenin gümrük müdürü olan babam, annem ve altı yaşındaki ablam; biri de köyün maaşlı bekçisi Osman Efendi ile karısı Nakile Hanım. Herkes gitmiş, mübadelede terk etmişler evlerini. Tabi bu arada köy de soyulup soğana çevrilmiş. Annem anlatırdı; "Bütün evlerin kapıları, pencere kepenkleri, camları sökölüp alınmış, en garibi de evlerin üst katına çıkan merdivenlerin hepsi sökölüp götürölmüş. Öyle aşağıdan üst kata bakar bakar, çıkamazdık."

Gerçi Çeşme o zamanlar da İzmir'in gene en kalabalık, en güzel ilçesi ama çevredeki bütün Rum köyleri bomboş, harabe. İşte Alaçatı da onlardan biri, hayalet köy, in cin top oynuyormuş ama balıkçıların uğrak yeri olduğı için önemliymiş... Hele gece karanlığında pek korkulu olurmuş. Annem gencecik, güzeller güzeli bir göçmen kızı, Rumeli'den, sanırım Vodina'dan göçmüşler. Dedem Ethem Efendi aileyi önce Silivri'ye yerleştirmiş daha sonra da Bandırma üzerinden ver elini Bursa, bereketli Bursa... Daha önce göçen akrabalar oradaymış zaten ama babam, anneme Bandırma'da rastlamış. O tarihte kendisi Çanakkale Savaşı'ndan gazi. Kurşun yiyen bacağı iyileşince onu geri hizmete vermişler. Sivil giyimliymişler ama tabi hepsi de silahlı. Bandırma'da üslenmişler, ön karakol. Görevleri, Yunan girmeden şehri boşaltmak. İşte o telaşlı ve gergin günlerden bir gün, çarşıda görmüş annemi. Yanında teyzesi varmış. Görür görmez vurulmuş ona. "Ay parçası gibiydi," demişti babam. Zaten annemi ömrü boyunca sevdi.

Bandırmalı, Bandırmalı
Kız seni nasıl
Kandırmalı, kandırmalı.

Kandırmış besbelli nasıl kandırdıysa...

Ortalık savaş kıyamet, Yunan Bandırma'ya girdi girecek, koca şehir boşaltılacak; herkes gemilerle doğru İstanbul'a; çoluk çocuk, genç ihtiyar, yüzlerce aile ve eşyaları. Bu arada tabi şehirde mevzi alan taburlar dolusu asker, belki de koca bir alay... Silahlar tetikte, asker gergin. Hiç o kıyamette evlenilir mi? Sırası mı!? Olmuş işte, evlenmişler. Aile Bursa'ya geçmiş, bizimkilerse Bandırma'da ev kurmuş. Günü gelince babam, annemi alıp önce İstanbul'a daha sonra da görevle İzmir'e... Gene ön karakol...

9 Eylül Zaferi'nden sonra babama lojman olarak Alsancak'ta güzel bir ev vermişler. 1 Mart 1923'te ablam doğmuş. Cumhuriyetle yaşıt. Düşünüyorum da ne heyecanlı, ne coşkulu günlermiş. Annem anlatırken o günlere dönüyor, o günlerin gençliğini yaşıyordu. Ay parçası gibi güzel yüzüyle, tarçın rengi gözleri, sıcacık bakışlarıyla...

Babam birkaç yıl İzmir gümrüğünde çalışır, sonra yeni bir görevle Çeşme Yarımadası'na geçer. Kaçakçılık almış yürümüş; en çok da silah kaçakçılığı, tütün kaçakçılığı. Karasularımızda dinamitle balık avlayan Yunan balıkçılar, sınır ihlalleri, it dalaşı... Yunan bu, sıçramadan durur mu.

Ev bark Alaçatı'da ama kontrol merkezleri neredeyse tüm Ege kıyılarında. Bu yüzden yöredeki bütün gümrükçüler at biner, silah taşırlarmış.

“Ay çıkmadığı zamanlar pek karanlık olurdu Alaçatı; korkardım. Hele baban nöbetteyken... Ama bekçi Osman Efendi’nin hanımı Nakile Teyze bizi hiç yalnız bırakmazdı. O ıssız köyde ne de olsa bir can işte. İçimiz rahat ederdi ablanla. O daha küçük, altı yaşında. Akşam vakti gelince, bir başka güzel olurdu Alaçatı. Her akşam güneşi kaçırmamak için o sakız ağaçlı yoldan geçip koşa koşa inerdik sahile, yayılırdık kumsala, beklerdik. Güneş yavaş yavaş denizin içine batardı. Sonra her taraf kızıla çalardı; gözlerim o ışığa dayanamazdı da yumardım. İşte o zaman kum zambaklarının kokusunu daha çok alırdım. Uzak tepelerden gelen anason tarlalarının kokusu, denizin kokusuna karışan kum zambakların kokusu, içimi bayıltırdı. Sanki anlar gibi karnımın içinde kıpır kıpır oynardın. O güzel kokular sana da ulaşsın diye derin derin nefes alırdım, derin derin.”

Annemin sözünü ettiği kum zambaklarını çoğu kimse bilmez, yaygın değildir; bahçelerde yetişmez, mezatlarda satılmaz; onlar özeldir. Sadece denize karşı, kumsallarda yetişirler. Açıp serpildikleri kumsallar da özeldir. Bir zamanlar Çeşme yöresindeki bütün kumsallar zambak cennetiymiş. Ufacık, adeta şeffaf beyaz, soğanlı, bodur bir çiçektir kum zambağı. Kokusu çok güzeldir, ağır bir parfüm gibidir. Ama geniş kumsallarda denizden gelen esintiyle havaya karışınca doyumsuzdur kokusu, başını döndürür insanın, rahatlatır.

Ne yazık ki son zamanlarda Çeşme sahilleri plaj olunca ve o güzelim kumsallar işgal edilince, kum zambakları da yavaş yavaş azalmış, giderek bitmiş, yok olmuş. Şimdilerde nostaljik bir çiçek. Bilemem, belki sağda solda insan elinin ulaşmadığı bazı تنها köşeciklerde rastlayabilirsiniz onlara ve gizlice doya doya koklayabilirsiniz.

Bence onlar doğanın mucize çiçekleridir, her zaman dimdik, canlı, dayanıklı ve iç açıcı. Kumda yetişir, kumda büyür, kumda yaşar, rüzgârla beslenir, denizle gönenirler. Solmaz, kurumaz, bakım istemez, hele o muhteşem kokusuyla, çevresine armağan gibidir. Gücünü kendinden alır ve kendi güzelliğiyle yetinir. Böyle sakın, dirençli insanlar bilirim, tıpkı annem gibi. Annem de o sabah öyleymiş, güçlü, kararlı, dirençli. Eğer bir gün sakın bir kumsalda rastlarsanız kum zambaklarına, saygı duyun o küçük kahraman çiçeklere, bu sözlerimi düşünerek sevin onları ve alın bir tutam yakanıza takın. Gün boyu size arkadaşlık edecektir o mis gibi kokularıyla kum zambakları.

“Baban bazen bizi arabayla Kuşadası’na götürürdü. Kuşadası Alaçatı’ya pek uzaktı, pek. Ama yolu çok seyranlıydı. Sağlı sollu bağlar, bahçeler, tütün tarlaları, gelincik tarlaları, en çok da badem bahçeleri... Bahar geldi mi hepsi birden gelin güzeli, bembeyaz çiçek açardı. O güzelim beyaz badem bahçelerinden insan gözünü alamazdı, bakmaya doyamazdım ki... Yaz geldi mi de çiçekler sapır sapır dökülür, her yer badem dolardı, diş bademi. Bastırdın mı parmağını kabuğu hemen ezilir, içinden o güzelim, tatlı badem çıkardı. Torba torba toplardık. Çok badem yedim sana hamileyken, çok. Ondan olacak badem gözlü oldun işte!... O zamanlar Kuşadası silme bademlikti. Diş bademi tarlaları geçim kaynağıydı köylünün. Şimdi nerde... Şimdi artık insanlar başka başka geçim kaynakları buldular Kuşadası’nda. Diş bademleri eğlencelik oldu, tabi kaldıysa, bulabilirsen. Kum zambakları gibi onlar da sessizce elini eteğini çekti bizlerden.”

Annemi dinlemek zevkti. Sesi çok tatlıydı, hiç bağırmadan, sakın sakın anlatırdı, huzur verirdi bana, o da zevk alırdı,

dedim ya; gençliğini yaşırdı yeniden.

Gelelim babamın, sabahın alacasında, annemi telaşla çağır-
dığı, hani annemin de yer yeperek yelken kürek koşturduğu,
ablamın da “ben de, ben deee,” diye peşlerine takıldığı o
sabaha...

Bir koşu sahile gelmişler, deniz hafif çırpıntılıymış, güneş
henüz yükselmediğinden her taraf alaca maviymiş, hafiften
serinmiş. Ben 5 Eylül’de doğduğuma göre, aylardan hazi-
ran sonu, temmuz başı gibi olmalı. Sahilde kuma çekilmiş
kocaman bir balıkçı kayığı ve balıktan dönen birkaç balıkçı
varmış. Bizimkiler yaklaşıncı, sevinçle “Selamünaleyküm
yenge, hoş geldin,” demiş balık ağını tutan yaşlıca olanı.
Sonra da babama dönüp, “Sizin bebek kısmetiyle geliyor
müdür bey, söyledin mi yengeme?” demiş. Sonra da babam
anneme “Gel Şehriban bak, şuna bak, işte bu bizim bebe-
ğe beşik olacak,” demiş. Eğilip bakınca annem, ağın içinde
koskocaman bir deniz kaplumbağası görmüş. Ablam kork-
muş, annemin eteğine sarılmış, ikisi de şaşkın kalakalmış-
lar. Meğer o yörede olsun, çevredeki tüm adalarda olsun
adetmiş. Deniz kaplumbağasının o pırıl pırıl menevişli ko-
caman kabuğu alınır, çevresine gümüşten çember çekilir,
asmak için kulplar takılır, allanır, pullanır, cilalanıp parla-
tılır, yeni doğan bebeklere beşik yapılırmış. Ve bu bağa be-
şik, deniz kaplumbağaları oldukça zor ve kıt avlandığı için
çok kıymetliymiş, çok para edermiş. Hayvancığın eti de
çok makbulmüş, afrodisyakmış yani!... İzmir’e götürülüp,
zengin Levanten ailelere, özellikle Jiro’lara, Vander Zee’lere
falan satılmış. Eti ıstakoz etine benzermiş, pek tatlı ve lez-
zetliymiş. Özellikle çorbası çok ünlüymüş, dünyanın bütün
lüks lokantalarında bulunurmuş.

“Ben bütün bunları biliyordum, çok para ettiğini duymuştum ama gene de gözümü ağın içindeki hayvancıktan alamıyordum. Güneş doğmak üzereydi. O menevişli koca kabuğu yer yer ışıldamaya başlamıştı, başı dışarıdaydı. Eğildim, kuma diz çöktüm, ona iyice yakından baktım. Kocaman kocaman, kara gözleri vardı. Birden irkildim, sanki o gözlerde yaş vardı, sanki ağlıyordu. ‘Ama bu ağlıyor,’ dedim.” Güldüler. ‘Denizden yeni çıktı yengeciğim ıslak, ıslak,’ dedi biri. Gene eğildim baktım ve inan ki göz göze geldik onunla, göz göze. İnan ki o bana sanki acı acı bakıyordu, besbelli benden medet umuyordu. Öylece uzun uzun bakiştık, gözlerini benden kaçırmıyordu, onu anlamam için sanki beni hipnotize etmişti, sanki bana yalvarıyordu.” Annem anlatırken o anları yeniden yaşıyordu, gözleri yaşarmıştı, sık sık nefes alıyor, eliyle göğsünü bastırıyordu. Alaçatı’daki kumsalda yaşadığı, o sabahın garipliğini, duygularını bana da hissettirmeye çalışıyordu. Sonra birden kararını vermiş, kalkmış ve yaşlı balıkçıya dönüp, “Şimdi bu benim mi?” demiş. Balıkçı, “Tamam yenge, senin, bebeğin beşiği,” demiş. Bunun üzerine onlara teşekkür etmiş ve şöyle demiş: “Mademki bu benim, mademki siz bunu bana bebeğim için verdiniz, ben de onu doğacak bebeğimin selameti için azat etmek istiyorum. Çünkü o zaman bebeğim sağlıklı büyüyecek ve mutlu olacak.” Babam şaşırmış “Ama Şehriban,” demiş, annemin yüzünü görünce de susmuş. Balıkçılar da şaşırmışlar, aslında biraz bozulmuşlar ama ne yapsınlar, gümrük müdürünün karısı öyle istiyor, ne desinler? Bu arada ablam sevinçle ellerini çırpıp “Yaşa anne yaşaaaa!” diye zıplamaya başlamış, babam hemen onu kucağına alıp susturmuş. Sonunda yaşlı balıkçı “Tamam yenge öyle olsun, bu senin, sen ne istersen,” demiş. Aslında annemin hali o kadar içten, o kadar heyecan doluymuş ki biraz da çaresiz kalmışlar. İçlerinden biri eğil-

Nedret Güvenç, annesi Şehriban Hanım (solda) ve yakınları Hüsniye Hanım ile birlikte Manisa'ya giderken otobüs yolculuğu sırasında verilen molada bir dere kenarında.

miş, hayvanı denize doğru çevirmiş, yavaşça ağı açmışlar, serbest kaldığını fark eden kaplumbağa hızla suya dalmış ve süratle açık denize doğru uzaklaşmış. “Suları yara yara, köpük köpük, sanki küçük bir torpido gibi gidiyordu. O şimdi yavrusuna kavuşacak dedim, içimden ağlamak geldi, titriyordum. Arkasından uzun uzun baktım ve ellerimi açıp senin için dua ettim: Allah’ım sen yavrumu bana bağışla, sen onu hastalıklardan, görünmez tehlikelerden koru, sen onu talihinden güldür, iyi insan olsun, güzel olsun,” diye anlatırdı annem o ânı.

Böyle bir olayı yaşamak herkese nasip olmaz. Böyle olağanüstü bir olayı yaşamak insan ruhunu zenginleştirir, sevgi adına, güzel insan olmak adına... Benim annem öyleydi, zaten onu herkes severdi.

Ömrüm boyunca deniz kaplumbağalarını sevdim. Onlara zarar verenlere düşman oldum ve hep inandım ki, ben hayatta oldukça annemin duaları tutacak, azat ettiği o kaplumbağanın uğuru beni ve kızımı koruyacak. Bu olayı kızıma anlattığım zaman daha çok küçüktü ve bana sık sık ısrarla, “Gene anlat anne, gene anlat anne,” derdi. Ben de hiç sıkılmadan ona tekrar tekrar anlatırdım. Alaçatı’yı, kum zambaklarını, merdivensiz evleri, mor çiçekli anason tarlalarını, sakız ağaçlarını ve o güzelim deniz kaplumbağasını annemin gözlerinin içine bakmış bakmış da güzel anneanne de onu nasıl azat etmiş diye... Zamanla fark ettim ki benim uğuruna inandığım bu olayın anısına kızım da kendiliğinden ortak olmuş. Şimdi artık kızım da benim gibi güzel anneannesinin azat ettiği o dostumuzun uğuruna, bizi her türlü kötülükten koruyacağına inanıyor ve onları çok seviyor. Zamanla gene çok güzel bir şey fark ettim: Sanıyorum

kızımın, içimi ısıtan o çok güçlü hayvan sevgisi, sorumluluğu ve merhameti de bu olaydan kaynaklanıyor.

Şimdilerde Alaçatı bizim olmaktan çıktı, o artık bütün dünyanın Alaçatısı oldu, bakar mısınız!... Sakız ağaçları, merdivensiz evler, kaplumbağa kabuğundan beşikler, kum zambaklarıyla dolu o eşsiz kumsallar artık masal gibi bir varmış bir yokmuş.

Ah bir mucize olsa da o güzelim Alaçatı kumsalları gene kum zambaklarıyla dolsa ve Alaçatı'nın az konuşan sakin insanları akşam sakız ağaçları arasından kumsala koşup güneşin batışını seyretse ve tıpkı annem gibi zambakların kokusunu derin derin içine çekip doğacak yeni güne umutla, güzel duygularla baksalar... Çok şey istemiyorum ki!...

NAİF BİR YEMEK

(domat pastı)

Malzeme: İki iri olgun domates. Bir adet orta boy kuru soğan. Üç adet sivri yeşil biber. Bir çay bardağı zeytinyağı. Bir su bardağı pirinç (250 gr.). Üç bardak soğuk su.

Çocukluğumun büyük bir kısmı İkinci Dünya Savaşı yılları içinde, İzmir’de geçti. Gerçi ülkemiz savaşa girmedi ama biz savaşın bütün kıtlığını, mahrumiyetini, korkusunu ve karamsarlığını yaşadık. Alman ordusunun Polonya’yı işgal ettiği 1939 yılında, ben ilkokul ikinci sınıftaydım. Atatürk öleli bir yıl olmuştu ve İsmet İnönü bıçak sırtı bir politikayla savaşa girmemizi önlemişti. Kurtuluş Savaşı’ndan yeni çıkmış olan ülkemiz ve genç cumhuriyetimiz, yeni yeni kendini toparlamaya çalışıyordu. Üstelik Mustafa Kemal olmadan girilecek bir savaşı kimse göze alamıyordu. Kurtu-

luş Savaşı'mızın hemen her cephesinde savaşıyan babam, çok endişeliydi. "Bir savaş daha bizi bitirir," diyordu... İlkokula İzmir'in ünlü Karataş semtinin tepe mahallelerinden birindeki Duatepe okulunda başlamıştım. Hafif tombulca, güler yüzlü bir öğretmenimiz vardı. Müzeyyen Öğretmen. Ama o günlerde yüzü hiç gülmüyordu. Kasım ayına girmiştik. Her sabah sınıfa biraz geç geliyordu ve bizlere ajans haberlerinden dinlediği durumu bildiriyordu. "Bugün Atamızın durumu çok daha iyiymiş çocuklar, üzülmeyin," diyordu. Başka bir gün gözyaşları içinde geliyor, "Bugün Atamızın durumu ağırmış çocuklar ama üzülmeyin ülkemizin en iyi doktorları onun başında, merak etmeyin," diyordu ama dediklerine kendi de inanmıyordu. Çünkü biz biliyorduk, bekliyorduk ama yine de inanmak istemiyorduk. Ve küçük yüreklerimiz isyan içindeydi. Sanırım okuldaki diğer sınıflarda da aynı sözler tekrarlanıyordu, aynı duygular yaşanıyordu. Ve o yüce ruhun bizleri terk edeceği günün olanca acısını ve ağırlığını okulca hep birlikte yaşıyorduk. Bugün gibi hatırlıyorum o karanlık 10 Kasım sabahını. Hepimiz sınıfta bekliyorduk, öğretmenimiz gözyaşları içinde hıçkıra hıçkıra ağlayarak geldi ve bizlere acı haberi verdi, bunu bekliyorduk... Bizler çocuktuk ama her şeyi anlıyorduk. Çok ağladık. Çocuk ruhlarımızda böylesine acıyı ve çaresizliği hiç yaşamamıştık. O gün okul tatil edildi. Evlerimize dağıldık. Sokaklarda herkes ağlıyordu. Bayraklar yarıya indirilmişti. Bunun ölüm ve matem işareti olduğunu o gün öğrenmiştim. O acı günü daha pek çok acılı günler takip etmişti. Babamın ağzını bıçak açmıyordu. Günlerce suskun kaldığını hatırlıyorum. Çünkü babam onlardan biriydi. Birlikte savaşıyan, kurtuluşun zorlu günlerini birlikte aşan, sonunda ülkeyi zafere ulaştıran o ölümsüz neslin isimsiz kahramanlarından biriydi. Hepsi nur içinde yatsın...

Onlar zor günlerdi, çok zor. Memurlar maaş günlerini korkuyla bekliyor, tabi ona bağlı olarak esnaf da aynı kaygıyı yaşıyordu. Ülke fakir düşmüştü. Çocukluğumun o en ışsız günlerinde büyükler gibi bizler de suskun, dertli, düşünce- li olup gidiyorduk. Ekmek vesikayla dağıtılıyordu. Sanırım içinde arpa vardı, yassı yuvarlak kara bir ekmektir. Zamanın asker tayınları gibiydi ama yine de kapışılıyordu. Şeker karaborsadaydı, millet çayını kuru üzümle içiyordu, aslında çok daha sağlıklıymış!.. Kahve hiç yoktu, nohut kahvesine çoktan alışmıştı büyüklerimiz. Genelde tüm gıdalar kıttı. Çoğu kez bulunmuyordu. Allah'tan bir tarım ülkesi olduğumuz için, köyden, kasabadan iyi kötü bir şeyler yapındırıyorduk.

Geceleri karartma vardı. Herkes pencerelerine kara perdeler takmıştı. Hava kararınca onları sıkı sıkı örtüyorduk. Kısık gaz lambalarıyla aydınlanıyorduk. Komşu Yunan, Alman işgali altındaydı, geceleri Ege Denizi'nin semalarında Alman uçaklarının korku veren sesleri duyuluyordu. Sokak lambaları yanmıyordu. Şehirdeki bütün arabaların farları siyaha boyanmıştı, herkes boya çiziklerinden sızan cılız ışıklarla buluyordu yolunu. Sokakta el feneri kullanmak yasaktı, mecburen kullananlar da ışığı yere doğru tutuyor, karanlıkta tökezlememek için bir yakıp bir söndürüyorlardı. Gecenin o karanlık ve sakin ortamında yanıp sönen fenerler ateş böcekleri gibi garip bir hoşluk yaratıyordu.

O yıllarda ülkemizde radyo ve telefon yaygın değildi. Ama meydanlarda, bazı köşe başlarında hoparlörler vardı. Haber saatlerinde halk oralarda toplanır, ajans haberlerini, sivil savunma bildirilerini dinlerdi. Millet akşam ezanıyla sofraya oturur, erken yer, erken yatar, erken kalkardı; kuşkusuz bu nedenle yaz aylarında İzmir'de bir nüfus patlaması olacaktı!..

İşte o kıtlık günlerimizin en güzel yemeklerinden biriydi domat pastı... Aslında fakir sofraların yemeğidir domat pastı; ucuzdur, basittir ama çok lezzetlidir, gerçek bir Ege yemeğidir. Zaten o savaş yıllarında kimin sofrası fakir değildi ki? Hemen her şey yoktan var ediliyordu, özellikle ot yemekleri revaçtaydı, kadınlar boş vakitlerinde, dağa bayıra çıkar, ot toplarlardı. Mevsimine göre ebegümeci, ısırgan, kuzukulağı, radika, turp otu, gelincik, hodan, labada, hindiba, kazayağı, su teresi... Bazılarının yemeği bazılarının salatası ya da böreği yapıldı. O zamanların yokluk yemeğiydi bu otlar. Ne komik, şimdilerde ise lüks lokantaların gözbebeği, yokluğun yarattığı nimetler ya da özenti!.. Genelde herkes aç gibiydi. Sanırım savaş günlerinin getirdiği yokluklar ve mahrumiyetler rejiminde haliyle ülkece bir açlık sendromu yaşanıyordu; aslında ruhen açtık. Belki de bu yüzden domat pastı, fakir sofralarımıza dünyanın en lezzetli yemeği gibi geliyordu.

Domat pastıyı pişirirken çoğu kez izlerdim annemi. Gaz ocağında pişirirdi. Şimdilerde unutulmuş o küçük şirin pompalı ocaklar her evin mutfağında vardı. Gaz bulmak da zordu ama gene de onu kullandığımızı hatırlıyorum. Gaz karnelerimiz vardı çünkü. Ya da maltız dediğimiz, ortası ızgaralı kömür ocaklarımız vardı. Küçük bir şeydi; üstte yanan kömürlerin külleri, altında birikirdi; çok kullanışlı bir ocaktı... Annem önce soğanı zeytinyağında hafiften çevirir, sonra kabuğu soyulmuş parça domatescikleri ekler, tuzunu da koyduktan sonra sosun pişmesini beklerdi. Sos piştikten sonra pirinci sosun içine katar, üstüne de üç bardak soğuk su eklerdi. Pirincin sos içinde eriyip lapalaşması için suyun soğuk olması şart. Pirinçler iyice pişip hafif koyucana bir lapa kıvamına gelince yeşil biberleri içine atar, onlar da yumuşadıktan sonra hafif derince, geniş bir tabağa boşal-

*Nedret Güvenç, ablası Fikret, babası Mehmet Bahattin ve annesi Şehriban ile birlikte. [1940'lar]
(soldan sağa: Fikret, Mehmet Bahattin, Nedret Güvenç, Şehriban Güvenç)*

tır, soğuyup koyulaşmasını beklerdi... Annem mutfak araç gereçlerine pek meraklıydı; özellikle çiçekli porselen tabaklara, işlemeli süslü bardaklara... Pastı, bir süre sonra soğur, hafiften pelteleşir, içinde uzun ince kayıklar gibi yüzen yeşil biberlerin süslediği şahane bir pembe yemek olurdu. Bu yemeğin dikkat edilecek en önemli noktası, suyun ve pirincin oranıdır. Çok pirinç veya az su, pastının katılaşmasına sebep olur. O hafiften peltemsi şeffaf yumuşaklığı elde edilemez... Çok sevdiğimizi bildiğinden, pastıyı pişirmek annem için büyük bir zevkti. Pişirirken bazen şarkı da söylerdi, çok tatlı bir sesi vardı, bayılırdım.

“Sarı zeybek şu dağlara yaslanır,
Yağmur yağar, tüfekleri ıslanır.”

O günlerde -belki de hâlâ- Ege'deki bütün evlerin, kahvelerin, lokantaların, çoğu dükkânın duvarlarını Kemal Paşa'nın zeybek kıyafetiyle çektiirdiği o güzel portresi süslerdi. Bu nedenle, Ege'de Kemal Paşa'nın bir lakabı da Sarı Zeybek'tir; bunu bilenler bilir...

Savaşın getirdiği tüm yokluklara rağmen, gene de hayat iyi kötü devam ediyordu. Her şeye rağmen mutlu olmaya, küçük küçük mutluluklarla hayatımızı renklendirmeye çalışıyorduk. Ama savaş kendini unutturmuyordu. Ve biz, onlara yardım edemedik, o siyah sürgün gemisindekilere... Hayatım boyunca hiç unutamadım; çünkü unutulur gibi değildi. Bir sabah İzmirli, körfezin ufka yakın bir noktasında demirlemiş, siyah bir gemi gördüler. O gemi, günlerce orada kaldı durdu, çünkü limana girmesi yasaktı. Almanya'nın kim bilir hangi limanından kalkan bu sürgün gemi, hiçbir ülkenin limanına yanaşamıyordu. Bu yasaklı geminin yolcu-

ları, Naziler tarafından yurtdışına sürülen Alman vatandaşı Yahudilerdi. Doktorlar, profesörler, yazarlar, müzisyenler, çoğu sanatkâr, kadersiz kişiler. Pasaportları yoktu, karaya ayak basmaları kesinlikle yasaktı... İzmir halkı günlerce büyük bir üzüntüyle o kadersiz gemiye baktı durdu. Günlerdir, belki de aylardır yardım almayı umduğu limanları dolaşan gemide, kuşkusuz büyük dramlar, tarifsiz acılar yaşanmaktaydı. Kamaralarından ambarlarına kadar yüzlerce sürgün Yahudinin sığındığı o sefalet gemisinde yaşamak bir işkenceydi mutlaka. Hasta yaşlılar, ölümler, ölümler, karnı doymayan bebekler, umutsuz, isyankâr gençler, dünya güzeli genç kızlar, yaşanan umutsuz aşklar, sonsuz hayâl kırıklıkları ve bunalımlar, kahrolan anneler, babalar, gittikleri her limandan dışlanan, istenmeyen, kadersiz zavallılar, açlık, sefalet, umutsuzluk, belki de intiharlar ve zillete itilen onurlu, şerefli asil insanlar, utanç, utanç... Aman Yarabbim!.. Bugün artık o çılgın savaşın sonuçlarını biliyoruz ama gene de kazdıkları kuyuya düşen o ifrit Nazilerin inanılmaz aldanışına, içine düştükleri o “Megalo Idea”nın gafletine şaşmamak mümkün değil. İzmir’in zengin Yahudileri ve yardımsever çoğu İzmirli, günlerce motorlarla gemiye yardım göndermişlerdi. Doktor, ilaç, çeşitli ihtiyaçlar, bol bol su, giysi, yiyecek, sabun ve sevgi... Fötr şapkalı, kalın paltolu, son derece ciddi yüzlü bir Yahudi beyefendi hatırlıyorum. Her gün gemiye malzeme götüren motorların başındaydı. Herhalde çok önceden gemiyle irtibat kuran, onların acı kaderini bilen ve bütün İzmir Yahudilerini ve yardımseverlerini uyaran, gemiye ulaşacak yardımları organize eden oydu. Onun fötr şapkası, kalın paltosu, yorgun ve durgun yüzünden başka hiçbir şey hatırlamıyorum. Ama kahrolduğu belliydi. Öfkesini ve gözyaşlarını içine akıtıyordu kuşkusuz. Sonra bir gün, ufuktaki o siyah gemiyi göremedik. Geldiği gibi ses-

sizce çekmiş gitmiş ümitsiz yolculuğuna doğru. Yıl 1940 mıydı, 41 miydi?.. Oldukça eski ve acı bir anı ama unutulur gibi değil...

Dediğim gibi, tüm şikâyetlere ve mahrumiyetlere rağmen, iyi kötü hayat devam ediyordu İzmir’de. Oysa o günlerde Avrupa cayır cayır yanıyor, Hitler’in bombaları Londra’yı yıkıp kavuruyor, Nazi işgali altındaki Avrupa ülkeleri inim inim inliyor, bir zorba rejimin kanlı baskıları acımasızca sürüyordu... Toplama kamplarındaki biçare Yahudilerin itlâfı... Fırınlarda dolusu yakılan insanlar ve tüten bacalardan dağılan dumanların kararttığı Avrupa semaları... Sakin İzmir yaşıtımız içinde biz, tüm bu kıyametlerden habersizdik. Çoğu katliam ayrıntılarını ve soykırımın vahşetini sonradan öğrendik; çünkü o günlerde radyo haberleri ve gazeteler yetersizdi, medya ve iletişim şimdilerdeki gibi hızlı değildi!.. Bu arada günler su gibi akıyor, mevsimler değişiyor, çocuklar büyüyor, gençler hayata atılmaya hazırlanıyor, anneler babalar sakince yaşılanıyordu.

Ara sıra sinemaya giderdik. Çocukluğumun o günlerinde daha çok Arap filmleri oynardı İzmir’de. Mısır yapımı acılı aile dramları pek revaçtaydı. Ümmü Gülsüm, Yusuf Vehbi gibi arabesk starlar pek sevilirdi. Zaten Arap müziği de çok dinlenirdi. Mahalle kahveleri, radyolarını sonuna kadar açar, avaz avaz, bol enstrümanlı, zengin tınılı, coşkulu cümbüşlü Arap müziğini ister istemez herkese dinletirlerdi. Sanırım günümüzde çok konuşulan, kiminin nefret ettiği, kiminin baş tacı ettiği arabesk müziğin tohumları ta o günlerde atılmıştı!.. Çok az da olsa Türk filmleri hatırlıyorum. Cici Berber, Taş Parçası, Şehvet Kurbanı, Yılmaz Ali, Aynaros Kadısı, Kahveci Güzeli ve Leyla ile Mecnun gibi. O

dönemin ünlüleri: Ertuğrul Muhsin, Ferdi Tayfur, Halide Pişkin, Bedia Muvahit, Feriha Teyfik, Cahide Sonku, Nezihe Becerikli, Hazım Körmükçü, Vasfi Rıza, Mehmet Karaca ve Sait Köknar ... idi. Lafı uzattım, hoş görün...

Gelelim bizim pastıya... Dedğim gibi o yokluk günlerimizin en doyumsuz yemeğiydi domat pastı. Peki ya şimdilerde? Her şeyin fazlasıyla, bol bulamaç bulunduğu, açlığın ve kıtlığın çabucak unutulduğu, şekerin, yağın, pirincin çeşit çeşidinin tüketildiği ülkemizde, annemin pişirdiği o pastıyı pişirmek mümkün mü? Hiç sanmam. Bir kere o kekrem-si, kokulu güzelim domatesler artık yok. Hepimiz şu tatsız tuzsuz hormonlu domateslere mecbur kaldık. Oysa yemeğimizin adı üstünde, domat pastı!.. Gerçi ben fukara yemeği dedim ama, tadı tuzu yerinde bir domat pastı, acılı yağlı kebablara karşı, mideye hiç de ağır gelmeyen, hafif, leziz, o iştah açıcı peltemsi haliyle zengin fakir tüm sofraların gözdesi olabilir bence. Hele o sıcak yaz günlerinde... Yeter ki domatesimiz hormonsuz olsun! Galiba çocukluğumun o leziz pastısı çocukluğumda kalan bir nostalji.

Kısa bir açıklama: İzmir'in, hatta tüm Ege'nin çoğu yöresinde yerli halk domatese domat der. Pastı kelimesinin nereden geldiği ise biraz karışık. Örneğin, külbastı deyince akla ne gelir? Bol küllü bir kömür ateşinde pişen pirzola. Bizim yemeğimiz de bol domatesli olduğuna göre, "bastı" giderek pastı olmuş olabilir mi? En iyisi bu konuda bazı gurmelerin fikrini almak... Savaşın getirdiği onca yokluklar, kıtlıklar içinde bile olsa asla geri dönemeyeceğimiz o güzel çocukluk günlerinde, ana baba, kardeş, sevgiyle buluştüğümüz soframızda, çoğu kez kuru ekmeğe katık ettiğimiz zeytinimiz ve testi suyumuz da, kıtlık günlerinin birleştirdiği küçük ai-

lemiz ve yuvamızın sıcaklığında, bir domat pastı, bayram yemeği sayılırdı. Düşünüyorum da, insan bazen nostaljik bir özlem içine giriyor ve o yokluk günlerini bile arayabiliyor. Üstelik yoklukta insan daha yaratıcı olabiliyor. Arıyor, soruyor, uğraşüyor, kurcalıyor, yapıyor yapındırıyor, icat ediyor, yoktan var ediyor. Eskiye atmıyor, tamir ediyor veya başka bir şekilde değerlendiriyor. Zevkle uğraşıyor, eşyanın tadını çıkarıyor ve bu zevkli uğraşlarla giderek kendinden emin, memnun, az şeyle yetiniyor olsa bile mutlu olabiliyor. Şimdi ben burada fakirlik edebiyatı yapmıyorum, düşüncelerimi, inanın çok gerçekçi buluyorum. Bunlar hayatın yaşanan gerçekleri. İlle de parayla mutlu olmak?!.. Kuşkusuz olunur. Para büyük rahatlık, çoğu derdin devası. Güzel yaşamak, hayatın tadını çıkarmak için ve daha pek çok ve pek çok imkânı elde etmek için gerekli. Parasızlık çok zor, hastalıkta, sağlıkta, hele hele yaşlılıkta. Ama yanı sıra, o zenginliği tamamlayan beraberlikler olmasa, bir süre sonra o servet neye yarar? Aynı fikirde olmayabilirsiniz. Böyle düşünceler görecelidir. Neyse...

O zorlu savaş yıllarında, çoğu ülkede yaşanan karaborsa, tefecilik, rüşvet, ihtikâr, bizim ülkemizde de almış yürümüştü. Bu durumda, özellikle karaborsa, pek çok karikatür sanatçımıza malzeme olmuştu. Nur içinde yat, Cemal Nadir... Karaborsacılar, yakayı ele verenler, yükünü tutup sıyıran yüz­süz pişkinler, yeni yeni görgüsüz zenginler, o dönem medyasının en gözde konuları olmuştu. Çeşit çeşit haberler, makaleler, taşlamalar, resimli romanlar, skeçler ve tiyatro oyunları... Bunların en ünlüsü, Cevat Fehmi Başkurt'un yazdığı Paydos oyunudur. Çok sevildi, hemen her tiyatrodan aylarca oynandı. Hatta filme bile çekildi. Oyun, kıt kanaat geçinen ilkeli, dürüst bir ilkokul öğretmeniyle allâk, hilebaz,

karaborsacı bir bakkal olan dünürünün yaşadığı trajikomik bir öyküdür. Oyun boyunca öğretmenimiz, o daracık bütçe-
siyle geçinebilmek için onca mahrumiyete katlanır da, gene
de hilebaz dünürünün iş tekliflerini reddeder, onun haram
parasını istemez. Ama ne yazık ki bir gün, sınıfta oturdu-
ğu sandalyeye raptiye koyan, oldukça ünlü, yeni zengin bir
müteahhidin oğluna, can acısıyla attığı okkalı bir tokat yü-
zünden işine son verilir ve sonunda ister istemez o fırladık
dünürünün dükkânında boğaz tokluğuna çalışmaya mecbur
kalır... Üç perdelik oyun, zaman zaman çok komik olsa da,
sonu oldukça dramatiktir. Paydos, Türk tiyatrosunun çok
sevilen, bugün bile zevkle oynanan en değerli oyunlarından
biridir. Özellikle ülkemizin her zaman çok zor şartlarla çalış-
şan ve geçinen değerli ilkokul öğretmenlerine ithaf edilmiş-
tir. Zaten oldum olası bu ülkede hangi ilkokul öğretmeni
bolluk içinde yaşamış, rahat yüzü görmüştür ki? Onların
hepsi fedakâr, eli öpülesi eğitim fedaileridir; var olsunlar,
çok yaşasınlar. Sofralarını süsleyen tarhana, kuru fasulye,
bulgur olsa ne çıkar. Yeter ki gönülleri rahat olsun, yeter ki
alınları açık, vicdanları temiz olsun, yeter ki sınıflar çocuk-
larla dolsun...

Babamın çok sevdiği bildik bir atasözü vardı, “Azıcık aşım,
kaygısız başım.” Özgür bir ruhu ifade eder. Aslında ülke-
ce sevdiğimiz, benimsediğimiz, bizlere yaraşan özlü bir söz
bu. Azla yetinmenin, kanaatkâr olmanın yanı sıra, bağımsız,
onurlu ve özgüvenli olmanın ifadesidir. Neler yaşamış
bu ülkenin insanı, ne savaşlar görmüş, ne sıkıntılar çekmiş,
ne acı bedeller ödeyerek, ne büyük ve şanlı zaferler kazan-
mış. Zaman içinde giderek ne inişleri, ne çıkışları olmuş ve
milletçe ne çekilmezleri çekmiş, hâlâ da çekmekte!.. “Azıcık
aşım, kaygısız başım” benim güzel yurdum insanının kade-

ri. Ama güzel ve ahlaklı bir kader. O büyük insan “Bağımsızlık benim karakterimdir,” demiş ya, aynen öyle... Aman Tanrım, domat pastı diye diye nerelere geldik. Acıktınız mı? Konuyu dağıttım ve uzattım, hoş görün. Çocukluğumun o doyumsuz lezzetli yemeği çekti beni, o günlere götürdü. Annemin güzel yüzü, bize pastı pişiren güzel elleri, ulaşabilsem o ellere, öpsem, öpsem, öpsem...

Gelelim bizim sevgili domat pastımıza. Şimdi: Sizce o leziz toz pembe yemek, fakir fukara yemeği bile olsa, tüm zengin sofralara meydan okuyan, naif bir lezzetin simgesi olamaz mı? Azla yetinebilmek, tokgözlü olabilmek, bir ahlaksa eğer, az şey mi? Obur sofraların ölçsüzce ve savurgan dayatmalarına ve doyumsuzluğuna karşın, ölçüyü kaçırmamak, yani ruhen doygun olmak -her konuda- hayata daha bir insanca yaklaşmak sayılmaz mı? O halde uygun bir gününüzde bize yemeğe buyurun, size domat pastı pişireyim. Anneminki gibi olmasa da, domatesler hormonlu da olsa, olsun. Yeter ki bazı güzellikleri, hayatımıza renk veren bazı küçük mutlulukları kaybetmeyelim, kıymetini bilelim. Onlara sahip çıkalım. Onları savunalım, yaşatalım. Bekliyorum!..

KURABIYE SEVGİLİM

Kurabiye hayatımızın en tatlı mutluluklarından biridir. Belki küçük bir mutluluktur ama önemi büyüktür. Onunla nasıl tanıştığımı dün gibi hatırlıyorum, anlatacağım...

Eveet. Gerçekten hayatımızın en tatlı dostlarından biridir kurabiye. Çarşıdan alınan, evde yapılan, kutularda kavanozlarda saklanan, en şık tabaklarda sunulan, çay saatlerinin, kahve sohbetlerinin gözdesi, çocukların sevgilisi, mide kazıntılarının dostu kurabiye. Onsuz büyüyen çocuk yoktur da onsuz kalan büyük var mıdır?.. Sade kurabiye, çikolatalı kurabiye, fındıklı, fıstıklı, cevizli, bademli, daha ne çeşitleri ne lezzetleri saymakla bitmez. İlk kurabiyelerimi hatırlıyorum. Küçücüküm, annem kapağı süslü yuvarlak bir teneke kutu içinde göndermişti Sığacık'a. Babam orada gümrük

müfettişi idi. Tüm Ege kıyılarından sorumluydu. O dönem merkezi Sığacık idi. Atla dolaşırdı, silahı vardı, üniforma giyerdi, rütbeli asker gibi yani ama jandarma değildi. Annem ile babam ayrıydılar. Sığacık'ta ben babamla kalıyordum, ablam annemle İzmir'de, Karşıyaka'daki evimizde oturuyorlardı. Annemi çok özlerdim. Beş yaşımıdaydım sanırım. Hemen her gece rüyamda annemi görürdüm. Sabah uyanıp da onu yanımda göremeyince içim yanardı. Ne var ki babamla birlikte yaşamak da çok güzeldi. Babamı deli gibi severdim. Zaten küçük kızlar babalarına çok düşkündürler. Ama o yaşta anne sevgisi, anne özlemi de dayanılır gibi değildi. Farkındaydım o küçücük duygusal gözlemlerimle babamın da annemi hâlâ sevdiğini, özlediğini görüyordum. Annem zaman zaman Sığacık'a benim için paketler yollardı. İçinden neler çıkmaz neler, ne ciciler ne ciciler... Ve tabi çok sevdiğim, tadına doyamadığım kurabiyeler. Demek ki bendeki kurabiye sevgisi anne özlemi anne sevgisi ile özdeşleşiyormuş. Hiç unutamıyorum ki, çeşitli kalıplarla şekillendirilmiş o nefis kurabiyecikleri... Yıldız biçimi, yuvarlak da ortasında bir fıstık, top gibi yumuşacık içi reçelli, kare kare ve çikolatalı, üzerine toz şeker serpilmiş uzun ince olanlar, mis gibi esmer tarçınlılar, hele susamlılar o susamlı pişkin şeyler... Babam en çok onları severdi annemin gönderdiği kurabiyecikler sanırım onu çok etkiliyordu. Zaten bir yuva hasreti içinde olan baba-kız biz iki garibanın yeniden birlikte olmak özlemimizi iyice tazeliyordu o kurabiyeler. Zaten seneler sonra bu oldu, yani annemin kurabiyeleri işe yaradı.

Annemden her aybaşı gelen paketleri açmak baba-kız ikimizin de en büyük zevkiydi. Düşünsenize o bitmeyen günler ve geceler boyunca baba-kız yapayalnız yaşadığımız ıssız köy hayatımızda İzmir'den gelen içi hediye dolu bir paket ne ka-

dar heyecan vericidir. Paketin içinden neler çıkmazdı neler. Annemin bana kendi eliyle diktiği pijamalar, renkli çiçekli elbiseler, minicik minicik fiyonklu kurdeleli fanilalar, külotlar, resim defterleri, boya kalemleri, içi sevgi dolu mektuplar, ablamla birlikte çekilmiş fotoğraflar ve tabi o leziz kurabiyeler. Eminim annem en çok onları beklediğimi bilirdi. Kurabiye kutusunu açmak, kurabiyelerin o mis gibi şekerli, tereyağlı kokusunu içime çekmek, ondan mı yesem bundan mı diye diye hepsinin tadına ayrı ayrı bakmak olağanüstü bir zevkti. İşte bu yüzden olacak hayatım boyunca kurabiye sevgim ve zevkim hiç bitmedi. Şimdilerde çoğumuz gibi ben de aynı şeyi düşünüyorum. “*Ah nerde o eski kurabiyeler!*” diyorum. Ama aslında bu özlemin içinde çocukluğumuzun asla dönüşü olmayan o eski tatları, sızısı, nostaljisi var.

Dedim ya kurabiye deyip geçmeyelim. Onlar hayatımızın bir parçası. Mutfağında kurabiye pişen, mis gibi kurabiye kokan bir ev mutlu bir yuva demektir. Zevkle fırına verilen kurabiye tepsisi, hayatından memnun, yaşantısını zevkli bir tatlıyla süsleyen ev hanımının varlığı demektir. Evde kurabiye pişiyor diye gözleri parlayan çocuklar, akşam eve yorgun argın gelen babanın ilk fark ettiği o mis gibi kurabiye kokusu ve “*Ooo... Ne kokuyor böyle mis gibi yoksa kurabiye mi?*” diyen kahkahası ve ilk iş tepsiden bir tane kapıp büyük bir hazla o leziz yuvarlağı mideye indirmesi az mutluluk mu? İşte o anda babanın neşeyle çocuklaşması, annenin tatlı heyecanı, ev halkının gözlerinden taşan mutluluk hayatımızın en gerçek tadıdır. O halde yaşasın kurabiye!..

Gün gelip de annemle babam barıştıktan sonra ki o belliydi zaten, eskisinden daha çok mutlu olmuşlardı. Hiç unutmam babam anneme sık sık sarılır “*Benim kurabiye sevgilim sen*

*Nedret Güvenç, ablası Fikret Hanım ve annesi Şehriban Hanım
ile birlikte. (1936)*

bir tanesin kurabiye sevgilim benim,” derdi. Demek Sığacık’a gönderilen kutu kutu kurabiyeler boşa gitmemiş. Hatırlıyorum da çocukluğumun neşe dolu sevinçli günlerinde evimiz buram buram kurabiye kokardı, mutluyduk yani...

Bir zamanlar İngiliz televizyonunda yayınlanan bir çocuk programında harika bir tip vardı: Kurabiye Canavarı. Hatırlayacaksınız pelüsten tüylü koca bir kafa, kocaman bir ağız, saçak saçak bedenli, çirkin mi çirkin bir canavar. Durmadan kurabiye tüketiyordu. Sağda solda bulduğu tüm kurabiye tepsilerini büyük bir zevk ve oburlukla silip süpürüyordu. Programın en renkli tiplerinden biriydi o canavar. Evin mutfağından çıkmazdı, ev hanımı ne zaman kurabiye yapsa ona buna bırakmaz kavga dövüş bir açlıkla kurabiyelere saldırırdı ne var ki programın çocuk kahramanları kurabiye canavarının bu arsızlığına kızmaz, kapabildikleri kurabiyeleri neşeli bir şamata içinde onunla paylaşırlardı. Kuşkusuz kurabiye tüm dünya çocuklarının ortak zevki, tatlı kahramanı. Şimdi bir dakika!.. Dünya çocukları deyince hemen aklıma Afrika’da açlık çeken o kocaman gözlü, mahzun yüzlü çocuklar geliverdi. Analarıyla aynı yokluk kaderini paylaşan şiş karınlı o hastalıklı yavrucuklar. Acaba nasıl bir mucize onların kaderini değiştirecek, o anacıklar çocuklarına ne zaman kurabiye pişirecekler? O yokluklar dünyasına kurabiyelerin getireceği mutluluk şimdilerde çok uzak ama insanlık ölmedi ya... Bir çaresi bulunacak elbet, bulunmalı, bulunmalı... Bence bütün dünya çocukları bu konuda el birliği yapmalı, tüm dünya çocuklarına kurabiye kampanyası... İyi de bu kampanyaya kaç Türkiye çocuğu katılabilir acaba? Uzağa gitmeyelim, ülkemizde Edirne’den Ardahan’a kaç evin mutfağında kurabiye pişiyor dersiniz? Biliyorum bu cevapsız soruların çağrışımı utanç verici. Aslında çok şey

değil, biraz kanaatkâr olursak zengin fakir, az çok her evin mutfağında kurabiye pişebilir çünkü. Yeter ki huzur olsun, barış olsun, anaların yüreğine huzur dolsun. Kurabiye mutluluğuna aç o güzel ve onurlu insanlar çok şey istemiyorlar ki, iş, aş ve huzur... Çocuklar kendi mutluluklarını zaten yaratır. Bakar mısınız? Kurabiye kurabiye derken nerelere geldi çattı kalem, kurabiyesizliğin altındaki umutsuzluğa. Çünkü kurabiye mutluluğu, beraberinde neler taşır neler... Ev bark, iş sahibi çalışan bir baba, halinden memnun bir anne, sağlıklı bakımlı çocuklar, nur yüzlü dedeler, güler yüzlü nineler, minicik pisipisiler, kafesinde cik cik öten bir kuş, bahçede çiçekler, pencerelerde dantelli perdeler, yani bacası mutlu mutlu tüten bir yuva.

Şimdilerde şehirli hanımlar kurabiyeleri ünlü pastanelerden alıyorlar. Hemen her semtin adı çıkan bir pastanesi var. Sadece kurabiye mi? Daha ne tatlılar neler neler... Sen paradan haber ver!.. Ama ben gene de, Büyükkada'da iskele meydanına bakan o fırında pişen tarçınlı esmer kurabiyeleri hiçbirisiyle değişmem, annemin yaptığı ev kurabiyelerine benziyor da ondan. Esmer kurabiye dedim de aklıma Sümbül Bacı'nın kurabiye hikâyesi geldi.

Arap Bacı Sümbül çok güzel yemek yapardı, zaten kendisi aşçıydı. Bu yetenek ona babasından miras kalmış, babası da ünlü bir aşçıymış. Sümbül Bacı onun yanında çalışa çalışa çekirdekten yetiştirme bir aşçı oluvermiş. Gelelim öykümüze: Sümbül Bacı o gün Veysel Ağâh Paşa'nın konağında işe başlayacaktı. Sabah erkenden yola çıktı, küçük oğlunu okula bıraktı, paşa konağına gidip yerleşti ve işbaşı yaptı. Sümbül Bacı'nın yemeklerine diyecek yoktu ama ille de kurabiyeleri, onların tadına doyum olmazdı. Sümbül Bacı

da bunu iyi bildiği için o gün sabah sabah mutfağa inince kolları sıvadı ve ilk iş olarak Hindistan cevizli kurabiye pişirdi. Sümbül Bacı kurabiye tepsisini fırından çıkarınca, mis gibi kurabiyelerin kokusu paşa konağına yayıldı. Kokuyu alan paşanın hanımı anında mutfağa damladı başladı atıştırmaya. Bir yandan yiyor, bir yandan da Sümbül Bacı'ya takdirler yağıdırıyordu. Kadın zevkten dört köşe kurabiye-yi diliyle damağının arasında eritiyor, eritiyor, kurabiye ile birlikte kendisi de eriyordu sanki. Yedi yedi doyamadı, sonunda içine sinmedi ağzı dolu dolu Sümbül Bacı'ya "*Çabuk bu kurabiyelerden okuldaki oğluma götür,*" dedi. Bacı acele bir tabağın içine kurabiye doldurdu. "*Ama hanımcım ben daha bugün işe başladım, henüz küçük beyi göremedim, onu nasıl tanıyacağım?*" dedi. Paşanın hanımı gene ağzı kurabiye dolu ve gayet mutlu, "*Çok kolay Sümbül Bacı çok kolay; okula git bir bir çocuklara bak, en güzeli, en tatlısı hangisi ise bil ki o benim oğlumdur,*" dedi ve yemeğe devam etti. Sümbül Bacı elinde kurabiye tabağı doğru okula gitti o gün hava çok güzeldi çocuklar okulun bahçesinde çığlık şamata oynuyorlardı. Bacı bahçeye girdi, dolaşmaya başladı hepsine ayrı ayrı baktı, baktı, baktı... Derken bir köşede sakın sakın oturan kendi küçük oğluna gözü takıldı. Bacı mahzun yüzlü güzeller güzeli oğlunu görünce kararını verdi. Kara üzüm rengi kocaman parlak gözleri, hurma gibi biçimli burnu, gül goncası gibi küçücük ağzı, kıvrır kıvrır saçları, hele o minicik biçimli kulakları ile küçük Arap çocuğu gerçekten çok güzel, çok tatlıydı, biblo gibiydi. Arap bacı kendi kendine "*Burada benim oğlumdan daha güzel, daha tatlı bir başka çocuk yok ki*" diyerek oğluna seslendi. "*Seyyit, Seyyit!*" Minik kulaklar bu sesi hemen duydu kara üzüm gözler anneyi gördü, güzel yüzü ışıdı, hemen koşup anacığına sarıldı ve o mis gibi kurabiyeleri büyük bir iştahla şapır şupur yedi.

Tabi Sümbül bacı zevkten dört köşe... Bence Sümbül Bacı o kararı vermekle çok iyi etti. Helal olsun, canı sağ olsun. Boşuna dememişler kuzguna yavrusu şahin görünür diye!.. Arap bacı Sümbül kurabiyeleri kendi oğluna yedirdiği için çok mutluydu ama gene de hafiften ikircikliydi. Doğru paşa konağına koştu şimdi niyeti bir tepsi un kurabiyesi yapmak ve bütün konak halkını mutlu etmekti...

Bu hikâyeyi bildiğinizi biliyorum ama içinde kurabiye tadı olduğu için dayanamadım, sizlere bir kez daha kendimce anlatmak istedim, hoş görün!..

Eskiden Kabataş'la Üsküdar arasında sık sık araba vapurları işlerdi. O zamanlar daha köprü yapılmadığı için iki yakayı birleştiren o vapurlar çok kalabalık olurdu. Pek de uzun olmayan o deniz yolculuğu gene de çok renkli, eğlenceli geçerdi. Çaycılar, sandviç satanlar, ayna, jilet, tıraş sabunu satmak için nutuk çekenler, durmadan resim çeken turistler, akşam saatleri Üsküdar'a geçen talebeler, iş güç sahibi memurlar, sekreter hanımlar, çeşit çeşit yorgun ama o kısacık deniz yolculuğunun tadını çıkaran orta sınıf İstanbullular ve tabi yeni başlayan aşklar, flörtler...

İşte bir tanesi: Delikanlı kızı görünce heyecanlandı. Okul dönüşü her akşam bu vapurla geçiyordu Üsküdar'a. Genç adam çaktırmadan gezer gibi yaparak kızın oturduğu banka yaklaştı, birden yanına oturuverdi.

Genç - Pardon, rahatsız etmiyorum ya?

Kız - Yooo hayır hayır.

Genç - Okuldan mı dönüyorsunuz?

Kız - Evet tabi.

Delikanlının elinde bir torba acıbadem kurabiyesi vardı.

Genç - Kurabiye ister misiniz?

Kız - Ah ben mi?... Mersi.

Kurabiye vesile tabi. Aslında ikisi de birbirine aşınaydı aynı okuldan, akademiden... Kızın elinde kocaman siyah ciltli bir dosya vardı, belli ki resim talebesi, çocuk da mimaride okuyordu.

Genç - Sevdiniz mi? Bir tane daha?

Kız - Ahh bunlar nefis... Alayım, mersi.

Bu arada gemi karşı kıyıya yanaşmakta. Üsküdar'ın birbirinden güzel camileri, meydandaki tarihi çeşme giderek büyümekte, kurnayı çevreleyen eşsiz mermer süslemelerin detayları fark edilmekte...

Genç - Ne çabuk geldik... Kurabiye? Bu son.

Kız - Ayıp oluyor ama... Peki, mersi, çok çok...

Haliyle vapurdan birlikte çıktılar delikanlı kızdan ayrılmak niyetinde değil.

Genç - Nerede oturuyorsunuz?

Kız - Salacak'ta...

Genç - Ben de Çiçekçi'de... Size eve bırakabilir miyim?

Kız - Aaa, yok canım uzak değil ki, her gün gittiğim yol.

Genç - Şemsipaşadan geçelim kestirme olur.

Kız - Yok yok ben Doğancılar'dan giderim ekmek alacağım.

Bizim fırın orada, parkın karşısında, tiyatronun yanında.

Genç - Biliyorum, olur tabi oradan gidelim... Resim mi

okuyorsunuz?

Kız - Evet, siz?

Genç - Mimari bölümündeyim. Hangi atölye?

Kız - Eyüboğlu...

Genç - Ah harika... Çizimlerinizi görebilir miyim?

Kız - Tabi ama daha sonra şimdi burda yolda olmaz.

Genç - Salacak en sevdiğim semtlerden biridir? Eviniz deniz görüyor mu?

Kız - Tabi bahçemiz denize karşı teras gibi Kızkulesi tam karşımızda. Sarayburnu, Topkapı...

Genç - Harika! Bahçenizi görmeme izin verir misiniz?

Kız - Tabi çizimlerime de bakarsınız. Ben de size annemin kurabiyelerinden ikram ederim. Sizinkileri ben bitirdim de...

Genç - Yok canım daha neler. Teşekkürler, çok teşekkürler, annenizin kurabiyeleri kim bilir ne güzeldir.

Kız - Annemin kurabiyeleri eşsizdir, babam bayılır. Kardeşim, eş dost, komşular doyamazlar annemin tarçınlı kurabiyelerine, nefistir onlar...

Bu arada fırına geldiler. Genç büyük bir nezaketle kızın resim dosyasını aldı, kız ekmek almak için fırına girdi, ikisi de tatlı bir heyecan içindeydiler...

Gördünüz mü böylece küçücük bir torba acıbadem kurabiyesi belki de ileride kurulacak bir yuvanın temelini atıverdi. İkisi de genç, ikisi de güzel, biri ressam, biri mimar; üstelik şimdi bir de ortak zevkleri var: kurabiye!...

Bence hayata atılan ve iş aramaya çıkan her genç yanında bir kutu kurabiye taşımali ve bir vesile ile gerekli kişiye ikram etmeli!... *"Kilo yapıyor... Yiyemeyeceğim... Şekerim var"*

hepsi maval. Mis gibi kokan o leziz kurabiyelere kimse dayanamaz. Üstelik kurabiye'nin şartı şurtu, vakti saati yok ki... Tadına baktığınız anda sizi alıp çocukluğunuza götüren o kurabiyeciklerin zevki yadsınabilir mi?

Kurabiye sevinç- kurabiye zevk!...

Kurabiye mutluluk - kurabiye kahkaha!...

Barışa görüşe kurabiye!...

Kavgaya dövüşe kurabiye!...

Çaya kahveye kurabiye!...

Yediden yetmişe - çoluktan çocuğa kurabiye de kurabiye!..

Yeter ki huzurumuz olsun, yeter ki ocaklarımız hep tütsün.

Aman Tanrım, kurabiye diye diye bir tek bayrak çekmediğim kaldı!...

Neyse bu kadar kurabiye edebiyatı yeter işi tadında bırakmak için son olarak size bir kurabiye tarifi veriyorum, hiç belli olmaz günün birinde gerekebilir. Yaparken beni hatırlayın...

TARÇINLI KURABIYE

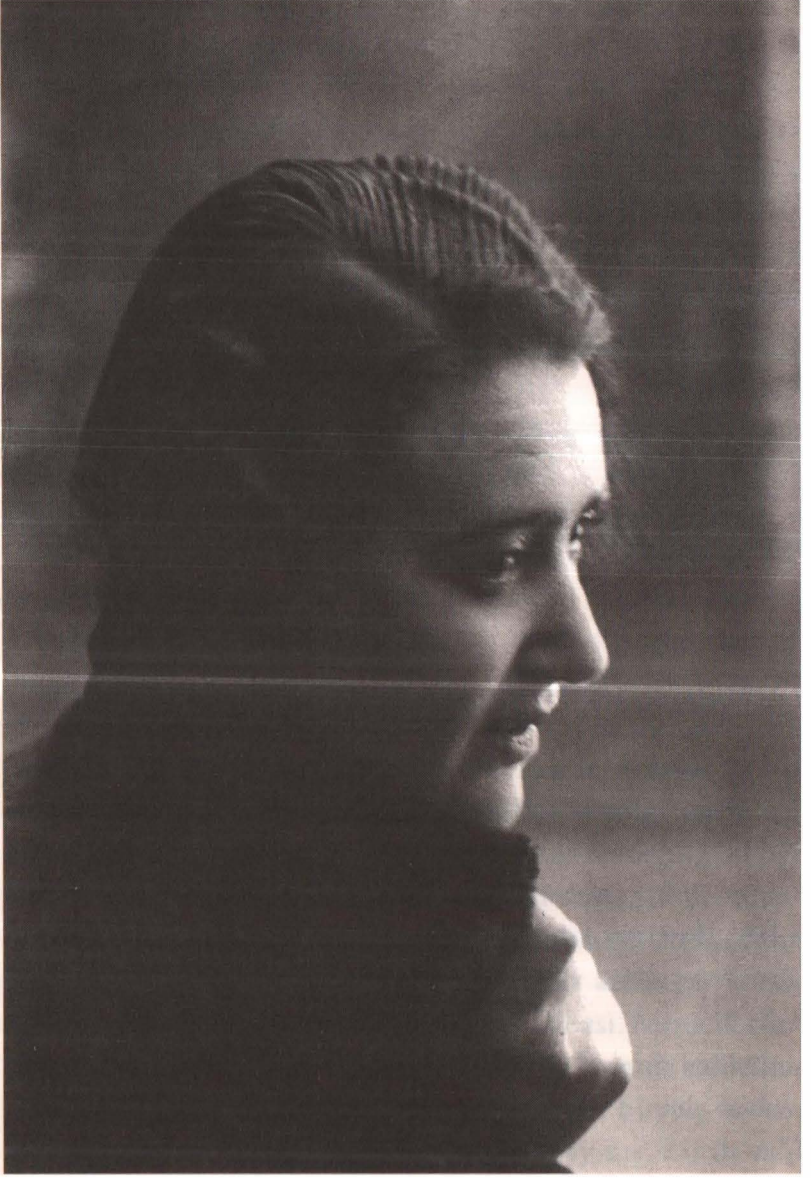
Malzememiz çok basit her evde bulunur:

2 yumurta - 2 kahve fincanı toz şeker - 2 kahve fincanı zeytinyağı - 2 çay kaşığı kabartma tozu - 2 çay kaşığı tarçın-alabildiğince un.

Önce şeker, yumurta ve tarçını çırpın ama iyice çırpın. Daha sonra tüm malzemeyi katarak yoğurmaya başlayın. Tipik deyim, kulak memesi... İşte hamur o yumuşaklığa gelince istediğiniz şekilleri vererek yağladığınız tepsiye dizip, 170 derece ısıda fırına atın, 40 dakikada pişer. Afiyet olsun.

Önemli not: Sakın unutmayın, kurabiyenizi pişirmeden önce evin bütün işlerini bitirmiş olun. Kaygısız, gairesiz, aklınız hiçbir şeye takılmadan. Mutlaka sevdiğiniz bir müziği dinleyin, dinlediğiniz müziği asla gamlı, hüznü, mesajlı ve kavgası olanlardan seçmeyin. Günümüz dünyasında bunca hiddet, şiddet, terör, geçim derdi ve hır gür varken hangimizin hayatı tozpembe ki? Hiç değilse siz kurabiyenizi yaparken, size hayatı tozpembe gösteren müzikler dinleyin, yani işin zevkini çıkarın. Ve şunu hep düşünün; seviyorsunuz, seviliyorsunuz, umutlarınız var, hayalleriniz var, üstelik az sonra evin içi mis gibi kurabiye kokacak ve ev halkı mutlu olacak. Çünkü siz bir tanesiniz.

O gün babamın anneme söylediği sevgi dolu sözcükleri hiç unutamıyorum. Ne güzel demişti babam “*Kurabiye sevgilim benim... Sen bir tanesin...*”

Nedret Güvenç'in annesi Şehriban Güvenç. [1920'ler]

BENİM GÜZEL BABAM

Minicik ellerini saman dolu sepetin içinde dolaştırdı, bir tane buldu, sevinçten gözleri parladı. En sevdiği şeydi, samancıklar arasında yumurta aramak. Çok sevdiğini bildiği için babası bu işi hep ona yaptıyordu. İçi saman dolu o yumurta sepetçiklerini zaman zaman köylüler getirirdi, Baha Bey’le küçük kızına. Sepetteki yumurtalar azalınca, “*Belki dibinde daha vardır, ara bakalım,*” derdi babası. Minicik eller sevinçle samanların içine dalar, bulunca da basardı kahkahayı. Küçük kızının kahkahası, genç baba için büyük zevkti. Demek yumurta sevgisi o günlerden kalmaymış. Bir de tabi balık; çoğu akşam balıkçılar denizden dönerken, koşa koşa iskeleye gider, gümrük müdürü Baha Bey’le küçük kızı için ayrılan ipe dizilmiş bir salkım balığı alırdı, balıkçı amcalardan. Bu onun işiydi. Beş yaşındaydı artık, az şey mi...

Neydi o balıklar? Ege balıkları işte. Çipura, mercan, kaya barbunu, sokar, kefal. O zamanlar nebati tohum yağları falan yoktu. Hele zeytinyağı cenneti Ege'nin o küçük deniz köyünde... Akşam olunca babası pompalı gaz ocağını yakar, balıkları kızartırdı; kızartma işi bitince tavadaki kızgın yağ balıkların üzerine cazzzz diye dökerdi. Babacık belki de bir kadeh zeybek rakısı içer miydi? O yemekler tam bir şölendi. Babası balığın kılçıksız lop etleriyle onu beslerken, o minicik parmaklarıyla yumuşak esmer köy ekmeğini yağa banıp banıp iştahla yerdı. Baha Bey çok güzel yemek yapardı. Özellikle balık yemekleri yapmaktan büyük zevk alırdı. Bir de tabi ıstakoz... Gaz ocağında fokur fokur kaynayan suya o koca kısaçlı şeyi atmadan önce, pamuk doladığı kibrit çöpleriyle ıstakozun karnındaki bazı delikleri tıkardı. Babası bu işi büyük bir dikkatle yaparken, o da merakla seyrederdi.

Baba kız pek yalnızdılar ama birbirlerine yetiyorlardı. Üstelik köy halkı bu gariban ikiliyi çok severdi. Zaten hiçbir eksikleri yoktu ki, uzaktaki anneden başka... Küçük kız sık sık onu rüyasında görürdü. Özlemle öpmek, öpmek, ona sarılmak isterdi. Sonra da uykusunda, bilmeden altını ıslatırdı. Uyandığı zaman o soğuk ıslaklık onu üşütürdü ve minicik ruhu dile getiremediği bir çaresizlik içinde kalırdı. Ama çabuk geçerdi o hali. Çok küçüktü, fark edemiyordu. Zaten hayatı onun için oyun gibi geçip gidiyordu, hele onu sevgiyle şımartan güzel bir baba ile yaşarken... Ona göre babası çok yakışıklıydı. Sabahları önce onu giydirir, saçlarını tarar, sonra da kendisi giyinirdi. Saçlarını briyantınle tarar ve Revdor kolonyası sürerdi. Giyinirken babasını seyretmeye bayılırdı.

Ara sıra uzaktaki anneden paket gelirdi. O paket merakla açılır, kısa da olsa ev şenlenirdi. Süslü teneke kutu içinde

kurabiyeler, annesinin eliyle diktiği fiyonklu bir iki süslü elbise, iç çamaşırları, gecelikler, renkli ponponlu çoraplar. Hepsini ayrı ayrı okşardı, severdi de, gene de içini çözemediği buruk bir duygu kaplardı. Bazen de ablası gelirdi köye. Ama çok kalmazdı, ısınamıyordu köy hayatına. Küçük kız ablasına tapardı, geceleri onun yanında yatardı ama o mutluluklar çok az sürerdi. Abla Karşıyaka'ya, İzmir'e kaçardı, o gene babacığıyla baş başa kalırdı. Az da olsa köydeki tekdüze hayatlarına bir heyecan girmiş olurdu işte.

O küçücük köy, sanki denizin içinde gibiydi. Onun cennetiydi. Sığacık. Köyün ismi Sığacık'tı. İzmir'in Seferihisar kasabasına bağlıydı; isminden anlaşıldığı gibi, denizin iyice sığlaştığı, tuzlu bir bataklık olarak son bulduğu bir koy... Tabi koyun bir yanı öyleydi, öte yanı derindi ve koca koca kayaların ardından yükselen bir kaleyle son bulurdu. Köyün kara tarafında Seferihisar'a giden uzun bir araba yolu vardı. Sağlı sollu sebze meyve bahçeleri, tütün tarlaları, üzüm bağları, göz alabildiğine zeytinlikler... Pek çok arkadaşı vardı köyde. Deniz kenarı, bağlar bahçeler, özellikle kalenin üstü en sevdiği yerlerdi. Kalenin üstü bahçe gibi çimenlikti. Bir yığın bodur bitki ve çiçeklerle doluydu. Oradan denize bakmaya doyamazdı. Uçsuz bucaksız Ege... Denizden esen sert imbat saçlarını uçurur, onu üşütürdü. O sonsuz maviliğe bakarak bağıra bağıra şarkı söylemeğe bayılırdı. Nereden öğrendiyse o şarkıyı:

Deniz deniz Akdeniz
Suları berrak deniz
Karşıda yar ağlıyor
Gideyim bırak deniz.

Şarkıdaki sözlerin acı şeyler ifade ettiğini içgüdüsel bir duyguyla hissediyordu ama gene de işin içinden çıkamıyordu. Zaten en güzeli şarkı söylemekti.

O yıllarda köylü kısmı devlet memurlarına karşı çok saygılıydı. O yüzden gümrük müdürü Baha Bey'in kızını da çok severlerdi. Köyün bütün kapıları küçük kıza açıktı. Bir gün bahçelerden birinde gözü bağlı bir at gördü, çok şaşırdı. At kocaman ağızlı bir kuyunun etrafında durmadan dönüyordu. Döndükçe de, kuyudaki buz gibi suyu taşıyan teneke dolapçıklar suyu geniş bir havuza boşaltıyordu. Ve havuzdan bahçenin her yanına doğru yayılan su, bağları bahçeleri suluyordu. Kuyunun buz gibi tatlı suyunu içmeye doyamazdı. Havuza ayaklarını sokup oynamaktan çok zevk alırdı.

Derken bir gün hastalandı. Aksi gibi o gün de babası köyde yoktu. Zaman zaman çevre limanları -Kuşadası, Çeşme, Alaçatı, Karaburun, Urla, Mordoğan- teftişe çıkardı. Çünkü içki, tütün, silah kaçakçılığı çok yaygındı ve tehlikeliydi. Gümrük müdürü Baha Bey, o teftiş sırasında at biner, silah taşır ve üniforma giyerdi.

Hasta küçük kız, zar zor eve kadar yürüdü. Evlerinin iki kanatlı kocaman yüksek kapısı vardı. Açamadı tabi, taş basamağa oturdu, başını kapıya dayadı, çok da susamıştı, daldı gitti... Kendine geldiği zaman, bir yer yatağında yatıyordu. Her yanı ateş gibi yanıyordu. Başucunda maviş maviş boncuk gözlü yaşlı bir ninecik ona gülümsüyordu. Ona su içirdi, buruşuk, kemikli elleriyle sirkeli suda ıslattığı bezi alnına koydu. Avuçlarını, ayaklarını o sirkeli suyla hafif hafif ovuyordu; bir yandan da okuyup üflüyordu. Oysa dalıp dalıp gidiyor, babasını sayıklıyordu...

Gecenin serinliğinde kendine geldiği zaman, babasının kucağındaydı. Gökte pırıl pırıl yıldızlar vardı, iki yanı bağlık bahçelik, Seferihisar'a giden o uzun yolda telaşlı telaşlı gidiyordu Baha Bey. Anlaşılan o geç saatte köyde araba bulamamıştı. Kasabadaki doktora bir an önce gidebilmek için de, çocuğunu kucaklayıp yayan çıkmıştı yola. Uyandığını görünce sevindi, kızını öptü, ona güzel şeyler söyledi. "*Az kaldı yavrum, korkma, doktor amca bizi bekliyor, korkma.*" Yorulunca bağ kenarına bir taşa oturup ona taptaze asma filizlerinden yediriyor, "*Ye kızım, ekşi ekşi iyi gelir sana,*" diyordu. Gecenin hayli geç saatleri olmalıydı, o karanlıkta yıldızlardan başka ışıldayan hiçbir şey yoktu. Bağlar bahçeler, yer yer heyula gibi koca koca ağaçlar arasında ve gecenin esrarengiz sessizliği içinde çıt çıkmıyor, in cin top oynuyordu. Çok ürkütücüydü ama o fark etmiyordu, genç adamın tek derdi küçük hasta kızıydı.

Küçük kızın o gecedan aklında kalan tek şey, gün ağarırken kasabanın تنها sokakları ve doktorun kapısıydı. Koyu kah-verengi tahta bir kapıydı; üzerinde kocaman bir altı rakamı vardı. Yorgun baba sert sert vuruyordu kapıya: Tak tak tak...

O güzel bir babaydı. Öylesi pek az insana nasip olur. Kuşkusuz onun da özlemleri, hayalleri, geleceğe dair kaygıları vardı. O da küçük kızı gibi uzaktaki anneyi özlüyordu. Ayrı yaşamak zorunda kaldığı, hâlâ çok sevdiği o güzel kadını istiyordu. Ama ne yazık ki, pek de uzun olmayan hayatının o bölümünde, her şeye rağmen işiyle, onu çok seven köylüleriyle ve sevgi dolu küçücük kızıyla ne kadar da mutlu yaşıyordu. Acı tatlı günler geçip gidiyordu işte...

KIRMIZI TERLİKLER

Nerede kalmıştık?!.. Evet, Sığacık'ta... Ama... Derken bir gün babam evleniverdi!..

Babam Sığacık'tan İzmir'e tayin edilince, İzmir'in tepe semtlerinden Eşrefpaşa Caddesi'nde körfeze tepeden bakan bir üst kata taşınmıştık. Babamın yeni işyeri Pasaport'taki gümrük binasındaydı. Çalışma odasının pencereleri, Atatürk heykelinin bulunduğu meydana bakıyordu. Pasaport, İzmir'in Kordonboyu'ndaki bir semtin adıdır. İzmir'in barlarıyla içkili lokantaları ve nargile kahveleri pek ünlü ve kalabalıktır.

Şimdilerin İzmir'ine bakıyorum da; gerçi çok şık, çok görkemli, zengin, bakımlı ve şahane bir metropol oldu ama nüfusu ona, yirmiye, belki de elliye katlandı. Şehir artık

kimseye yetmiyor. O güzelim yemyeşil tepeleri gecekondular kapladı. Eskiden mesire yeri olarak gittiğimiz Kadife Kale, gecekondulardan artık seçilmiyor bile. Güzelim Kordonboyu ortadan kalktı, onca romantizmiyle artık şiirlerde, şarkılarda kalan anılarıyla tarihe karıştı. Deniz uzağa kaçtı, Kordonboyunca sıralanan o şık, o tipik balkonlu İzmir evleri yıkıldı, yerine beton yığını apartmanlar dikildi. İmbatla gelen mis gibi deniz kokusu yerine, nahoş kokular sardı ortalığı. Körfezin rengi değişti, körfez vapurları masmavi denize hasret, bulanık bir suda seyrediyorlar. Çocukluğumun İzmir'i, Ege'nin incisi, Ege'nin prensesi, adına destanlar yazılan memleketim tıpkı çocukluğum gibi anılarda kaldı.

Eşrefpaşa Caddesi'ndeki evimizin balkonu çok genişti. Orası benim oyun sahamdı. Akşamları babam rakısını orada içer, ara sıra da Karşıyaka'nın ışıklarına bakarak dertli dertli "Nereden sevdim o zalim kadını" diyen o şarkıyı mırıldanırdı. Annemle ablam Karşıyaka'da oturuyorlardı, benim küçüklüğüm de orada geçmişti. Annemle babam ayrıldığı zaman dört yaşında olmalıydım, şimdi artık büyüdüm tabi, yedi yaşındayım!..

Evimizin bitişiğinde balkonlu, kocaman bir ev vardı. Komşularımız oldukça kalabalık, Yanyalı bir aileydi; babaları emekli bir paşaydı. Ev halkı başkalarıyla Türkçe konuşurdu ama kendi aralarında hep Rumca konuşuyorlardı. Babam eski bir asker olduğu için paşa efendiyi çok severdi. Bazı akşamlar onlara giderdik, ikisi baş başa verip Hitler'in savaşını konuşurlardı; yıl 1937. Çocukluk gözlemlerimle o sohbetleri çok ciddi ve endişeli bulurdum. Sanırım savaşa girmemizden korkuyorlardı. Babam, Kurtuluş Savaşı'mızın Çanakkale dahil hemen her cephesinde savaşan bir asker olarak, "Bir

savaş daha bizi bitirir,” diyordu. Neden bilmem, o kalabalık Yanyalı aile beni fazlasıyla el üstünde tutuyordu. Onlara her gidişimizde, bir sevgi, bir alaka!.. Sonunda sebebi anlaşıldı. Yanyalı ailenin bir kolu da Manisa’da yaşıyormuş ve orada dört çocuklu dul bir kız kardeşleri varmış, çocukların dördü de kız. En küçükleri benim yaşımda, en büyükleri de on beşinde. İşte ne yaptılar, ne ettiler, benim iyi yürekli saf babacığımı nasıl ikna ettilerse, o dört çocuklu dul hanımı babama kakaladılar, yaaa!.. Ve babam o Yanyalı dul hanımla acele evleniverdi, yan sokakta daha geniş bir eve geçtik. Ama artık ne körfezin mavi sularını, ne de Karşıyaka’nın pırıl pırıl ışıklarını görebiliyorduk. Manisa’dan eşyalar geldi, yeni evimiz dayandı döşendi, bu arada ben hep el üstüneydim. Ve babamla ben çok mutluyduk, iyi şeyler bekliyor, güzel bir hayata hazırlanıyorduk. Ufak tefek hediyeler, zorlama ilgiler, sevgiler ve kırmızı terlikler. Üzeri ponponlu, narçiçeği, tam da ayağıma uygun yumuşacık kırmızı terlikler. Bir giydim, bir daha çıkarmadım, evde, bahçede, kapının önünde... Tabi çabucak eskidiler, sonra ne oldular, ne zaman yok olup gittiler hatırlamıyorum. Ama o kırmızı terlikli günlerimden aklımda kalan ve bu yaşımda bile hâlâ etkilerini unutamadığım anılar taptaze.

Babamın maaşıyla biz iki kişi, ara sıra ablam da gelirdi tabi, iyi kötü gül gibi geçinirken, şimdi sofrada yedi kişi olmuştuk. Ve tabi kırmızı terlikler gibi o ilk cicim günlerinin ilgisi de eskiiyiverdi, son buldu.

- Ne çabuk eskittin o güzelim terlikleri. Artık sana yeni terlik yok, nah al bunları geçir ayağına.
- Ama bunlar çok büyük, ayaklarım rahat değil.
- Çok yeme öyle, obur musun sen, biz fakir bir aileyiz.

*Nedret Güvenç, tiyatro ve sinema oyuncusu Ayfer Feray'la
Bornova treninde, 26 Haziran 1943.*

Bu evi ben babanın kırk lira maaşıyla zar zor geçindirmeye çalışıyorum, duydun mu beni? Biz fakiriz, giydiklerini hor kullanma öyle.

Kendi kendime düşünüyordum, içimden ağlamak geliyordu. “Biz fakiriz, biz fakiriz, biz fakir miyiz? Ama neden? Babam bana hiç öyle demedi.”

- Ne o, sakın ağlamaya kalkma, yersin tokadı. Boş durma, testileri al, git çeşmeden su getir.

Çeşme yokuşun başındaydı, iki testi birden çok ağır geliyordu ama eve su taşımak artık benim görevimdi. O yaşıma kadar ne annemden, ne babamdan ne de ablamdan böyle sert, suçlayıcı, hakaret dolu sözler, tehditler, kabalıklar duymamıştım, çok şaşkındım. Ne oluyordu böyle? Dünyam değişmeye başlamıştı, küçücüktüm, ruhum paramparçaydı, çok çaresizdim. Ama babamın yanında öyle yapmıyorlardı, o zaman çok iyi oluyorlardı.

- O tabağı sen mi kırdın? Tüh yazıklar olsun, ananın evinde olsan kırmazdın tabi.

- Tabaklar üst üste ellerime sığmadı, sofrayı toplarken bir tanesi düşüverdi, istemedi oldu.

- Manisa’dan gelen kuru üzüm kavanozunun kapağı açık kalmış, sen mi çaldın ha?

- Ama ben hiç üzüm yemedim ki.

- Sus, yalan söyleme, sen çaldın, yalancı.

- Ama ben yalan söylemedim, hiç.

- Babanız tembih etti, bunu okula yazdırmam lazım. Yok canım, seninkine değil, üzülme canımın içi, Karataş’taki okula, uzak muzak, gitsin gelsin n’apalım.

Benim yaşımdaki kız kardeşim eve çok yakın bir başka okula gidecekti. Babama onlar da baba diyorlardı. Babam gelince boynuna sarılıyorlardı, ona güzel şeyler söylüyorlardı, bana sıra gelmiyordu. İşte o zaman kalbimin üstü ağrıyordu, için için hep isyan ediyordum. “O benim babam, o benim babam, o benim babam.”

- Anası Karşıyaka’da fink atсын, biz burada piçine bakalım, ne mal olduğu belli. Yoksa bu piçi ortada bırakıp kocasından ayrılır mıydı? -Piç olan bendim tabi- Ablası gelip bizde kalacakmış, kovarım valla, başıma bir de o mu çıkacak, zaten bundan çektiğim...

Ablam gelecekmiş, ablam gelecekmiş, ah bir gelse; ama nedense ablam bir türlü gelmiyordu. Evde ne olursa olsun suçlu bendim. O şen şakrak, babasının gülü, tatlı küçük kız gitmiş, yerine ürkek, korkak, acaba gene ne yaptım, kaba-hatim ne diyen, gergin, her an suçlanmayı bekleyen garip bir çocuk gelmişti. İlk günlerde gizli gizli ağlıyordum ama zamanla ağlama duygum kayboldu; devamlı horlanmak, küçümsenmek, suçlanmak, içimi kuruttu, belki de hafiften yozlaştım.

Evde annemin adı yasaktı. Sanırım babamın hâlâ onu düşündüğünü hissettiler. Belki de annemin çok güzel bir kadın olduğunu duydular da, gizli gizli kıskanmaya başladılar ve onun hıncını benden çıkarıyorlardı. Artık evin içinde her şeye egemendiler, bense o kalabalık içinde yapyalnız bir çocuktum, dertleşecek kimsem yoktu, arkadaşım yoktu, üstelik annemi çok özlemiştim. Ana hasretim kronikleşti, rüyalarım da devamlı annemi görüyordum. Bir sabah bana garip garip bakıp, aralarında Rumca bir şeyler konuşuyor-

lardı. Ne olduğunu çok sonradan öğrendim, meğer o gece uykumda yürümüşüm, insan neden uykusunda yürüyebilir acaba? Hatta odalarına gidip üvey annemin başına terlikle vurmuşum, hiç hatırlamıyorum. Beni kim alıp yatağıma götürdü, yoksa kendim mi gittim, bilmiyorum. Bir çeşit ruhsal travma olmalı.

Bazı geceler altımı ıslatmaya başlamıştım, bu onlara beni aşağılamak için verdiğim en güzel fırsattı. Kadın yatağına temizlerken bas bas bağıırıyordu, “Bir daha yaparsan maşayı kızdırıp yakacam seni!” Utancımından nereye kaçacağını, başımı nerelere sokacağını bilemiyordum ve babamın hiçbir şeyden haberi yoktu. Sabah erken evden çıkıp akşamüstü geliyordu. Onunla ancak sofrada göz göze gelebiliyorduk. İkimiz de tuhaf bir şekilde çekingen olmuştuk. Artık koşup boynuna sarılamıyordum, artık o beni kucağına alıp yanaklarımdan öpemiordu. Aslında iki laf etmeye bile imkânımız yoktu, hep bir ağızdan o kadar çok konuşuyorlardı ki, ikimiz de tam anlamıyla işgal altındaydık.

Okula başlamıştım. Eve çok uzaktı. Her sabah erkenden Eşrefpaşa’nın tepesinden, deniz seviyesindeki Karataş’a Du atepe okuluna gidiyordum. Sabah sabah İzmir’in o ayazı, kuru soğuk rüzgârı içime işliyordu. Ellerimin üstü çatlamıştı, soğuktan yanaklarım, kulaklarım donuyordu. Ama gene de okulumu, öğretmenimi çok seviyordum; çünkü orada rahattım, öğretmenimiz hepimize aynı sevgiyi gösteriyordu. Üç numaralı ablam da aynı okula geliyordu, beşinci sınıfa, ama o öglenciydi, benim gibi sabahın köründe düşmüyordu sokaklara. Okulda ne zaman bana rastlasa başını çeviriyordu, beni tanımazdan geliyordu, anlayamıyordum, yoksa bu da bir çeşit aşağılama mıydı?..

Yavaş yavaş huyum suyum değişmeye başlamıştı. İsyankâr biri olmuştum ama hep içimden. Durmadan suçlayan şartlamalar o kadar baskılıydı ki, çaresiz yenik düşmüştüm. Suçlamalara karşı giderek yalanlar söylemeye başlamıştım. Bu kendimce bir çeşit savunmaydı. İçimden yasakladıkları her şeyi yapmak geliyordu. O üzümlerden çalmak, gizli gizli yemek, bir şeyleri kırıp dökmek, ya da evden kaçmak. Yavaş yavaş sokak çocuğu olmuştum, sokakta bir yığın arkadaş edinmiştim, Eşrefpaşa'nın bütün sokaklarını biliyordum, ayakaltında olmadığım için sanırım onlar da rahattı. Yani babamın evinde fazlalıktım.

Peki ya annem? Niye bu durumda benden hâlâ uzaktı, neden arayıp sorup beni bu cendereden çıkarıp almıyordu? Kuşkusuz olanları bilmiyordu, tahmin bile edemezdi. Zaten ele güne karşı üvey annem bana öylesine sahip çıkar görünüyordu ki, işin içyüzünü bir ben biliyordum, bir de Allah biliyordu. Sonra bir gün kızamık oldum. Oturma odasına bir yer yatağı yaptılar, ateşler içinde yanıyordum, bana iyi kötü bakıyorlardı işte. Çok çok sonradan öğrendim ki, annem hasta olduğumu duyduğunda koca bir paket yollamış. İçinde elleriyle diktiği gecelik, pijama, iç çamaşırları ve tatlı kurabiyeler varmış; ama hiçbirisi bana ulaşmadı. Çünkü annem onlar için kötü kadındı; paketi yok ettiler herhalde veya kendi aralarında paylaştılar. Durmadan annemi sayıklıyormuşum, bari ablam gelseydi, beni alıp anneme götürseydi... Ama çok geç de olsa, günün birinde o da oldu, daha doğrusu gecenin birinde.

Bayrama doğru taşındık, Eşrefpaşa çarşısına yakın bir başka eve. Tabi okulum da değişti, Tınaztepe İlkokulu. Artık ikinci sınıfa gidiyordum. Eli sopalı bir öğretmenimiz vardı, Ner-

min Öğretmen. Bütün sınıf ondan çok korkuyorduk, biraz geç kalanı sopasıyla fena halde dövüyordu, birkaç kez ben de sopa yedim. Annem olsa o kadını paralardı, ama yoktu ki, zaten bana sahip çıkacak hiç kimsem yoktu. Babama rağmen o evde üvey evlat olan bendim. Bir gün akşamdan babamın cebine bir not bıraktım, ne demiştim şimdi hatırlamıyorum. İki gün sonra ben de paltomun cebinde para buldum. Babam onlardan habersiz bana harçlık bırakmıştı. Bu, aramızda sessiz bir haberleşme oldu ve uzun süre sürdü gitti. Çok gizli ve çok zevkliydi. Gene babamın sevgili kızı olmuştum, içim içime sığmıyordu, sanki daha bir güvenli, daha bir rahattım, böylece koca bir yıl daha geçti. Zamanla onlara alışmıştım, onlar da bana. Artık eskisi kadar katı değillerdi, yeteri kadar sindirmişlerdi çünkü. Evde resmen külkedisi gibiydim, daha da doğrusu her işe koşturulan bir evlatlık gibi olmuştum.

O yaz Manisa'ya gidecektik, orada hisseli bir arsaları mı varmış, neymiş. İlkbahara doğru gittik, babam İzmir'de kaldı, benim akranım olan kız kardeşimle birlikte Manisa Gazi İlkokulu'na kaydolduk. Nedense ayrı ayrı sınıflara!.. Artık üçüncü sınıfa gidiyordum, onu bilemem ama benim derslerle aram çok iyiydi ve sene sonunda ikimiz de dördüncü sınıfa geçtik. Bütün yaz Manisa'da kalacaktık, babamı çok özlemiştim.

Şimdi düşünüyorum da, acaba babam bana yapılanlara karşı neden bu kadar kayıtsızdı? Beni neden savunmuyordu? Bende ki değişiklikleri neden fark etmiyordu? Anlıyorum, onu fazlasıyla dolduruşa getiriyorlardı ama gene de bazı şeyler, farklı bazı durumlar gözden kaçmaz. Aslında babamın sakin, her şeyi içine atan, kavga bilmez, iyi huylu, geçimli bir yapısı vardı. Yoksa onu da mı sindirmişlerdi?

O yılların Manisa'sı çok güzeldi; küçücük, toplu, kendi tipik yapısı içinde, yaşanacak bereketli bir şehirdi. Yemyeşildi, tarlalar boyunca üzüm bağları, sebze meyve bahçeleri, akarsuları, şehri sanki himayesine almış gibi yükselen o yemyeşil Spil Dağı ile zengin, hareketli, bereketli bir beldeydi.

Manisa'ya gittiğimiz zaman kendimi üvey annemin Yanmalı akrabaları içinde buldum. Etrafımda hep Rumca konuşuluyordu, iyice alışmıştım Rumcaya ama bana o kadar itici geliyordu ki, ne öğrenmeye hevesim vardı, ne de onların bana öğretmeye niyeti vardı. Onlar Rumca konuştuğu sanki hep duymamam gereken, benim ya da annemin hakkında fena şeylerden konuşuyorlar gibi geliyordu, hep alınıyor, kuşkulanıyordum. Aslında onların benimle pek ilgileri yoktu, onlar için yabancıydım, üvey kızdım, kötü ve yalancı kızdım. Neden beni İzmir'de babamın yanında bırakmamışlardı ki? Manisa'da çok yalnızdım ve tabi gene sokak çocuğu olmuştum. Bir gün ne sebeptense, sokak kapısının merdivenlerine oturup ağlamışım, hatırlamıyorum. İşte o gün beni görenler olmuş, nasıl olmuşsa haber yayılmış. Annemin Manisa Devlet Hastanesi'nde başhemşire olan Karşıyaka'dan tanıdığı, çok yakın bir arkadaşı vardı, Hüsniye Hanım Teyze. O hastanenin başhekiminin karısı, başka doktorların hanımları, hepsi annemin arkadaşlarıydı. Hatırlıyorum, ben çok küçükken, annem ve Hüsniye Hanım Teyze ile beraber Manisa'ya gitmiştik, hatta yolda çekilmiş bir de resmimiz var. İşte beni ağlarken gören ve anneme haber uçuran o hanımlardan biri olacak. O hafta sonu babam aniden Manisa'ya geldi, hepsi çok şaşırdı, ben sevincimden çıldırdım. Ama nedense babamın ağzını bıçak açmıyordu, hiç gülmüyordu, pek düşünceliydi. Yoksa babam yaptığı bu evliliğin çok yanlış olduğunu anlamaya mı başlamıştı,

pişman mıydı? İzmir’de yalnızken annemle mi buluşmuştu? Belki de annem onu benim için uyarmıştı. Benim giderek nasıl kavruk, nasıl sağlıksız ve her şeyden uzak -ondan bile- bir hale geldiğimi; nasıl ürkek, sinik, yenik bir zavallı çocuk olduğumu yeni mi fark ediyordu? Aramızdaki sıcak baba kız sevgisi ne zaman yok olmuştu? Ve babam istemeden bana neler yapmıştı, ne uğruna beni kurban etmişti acaba? Bize neler olmuştu diye düşünüyor muydu? Nihayet bazı şeyleri fark etmeye mi başlamıştı?

Pazar akşamı İzmir’e dönüyordu, otobüse kadar onunla gittim, pencere kenarına oturdu, aşağıdan onu seyrediyordum. Sanki bana bakmamaya çalışıyor gibiydi. Bense ağlamamak için zor tutuyordum kendimi, gırtlığım yanıyordu. Otobüs kalkmak üzereydi, durumumuz çok acıklıydı, gene yalnız kalacaktım, gene kötü kız olacaktım... Ama o akşam vakti tek başıma eve dönerken güzel kaderimin bana neler hazırladığından hiç mi hiç haberim yoktu.

Bir gün yüzümü arı soktu, çok canım yanıyordu, ağlamaya başladım, yardım istiyordum. Bana güldüler, “Geçer geçer, ağlayıp durma öyle.” Şimdi düşünüyorum da, insanlık dışıydı, hainceydi. İnsan, düşmanı bile olsa bir ilaç bulur, kolonya falan bir şeyler getirir; ama içlerinden gelmiyordu. Neden? Ben onlara ne yapmıştım ki? Aslında babam bu evliliği belki de benim için yapmıştı, küçük kızına sıcak bir yuva olsun diye. Ama Manisa’nın taşrasından büyük şehre gelen, İzmirli genç hanımlar olma özentisiyle, hırsıyla dolu o açgözlü dört kız ve annesinin umurunda bile değildim ve artık onlarla yaşamak çok zordu. Bu evlilik iyi olmamıştı. Çünkü sevgi yoktu, şefkat yoktu, iyi niyet, hoşgörü hiç yoktu. Hırs vardı, tamah vardı, bencillik vardı ve bu evlilik boyunca

çocukluğumun en güzel yılları acılar, korkular, suçlamalar, aşağılanmalar, maddi ve manevi yokluklar içinde geçmişti. Kader mi desem, ne desem, kimi suçlasam?

Derken bir akşam Manisa'daki evde yemek sonrası oturuyorduk, misafir vardı. Kapılar pencereler ardına kadar açıktı, sokakta arkadaşlık ettiğim küçük çocuklardan biri aniden içeri daldı, bana "Koş koş, seni çağırıyorlar," dedi. Çok telaşlıydı. Ben de o telaşla yalın ayak koştum. Sokağın köşesinde iki kişi vardı, akşamın alacasında pek seçememiştim, uzun boylusu beni elimden yakaladı, "Ahh, anne, anne, annem!" diye haykırdım. Annem, "Koş kızım, koş, haydi artık benimle yaşayacaksın, babanın her şeyden haberi var, korkma yavrum, çabuk, kaçalım, kaçalım, koş, koş yavrum koş." Neye uğradığımı şaşırdım, "Ama anne, anne yapma n'olur." Öteki elimden de Hüsniye Teyze tutuyordu, sokakların, bahçelerin arasında uçuruyorlar, kaçırıyorlardı beni. Çıplak ayaklarıma taşlar, dikenler batıyordu, çok canım yanıyor, dehşet içindeydim. Arkamızdan çığlıklar, feryatlar geliyordu. "Polis, polis, koşun, çocuk kaçırıyorlar, imdat, imdat!" Üvey annem, komşular, peşimizden avaz avaz bağılıyorlardı ama annem hiç oralı değildi, "Daha çabuk kızım, korkma kızım," diye var gücüyle beni koşturuyordu. Yolum sonunda bizi bekleyen bir araba vardı, acele bindik, araba hareket etti, artık kimse bize yetişemezdi. Arabanın ışığında annemin yüzünü gördüm, gözleri parlıyordu. Beni kucağına aldı; çok korkuyordum, ağlıyordum, "Korkma yavrum, artık bitti, artık benimlesin, ablan bizi bekliyor," diye bana sarıldı, doya doya öptü. Sonunda araba durdu, büyük bir tipik Manisa evine geldik, geniş bir iç avlusu ve ortasında kocaman fiskiyeli bir havuz vardı, her taraf çiçek saksılarıyla doluydu; ev kalabalıktı, amcalar, teyzeler bizi bekliyorlardı,

ablam görünce ağlayarak koştı bana, sarıldı, derken bir alkış koptu, herkes çok sevinçliydi, gülenler, anneme, bana sarılanlar, öpenler, hep bir ağızdan neşeyle, coşkuyla konuşuyorlardı. Hâlâ şaşkındım, annemin elini bırakmıyordum. Doktor amcalardan biri, “Aferin Şehriban, iyi başardın. Kaptın çocuğunu kurtardın, yarın sabah ben babasına telefon ederim. Çocuğun bir şeyi yok ya?” dedi. Sonra yanıma geldi, beni hafiften muayene etti, gözlerimin içine baktı, “Kansız kalmış, çok zayıf, artık ona iyice bakmalısın,” dedi. Annem, “Tabi, hem de nasıl bakarım, yeter ki yanımda olsun,” dedi. Sanırım acı günlerime son veren bu kaçırma operasyonu, babamın Manisa’ya gelmesinden sonra kararlaştırılmıştı ve baş ağrısı olmasın diye de onlara karşı sanki babamın hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranılmıştı ya da benim güzel kaderim olaya el koymuştu!...

Geç olmuştu, herkes yavaş yavaş veda edip gidiyordu, hepsi de bana sevgiyle, sevinçle bakıyordu. Teyzelerden biri, “Şehriban, bu kız büyüyünce sana benzeyecek” dedi, gü-lüştüler, böylesine sevgi dolu insanlar arasında olmak bambaşka bir duyguydu. Ama gene de arkamdan çığlıklar atan üvey annemi düşünmeden edemiyordum, son günlerde belki de sınıfımı pekiyi dereceyle geçtiğim için midir nedir, sanki bana karşı daha iyi davranıyor gibiydi. Ama ne olursa olsun, artık o ve kızları geride kalmıştı, kurtulmuştum. Artık yeni bir hayatım olacaktı, biz bir araya geldikten sonra neler olmazdı ki. Belki de günün birinde annemle babam barışırlardı bile, keşke...

Annemin kucağından inmiyordum çünkü ona dokunmak, onu öpmek en büyük özlemimdi. O gece annem beni elle-riyle yıkadı, temiz bir şeyler giydirdi, ablam saçlarımı tara-

dı, bana süt içirdi ve yatırdı. Annemin koynunda deliksiz bir uyku çektim, yıllarca bunun hasreti içindeydim. Uyku-
larımda hep annemi arardım. Kader, hiçbir küçük evladı
annesinden ayırmasın. O gece uykum boyunca her sıçrayı-
şımda annemin şefkatli okşamarıyla huzur buluyordum.
Hayatımın en mutlu uykusuydu. Ertesi sabah geç uyandım,
ablamla beraber havuz başında kahvaltı yaptık. Annem yok-
tu, ablam, “Şimdi gelir, çarşıya gitti,” dedi. Bir yandan ek-
meğime yağ sürüyor, bir yandan da bana tatlı tatlı bakıp
“Stn iç canım, haydi, yumurtanı ye bakalım, bunların
hepsi bitecek,” diyordu. Manisa’daki o yaz sabahı ablamla
yaptığım o kahvaltının tadını dünyalara değışmem. Acaba o
sabah üvey annemin evinde neler oluyordu, bunu düşünün-
ce içimde bir korku dalgası seyirdi ama hemen geçti çünkü
bahçe kapısının çingırağı neşeli neşeli çalmaya başlamıştı.
Ablam koştu, açtı, annem sevinç içinde elinde paketlerle
geldi. “Bak sana neler aldım, ne ciciler, ne ciciler,” diye yanı-
ma oturdu. Paketleri bir bir açmaya başladı. Sevinçten içim
içime sığmıyordu, pabuçlar, elbiseler, çoraplar, çamaşırlar,
mavi benekli bir keten şapka, hepsi birbirinden güzel, neşeli
şeyler. Sonra küçük bir paket açtı, “Hadi hemen giy bunları,
ayakların şmesin,” dedi. Baktım ve sevinçle haykırdım,
“Kırmızı terlikler!” üzeri ponponlu, narçiçeğı, tam da
ayağıma uygun, yumuşacık kırmızı terlikler. Hemen giydim
onları, sonra birden yüreğim daraldı. Bu kırmızı terliklerle
bundan önceki kırmızı terlikler arasında geçen yıllar boyun-
ca yaşadıklarım geldi aklıma, “Ama bunlar eskirse, bunlar
abuk abuk eskir, sonra?” dedim, ağlamak üzereydim. An-
nem şaşırdı, “Eskisin, sana yenisini alırım, daha güzelini, en
güzelini alırım,” dedi. Ağlamaya başlamıştım ama annemin
bana sevgiyle bakan pırıl pırıl gözlerini görünce de gülmeye
başladım. Ağlamakla glmek arasında öyle mutluydum ki,

bir yandan gülüyor, bir yandan ağlıyordum. Annem, hemen bana sarıldı, o da ağlamak üzereydi ki, ablam bastı kahkahayı, “Ama anne o ağlamıyor ki, baksana o gülüyor anne, o gülüyor,” diye tatlı tatlı kahkahalar atarak etrafımızda dönmeye başladı... Artık yalnız değildim, yalnız değildim, yalnız değildim... Ben artık gene ablamın küçük kardeşi, annemin güzel küçük kızı olmuştum...

İYİMSER BİR NOSTALJİ

O gün başıma açık yeşil organtinden fiyonklu bir kordela takacaktım. Erkek çocuklar filizi organtin papyon, kızlar fiyonklu kordela. Nermin Öğretmen öyle istemişti, Nermin Öğretmen'in bir adı da sopalı Nermin'di. Sınıfa geç gelen, dersini yapmayan, konuşan, gürültü yapan çocukları o sopayla döverdi. Çok canımız yanardı ama o hiç aldırılmaz, kıza bağıra basardı sopayı. Sopa ince uzun bir ağaç dalıydı, çok acıtırdı; önceleri eliyle döverdi ama artık vurmaktan eli ağrıdığı için olacak, bir gün sopayla geldi sınıfa. Son derece tiz, bağırğan bir sesi vardı. Açık kumral saçlı, ince yapılı, güzelce bir tazeydi ama her zaman çok sinirli ve hırçın olduğu için, korkudan sevemedik, izin vermedi onu sevmemize.

Açık yeşil, filizi fiyonk... Alamazdım, bulamazdım, evde bir üvey anneyle, dört kızı vardı, beşinci olan en küçükleri ise ben, üvey kızdım. Açık yeşil fiyonk yüzünden uykularım kaçırıyordu, ne yapıp yapıp babama ulaşmalı, o filizi fiyonku bulmalıydım, tabi gizlice. İşin ucunda sınıfta herkese mahcup olmak, utanmak vardı, “Fakir kız işte, ne olacak, yoksulmuş onlar.” Fiyonk olmazsa işin ucunda sopa bile olabilirdi. Sopalı Nermin’e ulaşmak, evdeki durumları ona anlatmak mümkün değildi, anlamazdı, dinlemezdi, zaten ilkokul ikinci sınıf öğretmenini olmak, çocuklarla uğraşmak, onu yeteri kadar çıldırtıyordu. Hep kızgın, hep sinirli, hep gergindi, amaaan...

Gelelim kordelaya. Çaktırmadan babama anlatmıştım gali-ba geçmiş gün, nasıl oldu, nasıl aldım, üvey anam ve kızlarına duyurmadan nasıl becerdim -hem nasıl bir korkuydu o, küçücük bir kızı, gizli kapaklı yalancı yapan- ayrıntıları tam olarak hatırlayamıyorum ama o sabah okulun bahçesindeki 23 Nisan töreninde benim de başımda açık yeşil bir kelebek vardı. Vardı da, tören sonrası ne yapacaktım onu? Eve götüremezdim gizliydi, “Kimin bu, nereden aldın? Söyle bakalım, yoksa çaldın mı?” atamazdım da, elimdeki o güzel şeyle çok çaresizdim. Ah annem... Zaten annem olsaydı her şey bambaşka olurdu, yolunda giderdi her şey, en azından bacaklarımdaki kırmızı sopa çiziklerinin, çürüklerin hesabını sorardı sopalı Nermin’den. O, Karşıyaka’da ablamla beraber yaşıyordu, bense Eşrefpaşa’da babamla, üvey anam ve kızlarıyla... Doğrusu çileli bir çocuktum, onlar Yanyalıydılar, evde hep Rumca konuşulurdu, hiç anlamazdım aslında anlamak istemezdim, beni sevmediklerini bildiğim için, ben de onları sevmediğim için... Neyse... Babam hangi akla uyarak evlenmişti o dört çocuklu hatunla hâlâ anlamış değilim.

Belki de küçük kızına sıcak bir yuva, bir aile olsun istemişti. Müşfik bir anne, ablalar, kardeşler falan ama olamamıştı, kaynaşamamıştık işte. Gerçi birkaç yıl sonra ablam gelip canlarına okuyacaktı onların ama o günlerde sekiz yaşındaydım ve çok yalnızdım... Babam gümrükte çalışıyordu, sabah erken çıkar, geç gelirdi, bazı geceler nöbete kalırdı. Rütbesi ve durumu iyiydi, maaşı ayda tam kırk liraydı. Pasaport'taki gümrük binasında, üst kattaydı odası, ara sıra giderdim, pencereleri heykele bakardı, bu dediklerimi İzmirli bilir. Ortasında Atatürk'ün atlı heykeli olan, denize karşı, ünlü meydan. İzmir'in en aydınlık, en güzel meydanı. Ortasında ünlü saat kulesi olan Konak Meydanı da denize karşı, çok aydınlık, çok güzeldi ama, meydan düşmanları yok ettiler onu. Umarım Atatürk heykelinin olduğu meydana dokunmazlar. Açık yeşil kordelaya gelince, doğrusu onu ne yaptığımı, ondan nasıl kurtulduğumu hatırlamıyorum, belki de okulda bir yerlere ekdim ya da biri bulsun diye kütüphaneye bıraktım o güzel yeşili, acısı hâlâ içimde.

Gelelim Nermin Öğretmen'e... Sonunda bir gün, çok iyi hatırlıyorum, onun dikkatini, az da olsa sevgisini kazanmayı başardım. Ata'mızın ölümünden sonraki ilk 10 Kasım günüydü, 1939. Babam Cumhuriyet gazetesi okurdu, o sabah gazeteyi getirirken açıp sayfalara baktığımı hatırlıyorum. Baştan aşağı, Ata'mızı acıyla anan, onu anlatan yazılarla, resimlerle ve şiirlerle doluydu sayfalar. Altı satırlık, kısacık ama çok güzel bir şiir vardı, dikkatimi çekti, onu çok sevmiştim, birkaç kez okudum, ezberimde kalmış. Eğer bu gün Cumhuriyet gazetesinin arşivindeki 10 Kasım 1939 tarihli sayfalara ulaşabilirsek belki de benim o güzel şiirimi bulabiliriz.

O gün okulda büyük bir anma töreni yapılıyordu. Sabah sınıflarda hazırlık, öğleden sonrada okulun büyük salonunda anma. O sabah Nermin Öğretmen nasılsa çok durgundu, üzgündü, ikide bir burnunu siliyordu, galiba ağlıyordu. Bize uzun uzun Ata'mızı anlattı, üzüntüsü bize de geçti, biz de ağladık, ortalıkta sopa falan yoktu tabi... Bazı çocuklara şiirler okuttu, bir cesaret ben de parmak kaldırdım, o sabah okuduğum kısa şiir aklımdaydı, büyük bir coşkuyla okudum. Artık nasıl okuduysam şaşırdı, çok beğendi, "Bakın çocuklar, ne güzel okudu arkadaşınız," dedi, tekrar okuttu, sanırım az da olsa sevdi beni. Omuzlarımdan tuttu, ilk kez görüyormuş gibi yüzüme baktı, ayaklarım yerden kesilir gibi oldu, küçük kalbim, küt küt küt... Öğleden sonra büyük salonda bütün sınıflar, A'lar-B'ler-C'ler sıralandık, öğretmenler, veliler... Başöğretmen konuştu, Mustafa Kemal'in kahramanlıklarını anlattı, Anafartalar kahramanı, dedi, sesi ağlamaklıydı, başkaları da konuştu, acıyla Ata'mızı andık, hepimiz çok ama çok duygulandık gene. Bir dakika sükûttan sonra büyük sınıflardan birkaç abla, ağabey şiirler okudular, derken bizim sevgili öğretmenimiz elimden tuttu, beni de kürsüye çıkardı... Sanırım o gün orada, meslek hayatımda, toplum karşısına ilk çıkışımı yaşıyordum!... O heyecanla nasıl okuduysam, ben de alkışlandım, böylece hayatımın ilk alkışını da almış oldum!... Üstelik öğretmenimiz benimle övünmüştü, çok mutlu görünüyordu, sanırım artık bacaklarıma sopa yemeyecektim, yaşasın! Ata'mın büyük acısını yaşadığım o gün, 10 Kasım'ın bana küçük bir armağanı oldu.

Bugün 23 Nisan 2013. Sabah sabah nereden aklıma geldi bu acılı, tatlı anılar... Benim güzel İzmir'im, çocukluğum, ilkokullarım, Duatepe, Tınaztepe... Nerede o akşamları güneşi batırdığım Kordonboyu'm, Körfez'im...

Neyse, bugüne dönelim... Şimdilerde bizim ev Nişantaşı'nda cadde üstünde, sokaktan cıvılcıvılcı sesler geldi, arka balkona koştum, baktım, Nişantaşı Parkı'nda 23 Nisan töreni yapılıyor. Çiçek gibi çocuklar, hepsi birbirinden şeker, bütün sınıflar sıralanmış, A'lar-B'ler-C'ler, ablalar, ağabeyler, küçük kızların başlarında fiyonklu kordelalar, pembe, beyaz, filizi yeşil!... 23 Nisan coşkusu dile getiren şiirler, şarkılar söylüyorlar. Bando, mızık marşlar çalıyor, alkışlar, alkışlar, sevinç dolu çığlıklar, bir coşku, bir heyecan, Yarabbim çocuk olmak ne kadar da güzelmış!... Peki, ama bana ne oluyor?! Bakar mısınız?.. Yani o çileli çocukluk yıllarım unutuldu mu? Hele o, az mı canımızı yakmıştı incecik sopasıyla, gel de şaşma. Yıllar yıllar sonra, sopalı Nermin'i böylesine iyimser bir nostalji içinde anacağımı düşünebilir miydim? Zaman işte... Gizemli bir onarıcı ve silici... En büyük dertler, üzüntüler, acılar, çoğu büyük zaferler, coşkular, sevinçler sıradanlaşabiliyor. Zaman içinde en büyük aşklar, en büyük acılar bile küllenebiliyorsa, yaşamın acımasız boyunduruğu içinde belki de insan kalabilmenin tek yolu bu: hoşgörü. Kimileri olamıyor da, kimileri olabiliyor; yani hoşgörülü, umutlu ve iyimser.

ALTMİŞ ALTI YIL GECİKEN MEKTUP

Yıl 1945.

Kazandım sevgili öğretmenim, kazandım, bana dokuz verdiler... İmtihandan sonra bir bey çıktı odadan, beni sordu, "İzmirli kız nerede?" diye, ben de oradaki bir merdivene oturuvermiştim, "Buradayım efendim," dedim. Hemen yanıma geldi, "Kazandın yavrucuğum, seni çok beğendiler, dokuz aldın, evdekilere müjdeyi verebilirsin," dedi. Kalbim hâlâ küt küt atıyordu, ona çok teşekkür ettim. Sonradan bana söylediler ismi Tarık Levendoğlu'ymuş, Devlet Operası ve Tiyatrosu'nun dekoratörüymüş, Amerika'da okumuş, İtalya'da eğitim görmüş, çalışmış ama artık buradaymış. Yok, yok en iyisi size başından, en başından anlatmalıyım neler neler oldu bilerseniz.

Size veda ettikten iki gün sonra, annemle babam beni Basmane İstasyonu'ndan Ankara trenine bindirdiler. Babam rahat bir kompartıman buldu, orada yaşlı bir amcayla hanımı, bir de genç bir hanım vardı, bankacıymış, tayini Ankara'ya çıkmış, yani koca kompartımanda dört kişiydik. Babam beni o yaşlı amcayla hanımına emanet etti. Yaşlı amca, "Merak etmeyin efendim, bizim de kızımız var," dedi, onlar çok iyi insanlardı. Tren kalkınca annemle babama pencereden veda ettim, annem çok endişeliydi, gözleri yaşlı... Ona öpücükler yolladım, trenle beraber peron boyunca yürüdüler, yürüdüler... Annem -tanımıştınız onu öğretmenim, sizi çok sever- tembih üstüne tembih, sonra yavaş yavaş geride kaldılar, el salladım, durmadan el salladım, içimden de dua ettim, "Allah'ım sen beni utandırma, muvaffak olacağım, kazanacağım işte, kazanacağım," diye.

Aman öğretmenim İzmir-Ankara yolu ne kadar da uzunmuş. Şehirler, kasabalar, bir dolu istasyon geçtik, hepsinde durmadık ama Manisa'da, Uşak'ta durduk, Eskişehir'e gelmeden, Söğüt kasabasında da durduk. Daha sonra ben biraz sıkıldım dolaştım trende. Eskişehir'e giderken Sakarya Nehri'nin yanından geçtik, bulanık bulanık akıyordu, her taraf yemyeşil, çok güzeldi. Sonra biraz kitap okudum, imtihan parçamı defalarca kafamdan geçirdim, o bakımdan çok rahattım da başıma geleni bilerseniz!... Ama anlatacağım, hepsini baştan anlatacağım size, çok şaşıracaksınız, bana güleceksiniz.

İzmir'in Eylül sıcağından sonra hava gittikçe değişti, akşama doğru iyice soğudu. Yaşlı amca, "Eeee bozkır havası ne de olsa serttir, gösterdi kendini, hele geceleri çok soğuk olur," dedi. Onlar kendi aralarında gülüşüp konuşurken dalmış uyumuşum, gece olmuş hem de gecenin iyice geç bir vakti.

“Çorbaa.. Çorbaa..” sesleriyle uyandım. Yaşlı amca, “Uyandın mı kızım, hadi git yüzünü yıka da gel birlikte çorba içelim,” dedi. Meğer Afyon istasyonundaymışız, tren Afyon’da çok kalmış, herkes trenden iner, istasyon lokantasında sıcak mercimek çorbası içermiş, adetmiş, sonra da hediyelek kaymaklı lokum satın alırlarmış. Afyon’un mercimek çorbası da, kaymaklı lokumu da çok meşhurmuş. Yüzümü yıkadım, iyice açıldım, gece çok soğuktu, yün hırkamı giydim. Yaşlı amca, onun ismi Oğuz’muş, Oğuz Bey, çorba satan çocuklardan birini çağırdı, bize çorba ikram etti, doğrusu gecenin o saatinde sıcacık çorba çok makbule geçti. Onlara çok teşekkür ettim; çünkü bana sahiden kızları gibi ilgi gösteriyorlardı, adres verdiler, eğer imtihanı kazanırsam, Ankara’da kalırsam onlara gideceğim, söz verdim. Sıcak çorbadan sonra ben gene dalmışım, trenin o tiz düdüğü sesiyle uyandım, çuf çuf çuf çuf çuf çuf çuf, öyle hızlı gidiyorduk ki, ortalık da ağarmaya başlamış, herkes yavaş yavaş ayaklanmış, trenin içinde dolaşmaya başlamıştı. Sabah iyice soğuktu, pencereden baktım, her tarafı kırağı çalmış, hava da çok kapalı, yağmur yağdı yağacak. Çay getirttik, annem börek yapmıştı, onlara ikram ettim, çok sevdiler. Oğuz Amca, “Bir saat sonra falan Polatlı’dayız, derken Atatürk Orman Çiftliği sonra da Ankara’ya vasıl oluruz. Çiftlik istasyonunda tren çok kalmaz kızım, sen hazırlan, biz sana yardımcı oluruz,” dedi. Demek ki öğretmenim başkentimiz Ankara’ya gelmiştik, çok heyecanlandım, tarih kitaplarında okuduğum, öykülerini dinlediğim cumhuriyetimizin Ankara’sı, Atatürk’ümüzün Ankara’sı... Dua ettim öğretmenim, inşallah imtihanı kazanırsam karış karış gezerim artık Ankara’yı.

Babamın çok yakın bir arkadaşı olan Saim Yazıcıoğlu Amca Ankara Atatürk Orman Çiftliği Ziraat Müdürlüğü’nün ba-

şındaydı. Kendisi ziraat mühendisidir, beni onlar karşılayacaklardı, imtihan gününe kadar da onlarla Çiftlik'te kalacaktım. Trenimiz Çiftlik istasyonuna doğru yaklaşıırken pencereden baktım hava iyice kapalıydı, hafiften yağmur başlamıştı bile, sonunda girdik istasyona.

Öyle şaşırdım ki, çok sevdim, çok, küçücük bir istasyon, hani eski Türk romanlarında, Reşat Nuri Bey mesela ya da Ömer Seyfettin veya Rus romanlarındaki Tolstoy'un istasyonları gibi taştan küçücük istasyon binaları vardır ya tıpkı onlar gibi, hani kocaman siyah harflerle kasabanın ya da şehrin ismi yazılıdır, uzunca bir peron, tahtadan banklar, camları kirli bir kapalı salon, aynı öyle. Peron duvarında tunçtan bir çan, "Tren kalkıyooor!" diye o çanı telaşla çalan kırmızı şapkalı istasyon memuru. İşte tıpkı öyleydi Çiftlik istasyonu, o sırada bizim kara tren kapkara bir duman salıvermez mi, zaten yağmurlu hava kapalı, ortalık birden duman duman oldu, iyice karardı, trenden indim. Oğuz Amca pencereden çantamı verdi, onlara veda ettim, teşekkür ettim, sonra baktım etrafıma arandım, birden Saim Amca'yı gördüm, yanında iki güzel genç hanım vardı, koştum sarıldım ona, o sırada tren kalktı, Oğuz Amcalara el salladım ve işte Ankara.

Atatürk Orman Çiftliği çok büyük öğretmenim, çok güzel, günlerce gezsem bitmez, içinde bir de tabi kaynak varmış, suyu oradan alıyorlarmış. Ziraat Müdürlüğü'nün etrafında ağaçlar arasında minik minik evcikler var, onlara lojman diyorlar. Çalışanların bir kısmı o evlerde kalıyor, birinde de ben kaldım, o evde oturan daktilo hanım evlenmiş, balayına çıkmış. Diğer bir daktilo hanımın kardeşi devlet tiyatrosundan genç bir oyuncu, ismi Nur Bartu Bey. Onu çağırdılar çiftliğe, bana uzun uzun okulu anlattı. Cebeci'nin

orta yerinde çok güzel bir binaymış okul, uzaktan bakınca bir baştan bir başa uzanan balkonuyla konsol piyanosunu andırıyormuş; tabi müzik okulu olduğu için bence çok manidar. Sonunda imtihan günü geldi çattı, Çiftliğin arabası beni erkenden okula bıraktı, çok büyük ve güzel bir okul ama heyecandan elim ayağıma dolaştığı için o gün etrafıma bakamadım öğretmenim. İmtihan, içinde sahnesi olan küçücük bir salondaydı, oraya marke sahne diyorlarmış, tiyatro talebeleri çalışmalarını orada yaparlarmış. Kapının önünde beklemeye başladık, tam on iki kişiydik, zaten şan bölümü imtihanlarına çok giren olmazmış, ben beşinciydim. Benden önce Serap Sezer isimli Ankaralı bir kız girecekti ama henüz gelmemiştii, onu burada herkes tanıyor, Radyo Çocuk Kulübü'ndenmiş. Hani cumartesi sabahları Ayşe Abla'nın Radyo Çocuk Kulübü isimli bir programı vardır ya, *"Koşun, koşun radyo başına / Her cumartesi günü / Geçiyor iş başına / Radyo Çocuk Kulübü"* programın giriş şarkısı. İşte o programın sevilen çocuklarından biriymiş ama hâlâ ortalıklarda yoktu, bana ondan sonra sıra geleceği için ya çok gecikirse ne yaparım diye merak içindeydim. Biraz önce Ayhan Baran isimli bir genç girdi ve kazandı. Sesi dışarıya kadar geliyordu, çok kuvvetli bir bas baritondur, sesi o kadar kalındı ki öğretmenim, adeta kontrbas!... Öylesini hiç duymamıştım, içeriden bir bey çıktı ve onu kutladı, işte tam o sırada merdivenlerden telaşla beyaz yüzlü, örgü saçlı bir kız indi, onu hemen içeri aldılar, Serap Sezer oymuş. Ben ne söyleyecek diye dinlemek için kapıya yaklaştım aynı anda başımdan aşağı sanki kaynar sular indi öğretmenim. Schubert'in serenadını söylemeye başlamaz mı, benim şarkım, siz beni imtihana o şarkıyla hazırlamıştınız. Peki, ben şimdi ne söyleyecektim, hay Allah... Neyse ki bana, "Belki senden bunu da söylemeni isterler," diye, Massne'nin Elegi-

a'sini vermiştiniz ya Allah'tan yanıma almıştım, iyi ki sevgili öğretmenim, iyi ki bana Elegia'nın notasını vermiştiniz. Serap Sezer çıktıktan sonra o bey de peşinden çıktı, onu iki yanağından öptü, kazandığı belliydi, sonra kulağına bir şeyler söyledi, içeri girdi, ona, "On aldın, sana on verdik," demiş. Derken beni içeri çağırdılar, şimdi ne yapacağım diye hem şaşkın hem de çok heyecanlıydım tabi. Bana, "Nerelisin?" dediler, onlara, "İzmirliyim, Bornova Ortaokulu'ndan," dedim. "Ne hazırladın?" dediler, ben de, "Schubert'in Sere-nad'ını hazırlamıştım ama benden önceki arkadaş onu söylediği için isterseniz Massne'nin Elegia'sını söyleyebilirim," dedim. "İkisini de mi hazırladın?" dedi bir bey, sonra da o beyin Ulvi Cemal Erkin Bey olduğunu öğrendim. "Hazırda başka şarkın var mı?" dedi, onlara, "Schubert'in Ihlamur şarkısı ve Brahms'ın Ninni'si var ama onların notası yanımda değil, sadece Elegia'nın notası yanımda," dedim. Bir an sessizce bana baktılar, ne düşündüler acaba?! Derken piyanonun başındaki sarışın, güzel hanım hemen kalktı, notayı elimden aldı, döndü onlara Almanca bir şeyler söyledi, hepsi gülüştüler, ben de biraz rahatlardım. Sonradan öğrendim efendim, onlara "En sevdiğim şarkı" demiş. O hanımın ismi Madam Amar'mış, Macar Yahudi'siymiş, çok da başarılı bir piyanistmiş, ufak tefek güzel bir kadındı. Notayı piyanonun üzerine koydu, bana başıyla işaret verdi, Allah'tan sizle beraber Elegia'yı defalarca söylediğim için hiç zor gelmedi. Elimden geldiğince güzel söylemeye çalıştım. Biliyorsunuz, mezür girişleriyle ve çok farklı es'leriyle hayli güç bir parçadır ama hatasız geçti çok şükür. Daha sonra Madam Amar notayı bana verirken sanki gülümsüyordu ya da bana öyle geldi. Ona teşekkür ettim, "Çıkabilirsin," dediler, çıktım ama kalbim hâlâ küt küt çarpıyordu. Derken o bey dışarı çıktı, "İzmirli kız nerede?" dedi, mektubumun başında da

dediğim gibi dokuz alarak kazanmışım ama doğrusunu isterseniz biraz meyas oldum öğretmenim çünkü ben on alan Serap Sezer'den daha az iyi değildim ki, sanki neden ona on da bana dokuz, hâlâ anlamış değilim. Dokuz almak da az şey değil ama on almak için ille de Ankaralı mı olmak lazım ya da Radyo Çocuk Kulübü'nden mi olmak lazım? Biraz içim burkuldu. Eğer ona on vermeselerdi belki böyle düşünmeyecektim, neyse canım gene de nankörlük etmeyeyim.

İşte sevgili öğretmenim, imtihan maceram böyle geçti. Artık okula yerleştim. Piyano hocam Saime Hanım, eğitimini Amerika'da yapmış aynı zamanda bir konser piyanistiymiş, onu çok sevdim. Şan hocam Mesude Çağlayan Abla. Günlerim dolu dolu geçiyor, haftada iki ders piyano, iki ders şan, dört ders kulak terbiyesi ve solfej, hocamız Halil Bedii Yönetken. Bir ders İtalyanca, bir ders de müzik tarihi; hocamız Mahmut Ragıp Kösemihal. Dersleri çok zevkli, müzik tarihini bize masal gibi anlatıyor. Mesela, Johann Sebastian Bach'ın babası kasapmış, oğlunu zorla dükkânda çalıştırmış, o da babasından gizli kasap kâğıtlarına yaptığı bestelerinin çoğunu, ev halkı uyuduktan sonra ay ışığında temize çekermiş; işte bu yüzden zavallı Bach zamanla gözlerini kaybetmiş. Bestecilik hayatının en verimli çağında zavallı Beethoven sağır olmuş, çok acılar çekmiş, herkesten saklamış; anlaşılan bütün o şahane bestelerin müziğini ruhuyla birlikte beyninin içinde duyarak bütünlemiş. Ne acımasız bir kader değil mi öğretmenim? Ya otuz dört yaşında ölen zavallı Mozart'ın hikâyesi?... Keza bulaşıcı bir hastalık yüzünden otuz altı yaşında ölen Schubert'in acı kaderi?... Zaten bunların çoğunu sizden dinlemiştim ama en hoş olan İtalyanca öğretmenimiz Abdusselam Paşa'nın hikâyesi: kendisi Libyalıymış, sömürgeci İtalyanlara başkaldıran isyan-

cıların da başında. Yakalanıp idama mahkûm olmuş ama kralın ricasıyla affedilip ömür boyu hapis. Derken bir gün tıpkı Monte Kristo Kontu gibi hapishanede penceresinden denize atlayıp kaçarken yaralanmış ve yakalanmış, bu defa Ankara'ya sürgün. Her hafta imza mecburiyetiyle Ankara'da sakın bir hayat yaşarken bu arada Muazzez Hanım'la evlenmiş, tercümanlık yaparak geçinirken onu bizim okula İtalyanca hocası olarak göndermişler, çok da iyi etmişler, burada onu herkes çok seviyor, bilhassa operacılar. Sakin, güler yüzlü, oldukça esmer bir beyefendi. Hepimize on veriyor!... Sabah saat sekizde piyano eşliğinde bir saat ritmik jimnastik var, ayrıca günde dört saat piyanolu odalardan birinde çalışma hakkımız var ama az geliyor, zaman zaman boş oda avına çıkıyorum. Buradaki çok ilginç iki arkadaşımın biri viyolonsel talebesi Ferhan Alnal (Onat), diğeri de Rüçhan Çamay. Biz yeni gelenler üst yatakhane de kalıyoruz, yandaki yatak arkadaşımın adı Suna Korad, o piyano talebesi, üçüncü sınıfta, çok güzel ve gerçek sarışın, Ferhan da gerçek sarışın. Yatakhane nin en neşeli ve yaramaz kızı Rüçhan Çamay, gizli gizli caz söylüyor; çünkü okulda alaturka müzik ve caz müziği yasak. Her gece uyumadan önce yatakta yirmi nefes diyafram çalışıyorum, Handan Abla öğretti, Handan Uran (Ertuğrul), o bizden büyük, dördüncü sınıfta. Biz yeni gelenlere ihsari sınıf diyorlar. Bütün ihsariler korkuyla şubat imtihanını bekliyoruz, daha iki ay var, geçemezsek okulu kaybedeceğiz.

Diye devam etmeliydim mektubuma.

Ona her şeyi tüm ayrıntılarıyla anlatmalıydım. Şubat sınavını başarıyla geçtiğimi, bir Beethoven hayranı olan hocama daha ilk yılımda 9. Senfoni'nin korosuna seçildiğimi müj-

delemeliydim. Verdi'nin ünlü "Maskeli Balo" operasının korosunda bir İtalyan prensesi kılığında sahneye çıktığımı, koroda söyleyen bir birey bile olsam, büyük bir orkestra eşliğinde söylemenin bana pek çok müzikal deneyim kazandırdığını anlatmalıyım. En çok da sınıf arkadaşlarımdan bahsedebilirdim, çünkü biz çok iyi bir sınıftık. Zamanla dünya çapında bir opera oyuncusu ve operamızın yüz akı olan sınıf arkadaşımız devlet sanatçısı Ayhan Baran'ın, aynı zamanda çok yetenekli bir ressam olduğunu, hepimizin karakalem portrelerini yaptığını anlatabilirim. Gün gelip de tüm dünyanın alkışladığı çok başarılı bir primadonna olan sınıf arkadaşımız Ferhan Onat'ın o günlerde sıradan bir viyolonsel talebesiyken o kristal tınılı, pırıl pırıl kuloratur sesiyle kısa zamanda nasıl göz doldurduğunu, onun da aynı zamanda büyük bir resim yeteneği olduğunu söyleyebilirdim ve gene zamanla dünya çapında bir opera oyuncusu olan yatakhane arkadaşım devlet sanatçısı Suna Korad'ın aynı zamanda çok başarılı bir piyanist olduğundan da söz edebilirdim. Sonunda çok yakın ve en candan arkadaşım olan, ki halen öyle, Serap Sezer'in Puccini'nin "Turandot" operasında kendi döneminin en unutulmaz "Liu"¹ olduğundan da bahsedebilirdim. Bana gelince, sevgili hocam Salih Zeki Taner'in istediği gibi bir müzik insanı olacağıma kalktım tiyatrocudum, üstelik ünlü bir tiyatrocudum. Bizimki de ne sınıfmış ama!... Aslında ortaokul 8'deyken yılsonu gösterilerinde bana ilk başrolümü hocam vermişti, sanırım tiyatroya olan aşkımı bana ilk aşıl原因 da odur. Belki de zaman içinde başarılı olduğum mesleğimi duyunca içi rahat etmiştir, sevinmiştir ama ne yazık ki hayırsızın teki olan ben bunu bilemedim, hiç öğrenemedim.

1 Puccini'nin Turandot operasında ki küçük Çinli kız Liu'nun söylediği aria bütün ünlü sopranoaların konser repertuvarlarında yer alır.

Altmış altı yıl geciken o mektubum için artık özür de dileyemem; çünkü o şimdi cennette. Beni Ankara'ya sınava hazırlayarak gönderdikten sonra sanırım öyle bir mektubu hak etmişti, benden beklemişti, bu onun hakkıydı ama on beş yaşımın aymazlığı, düşüncesizliğiyle İzmir'in taşrasından sonra başkent Ankara'nın şaşaası ve dolu dolu geçen renkli okul günlerimin zamansızlığı nedeniyle, ki bunların hepsi bahane, hiçbir zaman gönderilemeyen o mektup böylece altmış altı yıl gecikmiş oldu.

İyi de bütün bunları şimdi neden yazıyorum ki? İçimde için için büyüyen ve hiç geçmeyecek olan, keşkeler ve keşkeler dolusu bir acı var. Ben büyüdükçe büyüdükçe o da içimde büyüdü. Dile getiremediğim acı dolu bir özlem oldu. Ne yazık ki asla geri alamayacağım bir çocukluk hatasıydı, kendimi hep suçladığım, çaresizce kendime kızdığım bir nankörlük ve aymazlıktı. Hani ben o sınavdan dokuz almıştım ya, üstelik on almadım diye de hayıflanmıştım, oysa bu sınavdan sıfır aldım. Böylece bana sanat aşkımı, sanat sevgimi aşılayan, bana inanan, kendime olan inancımı, özgüvencimi sağlayan sevgili hocama, saygı, sevgi ve sadakat sınavından sınıfta kaldım ve sıfır aldım. Sıfır... Sıfır... Sıfır...

CEBECİ'DE KAYBOLAN OKUL

(Zibende Hanım)

Hani birden rüzgâr duruverir, kuşlar susar ya, ekranda resmin donması gibi sanki. Zamanın durması gibi. İşte o sabah öyleydi. Hepimiz okulun iç avlusunda toplanmış, yukarıdaki odaya bakıyorduk. Şaşkın, hareketsizdik, biz de donmuştuk. Ama gözyaşlarımız durmadan akıyordu... Fark etmiyorduk...

Ortaokula çoğu İzmirli genç kız gibi ben de İzmir Kız Lisesi'nde başladım. Yıl, 1943... İzmir Kız Lisesi şahane bir okuldu. Bina olarak olağanüstü ve güzeldi. Orada talebe olmak, bir ayrıcalık gibiydi. Okulun o yüksek tavanlı şık sınıfları, son derece zevkli mozaiklerle bezeli uzun koridorları, zengin donanımlı laboratuvarı, özellikle muhteşem

kütüphanesi ve içindeki klasik mobilyaları, müzik derslerimizin geçtiği o mini amfi tiyatro unutulur gibi değildi. Lise, İzmir'in ünlü Karataş semtindeydi. Hâlâ da öyle ya. O yıllarda Konak Meydanı'ndan Güzelyalı semtine kadar tramvaylar işlerdi. Birinci sınıf vagonlar kırmızı, ikinci sınıflar yeşildi. Aslında ikisi de aynıydı ya, nedense insanlar üç beş kuruşun getireceği sınıf farkını önemsiyorlardı, hâlâ da öyle ya!.. Okulun kapısı tramvay yolunun üstündeydi. Açık yeşil parmaklıklı kapıdan girince, tepedeki okul binasına, döne döne kat kat, döne döne merdivenlerle çıkardık. Şimdi düşünüyorum da o dönemeçli çıkışlar, adeta bir yükseliş, eğitim ve bilinç dünyasının yüksek katına erişmek gibiymiş, tabi o yaşlarda bunun bilincinde olunamıyor. Tepeye varınca karşımıza geniş bir bahçe ortasında o muhteşem bina çıkardı. Okulun ön kapısına geniş pembe mermer merdivenlerle çıkılırdı, kapının iki yanında gene pembe mermerden yüksek sütunlar vardı. Sarı pirinç çemberli o pembe sütunlar çok heybetliydi. Geniş kapıdan oldukça büyük bir ön salona girilirdi. Aynı pembe mermer sütunlardan o salonda da vardı. Sağlı sollu sütunların devamında, okul müdürümüzün oldukça büyük ve çok şık döşeli odası vardı. Oda'nın sağından ve solundan koridorlar uzanırdı. Salonun tam karşısında üst kata çıkan çift yönlü muhteşem bir merdiven vardı. O da pembe mermerdendi, işlemeli mermer tırabzanları şahaneydi, gerçek bir taş ustalığının sanat eseriydi. O ihtişamı ve mimari güzelliği unutamıyorum, anlatamıyorum... Laboratuvar, kütüphane, lise sınıfları ve bazı özel çalışma ve araştırma odaları, gece okulda nöbetçi kalan hocaların yatak odaları üst kattaydı. O katın pencerelerinden İzmir Körfezi'ni seyretmek büyük bir zevkti. Yemekhanemiz de üst kattaydı. Geniş yemek masalarımızda tertemiz kollu beyaz örtüler olurdu. Arkadaki parka bakan yüksek pen-

"Tartuffe" (Moliere)

Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç ve Toron Karacaoğlu

cereleriyle oyma süslemeli tavanı, kocaman pirinç kulplu yüksek meşe kapıları ve tertemiz mozaik süslemeli tabanıyla çok güzeldi yemekhanemiz. Her öğlen sıcak yemek çıkardı. Yemeklerimizi öğretmenlerimizin nezaretinde yedik. Okulun sağ cephesinde geniş bir bahçe vardı. Teneffüslerde oraya çıkardık. Bahçede ayrıca voleybol ve jimnastik sahası, çeşitli oturma mekânları ve banklar bulunurdu. Okulun sol cephesi ise, yemyeşil yüksek ağaçlarla dolu bir parka açılırdı, İzmir'in ünlü Bahri Baba Parkı'na. Şehrin yüksek semtlerinden gelen öğrenciler o kapıyı kullanırlardı. Okulun tarihi çok ilginç. 1917 yılında, o dönemin çok sevilen valisi Selanikli Rahmi Bey tarafından İttihat ve Terakki Okulu olarak inşa ettiriliyor. 1923 yılı, yani cumhuriyetin ilânını takip eden günlerde, modern eğitime geçiliyor, yani Latin harfleri kabul ediliyor ve daha bir çağdaş diyebileceğimiz eğitim sistemi başlıyor. 1936-37 yıllarında, kız lisesi oluyor. Ortaokul ve lise olarak eğitim vermeye başlıyor. Uzun yıllar boyunca yüzlerce İzmirli genç kız orada eğitim görüyor, hâlâ da görmekte. Ne var ki okulun acı tatlı kaderi her dönem ilginç ve etkin. Aslında o okul İzmir'in gözbebeği. Giderek genişliyor, 1958 yılında yeni bir yemekhane ve birkaç sınıf, giderek 1968 yılında on dört adet sınıf ilavesiyle de yüzlerce talebeye İzmir Kız Lisesi mezunu olabilmek şansını veriyor.

Yıl 1985. O yıl İstanbul Şehir Tiyatroları, Rumeli Hisarı'ndaki yaz oyunlarına devam ediyor ve Gencay Gürün Hanım'ın genel sanat yönetmenliğindeki şehir tiyatrolarımız yaz oyunu olarak Shakespeare'in ünlü 'Antonius ve Kleopatra'sını sergiliyor, yönetmen Engin Uludağ. O yaz sezonu, sevgili genel sanat yönetmenimiz Gencay Gürün, büyük küçük tüm tiyatro oyuncularından, oyuna katkıda bulunmamızı istedi. Yıllar önce gene Shakespeare'in 'Corialano-

us' oyununda Muhsin Ertuğrul hocamızın yaptığı gibi, tüm kadro Romalı Asiller ve Romalı Proleteriyalar olarak sahneye çıkmıştık. Ve çok ilgi çekici bir gösteri olmuştu. Bu defa Gencay Gürün aynı şeyi tekrarlamak istiyordu. Ben de Romalı asil hanımlardan biri olarak kerhen de olsa o figürasyona tiyatromun hatırı için katılıyordum. Haziran ayındaydık. Hisarın en yüksek tepelerinden birinde provayı izliyordum ki, tiyatronun büfecisi koşa koşa yanıma geldi, "İzmir'den telefon var, sizi istiyorlar," dedi. Telaşla koşa koşa hisarın girişindeki avluya indim. Telefonda Demokrat İzmir gazetesinden bir bey, bana acı haberi verdi. Ve duygularımı sordu. O gün sabaha karşı kim bilir hangi uğursuz bir sebeple benim o güzel okulum yanmış. O sütunlu, pembe mermerli, yüksek tavanlı ana bina yanmış. Pencerelelerinden İzmir Körfezi'nin görüldüğü o zengin kütüphane, amfi tiyatro, o güzelim kuyruklu piyano, hepsi hepsi... Ağlamaya başladım, yerine asla ve asla getirilemeyecek o güzellikler için ben de yandım. Gazeteci arkadaşta neler, ne acılı laflar ettiğimi şimdi hatırlamıyorum. Ama biliyorum ki şu dünyada hiçbir güzellik, korunamıyor, savunulamıyor. Bunu hikâyemin devamında, Zibende Hoca'mın acı öyküsünde de göreceğiz. Benim o güzel okulum, uzun bir tadilat ve yenileme sürecinden sonra 1990-91 yılında yeniden eğitime geçmiş. O döne döne çıktığım merdivenlerden gene çıkmaya ve ne kadar onarılsa da, yanık yüzlü okulumu görmeye hiç cesaretim olmadı. Hayalimdeki o eşsiz güzelliği korumak için.

O yıllarda ve daha pek çok yıl okulun müdiresi, çok sevilen ve hâlâ anılan unutulamayan büyük ve değerli bir hocaydı, Vedide Baha Pars. Onu bütün İzmir tanırdı. Önemli bir eğitimciydi. Müdireliği boyunca aynı zamanda İzmir'in sanat ve kültür faaliyetlerine katkıları olurdu. Hepimiz onu çok

severdik, ona tapardık. Uzun boylu, endamlı ve karizmatikti. Esmer yüzünü çevreleyen bembeyaz saçları, yüzünün tazeliğiyle tezat teşkil ederdi. Sıcacık bakışlı siyah gözleri ve yumuşacık bir sesi vardı. Asla, asla amirane ve otoriter bir tavrı yoktu. Tatlı ve yumuşak kişiliğiyle insanı rahatlatırdı. Ondan hiç çekinmezdik ama sonsuz bir saygı duyardık. Yıllar yıllar sonra, kader işte, hayat gerçekten sürprizlerle dolu, 1950 yılında ben İzmir Şehir Tiyatroları'nda oyunculuğuma yeni başlamışken, çeşitli kültür günlerimizde gene buluştuk onunla. Tiyatromuzla hep ilgilendi, kendisi Amerika'da Yale Üniversitesi'nde eğitim görmüş. Sanırım tiyatroyu orada yakından tanımış, sevmiş. Bizlerle bir arada olmaktan çok hoşlanıyordu. Avni Hoca'mızın (Avni Dilligil) isteğiyle Yale Üniversitesi'nden tiyatro eğitimi ile ilgili metinler getirtti. Kendisi çevirdi ve biz bütün tiyatro tüm kadro, sık sık lisenin üst katındaki kütüphanede buluşmaya ve farklı bir eğitim sistemini tanımaya başladık. Talebeligimde şöylece bir uğradığım o güzel kütüphaneye yıllar sonra yeniden ve sık sık gitmek, benim için tam bir nostalji idi. Tabi bütün bu araştırmaları Avni Hoca'mızın ısrarlı isteğiyle yapıyordu o günlerde Vedide Hanım, tiyatromuzu adeta himayesi altına almıştı. Hoca da sık sık okula gidiyordu, iyi anlaşıyorlardı. Vedide Hanım sık sık oyunlarımıza gelir, bazı günler çay saatlerimizde bize katılırdı, sohbetlerimiz çok zevkli olurdu. Sanırım hoca ile aralarında platonik duygusal bir yakınlık başlamıştı, bilemiyorum belki de benim fesatlığım... Ne yazık ki, 1950 seçimlerinden sonra o yaz tiyatromuz kapatılmıştı hepimiz çil yavrusu gibi dağılmıştık, üstelik ben babamı da kaybetmiştim, annemle birlikte İstanbul'a göçmüştüm ve binbir zorlukla kendimi ispatlayıp İstanbul Şehir Tiyatroları'na girmiştim. Avni Hoca da bazı arkadaşlarla birlikte Anadolu turnesindeydi. Daha sonra İstanbul'a

gelecek, Saat Altı Tiyatrosu'nu kuracak, giderek Eminönü Halkevi'nde Gençlik Tiyatrosu'nu açacak; çoğu hüsrarla geçen çalışmalar boyunca Yeşilçam'ın bir numaralı karakter oyuncusu olacaktı. Ama tabi, ölünceye kadar tiyatrodan hiç mi hiç kopmayacaktı. İşte o sancılı mücadele günlerinden birinde, İstanbul'un ünlü Tepebaşı Dram Tiyatrosu'na giden yolda ona rastladım, Vedide Baha Pars'a. Hafiften yağmur yağıyordu. Onu ilk kez okulun dışında ve sıradan bir sokakta görünce doğrusu biraz yadırgadım. O boylu poslu endamıyla, giyimi kuşamıyla pek farklıydı. Okuldayken o bizim için bir tanrıça gibiydi. Oysa şimdi onu gördüğüm bu haliyle sanki yanlış zamanda yanlış yerdeydi. Olympos Dağı'ndan sokağa, ölümlüler arasına düşmüş bir tanrıça gibiydi. Ama o beni görünce çok sevindi, sarıldı öptü. Tiyatro çalışmalarımı takip ettiğini, hem hocam, hem de bir İzmirli olarak benimle iftihar ettiğini söyledi. Hafiften te-dirgin bir hali vardı. Lafı ne zaman Avni Hoca'ya getirecek diye düşünüyordum. Tiyatromuz kapatılınca herkes kendi derdine düşmüştü, kimse birbirine veda bile edememişti. Birden, bunun utancını hissettim, hiçbirimiz o güzel insana veda bile edememiştik, tabi Avni Hoca'yı bilemem!.. Acele ondan önce davranıp, hocamızın turnede olduğunu, kendisinden pek haber alamadığımı falan anlattım, tiyatromuz kapanınca yaşadığımız zor günlerden bahsettim, İzmir'i, tiyatromuzu, o güzel günleri, çalışmalarımızı, çay saatlerimizi çok özlediğimi söyledim. "Bilmez miyim," dedi. Sonra da bana, hafiften utanarak, gözleri dolu dolu, "Avni Bey'i görünce, ona kalben dargın olduğumu söyle," dedi. "Unutma, kalben dargın de," dedi. Demek doğruymuş, gözlerindeki umutsuzluk, hayal kırıklığı ve özlem beni perişan etti. "A tabi görür görmez söyleyeceğim, ilk fırsatta, o sizi arar." dedim. "Bulamaz ki, artık okulda değilim, ayrıldım," dedi. Bir

***“Foto-finish / Yarış Bitti” (1963-64) Yazar: Peter Ustinov
Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç ve oyun ekibi oyun yazarı
Peter Ustinov ile birlikte bir toplantıda.***

boşluğa düştüm, demek her şey orada, o zaman diliminde kalmış, çok acı... Gene haklıydım, hiçbir güzellik korunamıyor, savunulamıyor, hepsi uçucu, sanki parmaklarımızın ucundan kayıp gidiyor. Aradan ne kadar zaman geçti, şimdi hatırlamıyorum. Bir gün gazetede, onu trafik kazasında kaybettiğimizi okudum, kaza İstanbul'da olmuş, nasıl olmuş, nasıl ölmüş, hiçbir ayrıntı yok, öğrenemedim. Biz onu zaten kaybetmiştik diye düşündüm. Tepedeki o yüksek okulumuzda gerçek bir melek gibiydi. İnince aşağıya, ayak uydu ramadı, yapamadı, sürçtü işte besbelli. O güzel insanı hep sevgiyle, saygıyla anacağım, onu unutmam mümkün değil, nur içinde yatsın.

Gelelim Zibende Hanım'a; okulda pek çok değerli hocamız vardı, hepsini ayrıntılarıyla hatırlayamıyorum; ama içlerinden bir tanesi vardı ki bambaşkaydı. Tabiyye hocamız Zibende Hanım. Şimdilerde sanırım fen dersi deniyor. O kadar başarılı bir öğretmendi ki, ben vasat bir öğrenci olduğum halde, onun dersinden hep on alırdım. Anlatacağı konuyu önce büyük bir özenle ve renk renk tebeşirlerle çizirdi tahtaya. Bir ressam gibi, çok dikkatli ve ayrıntılı çizirdi. Örneğin, bir kulak kesiti çizdiğini hatırlıyorum. Dış kulak, orta kulak, kulak zarı, iç kulak, sonra o şirin kemikçikler; örs, çekiç, özengi. Yaptığı resmi görünce, çünkü o çizerken biz de merakla takip ederdik, en ince ayrıntılarıyla konuyu hemen kavrayıverirdik, harikaydı. Sonra göz kesiti, bütün ayrıntılarıyla, renk renk, gırtlak, ses telleri, o birbirinden renkli tebeşirlerle harikalar yaratırdı. Aslında o bizler için bir şanstı, hepimiz çalışkan talebeler olup çıkmıştık onun dersinde. Ayrıca çok da zevk alıyorduk, bize de çizdirir, tek tek kontrol eder, sıcağı sıcağına tahtaya kaldırıp resme bakarak anlattırırdı, onun derslerinde bir ânımız bile boş geçmezdi. İncecik zarif bir

vücudu vardı. Onu hep çok sade, etek bluzuyla hatırlıyorum. Simsiyah saçlarını sıkı bir topuzla ensesinde toplardı. Yüz hatları hafiften tatarımsı, çekik gözleriyle Asya kökenli gibiydi. O yılların modası yüksek dolgu topuk, mantar ayakkabılarıyla okulun uzun koridorlarında hızlı hızlı uçar gibi yürürdü. Bir gün sınıfa geldi, şaşırdık, çünkü onun dersi değildi. Elinde küçük bir not defteri vardı, hepimizi ayrı ayrı süzmeye başladı, bir seçim yaptığı belliydi. Altı kişi seçti, içlerinde ben de vardım. “Sen” diyordu, numaramızı, ismimizi söylüyorduk, yazıyordu. Gene bakıyor, bakıyor, “sen” diyordu ve yazıyordu. Sonra da bize akşam okul bitince, müzik odasında olmamızı söyledi ve gitti. Hepimiz çok şaşkın ve heyecanlıydık. Müzik odası, anlattığım gibi, okulun üst katında, küçücük bir amfi gibiydi, yuvarlak salonun orta bölümü sahne olarak son buluyordu. İki yandan girişi olan, arkada daracık bir de kulisi bulunan küçük bir sahneydi, bir de kuyruklu piyanomuz vardı. Tüm seçilen kızlar yirmi kişi kadardık, sahnede buluştuk. Müzik hocamız Ajlan Bey, okulun o yılsonu müsamesesinde yer alacak bir koro konseri için çalışacağımızı söyledi. Demek bu yüzden Zibende Hanım sınıf sınıf gezerek koroda yer alacak, eli yüzü düzgün kızlar seçmiş diye düşündük, doğrusu çok mutlu olduk, Zibende Hoca’yı daha da çok sevdik ve tabi seçilmeyen kızlar tarafından da fena halde kıskanıldık. Zaman zaman koro çalışmaları yaptığımızı hatırlıyorum. O dönemin okul şarkıları, ayrıca Türkçe Napoliten şarkılar çalışıyorduk; bazıları hâlâ aklımda. Ne var ki ben o yıl Bornova’ya taşındığımız için o güzel okuldan ayrılmak zorunda kaldım ve altıncı sınıfın son aylarını Bornova Ortaokulu’nda okuyup yediye geçtim.

Bornova Ortaokulu’na gelince, o da bir başka âlem. İlk gençliğimin, ikinci ve en güzel, en zevkli okulu oldu. Yüksek

çam ağaçlarının altında ve yemyeşil bir bahçenin içinde, iki katlı taş bir binaydı. Bornova, o yıllarda bir İngiliz kasabası gibiydi. Şimdi ise bir beton ormanı olmuş. O zamanlar İzmir levantenlerinin ve oraya yerleşen bazı İngiliz ailelerinin yaptığı birbirinden güzel bahçeli taş binalar ve hatta okulun yanında bir de İngiliz Anglikan kilisesi vardı. Rahip ve karısı Mr. ve Mrs. Greenwood'lar. Zaman zaman İngilizcemiz ilerlesin diye onlara çaya giderdik. İkisi de çok zarıftı. Kilisenin bitişiğindeki rahip evi, tam bir İngiliz kasaba evi gibiydi. Salonun bir köşesindeki masanın üzerinde büyük çerçeveli bir fotoğraf vardı. Resmi elbiseli genç bir subay. Ama çerçevenin sol alt köşesinde siyah bir bant vardı. İkinci Cihan Harbinin içindeydik, belli ki oğullarını savaşta kaybetmişlerdi. Onlar yaşlı ve acılı anne babaydılar. Bizler çaya gittiğimiz zaman çok mutlu oluyorlardı. Acaba Bornova'daki okulumuza bitişik o kilise hâlâ yerinde duruyor mu? Acaba benim o güzeller güzeli okulum hâlâ yerinde duruyor mu?

Bornova Ortaokulu'nda da çok değerli ve unutamadığım hocalarım oldu. Çok çok zevkli öğrencilik yılları yaşadım. Okulun en güzel kızlarından biri sayılıyordum, müzikle ve tiyatroyla tanıştığım, giderek bana sanatımın yolunu açan o güzelim günlerim hep orada başladı. Çok değerli bir müzik hocamız vardı. Salih Zeki Taner. Beni çok severdi. İlk piyano derslerimi ve solfej eğitimimi ondan almıştım. Bir de keman çalan küçük Atilla vardı, sesi sopranoydu ve çok yetenekliydi. Hocamızın eğitiminde onunla Schubert'ten, Mendelson'dan iki sesli şarkılar söyledik. Daha sonra ikimiz de Ankara Devlet Konservatuarı imtihanlarına girdik, o keman bölümünü, ben de piyano ve şan bölümünü kazandık. Bizi o zorlu sınavlara hep müzik hocamız Salih Zeki Taner hazırlamıştı, nur içinde yatsın. Aslında niyetim tiyatro bölü-

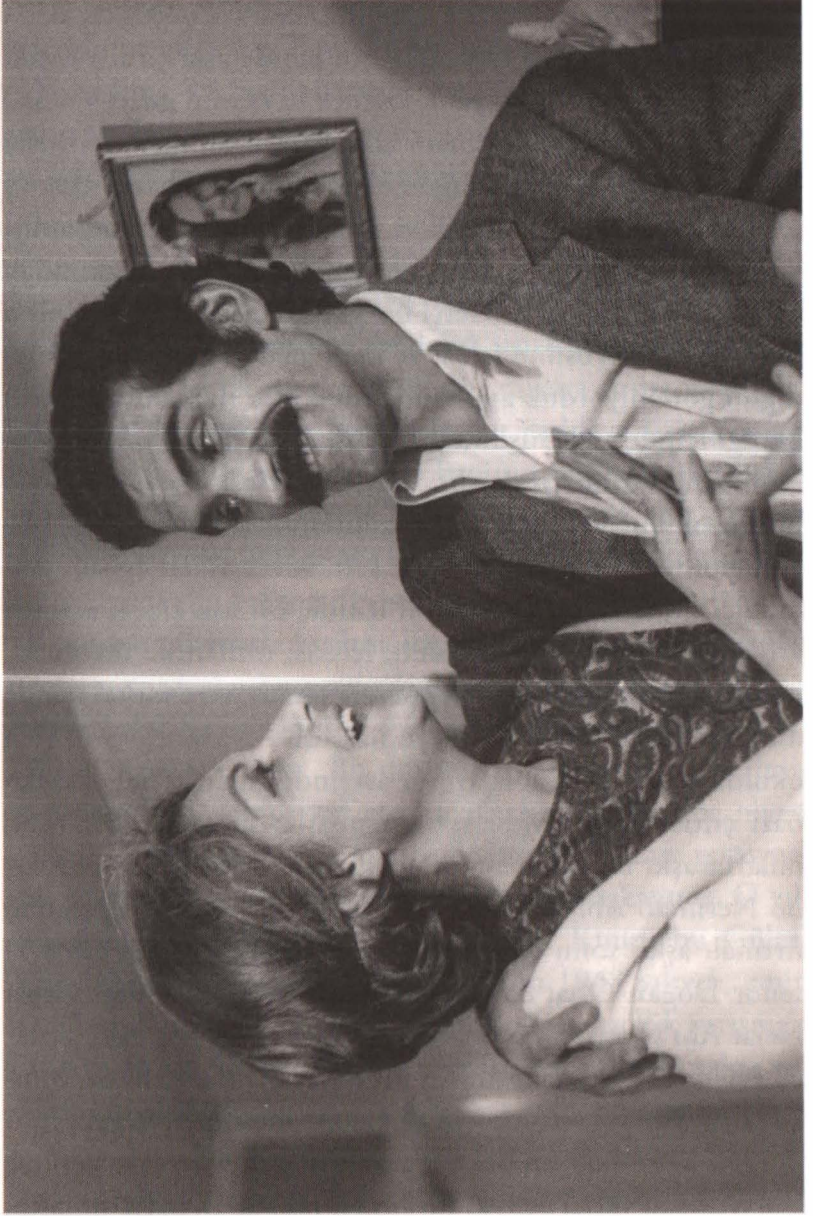
müne girmekti ama hocam ve ailem, müzik tahsili yapmam için ısrar ettiler, sesin var, müzik yeteneğin var diye. Ne var ki günü geldi sonuçta ben gene tiyatrocı oldum çok şükür. Ama meslek hayatım boyunca müzik ve şan eğitiminin çok yararını gördüm. Zaten tiyatroyu meslek edinen herkes, müzik ve şan eğitimi almalı. Ankara Devlet Konservatuarı'nda bütün tiyatro talebeleri, mecburi ders olarak şan, solfej ve piyano dersi alırlardı. Şimdilerde hepsi YÖK'e bağlı tüm üniversitelerde tiyatro bölümü var, ama yanı sıra şan, eskrim, solfej gibi olmazsa olmaz dersler olduğunu sanmıyorum, çok yazık. Konservatuvardaki ilk yılım çok zevkli başlamıştı, haftada üç ders şan, üç ders piyano, ritmik jimnastik, müzik tarihi, İtalyanca, kulak terbiyesi, solfej ve çeşitli koro çalışmalarıyla dolu dolu geçiyordu günlerim. Tiyatro talebesi Yıldız Kenter iki sınıf üstümdeydi ve çok başarılı bir talebeydi. Dünyaca ünlü opera sanatçımız soprano Suna Korad, nur içinde yatsın, o da iki sınıf üstümdeydi ve harika bir piyano ve şan talebesiydi. Yata Khanemizin en çılgın kızı Rüçhan Çamay'dı, piyano talebesiydi ama durmadan caz söylerdi, yakalanacak diye çok korkardık, çünkü okulda caz ve alaturka Türk müziği yasaktı. Sevgili Ferhan Onat'la aynı sınıftaydık. Çok komik, o viyolonsel talebesiydi, o bölümü kazanarak okula girmiş, sonradan harika bir sesi olduğu anlaşıldı. Okula şan talebesi olarak devam etti. Ferhan'la sıkı arkadaşlık, çok iyi resim yapardı, zaten o her bakımdan çok zevkli ve yetenekliydi. Gene ülkeler arası ünlü sopranomuz Serap Sezer, en yakın arkadaşım oldu zamanla. Şimdilerde ise ünlü tiyatro oyuncusu Burak Sergen'in annesi oldu. Ünlü bas-bariton Ayhan Baran da bizim sınıftaydı, muhteşem bir sesi vardı, o da çok iyi resim yapardı, hepimiz ona poz verirdik, kara kalem portrelerimizi çizirdi, en çok da Serap Sezer'in kıvrır kıvrır kirpikli bal renkli gözlerini çizirdi,

ona âşık mıydı ne? Ayhan Baran hayatı boyunca hep başarılı oldu. Buradan onu sevgiyle selamlıyorum.

Okuldaki o dolu dolu geçen günlerimden birinde, bir gün, aman ne kadar şaşırdım ve ne kadar çok sevindim, Kız Lisesinden benim ünlü Tabiyye hocam Zibende Hanım'la karşılaştıverdim. İkimiz de donduk kaldık. Çok sevindik. Aradan iki yıl geçmişti, demek ben Bornova'da okurken, o da İzmir'i bırakıp Ankara'ya göçmüş. Sarıldık, beni sevgiyle öptü, bir yakınımıza kavuşmuş gibiydik, "Senin yeteneğini ben daha o günlerde keşfetmiştim," dedi, çok mutlu oldum. Sonra da bana "Bir derdin olursa doğru bana gel," dedi. "Olur hocam, siz buradasınız ya, artık hiçbir şeyden korkmam," dedim, sevinç içindeydim. Zibende Hanım aynı zamanda müdür muavinliği de yapıyordu, ayrıca çoğu gece nöbetçi olarak okulda kalıyordu. Geceleri yatmadan önce yata Khanemize gelir, el, ayak ve diş temizliğimize özen gösterirdi. Sabah, kalk zilinden sonra gene gelir, son derece dikkatli yataklarımızı toplamamızı, ortalıkta yayıntı bırakmamamızı isterdi. Hiç unutmam, benden bir sene sonra tiyatro bölümüne gelen ünlü oyuncumuz Heyecan Başaran'ın bu konuda başı dertteydi. Hadi yatağını biz toplar, ona yardımcı olurduk ama dolabının içi bit pazarı gibiydi; defterleri, kitapları, kalemeleri, tıraşı, saç tokaları, ayakkabısı, kirli çorapları, evden gönderilen tatlı kutusu, şeker torbası, bir yığın ıvır kıvrı karmakarışık hepsi bir arada olurdu. Tam bir pasaklı. Buna karşın, öylesine güzel ve yetenekli bir kızdı ki, okulun bütün çocukları onun peşindeydi ama o farkında bile değildi çünkü genelde dalgın ve içe dönük bir yapısı vardı; ne var ki zamanla Zibende Hanım onu da yola getirdi. Sakin ve etkin bir otoritesi vardı. Çok seviliyordu. Her zaman itinalı, ölçülü, mesafeliydi. Tabi gene aynı çan biçimi etekler, şömiyiye

ipek bluzlar ve tabi gene dolma topuk, yüksek mantar ayak-kabılarıyla uçar gibi tempolu yürüyüşler. Onun bu yürüyüşleri bazı hınzır çocukların dikkati çekmişti. Hatta nefesli sazlar bölümünden bir arkadaşımız, onun uçar gibi ritmik yürüyüşüne uygun bir de beste yapmıştı o hızla geçerken, klarnetiyle peşinden, o kıvrak ve tempolu melodiyi çalar, herkesi güldürürdü. Kadıncağız fark edecek diye ödüm patlardı, belki de farkındaydı ama hoş görüyordu, kim bilir. Gördüğüm kadarıyla Zibende Hanım, artık Kız Lisesi dönemini iyiden unutmıştu, konservatuvarın günlük hayatı ve hayhuyu içine iyice karışmıştı.

Günler gelip geçiyor, hepimiz okulun zorlu eğitim programı içinde ve yoğun bir biçimde harmanlanıp gidiyorduk. Okulda çok sevdiğimiz ve de çok çekindiğimiz, hatta korktuğumuz bir genel müdür muavini vardı: Senayi Bey. Boylu poslu, aslan kahraman, kranta ve yaşına göre oldukça yakışıklı, şık bir amirdi, pek göz doldururdu. İlk sınıflar için belki ürkütücüydü ama okulun kıdemli talebeleri için oldukça sevilen, takdir edilen bir hocaydı. Kuşkusuz onun da verdiği bir ders vardı, hatırlamıyorum, belki de edebiyat. Tek hatırladığım, onun gerçek bir otorite olduğu idi. Senayi Bey, pek gülmezdi ama bütün abus ve sert görünümüne rağmen insana sıcak ve yakın gelen anlamlı bir yüzü vardı. Ondan çok çekinirdik ama çok da severdik onu. Derken bir gün, birdenbire sanki aniden iklim değişir gibi oldu, karakış ortasında badem ağaçları, papatyalar açar, çimenler yeşerir gibi herkesi çok şaşırtan bir hava, bir olay gelişti. O ikisinin, yani Zibende Hanım'la Senayi Bey'in birbirlerine âşık oldukları dedikodusu yayıldı okula!.. Aman ne çok şaşırdık, ne çok. Olacak şey değil gibi geldi bize; ama neden olmasın? Zaten olmuş bile, bize ne oluyordu yani?! Giderek

"Avare" filmi (1970)

Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç ve Yılmaz Köksal

hoşumuza gitmeye başladı, bayıldık. Günler geçtikçe, ikisini daha çok sevmeye başladık. İşin içinde aşk vardı ya, çok romantik bir durumdu yani. Demek ki benim güzel ve zarif Zibende Hocam, o kocaman adama âşık olmuştu ha?! Kız Lisesi'nden bu yana tanıdığım o zarif, otoriter, hatta uzak ve içe dönük kişilik, bu müzik ve sanat okulunda yumuşamış, düpedüz âşık ve güzel bir kadına dönüşmüştü, kozasından çıkan bir kelebek gibi. Gerçi bir gün bile kanat çırttığını, o uçar gibi yürüyüşüne farklı ve daha uçucu bir nüans getirdiğini göremiyorduk ama biliyorduk ki o ikisi bir aşk beraberliği içindeydi. Düşünün, çoğumuz on dört - on beş yaşlarının heyecanı içindeydik, böylesi bir aşk bizleri, aslında bütün okulu, yüksek sınıftaki abilerimizi, ablalarımızı bile etkiliyordu. O sıkı disiplinli ve sert, adeta askeri eğitim gibi kuralcı müzik okulu yönetimi içinde, bir aşk çiçeği açmıştı artık... Hepimiz sanatçı ruhlu, hassas, romantik, duygusal, heyecanlı ve coşkulu gençler olarak onları, ve o moral içinde dünyayı başka türlü görmeye başladık... Hatırlıyorum da okulda, abilerimiz, ablalarımız arasında güçlü aşklar yaşayan bazı çiftler vardı. Mesela Uzmanbaşlar ki onlar hâlâ âşık, onların aşkı bir efsane. Sonra Muammer Esi Abi'yle soprano Neriman Ablanın aşkı... Evlendiler. Azra ile Ümran'ın fırtınalı aşkı, sonu iyi bitmedi. Sevgili arkadaşım Ferhan'la tenor Doğan Onat'ın aşkı, tabi onlar da evlendiler. Çelist Nejat Abi'yle soprano Sebahat Tekeli'nin büyük aşkı, onlar da evlendiler. Sebahat Ablanın unutulmaz bir Butterfly'dı. Bunları hep bilirdik, bizler için doğal beraberliklerdi; ama müdüriyet katındaki bu beklenmeyen büyük aşk olayı herkese çok heyecan verici geliyordu. Millet rahatladı, hatta şımardı, artık o ikisi de bizlerden biri gibiydi, okuldaki bütün âşık çiftler durumlarını daha bir rahat ve olağan görebiliyorlardı, gençlik işte!

Bana gelince, şimdi gülüyorum ama o günlerde çok acı çekiyordum; çünkü tek taraflı bir tutku, farklı bir aşk acısı çekiyordum. O bir baritondur, benden dört sınıf üstteydi, nefis bir sesi vardı. Çok şakacı, çok sevimli, çok sportmen ve yetenekli bir opera talebesiydi. Aslında o hepimizin Selim Abi'siydi. Bizim grubun başıydı. Bizim grup; yani ben, Serap Sezer, Ferhan Onat, Yıldız Tarcan, Ayhan Baran, Mithat Demokan, Özcan Güneş. Bana göre o her bakımdan en mükemmeldi, okulun en delisi, en uçarısı oydu. O ne derse olurdu. Çok hareketliydi, düz duvara tırmanırdı. Hiç unutmam bir öğleden sonra okulun caddeye bakan geniş balkonundaydım, o da aşağıda kapının önündeydi. Ona el salladım, "Bekle geliyorum," dedi, sonra tıpkı bir cambaz gibi önce parmaklıklı demir kapıya, ardından balkonun pervazına, sonra da balkon duvarının üst kenarına tutuna tutuna yanıma çıkmıştı. Aşağıda kapının önünde onu seyreden operacı, tiyatrocular bazı abiler, ablalar hatırlıyorum, onun o haline kahkahalarla güldüler ve alkışladılar. İçlerinden biri, "Bravo Romeo!" dedi. Bu durumda balkondaki ben, Juliet oluyordum. İçim cızzz etti ama nafile, hiç mi hiç niyeti yoktu. O beni sadece şirin, tatlı bir ufaklık olarak görüyordu. Meğer onun büyük aşkı ve niyeti bambaşkaymış. O yıl, Güler nehari olarak okula başlamıştı... Kimdi bu Güler? Hatırlayabilecek misiniz acaba, sanırım 1943 yılıydı, emin değilim, 44 müydü yoksa? Ülkemizde bir güzellik yarışması yapılmıştı da, Güler Arıman isimli, boylu poslu, şeker mi şeker gerçekten kusursuz güzel bir kız kraliçe olmuştu. Uzun bir boy, dalgalı kıvrıl kestane saçları ki onları sıkı sıkı örerdik, dünyaya ışıltı ışıltı bakan bir çift yeşil göz. Son derece masum, çekingen, zarif, tatlı mı tatlı bir kızdı. Bizler gibi yatılı öğrenci değildi, o yüzden yabancılık çekiyordu. Ama yine de sabahtan akşama kadar okuldaydı. Piyano talebesiy-

"Vişne Bahçesi" (1972-73) Yazar: Anton Cehov
Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç, Tijen Par, Zihni Rona, İsmet Ay

di. Dediğim gibi, çok sıkılığandı ama nasılsa benimle arası pek iyiydi. Ankaralı bir ailenin tek kızıydı.

İşte o günlerden birinde, benim sevgili sevgili bariton aşkım, aşkından deli olduğum, yolunu gözlediğim hınzır kerrata, bir akşam yemekten sonra benimle ciddi olarak dertleşti. Bazı akşamlar eğer koro çalışmamız yoksa, bir konser veya okul sahnesinde oynanan bir tiyatro gösterisi yoksa, binanın girişindeki iç avluda toplanır, havuzun etrafındaki banklara oturur, yatma zili çalınca kadar sohbetler, bazı sanat tartışmaları veya dedikodu, gevezelik falan yapardık. Ama genelde fazla dağıtmazdık, çünkü üst katta pencereleri toplandığımız avluya bakan, Senayi Bey, Necil Kazım Bey ve nöbetçi kalan bazı hocalarımızın yatak odaları vardı. Sevgili baritonum yavaşça yanıma oturdu, son derece ciddi-di-ydi, beni böylesine önemseddiği için heyecanlanmıştım. Derken benden büyük bir ricada bulundu ama daha önce bana açıldı ve birine âşık olduğunu söyledi!.. Akşamın o en güzel saatinde, sevgili baritonum ciddi ciddi gelmiş, yanma oturmuştu. Doğrusu ümitlendim, bir hoş oldum, içim titredi, “Kime, kime?” dedim, o, “Bil bakalım?” dedi. Tabi on dört yaşı utangaçlığı ve heyecanıyla “Bana mı yoksa?” diyemedim. Zoraki güldüm, “Sen söyle,” dedim, o gene “Sen bil hadi bakalım, bileceksin işte,” dedi. Ben de saf saf, ona layık bulabildiğim bazı arkadaş isimleri saymaya başladım. Kimi isimler onu kızdırıyor, kimi güldürüyordu, ben de durmadan hınzırca en olmayacak isimleri sıralayıp duruyordum, o da durmadan “Hayır, hayır, hayııııı!” diye, kâh isyan ediyor, kâh hınzırca gülüyor, benimle sanki kedi fare gibi oynuyordu. Ben kuş kafalıysa artık iyice ümitlenmeye başlamıştım ki bana “Asla bilemeyeceksin oysa her gün onunla birliktesin, sen ona çok çok yakınsın,” dedi. Ben

kafasız angut, bunu gene kendimle ilgili bir ima mı acaba diye düşünüyordum ki, pat diye adını söyledi, “Güler Arıman², Güler...” Yıkıldım, o güzel akşam birden karardı, zehir oldu, tam anlamıyla dibe çöktüm; oysa o serseri farkında bile değildi, üstelik çok mu çok mutluydu. Sonra da rica yollu direktifler gelmeye başladı. Onunla konuşmamı, ona kendisinden bahsetmemi, onu çok ama çok beğendiğini, onunla ciddi olarak ilgilendiğini söylememi istedi; yani benden resmen arabuluculuk yapmamı istiyordu hain köpek. Haksızlıktı bu, haksızlık... Ne var ki, bir yandan da haklıydı çünkü kızın en yakın arkadaşı bendim, eh onun da en yakın arkadaşı olduğuma göre!... Soğuk soğuk terledim, tatsız tatsız sııttım, gırtlığım kurudu, burnum yandı, sızladı; ama çaresiz bütün hislerimi, isyanımı, hayal kırıklığımı bastıra bastıra “Olur tabi, tabi olur,” dedim, zavallı ben!... Çok sevindi çok, çocuklar gibi, üstelik sevinçten boynuma falan da sarılmadı hain!... Beni o güzel akşam saatinde paramparça bir yürekle perişan bırakıp sektire sektire, hoplaya zıplaya çektir olup gitti... Ona o kadar tutkundum ki, düşman bile olamadım, ertesi günden itibaren çaresiz ve kerhen arabuluculuğa soyundum, ne de olsa serde arkadaşlık vardı. Sonraki günlerde fırsat kollayıp, zaman zaman Güler’le konuştuğumu hatırlıyorum. O tabi önce çok hoşlandı, hatta mutlu bile oldu, “Kim o kim? Hangisi, göster bana.” dedi. Gösterdim, “Aaa, o mu? Haa!” dedi, o kadar, hiç renk vermedi. Beğendi mi, beğenmedi mi pek anlayamadım çünkü ben o iki arada kendi nafile duygularımla cebelleşiyordum. Ondan cevap istedim, “Nasıl yani?” dedi. “Ona ne diyeyim?” dedim, dondu kaldı. Aslında fazla derinliği olmayan, duygudan yana

yalın bir kızdı, tabi yaşı icabı hayli de ürkekti. Galiba bana aile terbiyesi gibilerinden menfi bir şeyler söyledi, ister inanın ister inanmayın, sevgili baritonum adına üzüldüm bile. Şimdi ben ona bu acı haberi nasıl verecektim? Aslında sevinmem bile gerekiyordu ama benimki kıza öylesine tutkundu ki, sevinme konusunda hiç mi hiç şansım yoktu. Sonunda ona durumu olduğu gibi anlattım, “Artık sen denemelisin, biliyorsun seni tanıyor, git kendin ona açıl,” dedim. Ne yaptı bilmiyorum, zaten yapabilseydi beni araya sokar mıydı? Neyse, bana gelince, sonunda arkadaş kalmaya mahkûm olduğum o büyük aşkın içinden nasıl çıktığımı şimdi hatırlamıyorum. Çocukluk işte, giderek unuttum herhalde ne var ki o gün bu gündür bariton sese bayılırım. Böylece benim ümitsiz aşkım, zamanın hayhuyu içinde, bende acı tatlı bir anı olarak kaldı gitti... Ama Zibende Hanım’ın büyük aşkı acıdan öte trajik bir biçimde son buldu.

O sabah... Ne sabahtı ama... Hani birden kuşlar susar da, rüzgâr duruverir ya, ekranda resmin donması gibi sanki. Zamanın durması gibi. İşte o sabah öyleydi. Hepimiz okulun iç avlusunda toplanmış, yukarıdaki odaya bakıyorduk. Şaşkın, hareketsizdik, biz de donmuştuk. Ama gözyaşlarımız durmadan akıyordu... Fark etmiyorduk... Düşünün ki orası bir filarmoni orkestrayı oluşturacak her türden enstrüman eğitiminin verildiği bir okuldu, bir müzik okulu. Sabahtan akşama kadar durmadan piyano sesleri... Çalışma odalarından, sınıflardan, koridorlardan, arka bahçeden, oradaki yuvarlak binadan, ön bahçeden, aynı zamanda ön binadaki odalardan, aynı anda hemen her telden ve tondan alabildiğine çalgı sesleri gelirdi. Flüt, klarnet, obua, trompet, korno, fagot, keman, viyolonsel ve tabi şan çalışmaları, soprano, tenorlar, baslar, baritonlar, koro çalışmaları, oda müziği ve

orkestra provaları, hemen hepsi her gün, kendi saatine ve yerine göre günlük programı neyse, binbir tempoda hiç durmadan çalışan öğrenciler. Bu toplu ve çok sesli çalışmaların birlikteliği şimdi düşünüyorum da, hatta özlüyorum, bizler için uzaktan gelen bir senfoni gibiydi. Binbir çeşit farklı melodiler, etütler, egzersizler, her kafadan bir ses çıkar gibi yani, her enstrümandan farklı bir ses, tam bir polifonik ve karmaşık ama uzaktan dinlerken bir bütünlüğü olan, yoğun bir müzikal uğultu. Bu çok sesli uğultuyu ancak bir tek şey durdurabilirdi, tam bir şok!.. İşte o sabah öyle olmuştu, tam bir şok!.. O sabah ne olmuştu da, avluda toplanmış, Senayi Bey'in odasına bakıyorduk?... Çünkü o kendini vurmuştu!.. Gecenin bir vaktinde çekmiş tabancayı vurmuş işte... Nasıl bir gece idiyse... Son vermiş. Necil Kazım Bey, silah sesine koşmuş ama geç kalmış. Neden? Sebep neydi? Neden o güzel insan, o kocaman güzel adam, herkesin kafasında kocaman bir soru işareti bırakıp vurdu kendini? Oysa o gün evleneceklerdi. Okulca hep birlikte hazırlanıyorduk. Zibende Hanım ve Senayi Bey'in güzel aşkı o gün mutlu bir sonla noktalanacaktı. Şimdi aklımızdaki tek düşünce, o nasıl haber alacaktı? Bu acı haberi ona kim bildirecekti? Sıradan bir olay değildi ki bu, bu bir faciaydı, bir trajediydi ve biz bütün okul o acıyı yoğun bir biçimde yaşıyorduk. Günlerce kimimiz isyan etti, kimimiz ağladı, tüm romantik müziklerde, acı şarkılarda onları düşündük. Kabullenemiyorduk, bütün okulca bu acıyı taşıyamıyorduk. Çaresiz zamanla içimize gömdük. İlkbahar gelmişti, sınavlara hazırlanıyorduk, hepimiz için zor bir dönem başlıyordu... Öylece günler geçti, kimse bir şey öğrenemedi, tabi okulda Zibende Hanım'ı göremiyorduk. Acaba neredeydi? Nerelere kaçmış, saklanmış, kendini yok etmişti? Onu bir daha hiçbirimiz göremedik. Hatırlıyorum da, nişanlı olduğu o mutlu günlerinde, pırıl pırıldı. Her za-

mankinden daha bir renkli, daha ışıklı ve sevecendi. Mutlu bir beraberliğin umudu içindeydi. Biz de ona aynı sevecen gözlerle bakıyorduk. Sanırım o güzel adamın ölümü kadar o beraberliğin ve aşkın yıkılışına üzülyorduk. Gene haklı çıkmıştım; hiçbir güzellik korunamıyor, savunulamıyor, parmaklarımızın ucundan sıyrılıp kayıyor, tutamıyoruz. O mutlu zaman dilimi bir anı oluyor... Acı veya tatlı bir anı... Ne kadar kaçarsak kaçalım, gerçek bu. Çapsız bir dünyaya kısılp kalmış gibiyiz. Öyle güzel ve onurlu insanların mevsimi geçti. Onlar, “Beyaz atlara bindiler, gittiler”...³ Oysa bize böyle anlatmamışlardı. O masallar, o öyküler, kahramanlıklar, o özgür ruhlu savaşçılar zaman içinde bir yerlerde kayboldular. Sonu mutlu biten çoğu aşklar yanlış çıktı. Seçemediğimiz bir biçimde kesildik, biçildik, şekillendirildik. Sanki önümüzde bilinmeyene giden derin bir boşluk var. O bilinmeyenin içine atlayıp savaşmak gerek... Bu mümkün mü?.. Ama gene de düşünmek ister, cesaret ister. Hamlet’in ünlü Tereddüt’ü⁴ gibi. Yok, yok hayır, bu imajı sevmedim, çiziyorum... Acımasız, kör bir savaş olur, savaştan değil, akıldan yanayım ben. Ben özlemek istiyorum. Özlemeyi öğrenmek gerek. Ben özlemle beklemek istiyorum, belki o gidenler geri gelirler...

Sana gelince ah sevgili Zibende Hocam... Çocukluğumun güzel tabiyye öğretmeni, şimdi nerelerdesin acaba? Ortaokul yıllarımdan bu yana her halinle, o çizdiğin çok renkli

3 Gazeteci Hasan Pulur’un köşesindeki bir yazıdan alınmıştır.

4 Hamlet, Shakespeare’in ünlü trajedisi, Çeviri: Orhan Buriyan. Danimarka Prensi Hamlet, ünlü “Ölmek mi, Yaşamak mı” tiradının bir yerinde, “(...) Ölmek uyumak, uyumak belki de rüya görmek... Ama o ölüm uykusunda ne rüyalar görürüz düşüncesi bizi durmaya mecbur ediyor, yoksa insan...” diye devam eder. Perde 3, Sahne 1.

resimler gibi aklımdasın. O sakın, bilgili, kendinden emin, zarif ve onurlu tavırlarınla hepimize örnektin sen. İnaniyorum ki, o acı, yıkıcı ve kadersiz olayın içinden bile aynı vakur, sade ve sağlam kişiliğinle çıkmışsındır. Belki de hayat sana yeni ve umutlu bir başka yol açmıştır. Bu senin hakkın. Buna inanmak istiyorum. Aradan geçen onca yıla karşın, inan ki ben hâlâ buna inanmak istiyorum.

İLK GÖRÜŞTE AŞK...

Ona ulaşmak hiç kolay olmamıştı ama benim güzel kaderim yolumu açtı. İlk karşılaşmamız çok heyecan vericiydi, on altı yaşımın en bakir heyecanı!...

Ankara'dan okulla gelmiştik hani şu Cebeci'de kaybolan okulumuzla, Ankara Devlet Konservatuvarı... Beethoven'in 9. Senfonisi'nin koro bölümüyduk. Almanya'dan ünlü bir şef gelmişti, çok otoriterdi, iyi çalıştırmıştı bizi, ben soprano bölümündeydim. 9. Senfoni'nin korosunda söylemek, üstelik bir Alman şefin yönetiminde çalışmak inanın bir ayrıcalıktır.

Solistlerimiz soprano, Sebahat Tekebaş, alto, Necdet Demir Abla, tenor, Nihat Kızıltan, basbariton Hilmi Girginkoç idi.

Son provada Alman şef güzel bir konuşma yaptı bize çünkü onu şaşırtacak kadar mükemmeldik. Başarılı üç konserden sonra İstanbul'a davet edildik. Bir gece vakti Ankara'nın o tarihi garında topluştık, ve sabah vakti, İstanbul'daydık. İlkbahardı, mayıs ayı olmalıydı, yıl 1946. Galatasaray Lisesi'nin yatakhaneğine yerleştirdiler bizi, okul boştu. Millet hemen dağıldı ver elini İstanbul, Beyoğlu, sinemalar, pastaneler, Çiçek Pasajı... İlk konser akşamaydı, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda. Merak ettim onu, önceden görmek istedim sanki bir dürtü. Galatasaray Lisesi'nin civarındaydım, saat henüz sabahın onuydu, sordum birine, "Şu ara sokaktan geç karşına çıkar," dedi. Öyle yaptım, o ara sokaktan geçtim ve karşıma çıkıverdi Tepebaşı Dram Tiyatrosu... İlk görüşüm... Demek böyleymiş...! Güzel bir tiyatro binası, eski, ahşap, küçük bir park içinde, sakın, asil bir duruşu var. Hafiften sıvaları dökülmüş, yer yer boyaları soyulmuş, ama dimdik ayakta. Bir an kalakaldım orda... Sonra ana kapıya geldim, açıldı, korka korka girdim. Genişçe bir taşlık etrafı camekân, yan tarafta bir gişe kulübesi, kapalı, mayıs ayı, tiyatrolar tatilde. Gene çok kanatlı, kocaman bir cam kapı, ittim açılıverdi, bomboş, büyük bir fuaye, yerler muşamba kaplı, masalar, koltuklar, fuayeye açılan bazı kapılar, müdüriyete ait olmalılar, idari odalar falan. Yan tarafta duvara yapışık, daracık bir merdiven, tiyatronun kuruluşundan bu yana tutulan arşivine ve kütüphaneye çıkılan basamaklar...

Tam ortada açık, geniş bir giriş, ilerledim, kırmızı halı döşeli, at nalı gibi salonu çevreleyen dar bir koridor. Alt kat locaların kapıları, ileride üst kat localara ve balkona ve paradiye çıkan bir merdiven, halı döşeli. Koridor duvarlarında sırayla sanatçı portreleri. En başta Cahide Sonku'nun nefis bir resmi, onu tanıyordum. Giderek Hüseyin Kemal Gür-

men, Bedia Muvahhit, Vasfi Rıza Zobu, Neyyire Ertuğrul, Talat Artemel, Hadi Hün, Samiye Hün, Avni Dilligil, Behzat Butak, Reşit Gürzap, Muammer Karaca, Perihan Yanal, Mahmut Moralı, Sami Ayanoglu, koridor boyunca, Süavi Tedü, Gülistan Güzey ve daha pek çoğu... Sol dipte, kapıları kilitli bir oda, içinde gül ağacından ünlü yazıhanesiyle Muhsin Ertuğrul'un odası. Salona giren kapıda kırmızı kadiife perdeler, açtım ve partere girdim. Perde açıldı, sahne sofitadan inen tek ampulle aydınlanıyordu. O tek ışık sahneye ve tiyatroya, loş, gizemli bir hava veriyordu... S e s i z l i k!...

Yapayalnızdım, bir hoş oldum, korkuyla karışık huşu duydum. Parterin ortasına ilerledim, bakındım etrafıma, işte alt kat localar, üst kat localar, ikinci katta tam ortada geniş bir loca, kral locası... En üstte balkon ve paradi. Fransa'da talebeler hep oradan izlermiş oyunları ve gökyüzüne yakın olduğu içinde *paradise* yani cennet derlermiş. En üst balkonun ismi de öylece kalmış, paradi. Biz de öyle deriz ya, talebe günlerinde önce paradi dolardı, deli gibi coşkulu alkışlar... Sevmezlerse yuhalar!... İlerledim, orkestra yeri boştu ama orkestramızın bütün enstrümanları oradaydı. Akşama konser var. Sahneyi bir baştan bir başa çevreleyen portal altın yaldızlı ve süslemeliydi. Tam tepede ve ortada beyzi bir çelenk içinde *poesie* yazıyordu. Kuşkusuz tiyatronun şiirselliğine atfen yazılmış *poesie*.

Yandan bir merdivenle çıktım sahneye, geniş yuvarlak bir boşluk, ortası döner sahne, olabildiğince yüksek, karanlık bir sofita. Sahne henüz temizlenmemiş, darmadağınık. Bir köşeye yığılmış buruşuk fon perdeleri, devrik bir çivi kutusu, yanında çekiç, kırık, yaldızlı bir koltuk, geride, kö-

şeye bırakılmış eski bir kaide, üzerinde boyaları dökülmüş, mahzun yüzlü bir Meryem Ana büstü. Solda sofitaya çıkan, incecik, demir bir merdiven. Sağda, bu ne?!... Duvarda koca koca beyaz harflerle bir cümle, daha doğrusu bir emir, “VA-ZİFENİ BİL, BAŞKA ŞEYE KARIŞMA.” Ürktüm, biraz da isyan ettim, on altı yaşımın toyluğuyla küçültücü buldum. Oysa zamanla öğrenecektim Muhsin Hoca’nın acımasız otoritesini ve bu otoritenin gerekliliğini.

Baktım sağıma soluma, her şey eski, kullanılmış, boya üstüne boya, harap, yıpranmış... Belli ki asırlık, yorgun ama hâlâ ayakta duran bir tiyatro sahnesi üzerindeydim. Kim bilir bu sahne, birbirinden güzel, birbirinden ünlü ne çok oyunlar, komediler, dramlar, müzikaller ve alkışlar ve alkışlar için perdeler açıp perdeler kapamıştır. Burada acı tatlı ne anlar, ne anılar yaşanmış, tiyatro adına kim bilir ne destanlar yazılmıştır.

Çok değil, dört - beş yıl sonra o tiyatroda defalarca var olacağım, birbirinden güzel, klasik, modern, dramatik oyunlarla seyircime ulaşacağım, her seferinde daha büyük, daha bir coşkulu alkışları paylaşacağım sahnemin üzerinde, henüz hiçbir şeyden habersiz, on altı yaşımın ürkekliğiyle büyülenmiş, kalakalmıştım... S e s s i z l i k!...

Belki de sağımda solumda, tiyatronun muzip cinleri, beni izliyorlar, etrafımda duyamadığım fısıltılarla dönüp duruyorlardı!... Ne sandınız ya, her tiyatronun cinleri olur, onlar her zaman vardır, dostturlar, eğer sevebilirlerse sizi zevkle taşırlar kanatlarında yoksa oyunlar boyunca o gizemli sahne boşluğunda nasıl uçarsınız düşmeden? Ama sizden tam bağlılık ve gerçek bir adanmışlık isterler. Bence her oyuncu

***“Bozuk Düzen” (1964-65) - Yazar: Güner Sümer -
Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç, Fuat İshan, Mazlum Kiper***

ayağını denk almalı. Acımasızdırlar, bırakıverirlerse sizi fena düşersiniz sahne dışına!... Ne diyordum? Fısıltılarla diyordum, fısıltılarla!... Haldun Taner'in o ünlü oyununda dedikleri geldi aklıma, *"Birazdan tiyatro bomboş kalacak ama tiyatro işte o zaman yaşamaya başlar. Çünkü Şevkiye'nin bir şarkısı, şu perdelerden birine asılı kalmıştır... Reşit'in bir kahkahası şu pervaza sinmiştir... Neyyire'nin bir hıçkırığı, Cahide'nin bir tiradı, Talat'la Avni'nin bir diyalogu şu eski kostümlerin eteklerine sığınmıştır... İşte bu hatıralar saklandıkları yerlerden çıkar, fısıltılar halinde gene sahneye dökülürler..."*

Sanıyorum benim de adanmışlığım ve ilk aşkım ve kararım işte o gün, orada, o bomboş, o loş ve gizemli sahnede başladı. Önceleri belki bilinçaltı bir dürtüyle ama giderek tam bir kararlılıkla sürdü. Ne macera ama!... Tam tamına altmış dört yıl öncesinden bahsediyorum, nasıl bir ateş düştüyse içime o gün, hâlâ sımsıcak... Her şey dün gibi!...

Az önce Dram Tiyatrosu'nun içini şöylece anlatmaya çalıştım sizlere ve onu ilk gördüğüm günü. Oysa zaman zaman içinde, orada sadece kendimle ve onlarla paylaştığım ne yalnızlık köşelerim vardır bilseniz. Onlar kim mi? Hepsi birbirinden güzeldi, işte onlardan birkaçı: Eski Şarkı'nın Züleyha'sı (Reşat Nuri Güntekin), Colomb'un Beyaz Güvercin'i (Jean Anouilh), Peer Gynt'ün Solveig'i (H. Ibsen), Cirano'nun Roksan'ı (Edmond Rostand), Kış Masalı'nın Kraliçe'si (Shakespeare), Hile ve Sevgi'nin Luisa'sı (F. Schiller), Irena Innocente'nin Irena'sı (Ugo Betti), Macbeth'in Leydi'si, Hırçın Kız'ın Keterina'sı (Shakespeare), Romeo ve Janet'in, Janet'i (Jean Anouilh)... Sanki hepsi ben gibiydi, ya da ben ayrı ayrı her biriydim. Zaman içinde bir yerlerde kaldılar ama unutulamadılar...

Biliyorum şimdi belli bir yaşı'n üstündeki dostlar o güzelim tiyatronun nasıl da bir gecede cayır cayır yandığını düşünecekler. Ne yazık ki şimdi o güzel mekân çok katlı bir otopark oldu. Ama tiyatro yangınlarına biz alıştık. Sahneye ilk çıktığım İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun fuardaki o güzelim binası da bir gecede yanıp kül olmuştu. Gerçi İzmir Fuarı'nda sergi sarayından bozma bir tiyatroydu çünkü bu ülkede salt tiyatro olsun diye temeli atılmış tek bir bina yok, hiç olmadı. Gene de sergi sarayından bozma tiyatromuzun 650 kişilik bir salonu, 30 metrelik geniş bir döner sahnesi vardı ama en önemlisi halkın ayağı tiyatromuza alışmıştı. AKM'nin durumu ortada, için için yıkılan bir harabe. Taksim Venüs Sahnesi de öyle. Bir zamanlar Beyoğlu'nda Emek Sineması'nın bitişiğinde Yeni Komedi Tiyatromuz vardı. Tepebaşı'ndaki bakımsızlıktan ve ihmal-den yağmurlu bir günde, için için çürüyüp aniden yıkılıveren tarihi Komedi Tiyatromuzun yerinc yapılmıştı. Yeni Komedi Tiyatromuzun 700 kişilik şık bir salonu, balkonu ve güzel bir fuayesi vardı. Açılışını Anna Bonacci'nin "L'ora della Fantasia - Hayal Saati," isimli romantik bir komediyle yapmıştık. Unutamadığım en güzel rollerimden biridir. Beklan Algan'ın sahneye koyduğu Sinekler (J. Paul Sartre), Coşkun Tunçtan'ın rejisiyle Tartuff (Moliere), Tunç Yalman'ın rejisiyle Atinalı Timon (Shakespeare) ilk aklıma gelen başarılı oyunlar. Dolup taşardı tiyatromuz, aldılar elimizden, şimdilerde tekstil deposu olmuş. Güzel bir sokaktı, tiyatromuzun bitişiği Emek Sineması, az aşağıda And Sineması, o sinemaların da hali malum; ne diyeyim, gülemiyorum ağlanacak halimize. Oysa başka ülkelerde asırlardır yaşatılan, seyircisiyle barışık, birbirinden güzel, bakımlı, şık tiyatroları düşünüyorum da...

Bu yazıya bir aşkı anlatmak için başlamıştım, bakın kale-
mim beni nerelere getirdi, neyse, hep bildiğimiz acıları yi-
nelemek tatsız, hoş görün. Eskilere daldım oysa günümüze
bakınca hiç de kötümser olmamam gerekir. Düşünsenize,
onca yangınlara, yıkımlara, kıyımlara, sansürlere rağmen
ve kitapsızların ve tiyatrosuz cahillerin çelmelerine karşın
bu sezon sadece İstanbul'da seksenin üstünde oyun perde
açtı. Yaşasın gençler... Devlet Tiyatroları'nın ülke sathın-
da açılan perdeleri Anadolu turneleriyle, seyircisine ulaşan
oyuncuları düşünüyorum da, içim rahat. Bir altmış dört yıl
daha uçacak halim yok ya!... İşte taze kan geldi, su yolunu
buldu. Bir keresinde demiştim ya; Jöntürk tiyatro iş başın-
da... Hem ne demiş Yunus: "*Aşk gelince cümle eksikler biter.*"
Sevgiyle kalın ama tiyatrosuz kalmayın.

IŞIĞA DOĞRU

Elleri titriyordu... Elleri çok titriyordu, fark edilecek diye korkuyordu. Öylesine yüklü bir heyecan içindeydi ki usulca girdiği o alacakaranlık kuliste, bastığı yeri fark edemedi, el yordamıyla yürüyordu. Vakit gelmişti yavaş yavaş ilerledi, sahneye gireceği kapının yanında durdu. Kulis serindi hafiften üşümeye başlamıştı. Sahnedeki kalabalık grup coşkulu seslerle dans edip şarkılar söylüyordu, az sonra onlar güle oynaya çıkacak, sıra kendisine gelecekti. Heyecanı doruklardaydı, kalbinin atışları sanki bedenini sarsıyordu, ayakları yerden kesilmişti, boşlukta gibiydi. Sahnedeki kalabalık kahkahalarla sağından solundan koşarak çıktı, sıra ona gelmişti ama o kendinde değildi. Birden iki kuvvetli el indi omuzlarına, “*Haydi, kolay gelsin,*” zıncı diye kendine geldi,

yere bastı ayakları, rahatladı. Artık ne yapacağını biliyordu ve ışığa doğru ilerledi.

Yıllardır beklediği buydu, hayalinde defalarca çıktığı bu büyük sahnede var olmak. Bu kararı verdiği zaman daha on altı yaşındaydı ama seçimini yapmıştı, o büyük sahneye çıkacak, orada oynayacak, orada kendini yetiştirecek, inandığı gibi, sağlam, ilkeli bir tiyatro oyuncusu olacaktı.

Bu büyük şehre göçeli çok olmamıştı ve şu ana ulaşabilmek için, çok zor, çok umutsuz günler yaşamıştı. Tek istediği küçük bir şanstı; ama işte kaderi, güzel kaderi, bu akşam ona bu şansı vermişti. Yapacağı tek şey bu şansı sonuna kadar değerlendirmektir, sonra da devamı gelecekti, inanıyordu kendisine.

Oyun beş perdeydi, onun kısacık rolü beşinci perdenin sonuna doğrudu. Tiyatroya erkenden gelmişti, oyuna üç saat kala. Kimseler yokken, sahneyi dolaşmıştı, dekorun girdisini çıkırtısını, içindeki eşyaları, her şeyin sağını solunu iyice kontrol etmişti. Kendinden emindi, evet çok kısa ama anlamlı bir roldü, hemen ezberlemişti zaten, bu akşam onun kader gecesi idi...

Ona Cahide'nin odasını vermişlerdi. Aslında, aniden hastalanan ve rolü mecburen ona bırakan aktris o odada kalıyordu ama olsun, gene de güzel bir rastlantıydı, kaderin güzel bir armağanı gibiydi, Cahide'nin, o efsanenin odasında olmak gurur vericiydi bu yüzden önsezileri iyimserdi, umut doluydu.

Bazen hayat ne kadar acımasız olabiliyor. O yaşlardayken, Cahide onun için bir ikonu, bir tiyatro ikonuydu. Oysa se-

neler o güzel kadın için ne kadar farklı, ne büyük acılarla ve tiyatrosuz günlerle geçecekti.

Oyuna daha çok vardı ama ayak sesleri duyuluyordu, oyuncular yavaş yavaş geliyorlardı. Işıklı makyaj masasında oturmuş, rolünü son kez gözden geçiriyordu, ara sıra aynada kendine bakıyordu -şimdi düşünüyorum da neydi o akşam aynada gördüğü? Ürkek ama kararlı bir çift göz ve yirmi bir yaşın güzelliği...

“Tak tak tak” kapı vuruldu, yaşlı bir adam, bembeyaz saçları var, “*Bu size geldi.*” Kısa bir mesajdı şairden, “*Beraberiz, her zaman beraber olacağız,*” gibi şairce bir şeyler işte... Sevindi, demek bu akşam aniden sahneye çıkacağı duyulmuştu.

Deneyimliydi, İzmir’deyken kendi tiyatrolarında devamlı oynamıştı.⁵ Yaz kış, iki sezon durup dinlenmeden, bir rol-den çıkıp bir başka role girmişti. Onu yetenekli buluyordu hocası, inanıyordu ona. Kısa sürede iyi kötü bir başrol oyuncusu olup çıkmıştı. Ama burası büyük şehir, bu eski, bu tarihin beşiği koca dünyada, belki çok zor olacaktı ama azimliydi, ya olacaktı ya da olacaktı. Tek istediği buydu, bu akşam alacaktı bu şehir onu ya da o, bu şehri. Sabırla beklediği, belki de başından beri bilinçaltı hazırlandığı tek hedefiydi. Sonunda acı tatlı yaşanan farklı bazı olaylar zinciri, giderek giderek onu itmişti bu şehre. İzmir’de kalan hüznülü son, şimdi burada zorlu bir savaşın başlangıcı olmuştu.

İlk günler çok ümitsizdi, sanki bütün kapılar yüzüne yüzüne

5 İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu. 1945-1950. Kurucusu ve Genel Sanat Yönetmeni: Avni Dilligil

kapanıyordu. Koca Behzat öyle demişti,⁶ “*Daha yeni üç genç kız aldık tiyatroya imtihanla, sen neredeydin o zaman? En iyisi onlarla turneye çık.*”

“*Çıkamam hocam, annemi bırakamam,*”

“*Eee böyle...*”

“*Acaba provaları izleyebilir miyim, kulise girmeme izin verir misiniz?*” Vermişti, artık her gün kulisteydi. Yeniden tiyatroda olmak, o havayı koklamak... Pera’nın bu en eski tiyatrosu, yıllardır sahnesinde destanlar yazılan bu koca salon...

Şimdilik herkes için bir bilmeceydi kuliste, “*Kim bu kız?*” Yıllar sonra öğrenmişti de gülmüştü, “*İzmir’den gelen beyaz pardesülü kız,*” diyorlarmış. Derken bir gün aniden arkasından onun sesini duydu, “*Kim bu kız?!*” Herhalde birileri ona anlatmıştır İzmirli genç kızı. Zaten o yaz İzmir’de oynadığı ilk filmi vizyona girmişti o günlerde, duvarlarda filmin afişlerini görmüştü, Beyoğlu’nda bir sinemada oynuyordu, resimleri vardı sinemanın kapısında, kocaman kocaman harflerle yazmışlardı ismini, hoşuna gitmişti. Aslında işin tadını çıkarabilirdi, genç bir film oyuncusu olarak sağda solda görünüp starlık taslayabilirdi, ne de olsa ilk filmiydi ve başroldeydi, kritikler filmi göklere çıkarmıştı. Ama şimdi sırası değildi, o işleri düşünecek halde değildi, onun savaşı başkaydı, onun savaşı buradaydı, tiyatroda.

O gün piyanolu salonda, sabırla Galip Arcan’ın⁷ yönettiği

6 Behzat Butak. 1891-1963. İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları’nda kurucu, aktör ve yönetmen.

7 İ. Galip Arcan. 1894-1974. İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları’nda kurucu, aktör ve yönetmen.

bir Vedat Nedim Tör oyununun masa başı çalışmasını izliyordu. Oyunun adı, Hep ve Hiç.⁸

Büyük aydınlık bir salondur. Bütün pencereleri arkadaki Tepebaşı bahçesine bakıyordu. Güzel bir sonbahar sabahıydı; salonda kocaman, siyah, kuyruklu bir piyano vardı, duvarlarda tiyatronun ilk afişleri, çoğu eski Türkçe. Muhsin Hoca'nın bir portresi⁹, Fehim Efendi'nin bir portresi¹⁰. Ortada kocaman bir masa, etrafında sanatçılar oturmuş okuma provası. Birden kapı açıldı, gelen oydu. Uzun boyuyla, temiz, temiz ifadeli yüzüyle, doğrudan ona baktı, "*Lütfen biraz gelir misiniz?*" İşte bu kadar!...

Hastalanan bir aktristin yerine bir hafta kadar oynayacaktı.

Süflör Sadi Bey¹¹ oyunu verdi, "*Rol çok küçük, hemen ezberle, yarın saat onda provaya gel, geç kalma, rol Anjelik.*" Bir İspanyol piyesi, dram.¹² Hayırsız bir kadın avcısına kapılan Anjelik onunla büyük şehre kaçar, ev halkını, nişanlısını,

- 8 Vedat Nedim Tör. 1897-1985. Yazar, oyun yazarı, gazeteci, bürokrat ve kültür sanat danışmanı.
- 9 Muhsin Ertuğrul. 1982-1979. Türk Tiyatrosu'nun kurucularından biri. İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda genel sanat yönetmeni, aktör ve yönetmen, film oyuncusu ve yönetmeni.
- 10 Ahmet Fehim Efendi. 1856-1930. Ressam Münif Fehim'in oğlu, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynamış daha sonra kendi tiyatrosunu kurmuş, Namık Kemal'in Besa ve Vatan Yahut Silistre oyunlarının dünya prömiyerini yapmış, film çevirmiş, Mürebbiye filmi çok ünlü olmuş.
- 11 Süflör Sadi Bey. Yazık ki soyadını bulamadım ama hatırlıyorum, 1930'lardan 60'lı yıllara kadar uzanan çalışmalarıyla çok sevilen, aranan, kendince tiyatrosu sahipleneni, otorite sahibi, değerli bir süflör ağabeyimizdi, nur içinde yatsın.
- 12 Şafakta Gelen Kadın. Soyut dram, beş perde. 1950-51 sezonunda İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda oynandı. Yazar, Alejandro Casona. Yönetmen, Hadi Hün.

özellikle büyükbabasını kahreder. Ama büyük şehir Anjelik'i harcar, yer, bitirir, tüketir. Sonunda genç kız ölümcül hasta, bitkin ve çökmüş bir halde eve döner. Oyunun yönetmeni oydu, arkamdan, *"Kim bu kız?"* diyen meraklı yönetmen. Aynı zamanda büyükbabayı oynuyordu Hadi Hün Bey.

Ertesi sabah provada, rolü büyük bir enerjiyle kendini ispatlarcasına, ateşli bir İspanyol kızı gibi oynamıştı. Ama daha sonra anlattı ona Hadi Bey, çok nazik ve aydınlatıcıydı, *"Bitkin ol, hastasın, çok hasta, seni kirletmiş, Madrid batakhanelerinde ortada bırakmış, başkalarının eline düşmüşsün, aç kalmış, sürünmüşsün, senden hep almışlar, hep almışlar. Utanç içinde dönüyorsun evine, ölmeye dönüyorsun."* Anlamıştı, provası çok yanlıştı, rol bambaşkaydı. Oyunda tam dört perde boyunca sevgiyle, özlemle anılan, anlatılan, evin tek kızı, köyün en güzel, en sevilen kızı, seyircinin merakla beklediği Anjelik, bitkin bir hayalet gibi, hazin bir hayal kırıklığı, acı bir öykü olarak girecekti sahneye. Evet çok kısa bir roldü ama çok zordu. Seyircinin tam dört perde süren beklentisine çok farklı ama şiirsel bir sızı, acı veren bir cevap olacaktı... Ne var ki oyunun sonunda büyükbabası onu derenin içinde, o berrak suların dibinde, solgun bir güzellikte bulduğu zaman, Anjelik'in çoktandır büyük şehirde öldüğüne inanan bütün köy halkı, bu mucize karşısında dize gelip, onun hâlâ canlı gibi duran solgun güzelliğiyle ilahi bir varlık, bir madonna olduğuna inanacaktı. Saf, temiz yürekli köy halkının, bütün kötülükleri göz ardı edip, hep iyiye, hep güzel olan inancıyla.

Salonda çıt çıkmıyordu. İşte artık oradaydı, o sahnedeydi, sıcacık sahne ışıkları içinde bedeni rahatlamıştı, onun dünyasıydı bu, ait olduğu yer. Bir anda her şey geride kaldı ve

Anjelik oldu. Artık sadece o ve seyircisi vardı. Tiyatronun devamlı, bildik seyircisi, programda adı yazılı olan, tanıdığı bir oyuncuyu beklerken, bu yepyeni solgun yüzü, rolü gereği, sessiz adımlarla, titrek bir sesle, acı, hüznün dolu kelimelerle konuşan genç oyuncuyu, nefesini tutmuş şaşkın dinliyordu. Anjelik şimdi terk ettiği evindeydi artık yeri olmayan baba ocağında özlemle dolaşıyordu, eşyaları okşuyor, yarım bıraktığı gergef işlemesine acıyla bakıyordu. Birden o buz gibi sesle irkildi, “*Anjelik!*” ... Anladı Anjelik, oydu, gelmişti, kadın kılığındaydı, siyahlar içinde.

Siyahlı Kadın - Hazır mısın?

Anjelik - Hayır, hayır daha değil.

Si.Kad - Vakit tamam Anjelik, şimdi gel benimle.

Anjelik - Yok, yok, yapma ne olur, biraz daha bırak, biraz daha.

Si.Kad. - Artık bitti Anjelik, biliyorsun, vakit geldi, senin için buradayım, gel hadi, korkma, huzur içinde olacaksın, bu senin hakkın, gel Anjelik, şimdi gel, rahatla... Siyahlı kadın onu aldı, giderken Anjelik hıçkırıyordu, şalı yerde sürünüyordu, Siyahlı Kadın onun saçlarını okşuyordu.

İyi gidiyordu, farkındaydı, seyirci soluğunu tutmuş dinliyordu, ne bir fısıltı, ne bir tıkırtı ne de öksürük vardı. O da duyarak, yaşayarak, tadını çıkararak oynuyordu. Bu koca şehrin seyircisi ne kadar dikkatli, ne kadar duyguluydu, tüm algılarıyla hissediyordu, oyunu sanki içer gibi izliyorlardı. Böylesine dikkatle adeta soluksuz izlerken de, ona beklediği şansı vermişlerdi. Seyirciyle arasındaki o yakın, o sıcak ve duygusal bağ kuruluvermişti, evet başaracaktı, başaracaktı, zor da olsa büyük şehir galiba onu kabul edecekti, alacaktı.

Tam bir hafta oynadı. Nereden nasıl duyulduysa, tiyatronun bütün büyükleri gelip kulisten izlediler onu. Kimse bir şey söylemiyordu ama bakışlarda, sıcak bir yakınlık, iyimser, samimi ifadeler görüyordu, önsezileri olumluydu, iyi şeyler hissediyordu. Ümitle beklediği sonunda olacaktı galiba. Zaten artık durum ortadaydı. Derken bir gün, o ilk adım atıverdi. Veee...! Hafta sonunda ilk yevmiye, yaşasın...! Tam tamına 375 kuruş, az şey mi?... Ne gam!...

Artık ışığın yolu açılmıştı ona, artık korkmayacaktı, artık elleri o kadar çok titremeyecekti, kendine olan güveni geri gelmişti ve yavaş yavaş kendinden beklediklerini gerçekleştirecekti. Önünde açılan bu ışıklı yolda sağlam adımlarla yürüyecekti; çok uzun ve zorlu bir yoldu ama olsun henüz o kadar gençti ki ve o yol öylesine aydınlık, öylesine ışıklıydı ki dünyayı aydınlatan, insanlığa ışık tutan, ramp ışıklarıydı onlar.

Oyundaki Anjelik büyük şehirde başaramamıştı ama o başaracaktı. Bir bakıma örtüşüyordu kaderleri rolündeki Anjelik'le, büyük şehre ümitle giden iki genç kız. Anjelik, o büyük şehirde karanlığın içine doğru gitmişti ve yitmişti. Oysa kendisi bu büyük şehirde, ışığın yolunu aramıştı ve bulmuştu. Evet doğrusu çok kısa ama çok zor ve anlamlı bir roldü Anjelik.

NAZLI KIZ

Kısa boylu, tıknaz, hafif şişmancaıydı. Kendine dar gelen bir beden içine, tıka basa sıkıştırılmış gibi ağır, tıkız ve hantaldı. Kocaman ayakları, kısa bacakları, kocaman elleri, kalın ve kısa kolları vardı. Teni diriydi, iyice gergin, pürüzsüz ve parlaktı. Kahverengi saçları her zaman kirli gibi dururdu. Onları genellikle ensesinde toplar, sıkı sıkı bağlar, kısa ve kaslı boynunu açıkta bırakırdı. Gözleri sıradandı ama bakışları yumuşak ve duyguluydu. Hafif çilli yüzü yuvarlaktı, çenesi sivriydi, ince dudaklı küçük ağzı, kısık erkeksi bir sesi vardı. Adı Nazlı'ydı. İsmiyle bedeninin böylesine çelişmesi, hepimizi zorluyordu. Acaba hayatında hiç nazlı olabilmış miydi Nazlıcık? Tiyatroya ne zaman, nasıl gelmişti bilemiyorum. Mehmet Ali'nin kadınıydı o, beraber yaşıyorlardı. Mehmet

Ali'ye çok bağılıydı. Mehmet Ali zayıf, saz benizli, romantik gibi görünen, ucuz ama zevkli giyinen biriydi. Sarı kıvrıkcık ve kabarık saçları her zaman briyantınlıydı. Genç sayılırdı ama yaşlı gösteriyordu. Biraz kasıntı ve pozördü. O haliyle başrol diye çırpınan geçkin aktörlere benziyordu. Tiyatronun dekor ve boya işlerinde çalışıyordu. İyi bir ailenin çocuğuymuş galiba. Galiba ağabeyi devlet tiyatrolarında baş dekoratörmüş, rivayet kendinden. Ağabeyiyle pek övünürdü. Kendine paye çıkarırdı... Mehmet Ali bizlere karşı her zaman nazik, saygılı ve mültefitti ama nedense Nazlı'yı bizim yanımızda hep görmezden gelir, yokmuş gibi davranırdı. Onu açıkça dışlardı, ondan utandığı belliydi. Beraber yaşadıkları halde, turne boyunca hep aynı odayı paylaştıkları halde, herkesin içinde ona ilgisiz, çoğu kez katı davranırdı. Oysa kızcağız ona deli gibi tutkundu, kölesi gibiydi. Gözlerinin içine bakar, her davranışını korkulu bir tereddütle takip ederdi. "Acaba kızacak mı, ters bir şey mi yaptım, vuracak mı?" Yok, yok belki de onu adam yerine koyup yalnız oldukları anlarda olduğu gibi sıcak ve hoş davranacaktı... Mehmet Ali tiyatroya sadece o yaz turnesi için alınmıştı. Avni Hoca (Avni Dilligil), Nazlı'nın da beraber gelmesine razı olmuştu; çünkü hem ufak tefek hizmetçi vs. gibi rollere çıkıyordu, hem de kostüm, dekor, aksesuar, pek çok sahne gerisi işlerde çalışıyor, işe yarıyordu. Hatta çoğu kez bütün yükü çekiyordu, her işe koşuyordu Nazlıcık... Mehmet Ali'nin hayırsızın teki olduğu belliydi. Anlaşılan bu kız onun için sadece ve sadece, seks beraberliği için gerekli bir bedendi o kadar. Belli ki onu bu nedenle yanında taşıyordu. Oysa dedim ya, Nazlıcık ona iyice tutkundu. Her işine koşuyor, yemeğiyle, giyimiyle kuşamıyla uğraşıyor, bavulunu taşıyor, ayakkabılarını boyuyor, onu el üstünde tutuyor, gözünün içine bakıyordu. Hepimiz zaman zaman, Mehmet Ali'nin üzerindeki bu karşılıksız aş-

kın ağırlığını fark ediyorduk. Adam sanki kızın ona olan büyük aşkı ve tutkusu içinde tutsak gibiydi ve sıkılıyordu. Günü gelecek, onu başından atıp ferahlayacaktı, bu kesin.

Turnede herkesin işi başından aşkındı. Avni Hoca, her git-tiğimiz şehirde perde açacağımız binalardaki çoğu kez son derece salaş ve bakımsız olan sahneleri oyunlarımız için dü-zenler, onarır, gerekli ayarlamaları yapardı. Bütün erkek ar-kadaşlar, tabi başta Mehmet Ali, ona yardım ederdi. Dekor, ışık, efekt, müzik gibi uğraştırıcı işleri hallederlerdi. Belkıs Dilligil ve diğer kadın arkadaşlar, sahne düzenlemesi, akse-suar vs. işleriyle uğraşırdı, Nazlı da onlara yardım ederdi. Kemal Dirim arkadaşımız iyi bir aktördü ama aynı zaman-da terzi olduğu için, kostümlerimizden sorumluydu. Ütü-lemek, varsa sökükleri dikmek, hepsini oyuna hazırlamak gibi. Ama bu çok zor ve uğraştırıcı bir işti, tabi Nazlı ona da yardımcı olurdu. Tombalacık Nazlı, güler yüzüyle ter için-de, oradan oraya koşar, işe yaramak için var gücüyle çalışır-dı. “Nazlı oraya, Nazlı buraya, ver şunu Nazlı, al şunu Nazlı, koş Nazlı, hadi Nazlı, durma Nazlı, bakma öyle, aptal mısın be? Götür şunu, getir onu...” Nazlılık ter içinde ama gene de hayatından memnun, hiç şikâyet etmeden her işi kota-rırdı... Anası kimdi, babası var mıydı? Bu geçici işten son-ra ne yapacaktı? Hiç umut yoktu; çünkü Mehmet Ali onu nikâhlayamazdı. Yani anladığım kadarıyla hayatındaki her şey, şimdilikti. Belki de zaman içinde Nazlılık telef olup gide-cekti. Çünkü verilen her işi yapıyor, her işe koşuyor, herkesi memnun etmek için çabalıyordu ama kendi adına hiç he-saplı ve akıllı değildi. Yani yarını düşünen, ne olur ne olmaz diyen bir tip değildi budalacık... Onu kim sevecekti ki, kim koruyacaktı? Kim esirgeyip savunacaktı? Acaba anneciği ne-redeydi, neyle geçiniyordu? Ona ne zaman baksam içim ezi-

liyordu. Ama o, hayatından memnun, gününü gün etmeye çalışıyordu... Hepsinden genç olduğum için, turnede bana pek iş düşmüyordu. Zaten Avni Hoca'nın o yıllardaki eşi, Nezahat Abla (Nezahat Dilligil), turneye katılmadığı için, onun bütün rolleri bana verilmişti; gece oyun, gündüz ezber ve prova, işe güce bakmaya ne halim ne de vaktim vardı.

Yıl 1949. Aylardan mayıs. İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun ilk ve resmi turnesiydi. Batıdan güneye ve güneydoğuya doğru uzun bir güzergâhımız vardı, ve şimdi Bursa'daydık... Otelimiz ev gibi küçücük ve çok temiz bir mekândı. Bursa'nın Vefik Paşa Meydanı'na inen bir yokuştaydı Lâl Oteli, belki de hâlâ oradadır. Kapısından girince küçük, beton, halı döşeli bir salonu vardı. Salon bir iç avluyla nihayet buluyordu, salonun iç avluyla birleştiği noktada bir su kaynağı vardı. Kaynağın etrafı mermer bir setle çevrilmişti. Su oldukça hızlı akıyordu. Bir yer altı deresi desek daha doğru olur. Geldiği ve gittiği su yolu, salonun altından geçiyor olmalıydı. Bursa su şehri olduğu için, salonun içindeki bu akarsu kaynağı bize pek şaşırtıcı gelmiyordu ama gene de çok hoş, çok değişikti. Su buz gibiydi, üstelik tatlı bir içme suyuydu da. Geceleri oyundan dönünce, sırayla suyun başına geçerdik, o buz gibi akarsudan hem içer, hem yüzümüze gözüümüze, boynumuza çarpar, serinler, o tertemiz suyun tadını çıkarırdık. Çok, çok zevkliydi. Ama dediğim gibi, su çok soğuktu ve ben her gece oyun sonrası terli terli yaptığım bu yıkanma fasılları sonucu ateşlendim, anjin oldum, yatağa düştüm ve tabi sesim kısıldı. Her gece mecburen sahneye çıktığım için, aldığım ilaçlara rağmen bir türlü iyileşemiyordum. Tabi benim için o güzelim Bursa'nın tadı kaçtı. Gündüzleri hep birlikte gidilen Uludağ gezileri, Çelik Palas davetleri, sıcak su havuzları bana haram oldu. Gündüzleri

millet gezerken otelde yalnız kalıyordum, yataktan çıkmıyordum. İşte o sıkıntılı ve hasta günlerimde tek yardımcım ve yoldaşım Nazlı kız olmuştu. Beni hiç yalnız bırakmıyordu; büyük bir şefkatle ilaçlarımı verir, oteldeki odalarında gizlice çorba pişirip içirir, ateşim düşsün diye ellerimi ayaklarımı kolonyayla ovar, bana adeta çocuğu gibi bakardı. Ne kadar fedakâr bir kızdı, ne sıcak, ne candan bir insandı. Onu hiç unutamıyorum. Bu arada gün boyunca benimle uzun uzun dertleşirdi, durmadan bir şeyler anlatır, beni oyalardı. Tabi tek konumuz Mehmet Ali'ydi. İstanbul'dayken nasıl tanışmışlar, ona neler almış -orta parmağında taşıdığı mavi bir yüzüktü- onu Boğaz'a, Büyükkada'ya götürmüş, sonra da işte İzmir'e bizim tiyatroya birlikte gelmişler. Mehmet Ali'den bir çocuğu olsun istiyordu, kararlıydı. Ne yapacak yapacak, ondan bir çocuk sahibi olacaktı. Belki de onu bu sayede kendine bağlamayı umuyordu, kim bilir. Doktora gitmiş, hocaya gitmiş, çeşitli ilaçlar almış, ama nafiye. Gözyaşları içinde bana "Belki de ben kısırım çünkü onun ilk karısından bir oğlu var," demişti. Bu konuda çok kötümserdi, çok dertliydi. Zavallı Nazlı, zavallı fedakâr küçük kadıncık, üstüne üstlük bir de kısır mıydı acaba? O yıllarda henüz tüp bebek çağına çok uzaktık, hayal bile edemezdik. İmkân olsa bile zaten Mehmet Ali'nin ondan bir çocuk edinmek isteyeceğini hiç sanmıyordum...

Turnemiz bitmek üzereydi, bir gün laf arasında Mehmet Ali, turneden sonra Ankara'ya, ağabeyinin yanına gideceğini söyledi. Ağabeyi ona devlet tiyatrolarında bir dekor teknisyenliği falan bulacakmış "Sonra da herhalde Ankara'ya yerleşirim. İş buluncaya kadar da ağabeyimin evinde kalırım," dedi. Kuşkusuz bu programın içinde Nazlı'nın hiç mi hiç yeri yoktu. Nazlı'ya baktım, donuk, ifadesiz bir yüzle önü-

*"Foto finish / Yarış Bitti" (1963-64) - Yazar: Peter Ustinov -
Fotoğraflakiler: Nedret Güvenç ve Toron Karacaoğlu*

ne bakıyordu, belli ki bu konuyu aralarında konuşmuşlardı. Açıkçası ufukta ayrılık vardı... Peki o zaman bu kadıncık ne yapacaktı? Bu kadar çok sevdiği, deli gibi bağlandığı, kendisinden çocuk bile yapmak istediği bu adamdan bıçakla keser gibi nasıl ayrılacaktı? Gene baktım Nazlı'nın yüzüne, aynı donuk ifade. İçim sızladı, bir yerlere kaçıp onun için ağlamak istedim ama o ağlamıyordu. Belki de henüz gerçeğin şokunu atlatamamıştı. Ya da çocukluğundan beri ezilmeye itilip kakılıp alıştığı için, bu yıkım ona yabancı değildi. Sonuçta ayrılacakları kesindi işte. Herhalde turneden sonra Mehmet Ali ona "Buraya kadar kızım," deyip sonra da eline birkaç kuruş sıkıştırıp kendi yoluna gidecekti. Öyle de oldu. Turneden sonra ekip İzmir'e döndü, herkes birbiriyle öpüşüp vedalaştı. Sonra da hepimiz kendi işimize gücümüze daldık, evli evine, köylü köyüne... Bir zaman sonra Mehmet Ali'nin Ankara'ya gittiğini duyduk ama Nazlı'dan hiç haber yoktu. Neredeydi acaba? Şimdi bu durumda bu kadıncık ne yapacaktı? Yaşadığı büyük hayal kırıklığını nasıl taşıyacaktı? Belki de İstanbul'a dönmüştü, çünkü annesinin evi oradaymış... Nazlıcık sık sık aklıma geliyordu. Zaman içinde kuşkusuz yavaş yavaş acısına alışacaktı. Belki de bilir bilmez atılacağı bir macera, her macera, her ilişki, onu biraz daha aşağı çekecekti. Ama eminim gene de yüzüne gülen her erkekte Mehmet Ali'yi arayacaktı; o kadar saf, o kadar tecrübesizdi ki... Eminim, gün günden yaşayacağı hayal kırıklıkları, katlana katlana onu duygu düşkünü, kalpsiz, yaşamak zorunda kaldığı hayatın katı gerçekleriyle iyice yorulmuş, ayılmış, bezgin, kupkuru biri yapacaktı.

O turneden bir yaz sonra, 1950 seçimleri oldu. İzmir Belediyesi'nin başına geçen yeni başkanın ilk işi, şehrin o güzelim tiyatrosunu kapatmak oldu. Cehalet işte. Ne yapıda

bir başkan idiyse, şehre yararlı olmak adına zararlı olmuştu. O güzelim genç tiyatro, yetiştirdiği seyircisiyle birlikte tarihe karışmıştı... Tiyatromuz kapatılınca hepimiz çil yavrusu gibi bir yerlere dağıldık. Avni Hoca, turnelerine devam etti, bir kısım arkadaş İzmir’de kaldı, bazılarımız da mesleğe devam etmek için İstanbul’a göçmeyi seçti. Ben de onlardan biriydim. Zaten ailevi bazı nedenlerle de İstanbul’a gelmem gerekiyordu, ayrıca İzmir’de Duru Film adına çevirdiğim ilk filmim olan ‘Yüzbaşı Tahsin’in seslendirmesi ve galası için de İstanbul’a gelmem gerekiyordu. Böylece günün birinde, annemle birlikte “Ver elini İstanbul” dedik ve bu koca şehre göçtük. Uzun hikâyedir, oldukça zor uğraşlardan sonra İstanbul Şehir Tiyatroları’na girebildim. Böylece tiyatro çalışmalarına saygın bir tiyatroda devam edebilecektim... İlk filmim olan ‘Yüzbaşı Tahsin’, bir hayli ses getirdi. Devamında, birbiri ardına film teklifleri almaya başladım. Tiyatro çalışmalarından vakit buldukça durmadan film çeviriyordum. Böylece giderek Yeşilçam’ın en çok aranan esas kızlarından biri oluvermiştim. Film çalışmaları bir yandan, tiyatro çalışmaları bir yandan, yavaş yavaş İstanbul’a alıştım ve zamanla İstanbullu oldum çıktım ama gene de gerçek bir İzmirli olduğumu hiç unutamadım... Tiyatro çalışmalarımı Tepebaşı Dram Tiyatroları’nda sürdürüyordum. Film çalışmaları için merkez Yeşilçam idi...

Beyoğlu’ndaki Emek Sineması’nın önünden aşağı doğru inin, karşınıza Yeşilçam Sokağı çıkar. Kısa, dar, bakımsız, sıradan bir arka sokaklar karışımıdır. Beyoğlu’nun tam ortasında olduğu için çok merkezidir. Bu nedenle pek çok film yapımcısının yazıhaneleri orada toplanmıştır. Daracık, sevimsiz, bakımsız, birkaç apartmana yayılmışlardır. Ben Yeşilçam’ı tanıdığım zaman, o sokakta Duru Film, Atlas

Film, Erler Film, Sonku Film, Pesen Film, Ozon Film vardı, aklımda kalanlar. Zaman içinde hepsiyle de çalıştım. Sokağın günlük hayatını çok iyi hatırlıyorum. Orada hayat sabahın erken saatlerinde başladı. Geleni gideni çoktu. Oyuncular, yönetmenler, asistanlar, figüranlar, set işçileri, Anadolu'dan artist olmak için kopup gelen garibanlar, koltuğunun altında senaryosuyla film yazıhanelerini dolaşan genç senaristler, ekipleri sete götüren, akşamları setten getiren minibüsler, kostümcüler, sokak satıcıları, köfteci dükkânları, daha neler neler... Yeşilçam Sokağı'nın dışında da mekân tutan pek çok filmci vardı. Yeni Melek Sokağı ve çevresi, Parmakkapı ve çevresinde. Erman Film, Arzu Film, As Film, İpek Film, Ant Film, Uğur Film, Kemal Film, Nuri Akıncı'nın yazıhanesi, Semih Evin'in yazıhanesi, Hüseyin Peyda'nın yazıhanesi ve Berker İnanoğlu'nun yazıhanesi... Bu arada tabi pıtrak gibi batıp çıkan pek çok hevesli film yapımcısı... Zamanla medya, topuna birden hiç adres ayrımı yapmadan Yeşilçam dedi. Bu isim giderek koskoca Türk filmciliğinin simge adı oldu çıktı. O yamru yumru, çamurlu, eğri bozuk, sevimsiz sokağın, Türk sinemasının isim anası olmasına her zaman şaşırmışımdır...

Yeşilçam'da tutunmak, isim sahibi bir star olmak, her babayığidin harcı değildir. Gerçi bazı film yapımcıları, ucuz olsun diye sokaktan toplayıp yakışıklıdır, seksidir falan diye pek çok güzel kızı ve delikanlıyı yıldız yaptılar ama hiçbirinin sonu iyi gelmedi, sönüp gittiler, ya o biçim oldular, ya şu biçim..! Yeşilçam öyledir işte, âlem bir sokaktır. Dışı sizi yakar, içi bizi. Neyse fazla derine inmeyelim, başa çıkamayız. Hoş, dünyanın her yerinde, yani çoğu ülkenin Yeşilçamlarında da işler öyle yürür. Sonunda giden gider, gerçek değerler kalır. Zaten seyirci her zaman kimi seçeceğini bilir... Benim

zamanımda oyuncu ücretleri çok azdı. 1950'li yıllarda en büyük starların aldığı ücret 1500 veya 2000 lirayı geçmezdi. Muzaffer Tema, Kenan Pars, Turan Fevzioğlu, Semiha Yelda, Gülistan Güzey, Suavi Tedü, Sezer Sezin, Neriman Köksal, Sami Ayanoglu, Talat Artemel, Reşit Gürzap, daha pek çok sayabilirim, bu rakamlara çalışırlardı. Üstelik paralarını zar zor alırlardı. Çoğu da bono alıp, onu da tefeciye kırdırıp zararına çalışırdı. 1953 yılında, Erman Film adına çevirdiğim ünlü 'Hıçkırık' filmimden 3000 lira aldığım zaman duyanlar inanmadı. Özellikle rahmetli Halide Pişkin'i hatırlıyorum, "Hadi canım sen de, kim o parayı verir?" diye sinirlenmişti. Oysa Hürrem Erman, o parayı ben istemeden vermişti. "Bu rakamı uygun buluyoruz," demişti. Ama o, Hürrem Erman'dı. Hem çok sevinmişim, hem de oldukça zor bir rol olan ünlü 'Nalân' rolünde başarılı olmak için var gücümle çalışmışım. Öyle de oldu, hâlâ konuşulur. Hürrem Erman, çok akıllı, çok başarılı bir film yapımcısıydı. Her zaman koyduğunun fazlasını almasını bilirdi. 'Hıçkırık' filmi, zamanın gişe rekorlarını kıran, büyük paralar kazandıran bir film olmuştu, hem yurtiçinde, hem de yurtdışında. Kuşkusuz bu başarıda yönetmen Atıf Yılmaz'ın büyük payı vardı. Rahmetli Halide Pişkin'e gelince, -Hay Allah, laftan lafa geçiyorum oysa konum Nazlı'nın öyküsüydü. Ama Nazlı'yı unutmadım. Ona döneceğim. Kalem bu işte, ucuna laf geldi mi tutamıyor kendini- bilenler hatırlayacaktır, o çok büyük bir komedi oyuncusuydu. Aslında öğretmen okulu mezunuydu ama meslek olarak tiyatroyu seçmişti. Çok mükemmel bir diksiyonu vardı. Türkçeyi bilerek, hakkını vererek konuşurdu. Tiyatroda, sinemada, radyoda çok tutulan, çok sevilen bir halk sanatkârıydı. Ama sanıyorum, mesleğinde emeğinin karşılığını hiçbir zaman alamamıştı. Sade o mu? Vahi Öz, Aziz Basmacı, Vedat Karaokçu, Kazım

Körmükçü, Toto Karaca, Sururi Kardeşler, Muzaffer Hepgüler ve daha pek çoğu her zaman aranan, her zaman çok sevilen ama hiçbir zaman hak ettikleri ücretleri alamayan büyük komedyenlerdi. Yeşilçam'da çıtayı yükselten Ayhan Işık olmuştur. O, akıllı çıktı, çok kazandı ama hak ettiği ücreti de aldı. Zamanın parasıyla tam 10 bin lira..! Ondan sonra devamı geldi. Sadriler, Cüneytler, Edizler, Türkanlar, Filizler, Fatmalar, yani bizden sonra gelen kuşak, paradan yana şanslı çıktı. Çok iyi çalıştılar, çok yoruldular ama çok da iyi paralar aldılar. Aslında onların zamanında başlamıştır star dönemi. Yani Yeşilçam'ın işletmecilerin eline geçtiği dönem, onların dönemidir. Aldıkları para, fazlasıyla haklarıydı ama gene de pastadan en büyük payı işletmeciler alıyordu. Zaten Yeşilçam'ı kurutan da bu sistem olmuştur. Ama Yeşilçam yine de Yeşilçam'dır, şimdilerde sağından solundan yavaş yavaş yeşermeye başladı bile. Sonuçta Yeşilçam'ın en kadersiz kuşağı bizler olduk diyebilirim. Bizler, başlangıç yıllarının, yani mahrumiyet döneminin yıldızlarıydık. Buna rağmen yapımcıdan oyuncuya, yönetmenden senariste kadar hepimiz idealisttik. Bir bakıma fazlasıyla karşılığını da aldık sayılır; çünkü bizim tek kazancımız seyircimiz, yani Anadolu halkının engin sevgisi olmuştur. Neyse, Yeşilçam yazmakla bitmez, başka bir hikâye, hatta kitap yazmalıyım Yeşilçam hakkında. Kim bilir belki zaman içinde ona da vakit bulurum.

Gelelim sadede; İstanbul'a nasıl yerleştiğimden, zamanla nasıl Yeşilçam'ın aranan esas kızı olduğumdan bahsetmiştim ya, işte o yıllarda, sanırım 1954-1955 yıllarıydı, günlerden bir gün, Pesen Film ile yaptığım bir anlaşma nedeniyle bizim sokaktaydım. Filmin sahibi ve yönetmeni rahmetli Nevzat Pesen idi. Çok iyi para veren, cömert bir yapımcıydı, aynı

zamanda arkadaşımızdı. O gün iyi bir anlaşma yapmıştım, bir miktar da avans almıştım. Niyetim eve gitmeden balık pazarına uğrayıp, biraz alışveriş yapmaktı. Yeşilçam'dan sol aşağı doğru giderseniz, yolunuz Balo Sokağı'na çıkar. Oradan da şimdilerin ünlü meyhane sokağı olan Nevizâde Sokağı'na girer, doğru balık pazarına varırsınız. Balo Sokağı'nın sol tarafı Beyoğlu'na, sağ tarafı da Tarlabası asfaltına çıkar. O gün ben tam Nevizâde'ye doğru giderken arkamdan biri seslendi, döndüm baktım, Aaaaaaa! Bizim Nazlı, sevinçle bana doğru koşuyor. Aynı anda hem sevindim, hem şaşırdım, hem de ürktüm. Dondum kaldım. Çünkü Nazlı, Yeşilçam'ın alt paralelindeki ünlü Abanoz Sokağı'ndan çıkmış bana doğru koşuyordu. Yani İstanbul'un ünlü genelevlerinin sokağı olan Abanoz'dan. Deli gibi geldi boynuma sarıldı, beni gördüğü için çok heyecanlıydı. Biraz daha şişmanlamıştı. Kısacık kestiği saçlarını sarıya boyamış. Aşırı makyajlıydı ve korkunç bir parfüm kokuyordu. Ama aynı gülen gözler ve candan tavırlar. Yanında iki kadın vardı. Onlar da geldiler, beni tanıdılar, merakla bakmaya başladılar. Kadınlardan biri çok gençti, oldukça zayıf, kara kuru bir tazeydi, durmadan sakız çiğniyordu. Öbür kadın, tam tersi, oldukça şişman, enine boyuna gösterişli bir tipti. Hafif çiçek bozuğu yüzü hiç gül-müyordu, gözleriyle kuşkulu kuşkulu beni inceliyordu. Durumdan memnun değil gibi bir tavrı vardı. Oysa Nazlıcık çok heyecanlıydı, beni onlara tanıttı, "Size her zaman anlatıyordum ya, işte o," diye. Dostluğumuzla övündü, hatırlımı sordu. Bütün filmlerime gidiyormuş, 'Hıçkırık'ı tam üç kere seyretmiş, çok ağlamış. Şimdi de Muhterem'in (Muhterem Nur) 'Funda' filmini seyretmeye gidiyorlarmış. Durmadan konuşuyor, bana sorular soruyordu. Bense sokak ortasında o üçlüyle bir arada olmaktan iyice tedirgindim. Sıkıntıdan ona aptal aptal sorular sordum. "Mehmet Ali'yi görüyor

musun?” dedim. Gözlerini benden kaçırarak, “Onu çoktan unuttum bile,” dedi. Dahası ona, “Şimdilerde n’apıyorsun?” demek gaffetinde bulundum. Gene gözlerini kaçırdı, “Çalışıyorum işte, iyiyim, para da kazanıyorum, anneme veriyorum,” dedi. Acele bana Muhterem Nur’u sordu, onu çok sevdiğini söyledi, ondan resim istemiş, Muhterem de imzalı resmini yollamış. Anlaşılan Muhterem’i kendisine çok yakın hissediyordu ama sanırım Belgin Doruk, ulaşamayacağı kadar büyük bir ‘Küçük Hanımefendi’ idi. Onu hiç sormadı... Daha çok konuşacaktı ama yanındaki iri kıyım hatun sabırsızlandı. Ona dik dik bakmaya başladı. Tabi Nazlılık gitmek zorundaydı. Bana hemen telefon numarasını yazdı, verdi. Baktım, ismi farklıydı, Nazlı Aydın yerine Aynur Aydın olmuş. “Ama bu isim?” dedim. Acele ilave etti. “Artık adım Aynur oldu. Bu daha güzel bir isim. Söyle onlara beni Aynur diye arasınlar,” dedi ve ilave etti, “Filmlerde oynamak istiyorum, biliyorsun ben çok sahneye çıktım, her rolü oynarım, ne olur numaramı onlara ver, sen söylersen olur,” dedi. “Olur söz,” dedim ve ayrıldım. Sersem gibiydim, arkama bakmadan hızla balık pazarına doğru yürüdüm. Demek sonunda olan olmuş, zavallı Nazlılık, tıpkı filmlerdeki kötü yola düşen kızlar gibi, sevdiği erkek tarafından kirletilip terk edilince o yolun yolcusu olmuştu, Abanoz’a kadar. Şimdi bu durum size çok sıradan, bayat bir hikâyeye gibi gelecek. Ama devamını bekleyin. Nazlı’nın ismini verdiğim filmciler onu işe çağırdı mı, ona rol verdiler mi bilmiyorum; çünkü Nazlı’yı bir daha hiç görmedim. Belki de çağırmışlardır, belki de Nazlı’nın hayatı, film çalışmalarıyla falan az da olsa değişmiştir, keşke... Ama hiç sanmıyorum çünkü o gün yanında gördüğüm o kadın azmanının suratını hiç beğenmemiştim. O cadının gerçek bir kadın tellalı olduğu belliydi. Onlar avlarını bir kere yakaladılar mı, kolay kolay

bırakmazlar, sıkıp suyunu çıkarıncaya kadar. Onların işi de bu, sermayeleri de işte bizim Nazlı gibi, itilmiş, kakılmış, gariban kadıncıklar. Her gün gazetelerde okumuyor muyuz, hepsinin hayatı ayrı bir film. Zaten Yeşilçam'da da çoğu filmlerin konusu, yakışıklı hain erkek tarafından kirletilip kötü yola düşen kızların hikâyesi olmuştur. Kimi hamile kalıp çocuğunu beslemek için şarkıcı olur, bazıları da işte bizim Nazlı gibi geneleve düşer, harcanır, sefalet içinde ölür gider. Ancak Yeşilçam'da, hikâyenin bu noktasında film yapımcısı devreye girer ve tabi kız ölümden kurtulup mutlu ve namuslu bir hayata kavuşur! Yani filmin iş yapması ve para kazanması için mutlu son şarttır. Kötüler cezalarını çekmeli, iyiler selamete çıkmalıdır! Yani hiçbir zaman yaşanan gerçeklerle örtüşmeyecek olan, hikâyeden bir 'happy end'. Üstelik bu filmlerin en coşkulu seyircisi de işte bizim Abanoz Sokağı'ndaki Nazlı gibi, o yola düşen, temiz kalpli, aldatılmış, satılmış kızlardır. Onların bütün filmleri nasıl bir ruh haliyle, nasıl büyük bir özlemle gözyaşları içinde seyrettiklerini tahmin etmek zor değil... Ancak ne gariptir ki, bizler Yeşilçam'da o zavallıların hayat hikâyesini ibret olsun diye film yapıp oynarken, onlar bir aşağı sokakta olanca acısı ve iğrençliğiyle o hikâyelerin gerçeğini yaşıyorlar. Hâlâ da öyle, maalesef, devamlı göz ardı edilen bu gerçek bütün çirkinliğiyle ortada, yani şehrin tam ortasında...

Aradan aylar, aylar geçti, Abanoz Sokak'ın önündeki o karşılaşma, her aklıma geliste, bir suçluluk duygusu içimi kararttı. Çünkü o gün ben orada, Nazlı'dan utanmıştım. Tıpkı yıllar önce ondan utanan Mehmet Ali gibi, ben de o gün orada Nazlı'dan utanmış, ondan kaçmak istemiştim. Bir zamanlar kızdığım, kınadığım Mehmet Ali'den ne farkım kalmıştı ki... Zaman zaman bu konuda kendimi sorguladım

*"Gökyüzünde Bir Kıyı" (1974) - Yazar: Oben Güney
Provadan bir resim- Nedret Güvenç*

ama rahatlayamadım. Nazlı'nın bana sevgiyle bakan gözleri aklıma geldikçe, o bakışlardan kaçamadım...

Yıllar sonra Ankara Devlet Tiyatroları'na konuk oyuncu olarak davet edildim. 1950-1960... Ankara'da annemle birlikte güzel bir ev bulduk, temiz bir semte yerleştik, her zamanki gibi, gençliğimin, öğrencilik yıllarımdan Ankara'sını gene çok sevdim. Ankara Devlet Tiyatroları'nda birbirinden güzel ve başarılı oyunlar oynadım, güzel kritikler aldım. Orada tam iki sezon, dolu dolu tiyatro yaşadım. Ankara'daki hayatım çok renkli, çok hareketli geçiyordu. Doğrusu hayatımdan memnundum. Derken günlerden bir gün, nasıl olduysa, yolum Küçük Tiyatro'nun arka sokağına düştü. Ankara'daki ünlü Gençlik Parkı'nın yan bahçelerine bakan bir Vakıf Han vardır, bilenler bilir. O Vakıf Han'ın alt katında, Devlet Tiyatroları'na ait ünlü Küçük Tiyatro, Oda Tiyatrosu ve gişeler bulunur. Üst katı da Genel Sanat Yönetmenliğine aittir. Çeşitli yönetim büroları, muhasebe, sekreterlik odaları falan vardır. Tiyatronun dekor ve marangoz atölyelerinin bir bölümünde, Vakıf Han'ın alt katından arka sokağa açılır. O gün, o sokaktan ne sebeple geçtiğimi şimdi hatırlamıyorum ama beni çok şaşırtan bir karşılaşmayı unutamıyorum. Atölyenin yüksek kapılarının ikisi de açıktı. Kapının önünde, yere yatırılmış büyük bir pano duruyordu, bir dekor işçisi de panoya eğilmiş, sakın sakın boya yapıyordu. Biraz dikkatli bakınca gözlerime inanamadım. Panoyu boyamakta olan işçi, Mehmet Ali'ydi. Üzerinde bir işçi tulumu vardı. Aynı kabarık sarı briyantınli saçlar, aynı soluk yüz, yıllar sonra hiç değişmemişti. Beni görünce çok şaşırdı. Hemen doğruldu, selamlaştık. Hal hatır sorduk, ayaküstü kısa bir sohbet. Ankara'daki bütün oyunlarımı izlemiş, beni kutladı, "Zaten siz her zaman bambaşkaydınız," diye iltifat etti.

“Sen n’apıyorsun?” dedim, evlenmiş ama evlilik yürümemiş, ayrılmışlar. Şimdi oğluyla birlikte yalnız yaşıyormuş. Tiyatroda durumu çok iyiymiş, geçinip gidiyormuş işte. Ona Nazlı’yı sormak istiyordum, acaba o konuda neler biliyordu, neler düşünüyordu. Sonunda dayanamadım sordum, gözlerini kaçırdı, ayrıldıklarından beri ondan hiç haber almadığını söyledi. Yalan söylediği belliydi. Sonra sustu, göz göze geldik, “Yani, işte olacağı oydu,” dedi. “Ne olmuş ki?” dedim, gene aynı bigânelikle, “Su testisi su yolunda kırılır,” dedi, sırtıttı... Demek ki, Nazlı’nın durumunu biliyordu. “O, çok fedakâr, çok temiz kalpli bir kızdı ama hiç kimse onun kıymetini bilemedi,” dedim. “Hı hı” dedi, eğilip boyasına devam etmeye başladı. Ona baktım, mutsuz bir adam olduğu besbelliydi. Herhalde çok yalnızdı ve renksiz bir hayatı vardı. Aslında söylenecek çok şeyler vardı ama üstelemedim. Nazlı’nın anısı, bütün ağırlığıyla aramızda duruyordu. İkimiz için de çok sıkıcı ve çaresiz bir durumdu. Ona hemen veda ettim, beni başıyla selamladı, o kadar...

Zavallı Nazlı’nın hayatında yaptığı tek ciddi ve tutarlı iş, o adamı sevmekti. Onu o kadar çok severken, tüm benliğiyle ona kendini adanmışken, karşılıksız da olsa o aşkın sorumluluğu, ortada kalıvermişti işte... Adam, ona sığınan küçük garip kuşu tutamamış, boşluğa bırakıvermişti. O zavallı da, ürkek kanat çırpıntılarıyla, tutunamamış, aşağıda bekleyen aç kurtların içine düşüvermişti. Şimdi; hal böyleyken, düşününce, sadece adamı, Mehmet Ali’yi suçlamak ne dereceye kadar doğru olur bilemiyorum. Aslında böyle durumlarda suçlu kim? Harcanan mı, harcayan mı? Şartlanmalar mı? Mehmet Ali gibileri mi? Nazlı gibileri mi? Nazlı bir kurban. Bir bakıma hepimizin sağır, kör, duyarsızlıktan taş kesilen yanlarımızın kurbanı. Aslında bu konuda büyük

küçük, herkesin bir sorumluluğu olmalı diye düşünüyorum. Ama sadece düşünüyorum o kadar, duruma hiçbir çözüm getiremeyeceğimi bile bile. Peki o zaman oturup uzun uzun Nazlı'nın hikâyesini yazmak da neyin nesi? Beni zorlayan ne peki? Sanırım beni zorlayan şey apaçık ortada. Yani, bu çıkmazın içinde. Ben zorlanıyorum; çünkü insanlığım adına kendimi zararda hissediyorum, eksildiğimi düşünüyorum. Bazı kıymetli değerlerim çalınmış gibi... Yani beraber yaşanan onca güzel anların, sevgi dolu saatlerin, aşkın, tutkunun, umutlarla dolu o güzel duyguların hiç mi hakkı yok? Onların ödenecek bir bedeli yok mu, ödenemeyecekler mi? Hesabı kapatılamayan, ölü haklar gibi... Yaşanan, paylaşılan zevkler, güzellikler sadece anılarda mı kalacak? Anı olarak bile kalsa, hiç mi saygınlığı olmayacak onca mutlu beraberliklerin? Resmi beraberlikler bitince kanun kişilere bazı haklar tanıyor da, sadece sevgiye, aşka, tutkuya yaşanan birlikteliklerin hiçbir bedeli ödenmiyor. O hakların tanınacak damgası, pulu yok mu? Yaşananlar zaman içinde silinip unutulacak, harcanıp gidecek öyle mi? Haksızlık bu! Yaşanan, paylaşılan aşkı, sevdayı, onca güzellikleri, sonunda bizi sıkan bir ağırlık gibi sırtımızdan atıp çıkamayız işin içinden. Sorumluluklar, bazı şeyleri savunmalı. Yani, bedelinin mutlaka ödenmesi gereken duygular, yaşanan mutlu beraberlikler, sorumsuzca boşluğa bırakılırsa, terk edilirse, kişiyi insan kılan tüm hasletler giderek yozlaşır, insan olarak kurur kalırız... Aslında bütün o güzellikler, yaşanan onca insani duygular uzağımızda değil ki, hepsi içimizde, onlar ölene kadar bizimle. Hadi canım, sağırklar, körler ülkesinde gibi yaşıyoruz, üç maymuna benziyoruz, görmeyen, duymayan, konuşmayan. İşte bu yüzden eksiliyoruz... Şöyle bir silkinsek, kabuk bağlayan bedenimizi geri alsak, belleğimizin en derin kuyusuna kaçan o tertemiz suya ulaşırsak... o kadar zor

mu? Hiç mi mümkün değil? Aklıma, durmadan sorular soran bir şiir geldi. Her satırında kendimi sorguladığım o tuhaf şiirin sonunda kişi, belleğindeki tertemiz, el değmemiş köşeye ulaşabiliyor. Demek o kadar zor değilmiş..! Demek mümkünmüş!

KAR ŞARKISI

Gece yarısı mı oldu?
Bu garip sessizlik nedir?
Neler oluyor bizim sokakta?
Ya fener ışığındaki beyaz cümbüş?
Nedir işittiğim bu sessiz şarkı?
Nasıl böyle ılık ılık, yumuşacık, usulca?
Peki bu gözyaşları niye?
Neden sebep yokken ağlarsınız?
Ya bendeki değişiklik?
Bu dokunulmamış köşem nerdeymiş?
Bu el değmemiş, kar gibi, beni ağlatan?

Ankara, 1960

Nedret Güvenç,
10 Ocak 2002,
Nişantaşı

AŞK YOKSUNLARI

Asklepion ve Ötesi

Gerçi dünya üzerinde pek çok dağa Olympos denir. Örneğin bizim Bursa'daki Uludağ'ın bir adı da Olympos'tur. Antalya'da üzerinde sönmeyen bir ateş yanan bir dağ vardır ya. Onun da adı Olympos'tur. Yunanistan'da da pek çok Olympos vardır. Bir tanesi Mora Yarımadası'nda, diğeri de Thesselia'daki ünlü Olympos Dağı'ymış. Rakım 2918. Thesselia, bileceksiniz aslında şu bizim Selanik. Şimdilerde Yunanlılar oraya Thesselanica diyorlar. Homeros'a göre kadim Yunan'da halk, Olympos'un bütün tanrılarının bu dağda oturduklarına inanırlarmış. Hepsinin ayrı ayrı sarayları, kâşaneleri varmış. Orada keyif içinde yaşarlarmış, vur patlasın çal oynasın!.. Ama doğrusu, ben Yunan mitolojileri üzerine destanlar yazan ünlü şair Homeros gibi düşünüyö-

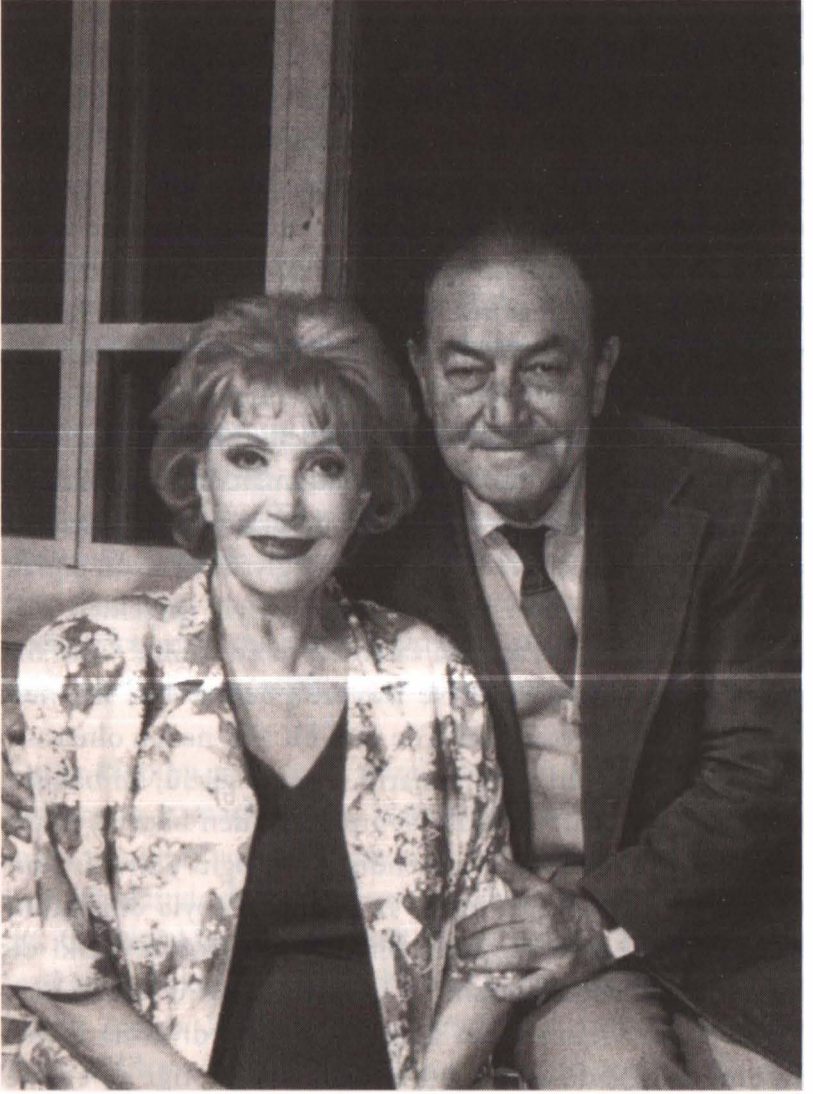
rum. Gerçek Olympos Dağı, gökyüzünün derinliklerinde, bembeyaz bulut katmanlarının gerisinde, güneşin altın pırıltılarıyla ışıldayan, güneş tanrısı yüce Zeus'un muhteşem otağı olan kutsal Olympos'tur.

İşte, o yaz günü kutsal Olympos Dağı, çok sakindi. Dağın muhteşem sakinleri öğle yemeğinden sonra köşelerine çekilmiş, günün bu en sıcak saatlerini dinlenerek, siesta (?) yaparak geçiriyorlardı. Tanrılar tanrısı baba Zeus, o şahane altın yatağına uzanmış, Nymphelerin¹³ estirdiği çiçek kokularıyla yüklü hafif bir esinti içinde şekerleme yapıyordu ama akıllı fikri başka yerdeydi. Gerçi, herkes ona baba Zeus diyordu ama tanrılar tanrısı Zeus bu dedik ya, andropoz mandropoz dinlemez, kaçında olursa olsun! Sonuçta o bir tanrı yani!... Her dem taze ve hazır... Neyse, neyse sadede gelelim. Aslında hikâyemiz çok farklı gelişecek, işin içine ölümlüler ve daha neler neler girecek, oyalanmayalım.

Karısı Hera'ya gelince, o güzel ve zalim tanrıça, dağın en muhteşem yamaçlarından birinde köşesine çekilmiş, uymaya çalışıyordu ama kafasının içi yeni yeni hıznırılık ve intikam planlarıyla dolu olduğundan, bir türlü uyku tutmuyordu. Güzeldi Hera, kudretliydi Hera, kıskanç Hera, kurnaz, intikamcı ve kindar Hera... Ne var ki tanrılar tanrısı, gönül hırsız çapkın Zeus'un karısı olmak hiç de kolay değildi. Zeus dedik ya, evrenin tek hâkimi. Her gün yeni bir aşk, her gün yeni bir tutku ve şehvet dolu aşk kaçamaklarıyla güzel Hera'nın uykularını kaçırıyor, onu intikam hırsı içinde kıvrandırıyor... Zeus'un en sevgili oğlu ışık tanrısı Apollon'a

13 Nympheler: Olympos'un kır ve tabiat tanrıçaları, onlara Zeus'un kızları da denir. Bu genç ve güzel peri kızları şarkı söylerler, raks ederler.

gelince: Aslında kendisi pek çok şeyin tanrısıydı ya, adı öyle çıkmış işte, ışık tanrısı falan diye!.. O sıcak öğle sonrası, zavallının hiç keyfi yoktu. Altın sırmalardan örülmüş muhteşem hamağına uzanmış, sıkıntıdan patlıyor, oflayıp pufluyordu. Uzaklardan rüzgârın getirdiği, güzel bir aşk şarkısı duyuluyordu. Olympos'un narin peri kızları Nympheler lir, kaval, zil ve tef eşliğinde aşka övgüler düzen çılgın bir şarkı tutturmuş, herkesin aklını karıştırıyorlardı. Apollon, yattığı yerden o nefis müziği dinledi, dinledi, sanki şarkı ona bir şeyler diyor gibiydi. Öylesine hınzır ve kışkırtıcıydı ki, huzuru iyice kaçtı, dayanamadı, fırladı kalktı hamaktan... A a a... doğrusu boylu poslu aslan kahraman, çok yakışıklı ve gösterişli bir tanrıydı Apollon. Çok da şıktı yani bir omzunu açıkta bırakan altın bezekli kısa beyaz giysisi ve uzun çıplak bacaklarını saran altın bağcıklı sandallarıyla gerçekten ilah gibiydi, pardon yani aslında zaten bir ilahtı canım! Canı bir şeyler yapmak istiyordu. Ne istiyordu acaba? Ne, ne, ne?! Evet, yeni bir heyecan, belki de yeni bir aşk, neden olmasın? Olympos'un şu birbirinden narin, masum yüzlü, saf bakışlı, dal gibi ince, zarif ve nazik Nymphelerinden bıkmış, usanmıştı bel!... Bugüne bugün kendisi tanrı oğlu tanrıydı yani neye elini atsa çeker alırdı... O gün canı şöyle etli butlu, kalçalı, ateşli, canlı, coşkulu bir dilber istiyordu. Belki de bir dünyalı, neden olmasın?!... O hırsla kendini birden boşluğa bıraktı. Olympos'tan aşağı, ölümlüler diyarına doğru alçalmaya başladı. Aradığı güzeli sık sık yaptığı gibi gene dünyalılar içinden seçecekti. Öbek öbek pamuksu bulutların gerisinde kalan kutsal dağ Olympos'tan uzaklaşıp, yemyeşil çayırıları, bağları bahçeleri, ormanları, dağları, ovaları, denizleri, gölleri, o coşkun akarsularıyla ve tabi şahane güzelleriyle zevkler diyarı dünyaya doğru pike yapmaya başladı... Günün o saatinde yeryüzü de çok sakindi. Yamaçlarda

*"Eskimeyen Oyun" Yazar: Aleksei Arbuzov
Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç ve Haluk Kurtoğlu*

koyunlar otluyor, cırcır böcekleri muttasıl ötüyor, çobanlar harman yerlerinde çiftçiler, ırgatlar, yörenin tüm canlıları gölgelik yerlere çekilmiş, kimileri uyukluyor, kimileri de aşk yapıp siestanın tadını çıkarıyordu... Hava çok sıcaktı. Güneşin oğlu, yeryüzüne doğru yaklaştıkça daha da ısınıyordu. Her taraf mis gibi çiçek kokuyordu, hava çiçek tozu ve polen doluydu. Apollon, o mis gibi havayı doya doya içine çekti. Ama hınzır çiçek tozları genzine dolunca burnu kaşındı, birden öyle bir hapşırdı ki, millet gök gürültüsü sanıp yerinden fırladı. Ama havada bulut falan yoktu. Gökyüzü masmavi, her şey yolundaydı, oh be!... Herkes içi rahat, gene siestasına döndü. Mis gibi baharlı çiçek kokularıyla dolu sıcak dünya havası, bizim Apoli'yi (Apollon) fena kızıştırmıştı, serinlemek istedi, deniz kenarına doğru pikeye geçti ve işte orada aradığını gördü. Birkaç dünyalı dilber, kumsalda uzanmış, güneşin tadını çıkarıyordu. Bir kısmı da denizin o masmavi berrak sularında çılgık çığlığa oynaşıyorlardı. Ama içlerinde bir tanesi vardı ki, o hepsinden oynaktı ve cırılçıplaktı. Üstelik en güzelleriydi. Uzun siyah saçları vardı. Pembe beyaz bedeni, dolgun kalçaları, minnacık ayaklarıyla suları tekme-liyor, etrafa köpükler saçıyordu. Yabani bir kısrak gibi pervasız, mağrur, suda yarattığı dalgacıkların keyfini çıkarıyor, neşeli çığlıklar atıyordu. Böyle bir güzellik olamazdı. Bizim Apoli büyüledi ve vahşi güzelin üstünde zevkle birkaç tur attı. Dolandı, dolandı, sonra birden pikeye geçti. Gölgesi kızın üstüne düşünce, kız şaşırdı, suda sırt üstü döndü ve göz göze geldiler kız daha çok korktu, ne yapacağını bilemedi, kaçtı, açıklara doğru yüzdü, yüzdü, yüzdü sahilden epeyce uzaklaştı. Tabi Apoli de peşinden. İyice alçaldı, kız korkuyla gene sırt üstü döndü, gene göz göze geldiler, çığlıkla, "Aman tanrım!" diye bağırdı. Apollon hemen, "Buradayım güzelim," dedi. Kız, "Hayır, hayır, sana değil, sen

çekil, ben tanrıma sesleniyorum, tanrım, tanrım!” Apollon gülererek, “Seni duydum güzelim, geliyorum,” dedi. Ve tüm giysilerinden arınıp karabatak gibi kıza doğru masmavi sulara daldı. Kız, gene büyük bir korkuyla “Tanrım, tanrım!” diye haykırdı. Apollon da coşkuyla onu kendine çekti, “Buradayım, işte geldim,” dedi... Açık denizin ortasında öylesine muhteşem, coşkulu, korkulu, köpüklü ve şapırtılı bir oynaş başladı ki, o sırada öğle sonrası dinlencesinde olan derin deniz sakinleri, “N’oluyor orda, yukarda?” diye yerlerinden fırladılar, su yüzüne çıktılar ve durumu görünce tanrı Poseidon’a haber saldılar. Onun da uykusu dağıldı, söylene söylene başını sudan çıkardı. Bizim coşkulu çapkını görünce “Gene mi, ah Apollon!” dedi. Çapkın yeğeninin bu yersiz davranışlarından bıkmıştı denizler tanrısı Poseidon. İlk fırsatta ağabeyi Zeus’la görüşüp bu işe bir son vermeye karar verdi. Bir değil, iki değil, bu kaçınıcı canım. Ne işi vardı koskoca Zeus’un oğlu Apollon’un bu ölümlü dünyalılarla. “Üstelik her seferinde bir skandal, her seferinde bir piç, yarı tanrı bir melez bebek. Utanç verici yani.” dedi ve siestasına devam etmek için derinliklere doğru daldı, gitti. Ama bizim Apoli söz dinler mi, üstelik çok da mutluydu. Sevgilisi güzeller güzeli Koronis’e doyamıyordu. Thesselia kralı Phlgyas’ın kızı dilber Prenses Koronis, gerçekten çok genç, çok güzel, çok da şehvetliydi. İşte şimdi o da aradığı büyük aşkı bulmuştu. Güneş’in oğlu Apollon, tam da özlemini çektiği muhteşem bir âşıktı. Artık her öğleden sonra saray halkı uykudayken, yani herkes siesta yaparken onlar yukarı Ege’nin serin sularında buluşuyorlardı. Bazen kumsalda, bazen Thesselia’nın gül bahçelerinde, bazen de dağlar arasındaki Tempe Vadisi’nden akan Peneisos Irmağı’nın kıyısında sevişip, buz gibi sularında yıkanıyorlardı. Bu ateşli buluşmalar bütün yaz mevsimi bitene kadar devam etti.

Ama göz gelince, havalar değişiverdi, bu arada Olympos'ta olsun, Thesselia'da olsun, dedikodular ayyuka ıktı... Sonunda baba Zeus, mecburen oğlunun kulağını büktü ve onu yukarı çekti. Artık yaz tatili bitmişti. Olympos'ta herkes iş başı yapmıştı. Bizim Apoli'nin de iş başından aşkındı. Baba Zeus sanki onu cezalandırmak istermiş gibi iş üstüne iş yüklüyordu. Gece gündüz çalıştırıyordu. Aslında Apollon, pek çok şeyin tanrısıydı dedik ya, ekin ve tarlaların da sorumlusuydu. Kutsal hasat aylarına girmişlerdi. Tüm kutlamalardan, törenlerden de o sorumluydu. Sonra, sürüleri, çobanları denetlemek, onları kışa hazırlatmak, kentleri göçmenlerden ve hırsızlardan uzak tutmak, sağlık ve hastalık sorunlarıyla ilgilenmek, kenti ve kent kapılarını koruyan bekçileri kontrol etmek, sonra, kültür-sanat ve ilim, heykel, müzikten sorumlu tanrı olarak kış sezonu kültür aktivitelerini programlamak zorundaydı. Gerçekten başını kaşıyacak vakti yoktu.

Zavallı Apoli, yukarıda iş başından aşkın çalışıp didinirken Thesselia'da, bizim vahşi ve şımarık prensesimiz güzeller güzeli Koronis hamileydi, dünyaya yarı tanrı melez bir velet gelmek üzereydi, hiç boş durmuyordu. O günlerde anlı şanlı Thesselia kralı Phlgyas da hiç boş durmuyordu. Kış aylarına girmeden önce, yaza veda adıyla sonbahar şenlikleri düzenleniyordu. Büyük bir davet verilecekti. Tüm komşu krallar, prensler, prensesler davet edilecek, dostluk ve barış adına bir araya gelinecek, yeni yeni ticari anlaşmalar, görüşmeler yapılacaktı. Tabi ilk iş olarak tanrılar tanrısı Zeus'a kurbanlar sunuldu, şükran duaları yapıldı. Ardından da şölenler, spor müsabakaları, tiyatro oyunları, müzik ve dans gösterileri birbiriyle yarışmaya başladı. şehrin her yerinde zengin ziyafet sofraları kurulmuştu, konuklar, komşu

prensler, sporcular ağırlanıyordu. Ziyafetlerde şarap su gibi akıyordu. Birbirinden renkli günler, geceler, heyecanlı gösteriler, yarışmalar, şenlikler birbirini takip ediyordu. Kuşkusuz, şenliklerin parlayan yıldızı kralın kızı güzel Koronis'ti. Etrafı hayranlarıyla çevriliydi. Hepsi de birbirinden yakışıklı prensler, sporcular, sanatkarlar ona övgüler yağıdırıyor, şairler onun için soneler, şarkılar yazıyorlardı. Hele içlerinden bir prens vardı ki, gözünü güzel Koronis'ten ayıramıyordu. O, tam güneyden, Isparta'dan gelmişti. Çok mağrur, çok yakışıklı idi. Her müsabakada o şampiyon oluyordu. Isparta kralının sürülerinden sorumlu, yakışıklı bir çoban prensi. Arkadia Dağları'ndan gelmeydi. Peleponnez Adası'nın ortalarında dağlık bir bölgedir Arkadia. Çobanların cenneti olarak bilinir. Orada tüm ahali, çobanlık ederek geçimini sağlar. Ne yazık ki, bu yakışıklı çobanın ismini hatırlayamıyorum. Ama Ispartalı olduğu kesin. Artık siz ona anlı şanlı, muhteşem bir isim yakıştırıverin!.. Şimdi burada Ispartalı dedik diye, üstelik bir de çoban dedik sakın aklınız bazı yanlış, mesela Ispartalı Çoban Sülü gibi çok ayıp ve hınzır çağrışımlar yapmasın. Sonuçta bu bazı mitolojik hikâyelere dayanan tamamen hayal ürünü bir öykü, sadece bir öykü. Üstelik çobanın geldiği yer Isparta değil, yanlış oldu pardon, Peleponnez Yarımadası'ndaki Sparta şehri. MÖ 5 ya da belki de 4, belki daha sonraları... Neyse, boş verin tarihin derinliklerine inmeyi, sonra geri dönemeyiz. Dedğim gibi, Spartalı çoban prens çok mağrur, çok yakışıklı, güçlü kuvvetliydi. Ve hemen her müsabakada şampiyon oluyordu. Doğrusu, en az bizim Apoli kadar da yakışıklıydı. Sonuçta dayanamadılar, bir gece bizim ateşli prensesimiz Koronis ve mağrur Spartalı çoban prens baş göz oluverdi ve böylece iki dünyalı arasında ateşli bir aşk başladı. Artık gözleri dünyayı görmüyordu. Çoban prens, bütün zaferlerini ona adıyor,

prenses de sonsuz bir tutkuyla gözünü ondan alamıyordu. İki sevgili sabahtan akşama kadar... neyse neyse!...

Ne var ki, dedikodu kazanı gene kaynamaya başlamıştı. Yukarıdan bir yerlerde onları görenler vardı. Demek yüce tanrı Zeus'un oğlu Apollon'un o güzel prensesle gezip tozduğu, ateşli aşk saatleri yaşadığı yerlerde, şimdi bir başkası, üstelik adi bir dünyalı, rezil bir ölümlü çoban, gezip tozuyor, aşk yapıyordu ha?!.. Olacak şey değil, ne büyük bir ihanet... Hiç Zeus'un oğluna bu yapılır mıydı, bu büyük hayasızlık cezasız kalmamalıydı. Şu ölümlüler kendilerini ne sanıyorlardı acaba? Dedikodu hemen bütün Olympos'a dağıldı... O zamanlar tüyleri pamuk gibi bembeyaz olan kutsal kuş karga, yemedi içmedi haberi Apollon'a ulaştırdı. O sırada Apollon, Olympos'taki tanrılar sofrasında yaza veda konseri için şarkı söyleyecek olan Musa'ların konser provasında onları dinliyordu. Musa'lar kutsal Helikon Dağı'nda yaşarlardı, Apollon çağırdıkça altın dağ Olympos'a gelip konserler verirlerdi. Kitara, lir ve kaval çalmayı onlara Apollon öğretmişti. Önceleri üç kişiydiler, daha sonra sayıları altı, sonra da dokuz olmuştu. Onlara Zeus'un bakir kızları da denir. Müzik, şarkı, raks, şiir ve bilimden anlarlardı, tabi onların eğitiminden ve varlıklarından da Apollon sorumluydu... Beyaz kuş kutsal karga, provanın ortasına daldı, Apollon'a korkunç haberi verdiği sırada Musa'lar, Afrodite'in oğlu hıncır Eros'un aşk yaramazlıklarını anlatan neşeli ve ironik bir şarkının provasını yapıyorlardı. Apollon da bu şirin aşk şarkısını zevkle dinlerken, bir yandan kahkahalar atıyor, bir yandan da kaç zamandır görmediği güzel Koronis'i düşünüyordu. Onun hamile olduğunu ve yakın bir gelecekte güzel ve sağlıklı bir oğlan doğuracağını biliyordu tabi. Kuşun verdiği korkunç haberi öğrenince duyduklarına inanamadı.

Hemen ikiz kardeşi bakire Artemis'i aradı, her şeyin en doğrusunu o bilirdi; ama doğa ve bereket tanrısı bakire Artemis, o gün ortalıkta yoktu. Herhalde sık sık yaptığı gibi ormana kaçmış, tek başına kelebek avlıyor olmalıydı. Hemen diğer kardeşi Hermes'e ulaştı. Kardeşleri arasında Hermes'i de çok severdi. Haberciler ve hırsızlar tanrısı Hermes, çok şirin ve tatlıydı, zaten onu herkes çok severdi. Haberciler tanrısı olduğu için, tabi her şeyi herkesten önce o biliyordu. Ne var ki kardeşini zmek istememişti. şu aşüfte dünyalı prenses için değer miydi yani! Ama Apollon ısrar edince o da bildiklerini, duyduklarını en ince ayrıntısına kadar zevkle anlattı. Anlatırken hem eğleniyor, hem kardeşini zdğ için az buçuk pişmanlık duyuyordu. Artık her şeyi ğrenen Apollon'un öfkesi korkunçtu. Hemen harekete geçti; ilk iş olarak Thesselia şehrine gök gürültüleri, şimşekler, yıldırımlar ve fırtına oklarını yolladı. O sırada Thesselia'da dl töreni yapılıyor-du. Muhteşem stadyumda bütün Thesselia halkı toplanmış, kral locasında Kral Phlgyas ve ailesi, tabi özellikle güzeller güzeli Prensес Koronis, müsabakalarda birinci gelen şampiyonlara madalyalarını takıyor, onları çeşitli armağanlarla dllandiriyordu. Bu arada şampiyonlar şampiyonu Spartalı yakışıklı oban prens, dl töreninin yıldızıydı ve ona madalyasını güzel Prensес Koronis bizzat kendisi takmak istemişti. şte dl töreninin bu en heyecanlı anında birden ortalık karardı, gökler gürledi, öfkeli şimşekler akmaya, stadyumun içine yıldırımlar düşmeye başladı. Halk ığlık çığlığa stadyumu terk ediyordu. şaşkına dönen kral ve ailesi, şehrın ileri gelenleri, çalgıcılar, dansçılar, daha kim varsa, localarından atlayıp dehşetle kaçmaya, oradan uzaklaşmaya başladılar. Gökten gelen o öfkeli gmbrtler ve kızgın şimşekler yüzünden dehşet içindeydiler. şte tam o sırada, aynı zamanda yargı ve ceza tanrısı da olan Apollon, korkunç

oklarından birini Koronis'in sevgilisi yakışıklı prens çobanın kalbine sapladı ve yiğit şampiyon, çığlıklar içinde olduğu yerde yıkıldı, can verdi. Apollon'un gazabı korkunçtu, o sırada Prenses Koronis de çılgın gibiydi. Çılgılık çılgılığa gökyüzüne baktı, kara kara bulutların ve şimşeklerin arasından kendisine öfkeyle bakan ışık tanrısı Apollon'la göz göze geldi. Apollon ona, "İhanetinin bedelini yanarak ödeyeceksin, aşüfte!" diye haykırdı. O sırada, Apollon'un omuzunda müzevir kuş beyaz kargayı gören prenses, her şeyi hemen anladı ve eline geçirdiği bir okla kutsal kuş kargayı vurdu. "Gak, gak g a a a k" diye haykırarak kapkara bulutların arasında kaybolan kutsal beyaz kuş yaralı karga işte o günden sonra kara karga oldu. Hâlâ da öyle, yani efsaneye göre öyle... Apollon'un öfkesi arttıkça artıyordu emir verdi ve şehrin ortasına koca bir odun yığını yaptırdı ve ateşten oklarından biriyle yığını tutuşturdu. Onun öfkesinden korkan Thesselia halkı, başlarına gelen bu felaketin prenses yüzünden olduğunu zaten anlamışlardı ve karnındaki bebekten utanmadan açıkça zina yaparak yüce tanrı Apollon'a ihanet eden aşüfte Prenses Koronis'e hakaretler yağdırarak, kral kızını babasının kolundan çekip aldılar ve gürül gürül yanmakta olan odunların içine attılar. İntikamını alan Apollon, o hırsla Olympos'a dönerken birden durdu, Koronis'in karnında büyümekte olan oğlunu son anda çekip aldı, çünkü oğlu yarı tanrı sayılırdı. Onun bir dünyalı gibi ölmesine katlanamazdı, hızla Thesselia'yı terk etti. Bu çocuğu istemiyordu, çocuk gözünün önünde büyüdükçe ona güzel prensesi ve onun hayasızca ihanetini hatırlatacaktı. Çocuğu büyütmesi için ormanlarda, kırdan, bayırdan, yeşilliklerde yaşayan at adam Khiron'a verdi. Al bunu yetiştir, eti de kemiği de senin olsun, dedi. At adam Khiron, doğanın içinde yaşayan, tüm şifalı yer altı ve yer üstü sularını, bitkilerini, toprak çeşitle-

rini, güneşin, bulutların, havanın sırlarını bilen, sağlıklı yaşamak için devamlı araştırıp, onlardan nasıl yararlanacağını keşfeden yarı tanrı, yarı hekim bir bilgeydi. Çocuğu çok sevdi. Ona Asklepios adını verdi ve yavaş yavaş onu büyüttü, yetiştirdi... Asklepios güzel, yapılı, civan gibi bir genç oldu, tıpkı babası Apollon'a benziyordu. Efsanenin bundan sonra gelişen ayrıntıları çok uzun, çok sıkıcı ve itici. Onun için ezümle derleyip toparlıyorum. Zaman içinde Asklepios, usta bir hekim olarak yetişti, hekimliğin, cerrahlığın tüm bilgilerini edindi. Hatta, daha daha öteye gidip ölüleri diriltmeye, onlara yeniden can vermeye başladı. Ne var ki tanrılar tanrısı Zeus, yarı tanrı da olsa torunu olan bu Asklepios'un aşırı gücünden kuşkulananmaya başladı. Ne de olsa melez bir piçti o. Tanrı değildi ki... Ölülere can vermeye kalkışarak tanrı olmaya mı özeniyordu yani? "Yok canım, bak s e e e n..." Ve dünyanın doğal düzenini bozar bahanesiyle Kyklop'lara¹⁴ emir verip Asklepios'un üzerine yıldırımlar salarak onu acımadan öldürttü. Bunu anında duyan ve zaman içinde oğlunu sevmeye başlayan Apollon kahroldu. Babasını şiddetle protesto etti ve ilk iş olarak o tetikçilerin topunu birden öldürüp öcünü aldı. Sonra da oğlunu gözyaşlarıyla gökyüzündeki burçların arasına parlak bir yıldız olarak yerleştirdi, ebedileştirdi... Asklepios'un hekimlik gücünü, kızı Hijye ve oğlu Asklepiades sürdürdü ve baba Zeus'un paranoyasına inat, Asklepios'un şanı şöhreti asırlarca sürdü de sürdü. Tüm Egede ve Arkadiada birbiri ardından Asklepiyon şifa evleri kuruldu. En ünlülerinden biri bizim Gökova'da İstanköy Adası'ndaki bir sıcak su membasının yanındadır. Diğer Yunanistan'da Peleponnez Yarımadası'nda ve en ünlüsü de

14 Tek gözlü mitolojik devler, aslında onlara Zeus'un profesyonel tetikçileri de diyebiliriz.

***“Bir Kış Masalı” (1973-74) Yazar: Shakespeare
Fotoğraflakiler: Nedret Güvenç, Jeyan Tüzün, Haldun Dormen***

bizim Bergama'daki ünlü Asklepion şifa evidir. Roma'daki Caracallas Ilıcaları ve bizim Pamukkale'deki Hierapolis de ünlülerindendir. Bu sağlık evlerinin kapısında "Buraya ölüm giremez, burada vasiyetname açılmaz," diye yazılıdır. Bakar mısınız!..

Bu sağlık evlerindeki tedavi yöntemleri de çok basit ama çok ilginçmiş. Hastayı önce şifalı sularda bir güzel yıkayıp, aklayıp paklayıp, sonra gene şifalı otlardan yapılan bir içkiyle uzun uzun uyutup, uyanınca da ona rüyalarını anlatıyorlarmış. Bir çeşit ilkel psikanaliz terapi... Tedavinin özelliği şifalı sular, şifalı çamurlar ve otlardan yapılan basit yemekler ve psikolojik etkilenmelermiş, ki bunların başında tiyatro geliyor. Zaten her Asklepion şifa evinin içinde önce bir amfi tiyatro ve çeşitli heykellerle süslü uzun, huzurlu ve sütunlu bir yol, bol bol ağaç, çiçek, akarsu ve havuzlar bulunuyormuş. Tiyatrodaki şiir, müzik ve oyunlarla, dramalarla da hastaya moral, psikolojik tedavi ve eğitim uygulanıyormuş. Böylece, çapkınlar çapkını bizim Apoli'nin sıcak bir yaz günü tatlı ve coşkulu başlayan ama sonu çok acı biten aşk macerası ona yarı ölümlü olmasına karşın, ölümsüz bir başarı ve ün sağlayan oğlu Asklepios'u kazandırmış ama o da tanrı babasına kendini sevdirmeyi bilmiş, onu utandırmamış, ona layık olmuş. Gökten üç elma düşmüş!.. Yok yok, pardon, elmalar daha sonra, çok sonra düşecek!..

Yukarıda öyküsünü dinlediğiniz Apollon'un ateşli aşklarına daha pek çoğunu ekleyebiliriz. Zaten Yunan olsun, Roma olsun, mitolojilerdeki, başta baba Zeus olmak üzere, bütün tanrıların çapkınlıkları, yasak aşkları, zina bebekleri, kıskançlık ve intikam kavgaları, daha neler neler, ne hayret verici öyküleri vardır... Onlar her zaman büyük bir kaygısızlık

içinde zavallı dünyalılarla kedi-fare gibi oynamışlar durmuşlar. Efsane tabi... Yani ne onlarla, ne onlarsız olabilmişler. Eh tabi güç onlarda, sonsuz bir zenginlik onlarda, her türlü imkân ve yetki ve dokunulmazlık onlarda... Tıpkı günümüz dünyasının mavi kanlı, zengin aristokratları, holding patronları, kompradorları, yetki sahibi yüksek bürokratları gibi, gel keyfim gel, zevk-i sefa, gerisi cefa. Tabi cefası biz dünyalılara... Şimdi gel de komünist olma, pardon pardon!.. bölücü mü desem?.. yok o da olmaz, yani kavgacı, mızıkçı ya da bozguncu diyecektim, öfff!... Sizlere Olympos sakinlerinin daha pek çok öyküsünü, yediği herzeleri, birbirinden kanlı canlı ve sefalı maceralarını anlatmak isterdim. Ama konumuz vahşet ve sefahat değil, konumuz aşk...

Gelelim Günümüze

Kermes sonrası Bergama'dan İzmir'e dönerken hepimiz antik kentin özellikle Asklepion ve tiyatrosunun etkisi altındaydık. İyice havaya girmiştik. İşte Tanrı Apollon ve oğlu Asklepios'un bu çok ilginç mitolojik öyküsünü otobüste bana tiyatromuzun dramaturgu Şerif Hulusi Bey anlatmıştı. Gerçi Şerif Hulusi Bey bana çapkın Apollon'un öyküsünü kendi sakın, halim selim ve edepli üslubuyla anlattı ama ben sizlere işin keyfini çıkararak ve olanca hayal gücümü besleyerek biraz da hınzırca nakletmeye çalıştım. Ne var ki, bu öykünün sonu pek keyifli gelmeyecek gibi, adı üstünde Aşk Yoksunları... Otobüste, Şerif Hulusi Bey anlattıkça anlatıyor, doğrusu işin tadını çıkarıyordu. Böylece, Bergama'dan İzmir'e dönüş yolu çok keyifli geçiyordu. Onu dinlemek her zaman zevkliydi. Engin bilgisi, kültürü, özellikle edebi birikimi benim için tam bir hazineydi. Eh, o da benim gibi he-

vesli bir dinleyici bulduğu için hiç yüksünmeden konudan konuya geçiyordu.

Şimdi sizlere burada biraz Şerif Hulusi Bey'den bahsetmeliyim. Şerif Hulusi Bey kim?.. Bana göre o bir hocadır. Çok ilginç ve unutulmaması gereken bir kişidir. Orta boylu, arkaya taranmış, hafif kırışmış simsiyah saçlı, halim selim, güzel bir insan. Her zaman munis ve sıcak bakan gözleri, sakin huzur veren bir sesi vardı. Temiz, bakımlı, ama iddiasız hatta biraz dağınık giyinirdi. Onu takım elbise ve kravatla düşünemiyorum. Hemen her konuda sakin ve iddiasızdı. Kendini asla deşifre etmeyen, içe dönük, belki de sırlarla dolu, genelde dikkat çekmeyen, renksiz kalmayı seçen bir adam... Bugün bir kuşak solcunun "Bizim ihtiyar, eski tüfek" dedikleri, sanırım inandığı yolda hayli acı çekmiş, ser vermiş, sır vermemiş bir idealist ve gerçek entelektüel. Okumuş, yazmış, öğretmiş, direnmiş ve her seferinde ayakta kalmasını bilen nice isimsiz kahramanlardan biri. Onu 1980 yılında kaybetmişiz. Bakın bir ansiklopedi onun için ne diyor: Şerif Hulusi Kurbanoglu. Çeviriler ve araştırmalar yapmış. 1980 yılında ölmüş. Bu kadar... Karl Marks'ı aslından Türkçeye ilk onun çevirdiği biliniyor. Ben o zamanlar çok gençtim ve tiyatroya yeni başlamıştım. On sekiz yaşındaydım ve sanırım onu bugünkü gibi değerlendirememiştim. Benim coşkulu tiyatro aşkım onu etkilemiş olmalı ki, bir anlamda bana sahip çıktı. Zekâmı, cesaretimi, işime olan bağlılığımı severdi. Yani kendisi öyle demişti. Alaylı bir tiyatrocü olarak yetişmekte olduğum için, meslek adına bazı sağlam sentezlerim olmasını istedi ve bunu görev bildi. Mesela A'dan Z'ye okuyacağım kitapların bir listesini yaptı. Çoğu dünya edebiyatının bildiğimiz klasikleri. Onları sıraya koydu. Örneğin, Maksim Gorki'yi okuyarak anlamam için

daha önce hangi yazarları, hangi öyküleri, romanları okumalıydım. Klasikler, romantikler ve modern yazın edebiyatının her dalından isimleri sıraya koyarak bir liste yapmıştı. Ben de onları sırayla okuyordum. Onun önemli bir solcu olduğunu hep biliyorduk. 1940'lı ve 50'li yılların o korkulu, baskılı rejimi içindeydik. Tabi bazı ikircikli ve nadan arkadaşlar tarafından hor görülüp dışlanıyordu ama Avni Hoca onu çok severdi. Bu yüzden ondan korkar, susarlardı. Ona bir kötülük yapacaklar diye ödüm kopardı. Ama dedim ya, Avni Hoca'nın verdiği güven sayesinde, 1950 ilkbaharında tiyatromuz¹⁵ lağvoluncaya kadar bizlerle kaldı. Sonra hepimiz çil yavrusu gibi dağıldık ve o hızla İstanbul'a saçıldık. Birbirimizin izini kaybettik. Onu bir daha hiç göremedim. Ama Şerif Hulusi Bey öteki dünyada da olsa, onu buradan sevgiyle selamlıyorum. Ne yazık ki, hiç mi hiç kıymetini bilemediğimiz böyle güzel insanlarımızı sevgiyle yâd etmek, yaşayanların da kıymetini bilmek, onları korumak, Türk insanına, özellikle gençlere yakışmalı.

Bergama'ya her yıl tekrarlanan, kermes şenlikleri için gitmiştik. Yıl 1949, ilkbaharıydı. İzmir Şehir Tiyatrosu'ndaki ilk yılımdı, 1948-1949. -Aman Tanrım, gene yaşım meydana çıkacak- İlk profesyonel oyunlarım ve turnelerim diyebilirim. Onca yaşıma rağmen hepsini en ince ayrıntılarına kadar hatırlıyorum, ne tuhaf. Aslında, ilk tiyatro yıllarımın anılarını yakın geçmiş anılarımdan daha net hatırlıyorum. Sanırım taptaze gençlik beynimin ve dikkatimin derin algılamalarından olmalı... Kermes günleri Bergama'da çok şenlikli geçerdi. Civar kasabalardan, yakın şehirlerden,

15 İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu, 1945-1950. Kurucusu: Zamanın Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu ve Avni Dilligil.

***"Constans" (1978-79) Yazar: Somerset Maugham
Fotoğraftakiler: Nedret Güvenç ve Özdemir Han***

Manisa, Aydın, Denizli, Kuşadası, Soma, Dikili, Bayındır, Salihli, Torbalı, Akhisar pek çok vatandaş gelirdi. Askerler, talebeler, satıcılar, tabi yerli halk... Konserler, pazar yerleri, çarşının içi, lunapark, her yerde bir neşe, bir eğlence. Tiyatro olarak da biz gitmiştik. Tatil olduğundan, okul binaları boştu. O tarihlerde Bergama'da otel var mıydı, yok muydu bilemiycem ama kermes davetlisi olduğumuz için, bize bir okul tahsis edilmişti. Orada kalıyorduk. Kocaman bir sınıfa sıra sıra yer yatakları konmuştu, hanımlar bir sınıfta, beyler bitişik sınıfta. Zaten sanıyorum topu topu üç gece kaldık. Kermes münasebetiyle Asklepion Tiyatrosu'nda Sofokles'in ünlü 'Elektra' trajedisini oynayacaktık. Elektra rolünü hocamız Avni Dilligil'in kız kardeşi Aliye Rona oynayacaktı. Bu rolü oynamak için İstanbul'dan tiyatromuza konuk oyuncu olarak gelmişti. Daha sonra da şehirdeki kapalı bir sinema salonunda 'Boks Şampiyonu', 'Paşa Hazretleri' ve 'Hanımlar Terzihanesi' isimli adapte komediler oynayacaktık. İlk gittiğimiz gün, kermeste görevli birkaç bey, ki sanıyorum onlar Bergama okullarında öğretmendirler, bize Bergama Müzesi'ni, tepedeki Akropol harabelerini, Jimnazyum'u ve yirmi beş bin kişilik koca antik tiyatroyu gezdirdiler. Asklepion Tiyatrosu ise şehrin içinde ve o yöredeki tüm antik tiyatroların en sağlam ve en kullanılmaya müsait kalabilen tiyatrosuydu. Ama daha önce tiyatronun bitişiğindeki Asklepion Sağlıkevi'ni gezdik. Oldukça haraptı, sağlam sollu sütunlu yolu kısmen sağlam kalmıştı, bir zamanların sıcak su kaynağı olan havuz artık yoktu. Ama bazı kalın duvarların içinden hâlâ akarsu sesleri duyuyorduk. Sağlıkevinin kapısındaki ünlü "Buraya ölüm ve vasiyetname giremez," diyen kabartma yazı hâlâ sapasağlam duruyordu, çok şaşırdık. Sütunlu ve görkemli kapı yıkılmamıştı, acaba hâlâ yerli yerinde mi? Aslında Bergama, tarihi kalıntılarıyla en ilginç şehirle-

rimizden biri. Hele hele tepedeki Akropol... Ne yazık ki sadece kalıntıları ve temeli kalmıştı. Biliyorsunuz o tepeyi zamanında soymuşlar, daha doğrusu devrin padişahı önemsiz birkaç taş parçası, diyerek izin vermiş, şimdi o yüce Akropol tüm görkemiyle Berlin Müzesi'ni süslemekte!.. Hiç unutmuyorum, Akropol'u gezdiğimiz o gün, bizler Bergama'nın antik kalıntılarını ve yirmi beş bin kişilik antik tiyatroyu gezerken, teknisyen arkadaşlar aşağıda, şehirdeki Asklepiyon Tiyatrosu'nda oyunumuzun dekorunu kuruyorlardı. Öğle saatlerinde, birden gökler gürledi, şimşekler çaktı ve müthiş bir fırtına beraberinde sağanak yağmur başladı. Hepimiz bir yerlere sığındık. Derken sağanak geçti ve güneş açtı. Biz de hep birlikte aşağı şehre, tiyatroya indik ki, ne görelim, fırtına bütün dekorumuzu yıkmış, savurmuş, her şey her yerde, darmadağın. Avni Hoca hemen dağılan dekor parçalarını toplattı, ortalığı temizletti, hepimiz işe koyulduk, iki saat sonra oyun başlayacaktı. Antik tiyatronun yıkık dökük de olsa, meydan sahnesi, sağlam birkaç basamakla sütunlu bir yükselti yerinde duruyordu. Sağda solda yıkık birkaç sütun ve sütun başlığı vardı. Belki düzenli değildi ama göze çok hoş görünüyordu. "Bu doğal dekorda oynayacağız," dedi Avni Hoca. Hepimiz çok şaşırdık, hatta biraz bozulduk. Ama başka yapacak bir şey yoktu. Halk yavaş yavaş gelmeye, tiyatro dolmaya başlamıştı. Biz de oyuna hazırlanmak için çadırımıza çekildik. Az sonra Sofokles'in¹⁶ ünlü Elektra tragedyası ne gariptir, kendi çağından kalma tiyatrosunda gerçek dekoru içinde oynanacaktı. Elektra, Sofokles'in üç

16 Sofokles, Yunanistan'ın kuzeyinde Kolonos kentinde doğmuş, daha sonra Atina'ya yerleşmiş büyük bir tragedia yazarıdır. Doksan beş yaşına kadar yaşamış, ömrünün son yıllarında Atina Senatosu'nda bir demokrasi savunucusu olarak görev yapmıştır.

büyük trajedisinden biridir. Üçü de birbirinden harika olan oyunlar, MÖ 5. yy'da yazılmıştır. 'Kral Oğidipus', 'Antigone' ve 'Elektra'. Sofokles'in başka oyunları da vardır ama bu üçü en ünlüleridir ve yüzyıllara rağmen hiç eskimeyen ve devamlı oynanan başyapıtlardır. Elektra oyunu özetle bir intikam trajedisidir. Savaştan dönen kocası Kral Agememnon'u Kraliçe Klytimestra âşığıyla bir olup, hamamda yıkanırken öldürerek intikam alır. Çünkü Agememnon, küçük kızları İfigenya'yı tanrılara kurban etmiş ve canlı canlı yakmıştır. Babası Agamemnon'un öldürülmesi üzerine büyük kız Elektra, intikam yemini eder. Giyinmez, süslenmez ve gece gündüz ah ederek, yanar yakınır. Tek umudu kardeşi Orestes'in gelip babasının intikamını almasıdır. Orestes, bir gün gelip de intikam alması diye kraliçe tarafından küçük yaşında uzaklara, denizaşırı bir ülkeye sürülmüştür. Günün birinde Orestes'in ölüm haberi gelir. Bu acı haber kraliçeyi sevindirirken, Elektra'yı daha da perişan eder. Oysa ölüm haberi düzmecedir. Bir gün Orestes ve hocası gizlice şehre gelirler, maksatları durumu değerlendirip intikam planını gerçekleştirmektir. Oyunda iki kardeşin kavuşma sahnesi çok etkilidir. Sonunda Orestes saraya girer, kraliçeyi ve âşığını öldürür. Anne çılgınlık atıp "Oğlum, oğlum beni öldürme!" diye haykırırken, Elektra, "Kudretin varsa bir daha vur!" diye haykırır. O sahnede Elektra, kara bir intikam heykeli gibidir ve bu sahne, tragedia'nın zirvesidir. Orestes, kanlı palasıyla çılgın gibi sahneye gelir, ne var ki iki kardeş sevinemez, hatta birbirlerinin yüzüne bile bakamazlar; ne de olsa öldürülen bir anadır... Daha sonra Orestes çıldırır ama zaman içinde iyileşir, sonraları Orestes'in kaderi farklı biçimde gelişecektir. Hatta Sofokles, bu konuda bir oyun bile yazmıştır. Ama intikamını alan Elektra'nın ne olduğu, nerelerde kaybolduğu bilinmez...

O gün, dediğim gibi Elektra rolünü Aliye Rona oynuyordu. Aliye Rona'nın Elektra karakterine uyan şahane bir fiziği vardı. Sert kemikli bir yüz, iri kara gözler, simsiyah sert uzun saçlar ve kuru sıska bir beden. Kara çuha elbisesi ve çıplak ayaklarıyla son derece inandırıcıydı. Sesi kalın ve gürdü. Türkçesi şahaneydi. Onu Elektra'da izlemek bir tiyatro şöleniydi. Bu yaşımda hâlâ etkisindeyim diyebilirim. Aliye Rona ablamız, daha sonra bileceksiniz, Yeşilçamın bir numaralı kötü kadın karakteri oldu. Ama her zaman çok başarılıydı, çok zarifti. Ne yazık ki, Yeşilçam uğruna tiyatroya devam edemedi. Nur içinde yatsın...

Yağmurdan sonra o gün tiyatro tıklım tıklım dolmuştu. Amfi tiyatronun en üst sıralarında, seyircilerin başları arasından gökyüzünü görüyorduk. Oyundan önce Avni Hoca sahneye geldi ve şöyle dedi, "Oyunumuza hoş geldiniz, öyle sanıyorum ki, tiyatro tanrısı Dionysos aramızda. Görüyorsunuz ya, bizim derme çatma dekorumuzu beğenmedi, şimşekler çaktırdı, bir fırtına bir yağmur gönderip hepsini sahne dışına attı. Biz de şimdi mecburen huzurunuzda oyunumuzu tanrıların buyruğuyla, zamanın doğal dekoru içinde oynayacağız." Sözleri kahkahalarla ve alkışlarla tamamlandı. Böylece oyunumuz başladı. Ben korodaydım. Biliyorsunuz Yunan tragedyalarının hemen hepsinde, oyunun yorumunu yapan ama kesinlikle suya sabuna dokunmayan bir koro bulunur. Bir yandan korodaki sözlerimi söylüyor, bir yandan da Aliye Ablanın harika oyununu ve en önemlisi seyircinin ilgisini, coşkusunu ve büyük bir dikkatle oyuna kendilerini kaptırıp tiyatronun nasıl da tamamlayıcı bir parçası olduklarını göz-lüyordum. Kusura bakmayın, ne de olsa tiyatrocuyum işte, bütün bu ayrıntılara girmeden yapamıyorum, tiyatro aşkıyla dolu bu güzel anılarımı sizlerle paylaşmaktan kendimi

alamıyorum. Oysa öykümüzün devamı çok başka gelişecek. Çok farklı bir aşk öyküsü anlatmak niyetindeyim. Tabi bu öykü de tiyatrodan geçiyor. Ama nerede olursa olsun, insan hep aynı insan.

MİNE'NİN AŞK ÇIKMAZI

Aşk dediğin zor iş, aşk çıkmazı, aşk deyip de geçme, aşkın da tadı kaçır, aşkın gözü kör olsun, aşk gelince cümle eksikler biter (Yunus), sahipsiz aşklar, ey aşk, sen her şeye kâdir değilsin, aşkın acısı tadını kaçırır, yasak aşk, zorba aşk...

Bu arada, nedir aşk?.. Bu tanım kişiden kişiye değişiyor kuşkusuz. Bana göre aşk mutluluktur, aşk iyimserliktir. Âşık olan insanın ayakları yerden kesilir, adeta bulutların üstünde yürür. Dünyayı toz pembe gören o âşık, bilmediği şarkıları söylemeye çalışır. Gerçeklerin o kadar dışındadır ki, herkes onu avanak zanneder. Parasının hesabını bilmez, çoraplarını ters giyer, devamlı dalgın ve çevreden kopuk yaşar, durmadan içini çekip havaya bakar... Tabi bir süre. Eğer

vaktiyle Hitler, Stalin, Saddam, Bush, tarih boyunca hatırlayabildiğimiz bütün tiranlar âşık olabilselerdi, inanıyorum ki o savaşlar olmazdı, onca insan ölmezdi. Keşke olabilselerdi, keşke... Ama sanırım âşık olmak herkese nasip olmayan bir ayrıcalık. Şu hınzır, kanatlı aşk meleğinin kime konacağı belli olmuyor, zaten o da bilmiyor galiba. Yani güdümlü aşk yok. Aşkın başı dağlarda açan özgür çiçekler gibi. Ona ulaşmak, rastlamak, ona nail olmak beceri işi değil. Ama geldi mi, ona sahip çıkabiliriz. Bize sığınan, başımıza konan minicik bir yavru kuşu besler gibi, onu büyütüp gönendirebiliriz. Ama tabi sonunda aşk mı olur, meşk mi bilemem!.. İşin bir de bilimsel ve kimyasal yanı varmış tabi... Bakın: İnsan âşık olunca, belli bir hormon salgılıyormuş (serotonin) ve genellikle erkeklerde oluyormuş. Bu hormonal tutku, gerçeği görmeyi engelliyormuş. Aşkın gözü kördür, deriz ya, işte öyle. Ayrıca kişi âşık olunca, tüm yorumları da reddediyor, hiçbir kusur ve sorunu görmüyormuş. Bu olgu, yapılan araştırmalarla saptanıyor ki, aşk virüsü beyne girince, beynin tüm sosyal değerlendirmelere çözümler getiren hücrelerini olumsuz ve aşktan yana etkiliyor, devre dışı bırakıyor ve böyle olunca da, aşkın gözü gerçekten kör oluyormuş!.. Ayrıca böyle durumlarda erkeksi hormonlar azalırken, dişi bazı hormonlar da artıyormuş ve gülmeyin lütfen, aynı durumun tam aksi de kadınlarda gerçekleşiyormuş. Yani âşık olan hanımlar erkekleşirken, âşık beyler hafiften dişileşiyormuş. Bakar mısınız?! Demek bütün o aşk şiirleri, söylenen bütün aşk şarkıları, ve o şahane romantizm, bazı hormonal salgılamalar sonucuymuş ha?! Allah'tan, aşk vurgununun sonuçta belli bir süresi oluyor da, aşkın o kör gözü sonuçta açılıyor ve bu dengesiz hormonal kaos sona eriyor. Gerisi hikâye tabi. Kötümser bir gözle; birliktelik, güvenlik ortamı, ortak çıkarlar, aile kurumu, yaşanmış bir aşk uğruna hoş

görmeler, ödünler, ödünler... Ama şaka bir yana, iyimser bir gözle bakarsak, aşk aşktır ve yaşanması bir duygudur. Aşk iyimserliktir, cömertliktir; renkleri, çiçekleri, doğanın tüm güzelliklerini fark edebilmektir; ağlayabilmektir, yerli yersiz gülebilmektir, kadirşinaslıktır, şefkattir, kısacası, aşk yaşama sevincidir.

Mine'nin aşk hikâyesine gelince, o, tanrı Apollon'un hırslı ve coşkulu aşkından çok farklı geliyor. Zaten onunki bir söylence. Oysa Mine'nin aşkı acı bir gerçek ve gözümün önünde yaşandı. Hemen her ayrıntısını gördüm, fark ettim. En yakın arkadaşı ve sırdaşı olduğum için zaman zaman anlattı bana, dertleştik. Öykünün kurgusu için, elimden geldiğince yaşananları aslı gibi hatta zaman zaman kendimi onun yerine koyarak, sanki Mine'ymişim, ben oymuşum gibi ifade ederek nakletmeye çalışacağım. Ama olayların içinde bir gözlemci olarak hep var olacağım.

Aslında onu tanıımıyordu Mine. Zaten zaman içinde pek de tanıyamadı ya... Ama hep anlattılar, o da dinledi. Güle-rek anlattılar, hayranlıkla anlattılar, özlemle anlattılar ki bu özlemin sebebine sonra geleceğiz. Hınzırlıklarını anlattılar, dobra dobradır, açık sözlüdür dediler. Kültürünü, coşkulu kişiliğini anlattılar. Şakacıdır, alaycıdır, kavgacıdır dediler. Eski bir İstanbullu aileden gelmeymiş. Boğaziçinde bir yalıda büyümüş, falan filan... İşte böyle hep anlattılar durdular. Ortak konularıydı. Mine de ister istemez merakla dinliyordu. İri yarıymış, kiloluymuş ama yakışıklıymış, ses tonu da çok tatlıymış Kaptan M.'nin. V e e... çok da iyi bir tiyatro oyuncusuymuş. Kabataş Lisesi mezunuymuş. Ana dili gibi İngilizce bilirmiş, hatta Shakespeare'i aslından okurmuş -ne adammış yani-!...

O yıllarda (1946) İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nda Avni Dilligil Hoca'nın kapalı gişe oynadığı, İzmir'de bir tiyatro olayı yarattığı, rivayete göre izdihamdan gişe camlarının kırıldığı Shakespeare'in ünlü Hamlet oyununda Hayalet Kralı oynamış. İri cüssesi ve kalın sesiyle çok yakışmış o role... Oyunda, gece yarısıyla şafak vakti arası bir saatte ortaya çıkan hayalet baba Hamlet, oğlu prens Hamlet'e ölümünün bir cinayet olduğunu, nasıl öldürüldüğünü ve katilin kimliği için de, "Şunu bil ki genç prens, beni sokan yılan şu anda başında benim tacımla dolaşüyor," diyen baba Hamlet'in ünlü hayalet sahnesi. Oyunun ilk ve en müthiş heyecan verici bölümüdür. Hayalet kralla genç Hamlet'in o uzun ve seyirciyi büyüleyen sahnesinde, bizim Kaptan M. çok başarılıymış. Kuşkusuz, karşısında prens Hamlet'i oynayan zamanın en büyük aktörlerinden Avni Dilligil'in olması, onun büyük şansıydı. İşte tüm bu anlatılanlardan sonra, günlerden bir gün, Sivas gemisi, limana demirlemiş. Tabi bizim kaptan ne kadar sevildiğini ve özlendiğini bildiği için doğru tiyatroya gelmiş. Benim 2000'li yılların başında, "Bir Zamanlar İzmir'de"¹⁷ isimli bir anı kitabım yayımlanmıştı da, orada İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun bir gecede nasıl cayır cayır yandığını anlatmıştım. Bir pazar günü matine ve suare oynamıştık, Molier'in ünlü 'Hastalık Hastası' komedisi. Oyundan sonra hepimiz yorgun argın evlerimize gittik, ertesi sabah acı haberle uyandık. O gece tiyatromuz yanmış, kül olmuş. Çok perişandık, tüm tiyatro açıkta kalmıştık. Ama daha sonra, zamanın belediye başkanı rahmetli Reşat Leblebicioğlu, ki tiyatroyu o kurmuştu, geldi bizi teselli etti, hemen İzmir'in Karataş semtindeki İzmir Halkevi'ni tiyat-

17 Bir Zamanlar İzmir'de, Anı kitabı, Nedret Güvenç, İş Bankası Yayınları.

roya tahsis etti. Yıl 1950... Geniş bahçesi denize açılan, çok şık, çok zevkli, eski Osmanlı tarz-ı mimarisinde, özenerek yapılmış, iki katlı bir binadır İzmir Halkevi. 1957'den bu yana da orayı Devlet Tiyatrosu işgal ediyor... Küçük bir sahnesi, geniş fuayesi, çeşitli çalışma odalarıyla bize fazlasıyla yetiyordu. Tiyatroya bitişik, denizin hemen hemen üstünde gibi, geniş teraslı bir de lokalimiz vardı. Bazı günler orada değişik konularda toplantılar, paneller, şiir günleri, sanat sohbetleri, konferanslar yapılırdı. Lokalin devamında piyano odası, kapalı tenis ve basketbol salonu bulunuyordu. Toplantıları genellikle, o yıllarda İzmir'in ünlü kız lisesinin müdiresi, nur içinde yatsın, Vedide Baha Pars hazırlar, konuları ve konuşmacıları o seçer, toplantıları o açar ve yönetirdi. İzmir'in tanınmış edebiyat adamları, sanatçılar, gazeteciler, müzisyenler davet edilirdi. Hatırladıklarım: Gazeteci Mithat Perin, felsefeci Ziya Somar, gene felsefe hocası ve piyanist Selahattin Göktepe ve eşi dikiş-nakış hocası Müşerref Göktepe, şair ve tiyatro yazarı Necati Cumalı, gazeteci Naci Sadullah ve tabi hemen her toplantının yıldızı Cevat Şakir Bey (Halikarnas Balıkcısı) ve Avni Dilligil. Toplantılarda genellikle, o gün için seçilen konuyla ilgili olanlara söz veriliyordu... İşte Sivas gemisinin geldiği o gün de bir toplantı vardı ve hemen hepimiz oradaydık. O günkü konu pedagojiydi. Çocuk eğitiminin önemi ve geleceğin bilinçli ve mükemmel eğitim görmüş gençlerinin yetişmesiyle ilgili fikirler, çocuğun ruh ve beden ve beyin sağlığıyla ilgili düşünceler, öneriler, bu konuda dünya literatüründen derlenmiş araştırmalar, haberler, bilgiler gündemi dolduruyordu... Sevgili Cevat Şakir, hemen her toplantıya gelirdi. İzmir'deki o tek-düze yaşantısı içinde bu toplantılar kuşkusuz onu çok mutlu ediyordu. Zaten Balıkçı, tiyatromuza da sık sık gelirdi. Onu kulise bile alırdık. Bilgisine ve sohbetine doyamazdık.

Toplantılarda sık sık söz alır, seçilen her konu hakkında söylenecek pek çok sözü olurdu. Yüksek sesle, ellerini kollarını kullanarak, çok hareketli ve çok renkli konuşurdu. Zaten bilenler bilir, rahmetli Halikarnas Balıkcısı'nın çok da renkli bir kişiliği vardı. Konuştukça açılır, işin tadını çıkarırdı. Onu dinlemek çok zevkliydi ama nedense nokta koymayı bilmez ve Vedide Baha Pars hocayı zor durumda bırakırdı. Yani onun sözünü kesmek ve toplantıyı sürdürebilmek, her babayığidin harcı değildi...

O gün daha sonra Avni Hoca söz aldı, uzun uzun tiyatronun çocuk eğitimindeki önemini, gerekliliğini anlattı. Çocuk tiyatrolarının yetersizliğinden bahsetti, ki hâlâ öyle... Selahattin Göktepe, bir felsefeci ve müzisyen olarak müzik eğitiminin çocukların ruh sağlığı ve kişilik gelişmesi bakımından önemini anlattı. Hepsini büyük bir zevkle dinliyordum, tiyatroya yeni başlamıştım henüz on sekiz yaşındaydım. Şimdi düşünüyorum da, mesleğe başlangıç yıllarıma rastlayan böylesi değerli ortamlarda bulunduğum için kendimi çok talihli buluyorum. O yıllarda İzmir, İstanbul gibi büyük ve dağınık bir metropol olmadığı için biz haftasonu turneleri dahil, genelde hep birlikteydik ve tiyatroculuğumuzu çok yoğun yaşıyorduk. Etrafımız daima gazeteci, edebiyatçı, eğitimci dostlarla doluydu. Tiyatromuz, sanki bir sanat kulübü gibiydi. Şimdilerde böyle bir ortam bulmak mümkün mü?.. Şair ve tiyatro yazarı Necati Cumalı, her toplantıya gelirdi. Zaten hemen her gün aramızdaydı. O sezon, onun ilk oyunu olan Boş Beşik'i oynamıştık. Oyunun başrollerinden biri olan Fatma'yı ben oynamıştım... Cumalı'yla şiir, edebiyat konuşmak, Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rıfat şiirlerini tartışmak zevkti. Cumalı, bize uzun uzun Nurullah Ataç'ı anlatırdı. O yıllarda edebiyat dünyasında onun adı

sıkça geçerdi. Eleştirilerini zevkle okurduk, büyük edebiyatçı ve eleştirmen, özellikle yeni ve yaşayan, giderek değişen Türkçemizin sağlıklı gelişmesi ve kendini, kendi özü içinde yenilemesi için, şiirde, nesirde ve romanda fazlasıyla doğru, ısrarcı, hatta bu konularda acımasız bir gözlemci, her bakımdan Türkçemizin eli kalemli koruyucu şövalyesiydi Nurullah Ataç. Onunla bir gün bizim lokalde tanıştık ezeli hayranlarından biri olan Necati Cumalı getirmişti. Hemen etrafını sardık, çok renkli kendinden çok emin, çarpıcı ve iddiacı bir sohbeti vardı. Kısa boylu, hafiften göbekli, ama cin gibi zekiydi. Sıcak bir mevsimde olmalıydık ki, ceket-sizdi askılı pantolon giymişti, kravatsız ve hafiften bakımsızdı. 40 kuşağı edebiyatçıları için onun kalemi bir mihenk taşıydı. Çıkarırsa çıkarır, batırırsa batırırdı. Cumalı onun Ankara'daki sohbetlerini anlata anlata bitiremezdi. Nurullah Ataç, hâlâ edebiyatımızın unutulmaz yapıtaşlarından biridir. Kitapları, eleştirileri, araştırmaları aranır, okunur, örnek gösterilir. Cumhuriyetin erken dönem Türk şiiri ve edebiyatının en büyük savunucusu ve gelişmesinin en etkin süvarisiydi. O gün bizlerle yaptığı o kısacık sohbette hepimiz bunu fark etmiştik, nur içinde yatsın.

Gene bir gün lokalin terasında denize karşı oturmuştuk, zevkli bir sohbet içindeydik. Cumalı bize o günlerde yazdığı Karabatak isimli şiirini okudu, ne var ki, Cumalı'nın şiir okuyuşu felaketti. Böylesine güzel şiirler yazan bir şairin, bu kadar kötü şiir okuması bizi şaşırttı. Gülemedik de, sustuk kaldık ama o hemen anladı, "Ne kadar kötü okuyorum değil mi?" dedi. Tutamadık kendimizi, bastık kahkahayı... "Şiir yazmak benden, güzel okumak sizlerden olsun," dedi. Nur içinde yat, büyük şair ve tiyatrocusu Cumalı... "İmbatla gelen / yüzünü göremesem / sesini duyamasam / ya ölürsem..."

Onun anısına, Karabatak şiirini öykümüzün bir armağanı olarak, sizlere sunuyorum.

KARABATAK

Dalar gider pencereler önünde şimdi
İlîk yaz akşamlarını hatırlar
Vapurlar geçer bomboş güverteleri
Bomboş uzanan denizin üstünde
Aç bir karabatak dalar çıkar

Bilirim yalnızlık üşütür insanı
Kalp daima sevecek birini arar
Hatırlar bakışlarda kalan aşklarını
Avuçları hafif terli, yanakları al al
Ağaçlıklı yollarda akşam dolaşmalarını

İlk yıldızlar karanlık basmadan doğar
Hafif çiçek kokuları gibi uçar içimiz
Yavaşlar eve dönerken adımlarımız
Esen rüzgâra, durur, kulak verirsiniz
Bakışlarınız bütün kadınlarla karşılaşır

Daha önünüzde uzun bir yaz vardır
Bütün gün şurada burada gecikir oyalanır
Döner durur yatağında bütün gece
Ayışığı, sıcak hava, tutuşturur kanını
Uykularını kaçıtır en ufak bir düşünce

Şimdi rüzgârlar soğuk eser yüzümüze
Hüzün verir yağmur sularından geçen bulutlar

Bayırlarda yol alan posta arabaları
Şimdi birbirinden ayrı yaşar kurtlar kuşlar
Sular çakıllardan ayrı akar

Dalar gider, gözler büyür büyür de
Ilık yaz akşamlarını hatırlar
Avuçları hafif terli, yanakları al al
Bomboş uzanan denizin üstünde
Aç bir karabatak dalar çıkar

Dönelim, lokalimizdeki hareketli pedagoji toplantısına. Daha çok hocalar konuşuyor ve haklı olarak çocuklarla ilgili kişisel deneyimlerini anlatıyorlardı. Toplantı hafiften sıkıcı ve tekdüze olmaya başlamıştı ki, birden salonun gerisinden bir ses yükseldi. Söz istedi, söz verildi ve coşkuyla konuşmaya başladı. İri yarı, hafiften kilolu, yanık yüzlüydü. İşte Mine onu ilk orada gördü ve kim olduğunu hemen anladı. Yanında tiyatrodan arkadaşlar vardı. O gün Sivas gemisinin geldiği söyleniyordu zaten. Kaptan M. konuşurken konuya çok hâkimdi. Sanki kırk yıllık pedagoğmuş gibi çocuk eğitiminin öneminden, aile ve çevre etkilenmelerinden, çocuk kitaplarının gerekliliğinden ve yetersizliğinden, ünlü klasik çocuk romanlarının yararından bahsetmeye başladı. Son derece tutarlı, akıllı ve insanı şaşırtacak kadar bilinçliydi. Konuşması akıcı ve cesurdu. Kendinden emin ve iddialıydı. Genç kadın şaşkın bir hayranlıkla dinliyordu. Dedikleri kadar varmış diye düşünüyordu. O güne kadar Avni Hoca hariç, tiyatrodaki hiçbir aktör arkadaşından kendi kocası dahil, böylesi bilgili, atılgan ve kendinden emin konuşmalar ve davranışlar, görmemiş, duymamıştı. Onu dinledikçe beğeniyor, hayranlığı artıyor ve gittikçe de onu yakışıklı buluyordu. “İşte güven

veren, gerçek bir erkek,” diye düşünüyordu... Genç kaptan, herkesi selamlayarak, konuşmasına son verdi, konuşması çok beğenildi, alkışlandı. Vedide Hanım ona teşekkür etti ve toplantıyı bitirdi... Hep birlikte lokalden çıkıp tiyatronun fuayesine geçildi, her kafadan bir ses çıkıyor, toplantıyla, kaptanın konuşmasıyla ilgili hep bir ağızdan konuşuluyordu. Çaylar söylendi ve kaptanla Mine haliyle karşılaştılar, tanıştırıldılar, elleri birbirini buldu. İşte o an, çok çok sıcak, çok hoş ve heyecanlı bir, işte o an'dı. Bir ya da iki saniye göz göze geldiler, anında küçük Eros'un¹⁸ attığı tohum düşeceği yere düştü ve aşkın büyüsi filizleniverdi. Tam anlamıyla ilk görüşte aşk... Ev e e e t... Başta da söylemiştim ya, Kaptan M. bir zamanlar o tiyatrodan oynamış, çok da başarılı olmuş diye, şimdi kaptanlıkla tiyatroculuğun ne ilgisi var diyeceksiniz. Önceden kaptanmış da işsiz kalınca mı aktörlük yapmış, yoksa aslen tiyatrocuymuş da sonradan mı denizci olmuş bilmiyorum. Belki de tiyatro onun için vazgeçemediği, çok değer verdiği bir hobiydi. Ama ne olmuşsa olmuş, anlaşılan o ki, Sivas gemisinin ikinci kaptanı, aktör Kaptan M. her iki mesleği de hakkıyla kotarıyormuş.

Kaptanın genelde bütün denizciler gibi, iyi bir içkici olduğu kesin. O seferden dönünce, bizim arkadaşlara gün doğarmış. Sevinçle etrafı sarılır ve doğru Pasaport'a¹⁹ ve tabi içkili lokantalardan birine. Paralar nasılsa kaptandan çıkacak diye doya doya yenir, içilirmiş. Uzak denizlerden gelen, konuş-

18 Yunan mitolojisinde Eros, afacan, kanatlı, çıplak, tombul popolu, küçük bir aşk meleştiği olarak bilinir.

19 Pasaport: İzmir şehrinin Konak meydanıyla Alsancak semti arasında kalan bir bölümü, sıra sıra demirli takaları, yük gemileri, denizcilik acentaları, içkili lokantaları ve barları ile çok renkli ve hareketli bir kıyı semtidir.

maya hasret Kaptan M. uzun uzun anlatır, bizimkiler de zevkle dinlermiş. Anılardan anılara geçilir, uzak limanlar, bir gecelik aşklar, bıçaklı kavgalar, Arabistan'ın sıcak vahşi geceleri, barları, batakhaneler, tehlikeli karanlık sokaklar, esrar kokan pis limanlar, yalnızlık, kötümserlik, serserilik, yurt özlemi ve içki... Gece ilerler, garsonlar gelir gider, mezeler tazelenir, kadehler dolar boşalır, dolar boşalır, sohbet sabahı bulurmuş. Kaptanı motora bindirip açtaki gemiye yollar, bizimkiler de dağılırmış. Kaptana duydukları büyük özlemin nedeni ortada. Cebi delik züğürt aktörler işte, n'olucak! Bunu hakaret anlamında söylemiyorum, ara sıra acı da olsa gerçeklerle dalga geçmemek mümkün mü? Yani, bu ülkede aktör adamın cebi ne zaman para görmüş ki? Hele o yıllarda, ne yapacak aktör adam? Ayda bir de olsa bonkör bir kaptan arkadaş, üstelik de kafadaş, az buçuk tiyatrocü da olunca, helal yani!... İşte bu yüzden ve daha pek çok nedenle, hanım arkadaşlar dahil herkes genç adama özlemle sahip çıkıyordu. Çünkü o, uzak denizlerin kaptanı, 40'lı yılların savaştan kaçan, içine kapanık Türkiye'sinde, İzmir şehrinin taşrasında kendi yağıyla kavrulmaya çalışan fakir belediye tiyatrosunda, büyük sanatçı hayallerine rağmen, kendi kısır kaderleriyle baş başa halleşen küçücük idealist tiyatrocü grubunun dış dünyaya çıkabilen, körfezin ötesinden ufka açılabilen, özgür, varlıklı bir mutluluk idolü idi...

Eşref Paşa²⁰ sırtlarından bakınca, Sivas gemisi, körfezin ortasında küçücük siyah bir nokta olarak görünürdü. Hep aynı yere demir attığı için onu tanırlardı. Abadan'dan²¹ İzmir'e herhalde Aliğa Rafinerisi'ne petrol taşıyordu. Kaptan, daha

20 Eşref Paşa, İzmir'in tepe semtlerinden biridir.

21 Abadan, İran'ın Basra Körfezi'ndeki bir kıyı kenti.

önceki gelişlerinde bazı arkadaşları gemisine davet etmiş, onlara viski, Amerikan sigarası, filtre kahve ikram etmiş. Hanımlarına da Abadan işi çeşitli armağanlar göndermiş. Allah bilir, haritada Abadan'ın yerini bile bilmeyen bizim hanım sanatçılar, tabi çılgın gibi çok mutlu... O yıllarda viskili filtre kahveli ve Amerikan sigaralı ikramlar gören bizim aktör arkadaşlar da bayram çocuğuna dönerlermiş... Belli ki, bol gönüllü ikramcı bir delikanlıymış şu Kaptan M. Sivas gemisi gelince çok kalmazmış, yükünü boşaltır, iki üç gün içinde işini bitirir, körfezden ayrılır. Sonra da gelsin uçsuz bucaksız Akdeniz... Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Abadan. Anlatıldığına göre, Kızıldeniz'i geçerken genellikle nöbette olurmuş genç kaptan. Ve her geçişte izlermiş Kızıldeniz'de güneşin batışını. Güneyden gelen hafif esintili, kıpkızıl ışıklar içinde batarmış güneş... Kızıldeniz'de güneş nasıl batar acaba?.. Kıpkızıldır kuşkusuz. Yusuvarlak, kan çanağı gibi bir ateş topu, ortalığı kana bulayıp hızla denizin içine kayar, yerini karanlık, kuşkulu bir geceye bırakır herhalde... Oysa İzmir'de güneş batarken körfez rengarenk, menevişli bir maviye ve turuncuya çalar. İnanılmaz güzellikte bir renk cümbüşü içinde batınca güneş, menekşe rengi bir akşam usulca suya iner... Kordon boyundaki o güzellik doyumsuzdur. Güneşin suya indiği o an uğurludur herkes bir dilek tutar. Şimdi gözler, akşam yıldızındadır. Yavaş yavaş gün kararırken, güzelim İzmir'i lacivert bir gece kaplar ve Karşıyaka'nın çapkın ışıkları İzmir'e göz kırpar. Hey gidi güzel İzmir hey... Seni bilenler bilir... Bense bildim bileli...

Kaptan M. o son seferinde İzmir'de kaldığı sürece, gene hep tiyatrodandı. Özlüyordu, tutkulu bir nostalji onu hep tiyatroya çekiyordu. Zaten tiyatro insanın kanına girdi mi, çık-

maz. Ama bu sefer, tanıştığı bu genç aktris, Mine -ne güzel bir isim- onu çok etkilemişti. Ne yazık ki, evliydi. Onun da kendisi ile ilgili olduğunu anlamıştı, gözlerini kaçırmassından, kaçamak bakışlarından, çok kısa bir an da olsa göz göze gelebildiklerinde, yüzündeki o ürkek ifadeden anlamıştı. Ne kadar genç, ne kadar güzeldi. Taptaze ve alımlıydı. Kimdi bu kadın?.. Nereden çıkmıştı karşısına şimdi üstelik de evli... Lokaldeki pedagoji toplantısından sonra, tiyatronun fuayesinde tanıştıkları o çay sohbeti içinde pek az konuşabildiler, ortadan, öyle birkaç kelime.

Kaptan: Çay çok güzel, iyi geldi.

Mine: Ne? Haa, ah, evet evet. (Aptallaştım)

K: Bir çay daha alır mıydınız? (Tanrım, ne kadar güzel)

M: Hayır, mersi. (Ne kadar canayakın)

K: Efendim? (Sesi çok tatlı)

M: Yok bir şey.. yani ben.. yani hayır dedim hayır.. yani çay için.. (N'oluyo bana?)

K: Öyle mi? Tamam.. (Onu daha çok görebilseydim, şimdi herkes dağılacak, onu belki de bir daha hiç...)

Dile getirilemeyen duygular... Aşkın o ilk çarpıcı elektriği gittikçe yoğunlaşıyordu. Bu arada fuayedeki çay sohbeti iyice ısınmıştı. Çaylar tazeleniyor, herkes neşeli, her kafadan bir ses çıkıyordu. Tiyatrocu bunlar, hiç lafsız kalır mı? Konudan konuya geçiliyor, nükteler, şakalar, gırgır şamata sürüp gidiyordu. Ama o ikisi, orada sanki sadece birbirleri için vardılar. (Hiç mümkün mü? Herkesin gözü kör mü? Fesat kumbarası hiç boş kalır mı?) Aşkın gözü kördür demiştik ya, aynen öyle. Hiç etrafın farkında değildiler. Göz göze gelmeler, korkuyla gözlerini kaçırmalar, kalbin küt küt atması, avuçların terlemesi, gırtlığın kuruması, sesin kısık

ve soluksuz çıkması, derinden derinden gelen, vücudu yakan heyecan dalgaları!... İşte kişiyi tutkuya çeken aşkın tipik ve çaresiz virüsü... Derken kaptan ani bir kararla onları gemiye davet etti. Üstelik bu defa hepsini birden, “Hanımlar da dahil,” dedi. Onu daha çok görmeliydi, böyle birden ayrılıvermek... Mümkün değil...

Kaptanın daveti çok makbule geçti. Sevinç çılgınlıkları içinde ertesi sabah Pasaport’ta gümrük binasının önünde buluşmak üzere ayrıldılar... Sabahı iple çeken kaptan, erkenden sahile geldi. Motorun içinde onları beklemeye başladı. Grup gecikmeden tam vaktinde geldi. Herkes çok keyifli, çok neşeliydi. Sırayla motora binmeye başladılar. Hanımlar binerken, kaymasınlar diye kaptan yardım ediyordu. Sıra Mine’ye gelince heyecanla genç kadının elini tuttu, tam o sırada küçük hınzır bir dalga motoru salladı, Mine hızla motorun içine kaydı. Göğüs göğüse geldiler bir an, kadının parfümü kaptanın traş losyonuna karıştı!..

Mine: Ah, pardon.

Kaptan: Korkmayın, şöyle geçin.

Kıymetli bir varlık gibi onu itinayla oturttu. Kaptanın elleri sıcak ve terliydi... Küçük motor hızla hareket etti, doğru körfezin ötesinde demirli Sivas gemisine yanaştı. Geminin daracık merdivenlerinden gene sırayla çıktılar. Mine, ilk kez bir tanker görüyordu. Her yere kesif bir yağ ve mazot kokusu hâkimdi. Daracık daracık paslı demir merdivenler, nereden çıktığı, nereye gittiği belli olmayan geçitler, filikalar, koca bir çan, kirli kirli halatlar, altından sıcak buhar fışkıran ızgaralar... Daha sonra kamaraların bulunduğu daracık bir koridora geçtiler. Her yer, her şey çok kullanılmış,

çok eskitilmiş, boya üstüne boya sürülmüş ama işlevli, yerli yerindeydi. Gemiye baştan başa gezdiler, zaten çok büyük bir gemi değildi. Genç kaptan, onları geminin süvarisiyle ve çarkçıbaşıyla tanıştırdı. Derken süvari, onları kahve ikramı için yemek salonuna davet etti. Kahvenin yanında, aşçının yaptığı sürpriz bir çikolatalı kek çok makbule geçti. Aşçıbaşına özellikle teşekkür ettiler. Gemide önceden hazırlık yapıldığı belliydi. Tiyatroda olduğu gibi, gemide de bizim Kaptan M. belli ki çok seviliyordu. Gemide herkesin ona bakarken gözleri parlıyordu. Süvari, onlara sevdiği eski tiyatro oyuncularını sordu. O da bir İstanbul çocuğuydu. Vasfi Rıza'yı, Bedia'yı, Reşit'i, Şevkiye'yi, Halide'yi sordu²², anlattırdı. Zevkle anlattılar, acı tatlı anılar birbirini takip etti, şimdi yemek salonu orada olan ve olmayan tiyatrolularla dolmuştu. Bu arada, beylere viski ikramı yapıldı. Onlar viskilerini içerken, Kaptan M. hanımları kamarasına davet etti. Belli ki, onlara hazırladığı bazı hediyeleri verecekti. Zaten hepsi de beklenti içindeydi. Kaptanın küçücük kamarası, yemek salonuyla aynı koridordaydı. Hanımlar hep birlikte doluştular küçücük kamaranın içine. Daracık bir yatak, hafif bir lavanta kokusu, az ışık veren tek lomboz. Genç adam ışığı açtı, küçücük dağınık kamara daha da ortaya çıktı. Her yerde kitaplar, kitaplar, dergiler, Ata'nın kalpaklı bir resmi, transistörlü bir radyo, başucunda ciltli bir defterde el yazısı Nazım'ın şiirleri vardı oysa o tarihlerde Nazım şiddetle yasaktı. Bu yüzden hepsi de şiir defterini görmezden geldi. Ama Mine uzandı defteri aldı, sayfaları şöyle bir karıştırdı ve o nefis şiirin iki satırını okudu. "Miniminnacıktı kadın. Rahata acıktı kadın." Yalnız ada-

22 Vasfi Rıza, Bedia Muvahhit, Reşit Gürzap, Halide Pişkin, Şevkiye May, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın eski ve değerli oyuncular.

mın yalnız kamarası... Bu küçücük lavanta kokulu kamara, Mine'yi çok etkiledi. Demek burada yatıyor, burada uyuyor, burada düşünüyor, umutlanıyor, hüzünleniyor, burada, böyle yapayalnız... Ama şimdi genç kaptan çok neşeliydi. Onlara çikolata ikram etti. Abadan işi, minnacık minnacık deniz kabukçuklarından yapılmış orijinal kolyeler, küpeler, bilezikler armağan etti. Aslında ikisinin de aklı birbirindeydi, ikisi de çok heyecanlıydı. Göz göze gelmeye korkuyorlardı ama ikisi de orada birbirleri için vardı. Küçük kamara iyice ısınmıştı. Belki de Mine'yi ateş basmıştı. Kaptan konuşurken onu büyük bir zevkle dinliyordu. Sanki kamarada başka kimse yokmuş gibi kaptan her şeyi ona hitap ederek anlatıyordu. Abadan şehrini, kadınlarını, giysilerini, kaçgöç hallerini, müziklerini, bize çok yabancı gelen yemeklerini, sofra adaplarını, altınlı incili gösterişli takı meraklarını, özellikle altın dişleriyle övünmelerini, zevkle anlatıyor, hanımları güldürüyordu. Bütün bunların yanı sıra, birbirlerine duydukları arzulu tutku ikisi arasında gelip gidiyor, gelip gidiyordu. Aslında sadece ve sadece ona anlatmak istiyordu. "İşte benim küçük dünyam ve yalnızlığım burası, senin görmeni istedim, beni hep burada böyle düşünmeni, yalnızlığımı bilmeni istedim," demek istiyordu. Şimdi hepsi kamarada bir yere ilişmişler ve onu zevkle dinlemeye devam ediyorlardı. Kaptan, onlara hiç bitmeyecekmiş gibi gelen uzun deniz yolculuklarını, uykusuz geçen karanlık Arabistan gecelerini, korkunç fırtınaları, sığınmak zorunda kaldıkları yabancı limanları, savaş bittiği halde hâlâ sağdan soldan ortaya çıkıveren Alman denizaltılarını, tarafsız bir gemi olduklarını anlatmak için nasıl aceleyle en kocaman Türk bayrağını çektiklerini, masal gibi zevkle anlatıyordu... Aslında geminin işleri hiç bitmezmiş, her zaman gece nöbetleri, gündüz vardiyalarıyla dolu dolu çalışmış. Ancak

işte bu küçücük kamarada kitaplarıyla baş başa kalınca dinlenebilirmiş. Genç adam anlattıkça, ikisinde de duygusal yoğunluk artıyordu. Ancak ne yazık ki, ikisi de artık asla yalnız kalamayacaklarının farkındaydılar. Ama hiç değilse kaptan bu defa sefere çıkarken yanında karşısında duran güzel kadının anısını götürecekti, o bitmeyen uzun geceler boyunca onun varlığını kamarada hissedecekti. Onun kaçamak bakışları, solgun güzel yüzü, zarif endamı, ona arkadaşlık edecekti. Kaptan bir an bütün bunları ona söylemek istedi. Kendini zor tutuyordu, keşke herkes gitse, çok kısa bir an bile bu küçücük kamarada yalnız kalabilseler, onun güzel saçlarını okşasa, ellerini ellerinin içine alsa, onu öpse, öpse... Aman yarabbi, düşüncesi bile içini eritiyordu... Ama gitmediler, sanki hepsi onları yalnız bırakmamak için gizli bir anlaşma içinde gibiydiler. Ya da onlara öyle geliyordu. Sonunda yemek salonundaki beylere katılmak için kamaradan ayrıldılar. Genç kadın en son çıktı, son kez baktı kamaraya ve kimseye göstermeden sarı ipek mendilini orada yastığın üstüne bırakıverdi. Bulunca ne düşünecekti acaba? Şaşıracak mıydı, sevinecek miydi?.. Çiçek yaprağı gibi yumuşacık küçük ipek bir mendil aşkın, tutkunun romantik bir simgesi olamaz mıydı? Gemideki sohbet ve ikramlar gerçekten çok zevkli geçiyordu. Viski ikramı beylere yaramıştı. Derken güverteye çıkıp İzmir'e uzaktan bakalım dediler. Gene daracık bir merdivenden sırayla yukarı çıkmaya başladılar. Geriden gelen Avni Hoca, o kartal karası gözleriyle genç kadına kapkara bir bakış fırlattı ve onu kenara çekti yavaşça, "Bu mendil senin değil mi, kamarada unutmuşsun, ben buldum," dedi. Rezillik!.. Demek mendili ondan önce Avni Hoca buluvermiş. Yazıklar olsun. Büyük bir hayal kırıklığı içinde "Ah, düşürmüşüm," dedi ama hoca yemedi. "Nedir bu mendil numarası ha, Otello'dan²³ bir sahne mi

oynuyoruz? Topla kendini, milletin gözü senin üzerinde, farkında değil misin? Salak mısın sen?” Korkuyla mendili kaptı, hızla güverteye tırmandı. Daha ilk adımda çuvallamıştı, rezil olmuştu. Aşkmış, tutkuymuş, tuuh, yazıklar olsun! Aşkın gözü kör olsun... Bırakmadılar işte, hepsi birden gizli birer inzibat gibi onları gözlüyor, bir araya gelmelerini engelliyordu. Aşk yoksunları n’olucak, aşk düşmanları... Allah’tan Avni Hoca dilini tutardı, onu ele vermezdi. Belki de sadece bu yasak aşk yüzünden tiyatrodaki bir skandal çıkmasın, genç kadının başına kötülük gelmesin diye düşünmüştü o kadar. Hoca onu koruyordu ama tiyatrodaki çıkacak bir skandal, haklı olarak çok da korkutuyordu onu. Malum, adımız büyük, adımız çıkmış tiyatrocuya, kimilerine göre bizlerden her şey beklenir, hele o yıllarda, bir tiyatrocunun kendini topluma kabul ettirmesi çok zordu. Üstelik İzmir gibi dedikodusu bol bir şehirde... Unutmayın, 40’lı yıllardan söz ediyorum. Sabah, Konak Meydanı’nda yapılan bir dedikoduyu akşam Kale’de²⁴ abartısıyla dinlerdiniz. Öyle denirdi o zamanlar İzmir’de.

Aradan günler geçti. Gemi ziyaretinin gecesinde tanker demir alıp yola çıkmış, doğru dürüst veda bile edememişlerdi. O gece gemi körfezden ayrılıp güneye inerken genç kaptan oldukça durgun ve kızgındı. Hiç beklemediği sırada âşık oluvermişti. Böyle bir vurgun ilk kez geliyordu başına. Mine... Üstelik birbirlerine öylesine yaklaşıyorlardı ki. Bu, genç adamı büsbütün bozuyor, içinden isyan patlamaları ve

23 Shakespeare’in ünlü Otello trajedisinde, oyunun kadın kahramanı Desdemonanın mendilini kaybeder, oysa mendil Desdemonaya iftira edip Otello’yu kıskandırmak için hain Yago tarafından bilhassa çalınmıştır.

24 Kale, İzmir’in en yüksek tepesi. Orada bir kale ve hava şehitliği vardır, kaleye daima bayrak çekilir, oldukça kalabalık bir semttir.

çaresizlik yüzünden kavga etmek, bir şeyleri kırıp dökmek geliyordu. O hırsla işlerini çarçabuk bitirip kamarasına çekildi. Bir sigara yaktı ve uzandı. Şimdi biraz daha rahat gibiydi. Kadının güzel yüzü, gözlerinin önündeydi. Bu durum ikisi için de çok acı olmuştu. Ama gene de böylesinin daha iyi olduğunu düşünüyordu genç adam. Kadın evliydi, üstelik kocası arkadaşı sayılırdı. Zaten tiyatrodaki, başta Avni Hoca olmak üzere, bütün arkadaşlarına karşı çok ters düşecekti. Bu yasak aşkı hiçbirine sindiremezdi. Ayrıca onun delikanlı kişiliğine de yakışmazdı. Ama gel gör ki kadını düşünmeden edemiyordu. Her haliyle karşısındaydı. Uzun sarı saçları, narin elleri, solgun güzel yüzü, kocaman ağlamaklı gözleri... Hüzünlü yorgun bakışlarını, tatlı sesini, zarif endamını, sakın telaşsız davranışlarını... aman yarabbi, n'oluyor bana, hasta gibiyim. Aşk bu mu? (Virüs dedik ya, virüs, aşkın tipik spazmı!) Zavallı genç adam, kendini ondan alamıyordu. Artık günleri, haftaları sayıyordu. Genç İzmir'e dönmek, aslında ona, sadece ona dönmek, sonu ne olursa olsun, ona sahip olmak istiyordu. Biliyordu rezillikti bu, şerefsizlikti. Ama çaresizdi. Şimdi o tam anlamıyla aşkın esiriydi. Yemeden içmeden kesildi. Her yerde, her şeyde o vardı. Okuyamıyor, hiçbir şeye dikkatini veremiyordu. Zavallı Kaptan M. iliklerine kadar âşıktı.

İzmir Şehir Tiyatrosu, o günlerde yeni bir yerli oyunu provaya koymuştu. Mine'nin rolü bu defa ufaktı. Pek vaktini almıyordu. O da sık sık bahçeye çıkıp deniz kenarında oturuyordu. Farkında olmadan devamlı ufka bakıyordu. Ne bekliyordu ki? O öyle ufka bakarken, bazı alaycı arkadaşlar, ıslıkla Madam Butterfly'nin ünlü bekleyiş aryasını çalıp onunla dalga geçiyordu.²⁵ Aşksız köpekler, aşk düşmanı duygusuzlar. Allah'tan kocası bu konuda en küçük bir imada

bulunmuyordu. Koca, ondan çok yaşlıydı. Evlendiklerinde Mine çok küçüktü. Onu hem koca, hem baba bellemişti. Mine, lise sonndan ayrılmaydı. Pek tahsilli sayılmazdı ama cin gibi akıllıydı. Kocasına kitaplar vermişti, okuması, tiyatrodaki kendini yetiştirmesi için ne mümkünse yapıyordu. Her şeyi yavaş yavaş ama dikkatle öğreniyordu. Alaylı yetiştiği için, tiyatroyu daha çok seyirci karşısında oynayarak öğrenmekteydi. Ayrıca tabi Avni Hoca büyük bir tiyatro adamıydı. Onun provaları hepsi için bir eğitim programı gibiydi. Avni Hoca, onun yeteneğine inanmıştı. Ona Köşe Başı oyununda Hoppala Kız'ı oynatmıştı. Paydos'ta başrol vermişti. Molier'in Tartuf komedisinde evin genç kızı Marian'ı oynatmıştı.²⁶ Mine, gerçek sarışındı. Orta boyluydu ama kilolu olmadığı için sahnede çok zarif duruyordu. Böylece kendine tiyatrodaki iyi bir yer yapmıştı. Kocasının onunla övünüyor. O çok iyi bir insandı. Mine'ye karşı her zaman anlayışlı olmuştu. Şimdi kalkıp da ona kaptana karşı duyduğu tüm bu duyguları anlatsa; ama düpedüz, yalansız, olduğu gibi anlatsa, belki de kızmaz, anlayış gösterirdi. En azından kontrollü davranırdı. Aradaki yaş farkı ortadaydı. Zaten o da ilişkide belli bir çizgiyi aşmış, kocasını herkesin içinde rezil etmezdi. Nereden geldiyse bu tutku başına, geldi işte, geldiği gibi de gitti zavallı Mine... Diyelim ki, geçen zaman antibiyotik oldu, şu hıznır aşk virüsünün hakkından geldi. Aşk, bir hastalık mı ki? Bu kadar basit mi?.. Devamı nasıl gelirdi acaba,

- 25 Madam Butterfly: Ünlü İtalyan opera bestecisi, Puccini'nin çok sevilen bir operasıdır. Bir Amerikalı denizciyle evlenen Japon gelin Çoçosan, sevgilisi Pinkerton'u ufka bakarak ümitsizce beklerken, bu çok ünlü arayı söyler. İlk dörtlük: Ben dalgın gözlerle / Ufka bakarken bir gün / Bir duman yükselir yavaşça / Ve sonra görünür gemi.
- 26 Köşe Başı, Ahmet Kutsi Tecer'in; Paydos, Cevat Fehmi Başkurt'un iki ünlü tiyatro oyunudur.

o coşku, o heyecan, o yürek yangını aynı hızıyla sürebilir miydi?.. Hiç sanmam. İlkbahar gelir, leylaklar açar, ortalık mis gibi aşk kokar ve kısa bir sürede leylaklar biter, aşk gibi, unutulur gider... İyice kötümser oldum galiba. Aşkı yargılamak bana mı kalmış? Bakarsın sonunda başıma gelir, benim de canıma okur, neme lazım...

O yıllarda İzmir Belediye Tiyatrosu, kışları kapalı salonda, fuar vakti de, 20 Ağustos - 20 Eylül arası, fuar açık hava tiyatrosunda perde açardı. Sık sık da turne yapardık. Hafta sonları bir tek tatil günümüz vardı: pazartesi. O gün civar kasabalara giderdik, turne sonu az da olsa cebimiz para görürdü. Aydın-Kuşadası-Torbalı-Turgutlu-Bayındır-Salihli-Manisa-Söke-Denizli ve Bergama gibi. Öykünün başında da anlattığım gibi, Bergama'ya daha çok Kermes zamanı gidilirdi. Kermes tarihi, tiyatro sezonunun sonuna rastladığı için orada iki üç gün kalırdık. Kermes boyunca Bergama çok kalabalık olduğu için, bol bol seyirci bulabiliyorduk.

İşte Kermes'ten döndüğümüz o gün, otobüste Şerif Hulusi Bey'in bana Tanrı Apollon'un ünlü çapkınlık öyküsünü anlattığı gündü. Eski moda, koca burunlu ve felaket benzin kokan bir otobüsle İzmir'e dönüyorduk. Hepimiz çok yorgunduk. Bir an önce tiyatroya gidip eşyalarımızı bırakıp sonra da evlerimize dağılmak istiyorduk. Tiyatromuz Karataş'ta olduğu için, İzmir'i bilenler bilir, otobüs şehre yukarı yoldan girdi ve Eşref Paşa çarşısından geçerek Varyant'a saptı. Şimdi koca körfez kuşbakışı karşımızdaydı. Ve aynı anda hepimiz birden "A a a, Sivas gemisi gelmiş!" diye haykırdık. Ve boş bulunup hep birden Mine'ye baktık. Rezillik!.. Gemi körfezin ortasında, küçücük bir siyah nokta gibi duruyordu. Mine, heyecandan taş kesilmişti. Geriden alaylı bir ses,

“Ufka baka baka çok bekledik ama işte sonunda kavuştuk,” dedi. Bazıları güldü, bazıları sustu. Şimdi herkes içinden Kaptan M. ile ilgili kararlar alıyordu. Genç kadınsa, eve koşup aklanıp paklanıp, sonra da ne yapıp yapıp onu bulmaya kararlıydı. İçi içini yiyordu. Bu arada Avni Hoca’nın sert sesi duyuldu, “Herkes önce tiyatroya inecek, çalışma programımızı yapalım, sonra dağılırsınız,” dedi. Bu arada Mine’ye “Sakin ha!” der gibi sert bir bakış fırlattı. Ama boşuna, genç kadın kararlıydı... Sonunda tiyatroya geldik, otobüsten indik. Bahçede kimsecikler yoktu. Tam program yapmak için içeriye girecektik ki, lokalin kapısından genç kaptan çıktı. Neşeyle bize el salladı. Ama gözü sevdiği kadındaydı ve çok heyecanlıydı. Çok da yakışıklıydı. Hayret, zayıflamış, filinta gibi olmuştu ve de çok şıktı. Takım elbise giymiş, kravat takmıştı. Herkesle sarıldı, öpüştü, adım adım Mine’ye yaklaşıyordu. Tam elini sıkmak ve nasılsınız demek için Mine’ye ilerliyordu ki acele yolu kesildi. Koluna girdiler, onu adeta derdest edip kadından uzaklaştırdılar. Birlikte adeta onu çekerek tiyatroya soktular. Üst kata, Avni Hoca’nın odasına çıktılar... Mine şaşkın, üzgün, arkalarından bakakaldı. Sonra hemen kulise gitti. Eşyalarını bıraktı. Kafası karmakarışık. Ama ne yapabilirdi ki? Derken, fuayeye geldi, üst katı dinledi, ses yoktu. Koşarak bahçeye geçti, yola çıktı ve onları gördü. Kaptanı aralarına almış, hızla güle oynaya Konak Meydanı’na doğru gidiyorlardı. İkisi koluna girmiş, ötekiler de sağından solundan çevrelemişti genç adamı. Turne sonrası Pasaport’ta kafa çekip eğleneceklerdi, doğrusu, kaptan da tam zamanında gelmişti yaşınsın! Mine baktı, kocası da aralarındaydı. Ama yılmadı genç kadın. Bir koşu eve gitti, yıkandı, dinlendi, en güzel elbiselerinden birini giydi ve onu bulabileceği yerleri düşündü. Saat dört olmuştu. Artık yemekten çıkmış olmalıydılar. Önce Salihlere uğradı, evleri

Kordon boyunca denize karşı bir bodrum katıydı, eve girdi, Salih'i ve karısı Nermin'i sordu, Nermin'in annesi çok tatlı, hoş sohbet bir hanımdı. "Az önce buradaydılar ama çıktılar," dedi. "Kaptan da beraber miydi?" diye sordu kadın. "Ya, beraberdi, beraberdi" dedi ve gülmeye başladı. Mine "Ne oldu?" dedi, "Ne olacak, çok komik bir adam, gemisi bu akşam kalkıyormuş da, şey dedi, neydi bakiyim, neydi, hay Allah, şey dedi, 'İşte biz de çöllerdeki bedeviler gibi, bir serabın peşinde sevdiğine kavuşamadan kapıldık bir kervana gidiyoruz, şen olsun İzmir şehri' dedi. Ne hoş değil mi? Benim Nermin kız bu sözleri yazdı yazdı da ona söyliycem dedi." "Kime?" "Ne bileyim, benim deli kız işte, ona söyliycem dedi, o kimse" dedi ve bastı kahkahayı. "Otur bir çay iç kızım, çok hoş bir adam... ama bir derdi var galiba, içki de içmiş, gözleri çakmak çakmaktı." Mine çay için teşekkür etti ve evden ayrıldı. Demek bir gün için gelmiş. Gemi yükünü boşaltır boşaltmaz hemen bu gece ayrılacaktı demek... Aman yarabbi, onu göremeden mi gidecekti. En iyisi Pasaport'a gidip liman müdürlüğünden onu sorup orada beklemek diye düşündü. Nasıl olsa oraya gelecektir. Onları gemiye götüren motor oradan kalkıyor...

Liman müdürlüğü, Pasaport'ta gümrük binasının hemen karşısında, o içkili lokantaların, nargile kahvelerinin İzmir'in ünlü barlarının sırasında, yüksek bir binanın giriş katıydı. Kolay buldu ve liman müdürünün odasına gidip kapısını çaldı. İçeriden "Buyurun," sesi geldi ve girdi. Masanın başında yanık yüzlü, pamuk gibi bembeyaz saçlı, oldukça şık, belli ki eski bir denizci oturuyordu. Adam kadını baştan aşağı süzdü. Beğendiği belliydi. "Buyurun, oturun" dedi. Ne istediğini sordu. Mine, "Limandaki Sivas gemisinin ikinci kaptanını görmem lazım, ona bir emanetim var, sanırım

gemi bu akşam kalkıyormuş, onunla bugün görüşmeliyim,” dedi. Müdür biraz düşündü. “Ha, Sivas. Evet, kalkacak. Ama daha vakti var, mürettebat neredeyse gelir, o da buraya uğrar, bazı evraklar var, onları alacak,” dedi. Mine’nin içi rahatladı. “Burada bekleyebilir miyim?” Müdür, “Tabi tabi, rahatınıza bakın, kaptanın arkadaşı, bizim de arkadaşımız sayılır. Size çay ikram edebilir miyim?” Az sonra çaylar geldi ve beklemeye başladılar. Odaya giren çıkan çoktu. Müdür oldukça meşguldü. Kadın bir köşede oturuyor, sabırla Kaptan M.’nin gelmesini bekliyordu. Onu müdürün odasında bulunca çok şaşıracaktı. Zaman zaman saatine bakıyor ama müdür bey neşeyle, “Meraklanmayın, neredeyse gelir, o köftehorlar bana uğramadan yola çıkamazlar, daha vakit var,” diyerek onu rahatlatıyordu. Telefonlar geliyor, insanlar girip çıkıyor, müdürün odası arı kovanı gibi işliyordu ama Kaptan M. ortada yoktu, yoktu... Artık iyice sıkılmıştı, saatine baktı, tam bir buçuk saattir bu odadaydı ve o gelmemişti. Dışarı çıkmaya ve limanda dolaşıp onun gelmesini orada beklemeye karar verdi. Müdülden izin istedi, müdür gene o babacan haliyle, “Gelir gelir neredeyse,” diyerek ona veda etti... Saat altıyı geçiyordu. Güneşin ışıkları yavaş yavaş yumuşamış, körfezin ufkunda alçalmaya başlamıştı. Mine deniz kenarına gitti, derin bir nefes aldı ve göreceğini gördü!... Sivas gemisi çoktan kalkmış, yavaş yavaş uzaklaşıyordu. Yuvarlak güneşin ortasında, küçücük siyah bir noktacık!.. Kadın şaşkın şaşkın giden gemiye baktı. Öyle çaresizdi ki isyan bile edemedi. Batan güneşi karşısına almış giden gemi, git-tikçe uzaklaşıyor, ufalıyordu. Mine’nin şaşkınlığı sürüyordu. Şimdi büyük bir isyan ve çaresizlik içindeydi. Sonra hafiften durgunlaştı ve “Kader,” dedi... Kader isteseydi, kaptan o müdürün odasına uğrardı, diye düşündü. Yoksa müdür de mi onlardandı? Onu odasında tuttu, tuttu, giderken olsun

görmesine mani oldu. Mürettebatı açıktaki gemiye götüren motor oradaydı işte. Hareketsiz bomboş duruyordu. Çoktan işini yapmış, kaptanı gemiye götürmüştü besbelli. Acaba giderken ne düşünüyordu Kaptan M.? Akli burada mı kalmıştı? Onu aramış olmalıydı. Salih'in Kordon'daki evine neden uğrasın ki? O sözleri neden söylesin? En azından bu akşam geminin gideceğini söylemiş, kendini bedevilere benzetmiş, "Bir serabın peşinde koşan, sevdiğine kavuşamayan!..." Acaba şimdi uzaktan İzmir'e bakarken o da benim gibi acı çekiyor mu?.. Acaba?.. Burada denize karşı durmuş onun gidişine baktığını bilse...

Ağlayamıyordu bile. "Demek bu kadarmış," dedi ve orada bitiriverdi Mine. Büyük bir hayal kırıklığı ve kırgınlık içindeydi. Henüz çok gençti ama yaşından beklenmeyecek bir olgunluk içindeydi. Körfeze karşı durmuş, giden geminin ardından acıyla bakarken, kendine rağmen, içinde bir şeyler bitiverdi. Aşkın ışığı söndü... aynası kırıldı... Kupkuru ve acılı kalakaldı. Öylesine bitiverdi ki aşk, gemi geriye gelse genç kaptan coşkuyla ona doğru koşsa, karşısında bomboş, heyecansız, özlemsiz bir kadın bulacaktı... Bastığı yeri görmeden, gittiği yeri bilmeden, deniz kenarından kaçarcasına hızla uzaklaştı.

Aradan aylar aylar geçti. Hayat olanca hızıyla, zaman zaman renkli, daha çok renksiz ve sıkıcı devam etti. Günün birinde kocasından ayrılmaya karar verdi. Onu seviyor, beğeniyor, saygı duyuyordu ama âşık değildi. Çok acı bir tecrübeyle de olsa, artık aşkın ne olduğunu biliyordu. Belki günün birinde gerçek aşkı bulur, her şeye ve herkese rağmen ona sahip çıkardı. Bilinmez. Aşk dediğin nedir ki, yaşadı işte. Hayırsız bir duygu... Aslında onların aşkı güzeldi, olağanüs-

tü bir tutkuydu. Öylesi kime nasip olabilirdi ki? Ama göze geldi, bırakmadılar. O eşsiz ve tutku dolu duygular göze battı. Tiyatrodaki o çay sohbetinde olsun, gemide, kama-rada, en kötüsü de Kermes dönüşü tiyatronun bahçesinde karşılaştıkları an herkesin gözü onlardaydı. Neden, neden, neden?.. Kuşkusuz, ikisi de çok güzel, çok yakışıklıydılar da ondan... Çok güzel bir buluşma olacaktı da ondan... Aşkın zaferi olacaktı... Yazıklar olsun! Aşk yoksunları, nasipsizler, bırakmadılar işte.

Günlerden bir gün, gene bir turne dönüşü Varyant'tan aşağıya inerken körfezin ortasında gemiyi gördüler. Nedense bu defa coşmadılar, kadına laf atmadılar, hepsi suspus yarı mutsuz... Biri yavaşça "Bak Sivas gemisi gelmiş," dedi. Tiyatronun önünde otobüsten inildi, kadın onu uzaktan gördü. Gelmiş, lokalin terasında birileriyle içiyordu. Şişmanlamış, kendini bırakmış, sıkıntılı tatsız, uzaktan keyifsizce herkesi selamladı. Mine otobüsten en son indi. Kaptan onu görmedi bile. Zaten Mine de bilhassa geride kaldı, ona görünmek istemedi. Demek aşk coşkusu bitince, köpüğü kesiliveriyor. Her şey yavanlaşıyor. Demek bu yüzden aşkın gözü kör olsun diyorlar. Olsun tabi, olsun, aşka yazıklar olsun! Belki o da geminin limandan uzaklaştığı o akşam, güvertede "Kader" demişti, "Bu kadarmış" demişti, "Ne de olsa başkasının karısı, böylesi daha iyi," demişti. Herhalde öyle düşünmüş, bitirmişti. Halinden belli, heyecansız, özensiz, kupkuru orada öylece oturuyordu işte. Bizimkileri beklememiş, birileriyle içmeye başlamış bile...

Aşk için söylenen çeşit çeşit deyimler vardır, demiştik ya. Hepsinin de kendine göre bir gerçeği var, çünkü bazen o hain küçük aşk meleği, konacağı yeri yanlış seçiyor işte. Ka-

fayı mı çekiyor ne?!... Bir araya gelmesi olanaksız iki kişiyi seçip acıdan kıvrandırıyor. Şımarık sorumsuz velet, oradan oraya konuyor ve zavallı âşıkları kalbi kırık, kötümser, umutsuz, hayalsiz bırakıyor... Ne var ki insanoğlu aşka doymuyor devamlı bir beklenti içinde. Tanrılar tanrısı yüce Zeus bile doymuş mu aşka? Tüm gücü ve kudreti sayesinde, aşktan aşka koşmamış mı?.. Ya bizim Apoli? Pardon, yani Apollon. Çapkın kerata. Onun tutkusu da dünyalı kadınlar. Birini alıp birini bırakmış. Gene de aşka doymamış. Aşk oburları n'olucak! Üstelik nereden bakarsan bak, tüm bu aşklarda kişi genelde yalnız kalıyor. Bizim Mine'yle Kaptan M. gibi.

Daha sonra Mine ne mi yaptı? Ne siz sorun, ne ben yazayım... O yıl, biz her yaz sezonu olduğu gibi, gene fuar açık hava tiyatrosunda yaz oyunlarımıza başlamıştık. İlk oyunumuz ünlü İtalyan komedi yazarı Goldoni'nin Yalancı komedisiydi. Fuar açık hava tiyatrosunun geniş arenasına yayılan şahane bir dekorumuz vardı. Dekoratörümüz, İzmir'in ünlü mimarlarından Kadri Atamandı. Tüm dekorlarımızı o yaptı, her zaman çok başarılıydı. Sahnede harikalar yaratırdı. Ayrıca çok da başarılı bir mimardı. İzmir'de Fuar ve çevresinde, denize açılan bütün bulvarlarda onun imzasını taşıyan apartmanlar vardı. Çok sevilirdi, oldukça da zengindi. Sanırım, sanatçı kişiliğini tiyatrodaki yaşıyordu, tiyatro vazgeçemediği bir tutkuydu, nur içinde yatsın. Sahneye kanalıyla, gondoluyla, köprüsüyle ve balkonlu konaklarıyla tam bir Venedik köşesi yapılmıştı. Ben bir gondolun içinde köprünün altından geçerek geliyordum sahneye. Küçük bir mandolin orkestrası eşliğinde, balkondaki güzellere seranat söyleyen bir delikanlı rolündeydim!.. Balkondaki güzellere biri de bizim Mine'ydi. Kültür Park gene cıvı cıvıldı.

Akşam olmuyor mu, bütün İzmir halkı, çoluklu çocuklu doluşurdu fuara. Tabi bu arada biz de seyirciden nasibimizi alırdık. İşte o günlerde, şeref turu için İzmir'e davet edilen ünlü olimpiyat şampiyonu, medarı iftiharımız milli güreşçilerimiz, İzmir'de büyük bir heyecan yaratmışlardı. Tüm İzmirliiler büyük bir coşkuyla onları gördükleri yerde alkışlıyor, sevgiyle selamlıyorlardı.

O öğleden sonra bizim tiyatroda bir güreş gösterisi düzenlenmişti. Güreşçiler, antrenörleri, koruyucuları, kalabalık bir katile, çoluk çocuk tüm İzmirliiler tiyatroya doluşmuştu. Tabi bizler de bütün tiyatro oradaydık, onlarla tanıştık, soyunma odalarımızı onlara açtık, çok mutluyduk. Kolay mı? Dünya çapında altın madalyalı olimpiyat şampiyonlarımızla iç içeydik. Hay olmaz olsaydık!.. İçlerinden en gösterişli ve yakışıklı dedikleri bir şampiyon, acele bizim Mine'ye vuruldu. Mine de işin farkında, havaya girmiş, adam ona "Sarı kanaryam, sarı kanaryam" diye çalım attıkça, gırgır şamata, bir neşe, bir eğlence, işin alayında. Ne var ki ünlü şampiyonumuz ciddi, hem de çok ciddi. Biz işi fark ettik. Kızım, aman yapma, etme, dikkat et derken olanlar oldu, sarı kanarya farkında bile olmadan kafese girdi ve şaka derken kaka oldu. Altın madalyalı şampiyon Mine'ye cidden fena vuruldu. Ne olaylar, ne olaylar... Kaçmalar, kovalamacalar... Adam milli şampiyon ya, sanki Olympos'tan inme bir Tanrı!.. İstedğini çekip alacak her şeye egemen, her şeyi onun doğal hakkı olarak biliyor. Yurda altın madalyalarla dönmek kolay mı?.. Sanki Apoli gibi, kolay mı? Sonunda tabancalar patladı, zavallı koca kaçtı, maganda kovaladı. Sırtına kurşunu yemekten kıl payı kurtuldu. Bu arada milli maganda, sarı kanaryaya "Ya benim olursun, ya da kocan kim vurduya gider," dedi. Mine karşı koysa ne yapardı acaba? Kızı odun yığının

atıp yakacak değildi ya. Adam, eli tabancalı zorba. Nasıl olsa olimpiyat şampiyonumuz diye skandal örtbas edilirdi... Sonuçta medarı iftiharımız, eli silahlı şampiyon magandamız, kızı silah zoruyla kocasının elinden alıp İstanbul'a kaçırdı. Evet, hepimizin gözü önünde oldu bu hadise. Gördük, söyledik, bağırdık, çağırdık ama kuşu alan kaçtı. Uzun hikâye... Mine o çok zengin madalyalı magandaya tutkun muydu da gitti? Çok korktu da ondan mı gitti, bilmiyorum. Gitmeseydi, belki de zavallı kocası gerçekten kim vurduya gidecekti. Bunu, o dahil hepimiz anlamıştık... Daha sonra kulaktan kulağa haberi geldi. Ne de olsa milli kahraman. Paparazzileri sadece bu devrin uyanığı değiller ya!.. Biz de Mine'nin izini kaybettik. İstanbul'da bir yerde adamın kapatması olmuş. Çünkü maganda, aslen evli ve çoluk çocuk sahibiymiş. Tam bir rezillik!..

Yıl 1950. Mayıs'ın 14'ü. Demokrat Parti başa geçti. İzmir Şehir Tiyatrosu lağvedildi. Belediyenin başa geçen yeni encümeni, İzmir'e daha önemli şeyler lazım, kanalizasyon lazım, yol, köprü, falan filan lazım diye tam altı yıllık iyi bir seyirci oluşturmuş, çoğu oyunu kapalı gişe oynamış, İzmir halkına mal olmuş o güzelim tiyatronun bütçesini sıfıra indirdi... Uzun hikâye, her seferinde yeniden yeniden anlatarak, güzel, verimli bir tiyatroya yapılan bu haksız yıkımın unutulmamasını istiyorum. İstiyorum ama ne fayda. Üstelik tiyatrolarımız konusunda hayli kötümserim. Sıgılık, ucuzluk, her şeyin kolayına kaçmak ve kalitesizlik arttıkça artıyor. Bunu bilin diye söylüyorum. Bu erozyon, 1950'den itibaren başladı. Demokrasi adı altında her şey gevşetildi. Yapılan tek yenilik Arapça ezan oldu. Neyse, neyse geçelim, konumuz politika değil...

Çoğumuz çaresiz İzmir'i terk ettik, İstanbul'a göçtük. Yeni bir şehirde, birbirinden zor uğraşlarla kendime yeni bir hayat, yeni bir tiyatro ortamı kurmaya çalışırken gene de bir ara ne yaptım yaptım Mine'nin Tarlabası'nda, yokuş aşağı bir sokaktaki evini buldum. Beni görünce çıldırdı sevincinden. Yüzü yorgun, bakışları acıydı. Yüzünde belli belirsiz çizgiler oluşmaya başlamıştı bir deri bir kemik kalmıştı. Tam dertleşmeye başlamıştık ki, nereden duymuşsa duymuş, kuşkusuz gözcüsü vardı, maganda güreşçi damladı eve. Zoraki bir sohbet içinde kahveler içilirken, bir ara adam Mine'ye "Göstersene arkadaşına sana aldıklarımı, getir getir, çantaları da ayakkabıları da, hepsini getir göster," dedi. Adeta emretti. Zavallı Mine şaşkın, perişan gitti. Bir yığın Tarlabası işi konfeksiyon, elbiseler, etekler, ceketler, pabuçlar, çantalar getirdi. Ben ilgiyle hepsini tek tek elime aldım, baktım, sözde çok beğendim, adam keyifle övündü. İşte ben senin arkadaşına böyle bakıyorum der gibisinden, mutlu mutlu kabardı. Tam bir rezillik!.. Oradan ayrılırken Mine'ye doğru dürüst veda bile edemedim. Bir daha da arayamadım zaten. Zavallı Mine'nin içine düştüğü bu pis çukur, o gün yetti bana, bir daha almayayım!.. Eminim daha sonra maganda beni bile yasaklamıştır zavallı kıza.

İzmir'deyken tiyatrodaki skandal olur korkusuyla sevdiği adamla birlikte olamadılar da şu kaba saba maganda silah zoruyla çekti aldı genç kadını. Bir esir kadın, zavallı bir kapatma yaptı çıktı. Bunun için mi genç kaptanı, o muhteşem aşkı kaybetti eli eline değmeden? O göz karası bakışlar, o kıskanç haset dolu tavırlar, aşksızlar, aşk fakiri soysuzlar için mi kaybetmişti onu?.. Hani nerde şimdi onlar, niye susuyorlar?.. Ne acı bir kader bu, ne büyük aptallık.. O günlerde Kaptan M. neredeydi acaba? Yalnız ve aşktan yoksun...

İkisine de yazık oldu. Eminim o ayrılık günü genç kadın, acıyla giden geminin ardından bakarken, güvertede kaptan yerine bizim Apoli (Apollon) olsaydı, rıhtımda umutsuz kalakalmış Mine'yi uçurduğu gibi ona, bulutların ötesindeki Olympos'ta muhteşem bir aşk gecesi yaşatırdı... Peki sonra? Sonrası ne olursa olsun, bir aşk yaşamak her şeye değer. Silah ve tehdit zoruyla şu magandanın kapatması olmaksansa... Zavallı Mine. Asla yaşamadığı büyük bir aşkın acısına katlanacak kadar yürekli olabildi de, eli silahlı bir zorbanın, dünyasını elinden almasına karşı koyamadı. Ama genç kaptan da aynı durumda değil miydi? Arkadaş karısı dedi, delikanlılığa sığmaz dedi, taş bastı yüreğine, gitti bir serabın peşinden. Oysa aynı durumda Apoli olsa, asla tereddüt etmez, başkasının karısı demez, vicdan falan yapmaz, çeker alırdı kadını kocasının elinden, tıpkı bizim eli silahlı maganda güreşçinin yaptığı gibi. Demek ki güç, kuvvet, para ve yetki arsızların, hayasızların eline geçince zorbalık oluyor. Yani buna karşılık olarak, günümüzde mutluluğu ve aşkı savunmak için, tanrısal bir güç ya da silah zoru mu gerekecek? Bunun daha uygun bir yolu yok mu? Gerçekten yok mu?.. Var tabi olmaz olur mu. Sen yeter ki aptal olma. Duygularını aklın yoluyla kontrol et. Aşk, duygusallık, vicdan, şefkat, fedakârlık, kadirşinaslık, dürüst ve düşünceli olmak... Bunlar en güzel insani duygular; ancak aklın yoluyla yönetilirse... o zaman gelsin mutluluk...

Bu öykü burada bitti!... Kafamın içi anılarla dolu. Kuşkusuz çoğu tiyatro anıları, Yeşilçam anıları. O birbirinden ilginç anıları fırsat buldukça yazmaya çalışacağım, tabi ömrüm yeterse. Kendimce, sade ve basit... "Başımdan geçenleri yazsam roman olur," derler ya, olmaz!... Roman, öyle kolay kolay yazılmaz, roman yazmak büyük bir sanattır ve usta-

lıktır. Yetenek ister, uzmanlık ister, büyük bir bilgi ve kültür birikimi ister. Ülkemizde roman adına çıkan pek çok kitap vardır ama büyük ve seçkin romancılarımız sayılıdır. Onları hep biliriz. Buradan onları saygıyla selamlıyorum. Benim yaptığım sadece, rahat ve anlatıcı bir dille anılarımı sizlere hikâye etmek... Gelelim öykümüzün sonuna şimdi... Gökten üç elma düştü, biri bana, biri sevgili okuruma, diğerini de Havva'nın kızı alsın bari, alsın da, hak yerini bulsun!...

Nedret Güvenç

18 Şubat 2005

Nişantaşı

Nedret Güvenç bir davette. (1957)
(Fotoğrafa ilişkin mini bir not: ilk defa
saçlarını 1957'de sarıya boyamış)

YALNIZLIK

Yanılmıyorsan 1955-56 tiyatro sezonuydu. Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda 'Masum Irene'yi oynuyorduk. Irene Innocente. Yazan: Ugo Betti, Çeviri: Asude Zeybekoğlu, Yönetmen: Max Meinecke... Masum Irene rolünü ben oynuyordum, diğer önemli rollerde Muzaffer Arslan, Sami Ayanoglu, Mahmut Morali, Şükriye Atav ve Muhip Arcıman vardı. Hepsi de nur içinde yatsın... Kadromuz çok kuvvetliydi. Oyun çok iyi çalışılmıştı, çok da güzel oynanıyordu ama ne yazık ki, biz tiyatrocuların deyimiyle bir seksen yatmıştı. Seyirci oyunu sevememişti. Daha doğrusu, o yıllarda İtalyan tiyatro edebiyatının en ilerici ve devrimci tiyatro yazarlarından biri olan Ugo Betti'nin gerçekçiliğine ve erotizmine bizim seyircimiz henüz hazır değildi. Oyun boyunca irkilenler, hatta

sinirlenip salonu terk edenler bile olduğunu duymuştuk... Şimdilerde olsa öylesi bir piyes, gazetelerde sür manşet olur, paparazziler sıraya girer, salonumuz dolup taşardı. Ama o yıllarda ne yazık ki medyamız şimdiki gibi çiçek açmamıştı!.. Yarı salona, çoğu kez birkaç sıraya oynuyorduk.

Yılbaşı gelmek üzereydi, ama İstanbul'un gene lodosu tutmuştu. Havalar pek soğuk sayılmazdı... Hayatımın düzensiz, programsız, kendimi her zamandan çok yalnız hissettiğim berbat bir dönemdeydim. İnsanlardan kaçıyor, kimseyi sevmiyor, kimseyi istemiyordum. Gecelerim çok zor geçiyordu. Her gece morali bozuk, uykusuz, kendime kaçıyor, gene yalnızlığıma sığınıyordum. Giderek yalnızlığımı sevmeye başlamıştım. Öyle ki yalnızlığım içimde kendi kendini besliyor, büyüyor, geliyor, gide gide beni de yiyip bitirecek hale geliyordu. Bu durumun sonu iyi gelmezdi, ondan kurtulmalıyım ama nasıl?!..

Kocamustafapaşa'da annemin evinde oturuyordum. Ön bahçesiyle, kocaman arka bahçesiyle, tek katlı, çok şirin bir banka eviydi. Aynı tip banka evlerinden oluşan 50-60 hanelik bir mahalleydi. Mahallenin ön sırasında baştan ikinci evdi, sol bitişiğimiz köşe başı oluyordu. Rahmetli annem ağaca, çiçeğe çok meraklı olduğu için evin her iki bahçesine de çeşit çeşit çiçekler ve ağaçlar dikmeye başlamıştı... İşte hiç unutamadığım yaşlı komşumuzu da bu vesile ile tanımıştım... Taşındığımız ilk günlerden biriydi, arka bahçede annemle dikeceğimiz çiçekleri konuşuyorduk. Annem "Bu duvarın kenarına boydan boya krizantem dikelim, hani şu beyaz katmerli kocaman krizantemlerden," diyordu ki aniden duvarın üzerinde, kutusundan fırlayan yaylı bir palyaço gibi bir baş görünürdü. Oldukça yaşlıydı, papak gibi çok

kabarık bembeyaz saçları vardı. İri patlak gözleri ve çok ciddi ifadesiyle, önce uzun uzun bize baktı, sonra anneme “Siz yeni komşum olmalısınız herhalde, hoş geldiniz,” dedi. Annem de “Hoş bulduk,” deyip ona teşekkür etmek üzereyken, acele lafını kesti. “Krizantem dediniz de dikkatimi çekti, çok şaşırdım çünkü, bu mahallede hiç kimse krizantemin ne olduğunu bilmez. Burası Allah’ın köyü. O çiçeğe krizantem demek için okumuş, güngörmüş, medeni bir insan olmak gerekir. Sizi duyunca çok sevindim çok şükür evimin bitişiğine komşuluk edebileceğim kimseler geldi dedim!..” sonra devam etti; çiçek konusunda konuştu, bahçesinde tam kırk adet gül fidanı yetiştirdiğini söyledi, kamelya bile yetiştiriyormuş “Göreceksiniz hepsi de açmak üzere, Rus kökenli bir çiçektir kamelya, kış çiçeğidir yani ama çok kıymetlidir,” dedi. Leylaklarından, menekşelerinden, bahçesindeki bütün çiçeklerinden çocukları gibi övünerek bahsetti. Derken beni fark etti, uzun uzun süzdü, ne iş yaptığımı sordu. Tiyatro oyuncusu olduğumu öğrenince inanmadı, çok şaşırdı, çok da hoşuna gitti. Aslen Parisli olduğunu orada büyüdüğünü ve her Parisli gibi tiyatroyu çok sevdiğini söyledi. Paris’in hemen bütün tiyatrolarını bir bir saydı, uzun uzun anlattı. Bahçenin ortasında annemle birbirimize yaslanmış, merakla onu dinliyorduk. Derken, kendinden bahsetmeye başladı. Oldukça abartılı ve teferruatlı konuşuyordu, kalın bir sesi vardı, kullandığı kelimelerin çoğu tedavülden kalkmış, bir kısmı da Fransızca’ydı. Anladığım kadarıyla, hanedana mensup bir aileden geliyormuş. O çok küçükken aile Paris’e yerleşmiş. Orada büyümüş, yetişmiş, orada evlenmiş ama kızı büyüyünce ısrarla ülkeye gelmek istemiş. Şimdi kızı yan sokakta bir başka evde oturuyormuş. İstanbul Üniversitesi’nde biyoloji profesörüymüş. Kendisi de yazarmış ama eserlerini Fransızca yazdığı için Türkiye’de pek tanınmıyormuş!.. Kol-

larını duvara yaslamış durmadan rahat rahat anlatıyordu. İkimizi de esir almıştı. Susmak bilmiyordu!.. Anlaşılan oldukça yalnız bir insandı ve anlatacak çok şeyi vardı. Derken sözü bize getirdi, nereden geldiğimizi, kimlerden olduğumuzu sordu. Annem “İzmirliyiz” deyince, gene çok şaşırdı. Sonra İzmir’i hiç görmediğini, bilmediğini, çok görmek istediğini söyledi... Daha çok konuşacaktı ama annem usta bir manevrayla lafı döndürdü, izin istedi. “Çok memnun oldum, her zaman görüşelim, artık komşuyuz,” diyerek sohbeti noktayı koydu. Böylece komşuluğumuz başlamış oldu.

Geceleri tiyatrodan geç geldiğim için onu pek göremiyordum. Gündüzleri tiyatro provalarım, kostüm provalarım, film çalışmalarım veya seslendirmelerim olduğu için, evde çok az kalabiliyordum bu nedenle yaşlı komşumuza pek az rastlıyordum. Zaman zaman evinden güzel müzik sesleri geliyordu. Özellikle opera dinliyordu. Aida’dan, Butterfly’dan nefis aryalar, harika soprano’lar duyuyordum. Çok hoşuma gidiyordu. Doğrusu Kocamustafapaşa gibi içine kapanık, kendi halinde, sakın bir Müslüman mahallesinde, böyle farklı, tam anlamıyla alafranga bir komşuya sahip olmak çok şaşırtıcı, çok da zevkliydi... Yılbaşı yaklaşmıştı. Tiyatroda herkes program yapıyordu, çoğu evlerde toplanacaktı. Annemin de programı hazır, eski dostu, çocukluk arkadaşı, İnşirah Hanım Teyzelerde toplanacaklardı, o gece de orada kalacaktı. Onlar çok eski dostlardı böyle gecelerde birlikte olmaktan zevk alıyorlardı, bu beraberlikleri yıllardır böyle sürmekteydi... Bana gelince, yılbaşını yalnız geçirmeye kararlıyım. Hiçbir programa yanaşmıyordum, bu konuda gelen bütün soruları pas geçiyordum... İlle de şartmış gibi yılbaşını eğlenerek kutlamak, oraya buraya gitmek, bol bol içerek tıka basa yemek, sinirlerime dokunuyordu, yapmacık

geliyordu. Saat tam 12'de büyük bir şamatayla sarmaş dolaş öpüşmek, yüksek sesle kutlaşmalar, bir çığlık, bir kıyamet!.. Yok canım hayır!.. İstemiyordum, hiç o moralde değildim. Zaten Iodostan kafam kazan gibiydi, ben o gece ille de yalnız kalmak ve yalnızlığımın tadını çıkarmak istiyordum... Ama olamadı!.. Çok yakın birkaç arkadaşım hemen duruma el koydu "olmaz öyle şey, yılbaşı gecesi yalnız kalamazsın" diye dayattılar. "Seni oyundan sonra gelip alırız, ama ancak 12'den sonra gelebiliriz, sen bizi aşağı yolda bekle, tam 12'yi yirmi geçe orada ol. Bütün gazinoları dolaşacağız, çılgınlar gibi... Görürsün bak harika olacak." deyip benim adıma karar verdiler. O yıllarda İstanbul'un ünlü lokalleri; Taksim Gazinosu, onun altındaki gece kulübü, Kervansaray, Kristal, Maksim, Tokatlıyan Han'ın altındaki o şahane bar ve daha birkaç moda lokallerden ibaretti. Parmakkapı'daki Yeşil Horoz, Tuner'deki yaşlı Rusların çalıp söylediği Ocak gibi... "Hepsini dolaşırız, birer içki alıp kaçarız," dediler. Çaresiz olur, dedim. Ne yapalım bu yılbaşı da böyle geçecekmiş diye tatsız tatsız düşündüm... Peki o gece saat tam 12'de herkes yeni yılı birlikte karşılarken ben ne yapacaktım?..

Sonunda yılbaşı gecesi geldi çattı. O gece her nasılsa salonumuz tıklım tıklım doluydu. O yıllarda her şey çok farklıydı. Yılbaşı geceleri, bayram geceleri, tiyatrolar dolardı, yer bulamazdık. Özellikle yılbaşı geceleri çok temiz ve özenli bir seyirci gelirdi. Oyunun sonunda, alkışlar içinde bir arkadaş öne ilerler, seyircilere mutlu yıllar diler, böylece alkış kıyamet perde inerdi. Oyunların çoğu genellikle 11.30'da bittiği için seyirci rahatlıkla evine veya gideceği yere ulaşır, saat 12'yi vurduğu zaman sevdikleriyle birlikte olabilirdi... O gece de öyle oldu, oyunumuz bittiğinde tiyatromuzun büyüklerinden Mahmut Moralı öne ilerledi, hepimize ve se-

yircilerimize mutlu yıllar diledi, coşkun alkışlarla perdemizi kapattık. Birbirimizi kutladık, sarıldık, öpüştük, herkesin acelesi vardı, çarçabuk dağıldık. Soyunma odama gittiğimde saate baktım, 11.40 olmuştu. Bazı yakınlarımdan kutlama çiçekleri gelmişti, onları denetledim, üzerlerindeki kartları aldım, solmasınlar diye çiçeklere su serptim. Hiç acelem yoktu, vakit öldürüyordum. Nasıl olsa beni almak için yarıma doğru geleceklerdi. Oyun kostümümü çıkardım, yerine astım, rahat rahat giyindim, odamı topladım, tebrik kartlarını cevap vermek için bir kenara ayırdım, paltomu askıdan aldım, çantamı düzenledim, ayakkabılarımı giydim... Oyun biter bitmez kaloriferleri kapattıkları için tiyatro soğumaya başlamıştı. Odamın kapısını yavaşça açtım, kulis bomboştu, karanlıktı. Herkes yılbaşı acelesiyle tiyatroyu terk ettiği için, anlaşılan koca binada bir tek ben vardım. Bir de tabi tiyatronun gece bekçisi Seyami Efendi'yle karısı. Ama emnim onlar da aşağıda sanatçıların giriş kapısının tam karşısındaki küçük odalarına kapanmış oyun sonrası sofralarını kurmuş, radyodan yılbaşı eğlence programlarını dinliyorlardı. O zamanlar yurdumuza henüz televizyon gelmemişti. - Zaten Seyami Efendi her oyun sonrası yaptığı gibi birkaç dakika önce bütün kulisi dolaşmış, odaları tek tek kontrol etmiş, varsa unutulmuş ışıkları söndürmüştü. Bana "Çıkıyor musun?" demişti, ben de "Az sonra çıkacağım merak etme, ışığımı söndürürüm," demiştim. O da her şeyden emin, aşağı inmişti... Saat 12'ye beş vardı. Kulise ışık vursun diye odamın kapısını açık bıraktım ve sahneye girdim. Yeni yıla sahne üzerinde tek başıma yalnızlığımla birlikte girmek istiyordum!.. Çok heyecanlıydım. Acaba kim yeni bir yılı bundan daha güzel, daha romantik karşılayabilirdi ki!.. Oyunumuzun dekoru iki katlıydı. Üst kat Masum İrene'nin yatak odası, alt kat ailenin oturma odasıydı. Her yanı iyice

bildiğim için el yordamıyla sağa sola çarpmadan dekorun içine girdim. Kanepeyi buldum oturdum. Sahne zifiri karanlıktı. Biraz bekledim, gözlerim karanlığa alıştı... Geceleri oyun bittikten sonra, seyirci salondan çıkınca, sahne havasız kalmasın diye Seyami Efendi perdeyi açık bırakırdı. Görmüyordum ama perdenin açık olduğunu biliyordum. Şimdi karşımda Dram Tiyatrosu'nun koca salonu vardı. Parter, ilk kat localar, üst kat localar, balkon, şereflocası ve paradi. Hiçbirini görmüyordum ama hepsinin yerli yerinde olduğunu biliyordum. Kollarım uzanabilse, onlara dokunabilirdim!.. Yıllar yıllar önce daha on altı yaşımdayken bu sahneye ilk gelişimi hatırladım, henüz konservatuarda talebeydim, bir konser turnesiyle gelmiştik, korodaydım, 9. Senfoni'yi seslendirmiştik. Dram Tiyatrosu'nu ve bu yaşlı sahneyi ilk görüşümdü. Aradan geçen on yılı aşkın süre içinde, nerelerden nereye gelmiştim. Bir başrol oyuncusu olmuştum. Acaba konservatuardan sonra Ankara'da kalsaydım, buradaki gibi tiyatro yapabilir miydim, kendimi istediğim gibi eğitebilir miydim? Kuşkusuz Ankara Devlet Tiyatrosu da mükemmel bir tiyatrodur. Genç cumhuriyetin genç oyuncularını, birbirinden başarılı oyunlarla devamlı perde açıyorlar... Ama ben o konser günü bu asırlık tiyatroyu görünce büyülenmişim. Burası büyük, eski, emektar Dram Tiyatrosu'ydu. Burada yıllar ve yıllar ve yıllar boyunca ne perdeler açılmıştı. Bu sahnede tiyatro adına destanlar yazılmıştı, yaşanmıştı. Aradaki fark, tıpkı yeni basılmış çiçeği burnunda bir ilk baskıyla, eskimiş, kadim, kalın cildi içinde yaprakları hafif sararmış ama dokunmaya bile kıyamayacağınız değerli, tarihi bir ilk baskı kitap gibiydi!..

Salonda çıt çıkmıyordu, öyle kesif bir karanlık içindeydim ki, her şeyi beyin gözüyle görüyor ve bu olağanüstü yalnız-

lığın tadını çıkarmaya çalışıyordum. Ancak gene de kendi kendime yaptığım bu işe, bu karanlık şakaya pek de gülemiyordum. Henüz yirmi beş yaşındaydım ve bu garip gecenin gerisindeki yalnızlık duygusu, ne kadar bastırmaya çalışsam da beni biraz zorluyordu... Bilenler hatırlayacaktır o zamanlar Dram Tiyatrosu, Tepebaşı'ndaydı. Tam karşımızda tramvay durağı, birkaç otel, Londra Otel, Emperyal Otel çeşitli dükkânlar ve lokantalar vardı. Ünlü Karpiç Lokantası, Pelit Pastanesi gibi...

Birden bütün kornalar çalmaya, düdükler ötmeye, mantar tabancaları patlamaya başladı. Sokaktaki gürültü olduğu gibi sahneye geliyordu. Sanki o karanlıkta sesler daha büyüyordu. İnsanlar bağırıyor, şarkılar söylüyor, yükselen müzik sesleri içinde, yeni yılı coşku içinde karşılıyorlardı. Demek saat 12 olmuştu, yeni yıla girmiştik. Bense bu karanlık sahnede, her şeyden, herkesten uzaktım. Ama kendim istemiştim, çok da romantik bulmuştum!.. Keşke annem de yanımda olsaydı, onu öpseydim diye düşündüm. Şimdi onun da beni düşündüğünü ve benim için güzel şeyler dileyerek dua ettiğini biliyordum. Ayağa kalktım, sahnenin önüne doğru yürüdüm ve o karanlığın içinde kendim için, yakınlarım için, aydınlık günler diledim. Mutlu gelecekler, sağlıklı başarılar diledim. “Tanrım beni sahnemden, sevdiklerimden ve tiyatromdan ayırma,” dedim. İçimden ağlamak geliyordu. Tutamadım kendimi doya doya ağladım. Hıçkırıklarım bomboş salonda daha da büyüyordu. Ağladım, ağladım, ağladıkça açıldım, rahatladım. 1955’ten 56’ya işte böyle girmiştik... Gene el yordamıyla sağa sola çarpmadan sahneden çıktım, kulisteki odama geçtim. Paltomu giydim, çantamı aldım, çiçekler solmasın diye pencereyi aralık bıraktım, odamın ışığını söndürdüm, kapımı kilitledim ve ayaklarımın

ucuna basa basa sessizce alt kata indim. Seyami Efendi'yle karısı radyo dinliyorlardı. Radyodan Orhan Boran'ın yılbaşı esprileriyle neşeli sesi geliyordu. Yavaşça kapıyı açtım ve tiyatrodan çıktım. O zamanlar Dram Tiyatrosu'yla Komedi Tiyatrosu'nun arasında büyük bir bahçe vardı. Yaz geceleri oraya sahne kurulur, sazlı, şarkılı, fasıllı, içkili bir gazino olurdu. Eylül ayında yeni sezonun provalarını yaparken genel prova geceleri Dram Tiyatrosu'nun o bahçeye bakan pencerelerinden Müzeyyen'i, Perihan'ı, Selahattin Pınar'ı dinlerdik. Hiç unutmam bir keresinde Selahattin Pınar'ın ut taksimini dinlemiştik. Ardından da hafif davudi sesiyle hem çalmış hem de söylemişti... O zamanlar bu bahçe gazinosu çok ünlüydü ama şimdi bomboş, ıslak ve karanlık haliyle bana ürküntü veriyordu. Bahçeyi çabucak geçtim Komedi Tiyatrosu'nun yanına geldim. İhmalden ve bakimsizlikten bir gecede yıkılıveren güzelim Komedi Tiyatromuz o zamanlar henüz ayakta idi. Sanatçıların çıkış kapısının yanından geçip Tepebaşı'ndan Şişhane'ye inen alt yolun kenarına geldim. Hiç beklemeden bizimkiler eski bir Chevrolet ile paldır küldür gelip beni buldular. Hepsi birden arabadan indiler, sarıldık, öpüştük. Yeni yılını kutladılar. Oyun nasıl geçti, seyirci var mıydı, saat tam 12'de ne yaptın?... Hepsi de çakırkeyifti. Çok neşeliydiler. Arabaya bindik doğru Dolmabahçe'ye indik. Orada birkaç araba daha vardı. Lodos dalgaları rıhtıma vurdukça, ortalığa köpük köpük sular saçılıyordu... Denizin üzerinde hiç taşıt yoktu. Tam karşımızda Üsküdar ışıkları pırıl pırıl yanıyordu. Kızkulesi, küçük ışığı yanıp söndükçe "Ben buradayım," diyordu!.. Arabada şampanya varmış, çok hoşuma gitti. Kadehlerimizi doldurduk, rıhtıma çıktık, yeni yılın şerefine içtik. Deniz havası iyi geldi, ılık lodos rüzgârı saçlarımı dağıtıyor, yüzümü okşuyordu. Ne olduğunu çözemediğim garip duygular içindey-

dim. Ağlasam mı, gülsem mi?.. Zaten bu deli lodos insanı hep böyle dağıtır!.. Nerde İzmir'in güzelim imbatı nerde İstanbul'un bu çılgın lodosu!.. Birden kendimi çok yorgun hissettim, eve gidip soyunup dökünüp bu geceyi bitirmek istedim. Beni bırakmaları için rica ettim, özür diledim. "Ne oluyorsun, bu gece yılbaşı daha gazinoları dolaşacağız, kafa çekeceğiz," dediler ama ben ısrar ettim. Ağlamaklı halimi görünce çaresiz razı oldular, bana oyunbozan dediler, apar topar arabaya binip Kocamustafapaşa'ya doğru yola çıktık. Bizim mahalleye gelince, onları eve davet ettim "Bu gece olmaz, başka gece," dediler, sonra beni bahçe kapısının önünde bırakıp bir şamata, bir gürültü gittiler. Bizim mahalle oldukça sakindi, evlerin hiçbirinde ışık yoktu. Belli ki burada yılbaşı çoktan bitmiş, sokağın sakinleri, evlerinde huzur içinde gelecek yeni günlere karşı uykuya dalmışlardı. Sokak lambasının ışığında, ön bahçeyi geçtim, basamakları çıkıp, kapıya ulaştım. Annemin gelmeyeceğini biliyordum ama yine de belki deyip, kapıyı çaldım, yoktu. Uyumuştur diye gene çaldım, cevap yok, çantamdan anahtarı çıkarmak istedim, aradım, aradım, aradım, çantamın her yanına baktım. Aman Allah'ım, anahtarım yok!.. Ben şimdi ne yapacaktım?.. Basamağa oturdum, çantamı kucağıma boşalttım, her şeyi bir bir tekrar çantaya koydum, ama anahtarım kesinlikle yoktu!.. Çok çaresizdim, oturduğum yerde ne yapacağımı düşünmeye başladım. Otobüs durağı oldukça uzaktaydı, yılbaşı gecesi üstelik bu saatte Kocamustafapaşa durağında vasıta bulmak imkânsızdı. Annem ise herhalde yarın öğleye doğru gelirdi. Peki ben bu yorgunlukla, taş basamağın üzerinde sabaha kadar çile mi dolduracaktım?.. Çaresiz öyle olacaktı... Saat gecenin ikisi olmalıydı. Üşümeye başlamıştım. Belki yoldan bir taksi geçer ümidiyle, paltoma sıkı sıkı sarınıp duvara dayandım ve taş basamağın üzerinde çilemi

doldurmaya başladım... Daha iki dakika geçmemiştii ki birden yaşlı komşumun kapısı açıldı, bahçenin ışığını yaktı ve o kocaman gözleriyle hayret içinde bana baktı.

- Anneniz yok mu?

- Yok.

- Anahtarınız da yok herhalde.

- Yok.

- Bu soğukta orada oturulmaz, bana buyurun, annenizi burada beklersiniz...

Büyük bir minnetle yerimden fırladım, teşekkür ederek, koşu koşu yan bahçeye geçtim, eve girdik. Evin içi sıcacıktı, ön odada soba yanıyordu. Ona tekrar teşekkür ettim, pal-tomu çıkardım, rahatladım. Anahtarımı unuttuğum için kendimi affedemiyordum. Oysa yaşlı komşum hayatından memnundu "Hiç üzülmeyin bu gece burada kalırsınız, işte şu divanda yatarsınız, yarın anneniz gelince çok şaşırarak," diye beni teselli ediyordu. Etrafıma baktım, odada pek az eşya vardı. "Eviniz pek hoş," dedim, hemen yanıtladı, "Ben eşya sevmem, gördüğünüz her şey sadece ihtiyacım olanlardır." Gerçekten de öyleydi. Bir masa, üç sandalye, üzeri çitir pıtır desenli nar kırmızısı pamuklu örtüsüyle şirin bir divan, pencerenin önünde eski bir koltuk, sehpa, üzerinde eski Türkçe kalın bir kitap, karşı duvarın önünde üzerinde pikabın bulunduğu küçük bir masa ve plaklar. Herhangi bir biblo ya da vazo, çiçekli bir saksı yoktu. Duvarlar bomboştu. Ne bir resim, ne bir aile fotoğrafı... Sanki onun bütün yalnızlığı evine yansımıştı. Plakların yanına gittim, tahmin ettiğim gibi çoğu opera müziği idi. Güzel, kıymetli plaklardı. Hepsi de yurtdışından gelmeydi. "Opera müziği sever misiniz?" "Çok", "Size çalarım, size Aida çalayım. Ama

karnınız aç olmalı, bakalım mutfakta ne var?” dedi ve çıktı. Doğrusu hiç itiraz etmedim, gerçekten acıkmıştım. Masaya oturdum, az sonra ekmek ve koca bir tabak haşlama et ile geldi, etin yanında iri bir de patates vardı, pek yılbaşı yemeği sayılmazdı ama sıcacık haşlama et iyi görünüyordu. Ona teşekkür ettim ve atıştırmaya başladım. Sıcacık et suyu çok iyi geldi, patates de yumuşacık pişmişti ve çok lezzetliydi. Gecenin bu saatinde, çıtır çıtır yanan sobanın karşısında yediğim bu lezzetli yemeği hiçbir yılbaşı yemeğine değişmezdim. Tekrar tekrar teşekkür ettim ama o sırada o, dikkatle yüzüme bakıyordu. “Yüzünüz neden bu kadar solgun, hasta mısınız?” dedi, güldüm, tiyatroda oyundan sonra makyajımı silmemiştim, o yüzden solgun görünmüş olmalıydım. Ona oynadığım rolden bahsettim, masum Irene’nin sakat ve hasta bir kız olduğunu, bu yüzden solgun bir makyaj yaptığımı anlattım “Solgun görünmemin nedeni bu olmalı” dedim. Pek ikna olmadı, “Yok yok siz çok solgunsunuz, iyi değil,” dedi. Ne diyeyim, güldüm, “Merak etmeyin, ben iyiyim, çok iyiyim,” dedim.

Derken sohbete başladık. Bana Paris’te gördüğü oyunlardan bahsetti, Molier’e hayran olduğunu, onun bütün oyunlarını bildiğini söyledi. Sonra Colet’ten, Josephine Baker’den bahsetti. Onu zevkle dinliyordum, konu tiyatro olunca, sohbet hep tatlı olur. Derken konuyu yazdığı romanlara getirdi. Ailesini, Fransa’daki yaşamlarını, Paris’te gördüğü eğitimi, Sorbon Üniversitesi’ni anlattı. Kalktı, içeriden koca bir dosya getirdi, bana yazdıklarını gösterdi. Gerçekten hepsi Fransızcadı, bazı sayfaların kenarlarında eski Türkçe notlar vardı. Yazısı çok güzeldi, harfleri minicik minicik minyatür gibiydi. Yaşlı komşumun her şeyi çok şaşırtıcıydı!.. Sonra kalktı, pikaba bir plak koydu. Aida’nın ünlü ‘Mai Piu - Vatanım’

aryası. Sanıyorum soprano Renato Tebaldi tarafından söyleniyordu. “En sevdiğim arya” dedi. Bir yandan da bana aryanın sözlerini çeviriyor, vatan hasreti çeken, güzel Habeş prensesin dramını anlatıyordu. Dikkat ettim, müziği dinlerken ve anlatırken çok heyecanlanıyordu, bundan büyük bir zevk alıyor, konuşurken sabırsızlanıyor, kelimeleri birbirinin üstüne bindiriyordu. Onu izlemek çok ilginçti. Gayri ihtiyari oyunculuk içgüdümle onu incelemeye başladım; belli ki bu kadın çok yalnızdı. En yoğun bir biçimde yalnızlığın kendisini yaşıyordu. Ama kendi yalnızlığının içinde, sanki birkaç tane idi. Nasıl bölüştürdüyse, her birini ayrı ayrı yaşıyordu ve hepsiyle bir bütün olmuştu. Çeşit çeşit gül fidanlarıyla dolu koca bir bahçesi vardı. Fransızca romanlar yazıyordu, kocaman eski Türkçe kitaplar okuyordu. Opera seviyordu, ariyalar dinliyordu, üstelik onları bilerek dinliyordu. Belki de yalnızlığının hakkından böylece geliyordu. Kendince onu alt ettiği belliydi, çünkü hiç şikâyetçi görünmüyordu. Aslında kuşkusuz o, bütün bunların farkında bile değildi. Bence bu da, yalnızlığının bir başka yanı olmalıydı. Yani yalnızlığın adını anmamak, düpedüz ondan bir kaçış sayılmaz mıydı?!.. Hadi canım, ben de neler düşünüyorum. Karşımdaki yaşlı kadın, bal gibi hayatından memnundu işte, kendi kendine yetiyordu, bana da neler oluyordu?... Yoksa bütün bu düşündüklerim, bu gecenin ve kendi kronik yalnızlığımın karamsar yorumları mıydı?!.. Sonra kalktı içerden kocaman, kalın bir gecelik, yastık, yorgan getirdi. Birbirimize iyi geceler diledik, odasına çekildi... İyice uykum gelmişti, hemen yattım ve sabaha kadar deliksiz bir uyku çektim. Sabah birlikte kahvaltı ettik, ikimiz de çok neşeliydik, artık iyice dost olmuştuk. Ona alışmıştım, dahası onu sevmeye başlamıştım. Sanırım o da hayatından memnundu!.. O yılbaşı gecesi, herkes büyük bir coşkuyla yeni yıla girerken biz

iki garip kişi, hiç beklenmedik bir şekilde, yalnızlığımızı paylaşıvermiştik işte!.. Annem gediğinde saat on bir olmuştu. Anneciğim benim komşu evden çıktığımı görünce çok şaşırdı ve hemen durumu anladı. Aman ne kadar üzüldü, ne kadar üzüldü!.. Kendisine kızdı, anahtarımı evde unuttum diye bana kızdı, bir dolu sitem etti, yaşlı komşumuza defalarca teşekkür etti, dalgınlığım yüzünden beni ona şikâyet etti “Hep böyle yapar, hep böyle unutkandır,” dedi. Gülüştük, garip bir şekilde üçümüz de pek memnunduk. Ona tekrar tekrar teşekkür edip evimize girdik. İlk fırsatta yaşlı komşuma bir düzine katmerli krizantem fidanı armağan etmeye karar verdim. Annemse durmadan konuşuyor, bana sarılıyor, öpüyor, sorular soruyordu. Kh üzülüyor, sonra da beni çok iyi ve dinlenmiş gördüğü için seviniyordu. Bana uzun uzun yılbaşı gecesinde İnşirah Hanım Teyzelerde nasıl eğlendiğini anlatıyordu. Tombala oynamışlar, iki çinko, bir tombala yapmış, tam yirmi üç lira kazanmış!.. Onu dinlemek çok zevkliydi, güzel anneciğim benim... O şaşılacak bir şekilde kendi yalnızlığının çaresini buluvermişti işte!.. Daha ne istesin ki, her şeyden önce ünlü ve güzel bir kızı vardı, yani ben!.. Uzakta da olsa büyük kızı ve nur topu gibi üç torunu vardı. İstediği zaman İzmir’e gidip onları doya doya görebiliyordu. Yalnızlığını paylaştığı çok yakın dostları, çocukluk arkadaşları vardı, bir zamanlar İzmir’de hep birlikte olurlardı ama işte kader, onları gene İstanbul’da buluşturuvermişti!.. Koca bir iek bahçesi, radyosu, kitapları ve tabi telefonu vardı!.. Yapılacak onca iş varken, günler ne kadar da kısaydı!.. Yalnızlık mı?!.. O da neymiş?!.. Hadi canım sen de, hayat bu kadar gzelken yalnızlığın hakkından gelmek çok mu zormuş yani?..

BALTA SESLERİ

Bükreş. Otel FLORA... Haziran 1986... Sabah saat 7.30. İstanbul'da 8.30 olmalı... Uykumun içinde muttasıl balta sesleri tak tak tak tak!.. Sabah uykumun derinliğinde, uzaktan geliyor balta sesleri. Sanki surdine edilmiş gibi geliyor, tak tak tak tak!..

Balta sesleri yavaş yavaş netleşmeye başladı. Uykumla uyanıklığımın arasında giderek yükseldi tak tak tak tak!... Sonunda beni uyandırdı, şimdi çok daha yakından geliyor. Baltanın tekdüze sesini bir süre dinledim. Biri bahçedeki ağaçları kesiyor olmalı... Otel Flora büyük bir koru-park içinde, rahat, dinlendirici bir mekân. Buraya ilk gelişim değil. Bazı sağlık sorunlarım için ideal bir rehabilitasyon merkezi. Bükreş'in dışında, parklardan, bahçelerden, iç içe

geçmiş şahane güzellikteki göllerden oluşan bir sayfiye ve sağlık yöresinin ortasında... Yavaşça yataktan kalktım, bahçeye açılan pencereden koruya baktım, balta sesleri devam ediyordu tak tak tak tak... İçimi nedenini bilmediğim yitik, acı bir duygu kapladı. Hüzünlü bir çağrışım!.. Ben bu balta seslerini daha önce duymuştum, hem de yakın bir geçmişte. Acısını yaşamış, hüznünü dile getirmiştım... tak tak tak tak!.. Balkona çıktım, balta seslerinin geldiği yeşil derinliğe baktım, hafif bir sis vardı, baltanın kıyıcı sesine rağmen korudaki genç ağaçlar dipdiri, sapasağlam duruyordu. “Böyle olmalı işte, böyle sağlam olmalı,” dedim... İçimden ağlamak geliyordu. Gerilere, çok gerilere ittiğim bir keder bana rağmen kendini ele verdi. “Saçmalama,” dedim, “geçer, geçecek. Zaten geçmese ne olacak? Çoktan beri iş iştenden geçmedi mi?!.. Uzun bir süreden beri artık uzakta değil miydin? Sanki dışlanmış gibi!..” Bu açıkça ortadaydı. İşte şimdi bu duygunun yorgunluğu içinde değil miydin? Balta sesleri devam ediyordu tak tak tak tak!.. İçimde, derinliğine yer etmiş bir kırılganlık, yanı sıra bir özlem, herkesten sakladığım bir itilmişliğin acısı... Böyle mi olacaktı?... Odama girdim ama o duygudan kurtulamıyordum. Artık için için değil açıkça yaşıyordum o hayal kırıklığını; sebep kimdi, neydi, ne olmuştu da?!.. Aslında insan böyle durumlarda hatayı kendinde aramalı, belki de sebep benden kaynaklanıyordu, evet evet öyle olmalıydı... Ama belki de benim gıyabımda!.. Kim bilir belki de gözümün önünde oluşan bir tezgâh!.. Ne desem?... Bilemiyorum, bilemiyorum. Neyse bekleyelim, zamanla çıkar meydana. Ama şimdi ağlamamalıyım, bana yakışmaz. Dışarıdaki genç ağaçlar gibi ayakta kalmalıyım, bana yakışan bu... tak tak tak tak. Ama gene de şu balta sesleri neden durmak bilmiyor... Beni devamlı o hüzünlü çağrışımın içine çekiyor, durmadan çekiyor!..

Ne günlerdi yarabbim, neler neler yaşamıştık... Gözlerimin önüne parlak ışıklar, güzel bir dekor, aydınlık bir sahne geldi. Onun ötesinde alacakaranlık bir tiyatro salonu, yüzlerce baş, yüzlerce dikkat, oyuncuyla seyirci arasında oluşan o büyü, o şahane beraberlik. Aynı anda oynuyor, aynı anda yaşanıyor!.. Sahne gerisinden gelen balta sesleri, o beraberliğin içinde, seyircinin kalbine acı darbeler halinde iniyor, tak tak tak tak... Sahnedeyim, üzerimde yolculuk elbiseleri var. Konuşuyorum:

ANDREYEVNA --- Ah benim çocukluğum, safiyetim! Mutluluk her sabah benimle birlikte uyanırdı burada. Bahçe gene o bahçe hiç değişmemiş, bütün ağaçlar gene bembeyaz. Karanlık bir sonbahardan, soğuk bir kıştan sora taptaze gene. Bakın bakın annem!.. Annem bahçede dolaşıyor, beyazlar giymiş!.. O.. o.. annem...

VARYA --- Allah korusun, ne diyorsunuz anneciğim?...

ANDREYEVNA --- Hayır, hayır, hiç kimse yok... Ne yazık, yok. Bembeyaz çiçekleriyle bir ağaçcik eğilmiş, adeta beyazlar içinde bir kadına, anneme benziyor.

FIRS --- Eskiden vişneyi kuruturlardı, bazen şurup yaparlardı, reçel yaparlardı bazen... Eskiden Moskova'ya, Harkov'a gönderirlerdi... Suluydu, tatlıydı. O zamanlar usul kaide bilinirdi. (...)

(uzaktan balta sesleri duyulur, herkes ürperir, tak tak tak tak)

ANYA --- Annem sizden rica ediyor. Bakın... Yani şu balta sesleri, biz burayı terk etmeden vişne ağaçlarını kesmeye başlamayın ne olur.

PETYA --- Bu ne düşüncesizlik!..

LOPAHIN Hakikaten doğru, ben şimdi hemen... şimdi!.. (Koşarak çıkar)

ANDREYEVNA --- (Çok üzgün sahneye girer) Artık gidebiliriz ama içimde iki büyük dert götürüyorum. Birincisi Firs. O çok hasta bu haliyle nereye gidecek, ona kim bakacak?... İkincisi Varya. Biz gidince Varya ne kadar yalnız kalacak, işsiz kalacak, peki şimdi o ne yapacak?... Ve artık hiç kimse burada kalmayacak. Ah benim sevgili bahçem. Hayatım, gençliğim, elveda... (Çıkarlar uzaktan balta sesleri başlar tak tak tak tak. Firs geriden elinde bir bavulla girer, kapı üstüne kilitlenmiştir, açamaz, çıkamaz, içeride kalmıştır.)

FİRS --- Gittiler, beni unuttular. Neyse, şurada biraz oturayım... Hayat geçip gitti, sanki hiç yaşamamışım... Biraz uzanayım, hiç halim kalmadı. (Firs uzanır, uzun bir sessizlik, çok uzaktan adeta gökten gelir gibi, bahçedeki vişne ağaçlarına vurulan balta sesleri duyulur, tak tak tak tak!..)

Yıl 1973. İstanbul teröre teslim. Sade İstanbul mu? Bütün ülke teröre teslim. Gün geçmiyor ki, bir bomba patlamasın, bir cinayet işlenmesin. Terör yüzünden geceleri kimse sokağa çıkamıyor, daha akşamdan herkes evine kapanıyor. Çoğu tiyatro perdesini kapatmış durumda. Sadece Şehir Tiyatroları, Devlet Tiyatroları, Kenterler ve Gazanfer perdesini açabiliyor, o da ne güçlüklerle...

Ecevit iktidarda!. Ülkede kıtlık var. Benzin yok, yağ yok, şeker yok, hatta ampul bile bulunmuyor. Bütün ülke tam bir yokluk, güvensizlik ve umutsuzluk travması içinde. Olur olmaz saatlerde şehrin ışıkları kesiliyor, insanların çaresizliği arttıkça artıyor, sıkıntı, bıkkınlık katlandıkça katlanıyor. Yurtdışına çıkmak yasak. Gene de kaçan kaçana. Her gün yeni bir olay, yeni bir dehşet. Bu gergin ortamda nasılsa balta sesleri duyulmuyor ama her an başlayabilir bizim oyundaki gibi, aynı kayıp yaşantılar, aynı bozuk düzen... Geceleri tiyat-

roda oyun boyunca içimizi parçalayan balta seslerinin acısını sanki gün boyunca duyuyor gibiyiz. Sanki balta sesleri başımızda bir çekiç. Tak tak tak tak!.. Her akşam sahnede yaşadığımız acımasız gerçek, ülkenin gerçekleriyle örtüşüyor adeta.

‘Vişne Bahçesi’ni ben ilk defa radyo tiyatrosunda oynadım. Mikrofon başında ayaküstü oynarken bile o eşsiz oyunun tadına doyamamıştım. Gelgit zaman rahmetli gazeteci ve çevirmen Melih Vassaf oyunu bana getirdi. Yeni bir çeviri. Kendi yapmış. “Hüseyin Kemâl Bey sahneye koyuyor, Luyubov Andreyevna rolü için de seni düşünüyor ne dersin?” dedi. Hüseyin Kemâl Bey’den gelen herhangi bir rolü reddetmem mümkün değildi, ayrıca oynayacağım rol Çehov’un tiyatro şaheserlerindeki en güzel rollerinden biriydi, severek kabul ettim. İkinci kez Andreyevna olacaktım. Üstelik bu kez sahnede, daha ne isterim!.. Kadromuz çok iyiydi; Firs, Zihni Rona. O dönemin en kuvvetli kompozisyon oyuncularından biriydi. Kızım Anya, Ayşin Atav, evlatlığım Var-ya, Tijen Par, kardeşim Gayev, İsmet Ay, üniversiteli Piyotr - Petya - Cüneyt Türel, Pişçik, Şener Şen. Şener o yıllarda henüz tiyatroyu bırakmamıştı ve tiyatromuzun en başarılı oyuncularından biriydi. Hâlâ da öyle. Yaptığı her çalışmayla son derece başarılı ama tiyatroyu neden bıraktığını anlamış değilim, çok yazık!.. Yanılmıyorsam oyunun diğer önemli rollerinde, Erhan Yazıcıoğlu, Haldun Ergüvenç, Engin Gürmen vardı... Hüseyin Kemâl Bey’in yorumu, çok doğru, çok sade, abartısız ve rahattı. Çok zevkli ve yararlı bir çalışma yaptığımızı hatırlıyorum. Zaten sokaktaki terör ve gerginliği unuttuğumuz ender saatler çalışmalarımız ve provalarımızdı. Oyun öylesine mükemmel ve duygu yüklüydü ki, temsiller boyunca her gece seyirci ve oyuncu aynı potada, her şeyden uzak, yoğun bir beraberlik yaşıyorduk. Eser bir

başyapıt olduğu için, seyircinin, özellikle talebenin ilgisini çekiyordu. Salonumuz çok iyiydi. Teröre rağmen oyunumuz dolu dolu, kesintisiz oynuyorduk.

Rus oyunlarını Türk seyircisi her zaman çok sevmiş ve zevkle izlermiş. Başlangıç yıllarında, yani şehir tiyatrolarının yeni yeni Darülbedai olduğu dönemde, Rus piyesleri çok revaçtaymış. Çehov'dan Vanya Dayı, Üç Kız Kardeş, Martı, Ivanov, Ayı. Lev Tolstoy'dan Karanlığın Kudreti, Kreutzer Sonatı, Yaşayan Kadavra, Anna Karanina. Dostoyevski'den Cürüm ve Ceza, Kumarbaz. Maksim Gorki'den Ayak Takımı Arasında, Gogol'dan Müfettiş, Ölü Bedenler. Turgenyev'den Köyde Bir Ay. Ve daha pek çoğu... Anlatırlardı, çok zevkli geçermiş Rus oyunları. Masa üzerinde devamlı buharı tüten bir semaver olurmuş. Yanında Rus usulü zarflı çay bardakları, oyun boyunca süren çay sefaları, votkalı, şampanyalı, zengin, coşkulu sahneler... O tarihlerde, yani ben 1920'li 30'lu yıllardan bahsediyorum, Tepebaşı ve civarında pek çok beyaz Rus yaşarmış. 1917 ihtilalinden kaçan Ruslar. Hatırlıyorum benim zamanımda bile çoktu beyaz Ruslar. Yani 1950-51... Bizim tiyatrodaki birkaç tane Rus teknisyen, bir de dekoratör vardı. Rus Osman derdik, aksesuar memuruydu, onu çok severdik. İlginç bir tipi vardı, filmlerde de oynardı. Bir de Maksim vardı, dekor boyardı, dilsizdi, hiç konuşmazdı, belki de Türkçe bilmediği için hiç konuşmazdı kim bilir!.. Dekoratörümüz Perof'a gelince, o büyük bir sanatçıydı, aynı zamanda hocaydı. Tiyatrodaki herkes onu çok severdi. Onun yaptığı fon perdeleri, dekor eskizleri yakın zamana kadar tiyatrodaki korunuyordu ama ne yazık ki hemen hepsi Tepebaşı yangınında kül oldu. Perof da Türkçe bilmezdi ama bir şekilde anlaşırdık onunla. Bazen karşıma geçer, hiç anlamadığım Rusçayla uzun uzun konuşur, kim

bilir neler derdi. Sanırım anlamadığımı bildiği için, büyük bir keyifle bir genç hanıma söylenebilecek en güzel ve en hınzır iltifatları ve sevgi sözcüklerini dile getirirdi; o haliyle Perof çok komik ve sevimli olurdu. Perof'un nasıl öldüğünü bilseniz, çok hazin ve üzücüdür; bir gece yarısı karşı komşusunda çıkan yangında deli gibi yardıma koşmuş, zavallıların eşyaları yanmasın diye evden yatak, yorgan, eline ne geçtiyse dışarı taşıırken, helecandan ve telaştan kalbi duruvermiş, bütün uğraşmalara ve yardımlara rağmen onu kurtaramamışlar, ölmüş gitmiş. Son derece hassas, duygulu, kendi ırkının en güzel yanlarını taşıyan bir Rus sanatçıydı, toprağı bol olsun... Beyaz Ruslara yakın zamana kadar rastlardık. Özellikle balık pazarında. 1950 yılında İzmir'den İstanbul'a göçtüğüm zaman tiyatronun karşısında bir Rus lokantası vardı Çardaş. Her zaman çok kalabalık olurdu. Sonra Beyoğlu'nda Rus hanımların çalıştırdığı ünlü Rejans lokantası. Sarı votka, Karski, Kiyevski, Piroški... Tadı hâlâ damağımızda kalan nefis Rus yemekleri. Şimdilerde o lokanta hâlâ açık ama eski tadı yok ki... Rus oyunlarını Türk seyircisi hep sevdi ve izledi, hiç yabancılık çekmeden benimsedi. Belki de Asyalı olmanın ortak duygusallığındandır, sanırım öyledir...

Teröre ve günlerin getirdiği karmaşık olaylara rağmen oyunumuz kesintisiz devam ediyordu, hatta bazen hiç beklenmedik, şaşırtıcı olaylar da yaşıyorduk. Hiç unutmam bir gece oyun bitti, alkış başladı, alkışların içinden elinde kocaman bir kırmızı karanfil demetiyle genç irisi bir bey çıktı sahneye, çiçekleri bana verdi ve "Başbuğumuzdan sevgilerle," dedi gitti. Sürpriiiiiiz!.. Neyse çiçeklere teşekkür ettim, seyirciyi o güzelim kırmızı karanfillerle selamladım, alkışlar daha da yükseldi ve perdemiz coşkuyla indi. Elimde çiçeklerle kulise geçtim, arkadaşlar bu güzel kırmızı karanfilleri kimin getir-

diğini merak ediyordu, üzerindeki kartı okudum “Başbuğ Türkeş, Türk tiyatrosunun değerli emekçilerini saygıyla kutlar ve başarılarının devamını diler.” Hay Allah... Tam da o sırada kulisin sokağa açılan kapısı açık kalmış olmalı, içeri doğru buz gibi soğuk rüzgâr esti, herkes üşüdü ve dağıldı!.. Karanfillere kimse sahip çıkmadı, çaycı Remzi geniş bir kaba su doldurdu, çiçekleri içine yerleştirdi, masanın üstüne koydu. Çiçekler çok taze ve iç açıcıydı... Güzelim kırmızı karanfiller... Bizim için onlar büyük kurtarıcımız Atatürk’ün en sevdiği şahane kırmızı karanfillerdi ve bu hatıraya başka hiç kimse sahip çıkamazdı... Hatırlarım bazı oyunlarda Muhsin Hoca, onun anısına saygıyla bize birer adet kırmızı karanfil yollardı... Sonradan duyduk ki o tiyatro sezonu boyunca Başbuğ Türkeş daha pek çok tiyatroya kırmızı karanfilli tebrik mesajları göndermiş. Oysa sokaktaki kavgalar, cinayetler, bombalar çok farklı mesajlar vermekteydi!..

O sezon benim için çok yorucu geçiyordu. Bir yandan ‘Vişne Bahçesi’nde oynuyor, bir yandan ilk yönetmenlik denemem olan ‘En Büyük Kumar’ı sahneye koyuyordum. Çok güzel ve romantik bir Amerikan komedisiydi. Ama asıl önemlisi, o yıl kızım okula başlamıştı, ona yeterli zaman ayıramadığım için kıvranıyordum. Çalışmalarımın arasında kızım ile birbirimizi bulduğumuz zamanlar bayram sevinci yaşıyorduk. O ne akıllı, ne güzel bir çocuğu yarabbim, onun güzel yüzünü öpmek, koklamak en büyük mutluluktu...

Sokaktaki terör gittikçe tırmanıyordu. Adam kaçırmalar, banka soygunları, duvarlara yazılan mesajlar, tehdit dolu sloganlar, sloganlar... Üniversitede öğrenci ikiye ayrılmıştı, bu iki ayrı örgüt savaşları, içi tehdit dolu bir bulut gibi şehrin semalarını kaplamıştı. Molotof kokteylleri, sokak barikatları

ve ders boykotlarının sonu gelmiyordu. Bütün bunlara çok yabancı olan sakin vatandaş, yavaş yavaş alışmaya ve yaşantısını bunlara göre ayarlamaya başlamıştı. Akşam olur olmaz herkes evine kapanıp kapısını sıkı sıkı kilitliyordu... Zamanla - o Ecevit iktidarı günlerinin ayrıntılarını tam olarak hatırlayamıyorum ama - yanılmıyorsa yapılan bir ara seçimle sona erdi, yerine Süleyman Demirel başbakan oldu. Ama herkes boşuna ümitlendi çünkü sokaktaki terör azalacağına arttı. Hemen her gün bir yürüyüş oluyordu. Talebe Beyazıt'tan Taksim'e yürüyor, Taksim'de toplanan işçiler protesto için yürüyüşe geçiyor, yüzlerce insan kendince haklı bir sebeple yürüyor, yürüyordu. Bütün bunlara karşı Süleyman Demirel "Yollar yürümekle aşınmaz," diyordu!.. Sonunda 1980 darbesi oldu, asker başa geçti, iktidar Zincirbozan'a gönderildi ve sokaktaki terör bıçak gibi kesildi. Bu arada bizler tiyatrolarımızda hiç aksatmadan oyunlarımıza devam ediyorduk. Nasılsa bu defa sıkı yönetim, tiyatrolara yasak koymamıştı!!

O günlerde afişte olan bazı oyunları hatırlıyorum Vişne Bahçesi, Buzlar Çözülmeden, Galile'nin Yaşamı, Sinekler, Yaprak Dökümü, Yerma, Mavi Yapraklı Ev, aklımda kalanlar bunlar...

Sıkıyönetim yavaş yavaş acı vermeye başlamıştı. Açılan kapanan perdeler arasında içeri alınan gençler, tak tak tak... Günler geçiyor, aylar geçiyor, bir oyun, bir oyun daha ve sıkı yönetimden gelen balta sesleri tak tak tak!.. Açılan kapanan perdeler boyunca hemen her gün bir arkadaşımızı gelip aldılar... Bu arada yeni yeni oyunlar ve açılan heyecansız, endişeli, kuruntulu perdeler... Sonunda balta sesleri durdu ama acıları yanımıza kâr kaldı, sular hiçbir zaman durulamadı, hiçbir şey eskisi gibi olamadı...

Günün birinde belediye başkanımız Bedrettin Dalan, şehir tiyatrolarının başına Gencay Gürün Hanım'ı genel sanat yönetmeni olarak atadı, yıl 1984. O yaz sezonu ben Rumeli Hisarı'nda Shakespeare'in 'Hırçın Kız' komedisini oynuyordum. Gencay Hanım gelir gelmez benimle tanışmak istemiş. Sıcak bir ağustos ikindisiydi, tiyatroda buluştuk. İlk görüşte sevdim onu, çok güzel, çok tatlı, çok da şık, yumuşacık, genç bir hanımdı. Yıllarca Türk hariciyesinde sefirelik yapmış ama geç de olsa ilk aşkı olan tiyatroya kararlı bir geçiş yaparak başlamıştı. Aradaki açığı kuşkusuz eğitimi, zengin kültür birikimi ve görgüsüyle çok kısa bir sürede kapatacaktı. Öyle de oldu... Gencay Gürün gelir gelmez verdiği beyanatlarda, artık tiyatroların bazı tutucu tavırlarını bırakmaları gerektiğini savunuyordu. Tiyatrolar arası ilişkiler, likide olmalıydı. Bu likide deyimi ona aittir. Örneğin Devlet Tiyatroları'ndan bize, bizden dışarıdaki bazı özel tiyatlara, oyuncu, yönetmen transferleri olmalıydı. Bu hem oyuncu, hem seyirci, hem de tiyatrolar adına yararlı bir hareketlilik, bir kaynaşma ve gelişme getirecekti. Öyle de yaptı; en kısa zaman içinde başta Cihan Ünal olmak üzere daha pek çok oyuncu Devlet Tiyatrosu'ndan bize gelerek konuk oldular. Arsen Gürzap, Nurseli İdiz, Zuhal Olcay, Müşfik Kenter gibi değerli prensipal oyuncular...

80'li yılların sonuna doğruydum, bir akşam Murathan Mungan bana telefon etti. 'Taziye' oyunundaki Kesva Ana rolünü teklif etti. Kuşkusuz bu teklifin gerisinde Gencay Gürün de vardı, severek kabul ettim. Murathan o yıllarda, Gencay Hanım tarafından Ankara'dan bize dramaturg olarak transfer olmuştu ve çok yerinde bir seçimdi. O gün de söyledim, bugün de söylerim, Murathan Mungan Türk tiyatrosu, Türk şiiri ve edebiyatının altın çocuğudur...

Gencay Gürün'ün tiyatroda A'dan Z'ye yaptığı çağdaş atılımlar, verdiği cesur kararlar yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı. Elini neye atsa müspet netice alıyordu. Çünkü seçkin bir kişiliği ve prestiji vardı, seçmesini iyi biliyordu. Örneğin kendisine yardımcı olarak seçtiği o dönemin genç tiyatro müdürü Hakan Altınal, onun için tam bir şanstı. Afişler değişti, güzelleşti, tiyatro dergimiz yeniden çıkmaya başladı, 23 Nisan Çocuk tiyatrosu yarışmaları, 19 Mayıs Gençlik tiyatro günleri... Özellikle oyun galaları ve galalardaki ikramlar, her seferinde çok renkli ve özenilen gecelere dönüşmüştü. Birbiri ardından sahnelenen başarılı oyunlar başta 'Lüküs Hayat' olmak üzere terör yıllarının bunalımını unutturdu, seyircimiz tekrar tiyatroya döndü ve düze çıktık...

'Taziye'nin provasını yaptığımız günlerde, 'Vişne Bahçesi' haberi geldi. Yıllardan sonra gene bir Çehov!.. İnanılır gibi değil. Çok heyecan vericiydi, üstelik yönetmen Rusya'dan geliyordu, bu çok daha heyecan vericiydi. İşte Glasnost'un faydaları!.. Kapılar sadece bavul ticaretine ve nataşalara açılacak değil ya!.. Giderek Rusya'dan bale hocaları, spor eğitimcileri, orkestralarımıza birbirinden değerli müzisyenler, tiyatrolarımıza Gürcistan'dan, Moskova'dan, Bakü'den yönetmenler geldi, çok da iyi oldu... Taziye'nin yönetmeni ise Ankara'dan geldi. DTCF tiyatro bölümünden Profesör Nurhan Karadağ. Çok değerli bir yönetmen, çok kıymetli bir hoca ve güzel bir insan. Özellikle köy seyirlik oyunları konusunda önemli araştırmaları ve başarılı çalışmaları var. Onunla yaptığımız eğitici çalışmalardan ekip olarak hepimiz çok yararlandık ve oyunumuz gerçekten büyük bir başarı kazandı. Buradan kendisini sevgiyle selamlıyorum... 'Taziye' zor bir oyundu, kadrosu çok kalabalıktı, sabahtan akşama kadar süren çok yoğun bir tempoyla çalışıyorduk. Müziği

farklıydı, dansları farklıydı, ayrıca koro çalışmaları vardı, tam anlamıyla akademik bir çalışma yapmak gerekiyordu... Her şeyi sabırla üretiyorduk ama sonuçta bütünüyle o eseri kotarmak çok zevkliydi. Özellikle tekstin hakkını vermek oldukça ciddi ve araştırıcı bir uğraş istiyordu... Murathan'ın oyunlarındaki Türkçeyi konuşmak zordur. Farklı bir lehçe gibi gelir ama lehçe değildir. Ne var ki lehçe gibi gelen bir melodisi ve ritmi vardır, ayrıcalığı oradan gelir. Onun cümlelerinin yapısını, çok renkli ve zengin mozağini, temiz ve kusursuz bir telaffuzla dile getirmek gerekir. Gerçekten uğraştırır ama bu uğraş yararlıdır... Mardin ve yöresinin taş evleri, o şahane taş işlemeciliği, kullanılan taş malzeme, nasıl sadece o yöreye ait ise, Murathan'ın oyunlarındaki dizeler de, aynı şiirsel işlemecilikle yörenin özelliğini yansıtır ve temelinde taş gibi sağlam bir Türkçe yapısı vardır...

'Taziye'yi oynadığım için çok mutluydum. Rolümü, ekibi mi çok seviyordum ama gene de zaman zaman o çok romantik, çok hüznü Çehov bahçesine duyduğum bir özlemin sızısı, istemesem de geçiyordu içimden. İyice yitlik, artık geri gelmesi olanaksız bir kayıp mutluluğun, çaresizliğin sızısı... Zamanında benim oynadığım Luyuba Andreyevna rolü için, Devlet Tiyatrosu'ndan Arsen Gürzap davet edilmişti. Hatırlıyorum oyunda Arsen her zamanki gibi çok zarif, çok başarılı ve duyarlıydı. Zaten Arsen'i sahnede ne zaman izlessem hep çok sevdim ve beğendim...

Ancak bu defa izlediğim 'Vişne Bahçesi' oyununda bir alışım eksikliği vardı. Bariz bir yabancılaşma ortadaydı. Farklı ekollerin sanatçısı olarak acaba Arsen Hanım Şehir Tiyatroları'nda yalnız mı kalmıştı? Yoksa Rus yönetmen kendi uzak dünyasını, Rus insanının farklı duygusallığını oyuna

gerektiği gibi adapte edememiş miydi? Belki de Çehov'un Türk insanına hitap eden derinliği ve romantizmi, çağdaş Rus yönetmenin kendi duygusallığı ve sosyalist gerçekçiliğiyle çelişiyordu. Oysa biz bu ülkede yıllarca Çehov oynarız ve hep biliriz ki Çehov romantizminin ve duygusallığının ritmi altında gerçek sosyalizmi kurgulayan sağlam bir dinamom vardır. Onun bütün oyunları boyunca ne şiirselliği ne de duygusallığı bu kurguyu örseler. Tam tersine Çehov bu nedenle ülkemizde daha çok çeker seyircisini tiyatroya... Belki de oyunun provaları boyunca tercümanlık yapan arkadaşın - sanıyorum tatar asıllı bir beydi - tiyatro kültürü, sahne terimlerini içermesi gereken tiyatro dili ve tiyatrocunun hassasiyeti yetersiz kalmıştı. Gene de emin değilim. Özellikle Petya'nın uzun tiradı. - Perde 2 Sahne 3 - Bu tirat gün batımında, sahne batan güneşin turuncu ışıklarıyla yıkanırken söylenir, bir kısmını veriyorum: PETYA --- "Bütün Rusya bahçemiz değil mi? Vatanımız çok büyük, çok güzel. Onda daha pek çok güzellikler var... Bir düşünün Anya; babanızın, atalarınızın, bütün soyunuzun kökleri var bu bahçede ve onların sahip olduğu pek çok insan vardı ellerinin altında. Siz bu bahçenin her ağacında, her yaprağında, size bakan bir insan görebilirsiniz, o insanların seslerini duyabilirsiniz. Sadece dinlemek isteyin!.. Geceleri bahçeden geçerken, ağaçların kabukları donuk bir ışıqla parlar. İnsana öyle gelir ki, onlar bize yüzlerce sene öncesini, rüyalarını, hülyalarını anlatmak isterler!.. Ah biz!.. En az yüz sene iki yüz sene geriyiz. Geçmişe nasıl bakılır bilmiyoruz. Sıkıntıdan şikâyet ediyor, bol bol votka içiyoruz!.. Bugün yeni bir hayata başlayabilmek için, önce geçmişin kefareti ödemesi lazım!.. Onun kefareti ise ancak acıyla, anlayışla ve durmaksızın çalışmakla, çalışmakla ödenir..." 1974 yılında biz 'Vişne Bahçesi'ni oynarken Petya rolünde Cüneyt Türel'i her oyun gecesi bu tiratta zevkle

dinlerdik. Oysa bu defa oyunda o nefis gün batımı sahnesini ve Çehov'un dizelerini bekledim ama bulamadım. Arada kaynamış gitmişti!.. Böylece Rus yönetmene rağmen, Gençay Gürün'ün bütün iyi niyetlerine ve gayretlerine rağmen üstelik o birinci sınıf kadroya rağmen izlediğim bu 'Vişne Bahçesi'nden eski oyunun tadını alamadım. Sahne üzerindeki tüm oyuncular kendi rollerinde yalnızdılar. Duygusal beraberlik, ruh bütünlüğü ve seyirciyle birliktelik yoktu. Seyirci uzaktı, sahnedeki oyunu, sadece seyrediyordu, oyunun içinde değildi. Birlikte oynamıyor ve yaşamıyordu. Ben bu defa balta seslerini de hatırlamıyorum. Kuşkusuz vardı da beni etkileyememişti, yaralayamamıştı...

Çevirilerle Türkçeye aktarılan oyunlarda, diyelim ki Çehov'un bir oyununda, Çehov insanının kişilik yapısı, yaşantı biçimi, oyunlar Türkiye'de sahnelendiğinde doğal olarak Türk insanının duygusallığı ve kişilik yapısı ve yaşam biçimi içinde algılanır. Söz gelimi, Luyuba Andreyevna'nın sahnede yaşadığı acıları, oyunu izleyen Sabahat Hanım, kendini rahatlıkla onun yerine koyarak yaşayabilir çünkü arada yabancılaşma unsuru yoktur. Yani kendi yönetmeninin yorumundan, kendi oyuncularından, ona kendi kelimeleriyle ve cümle yapılarıyla aktarılan oyunu Sabahat Hanım rahatça benimseyebilir. Araya başka bir iklimden gelen yabancı yorumcu, Rus bile olsa, seyirciyi haliyle kendi dünyasına çeker ki işte orada yabancılaşma başlar. Oyuncuyla seyirci buluşamaz, sanatçılar sahnede birbirlerine ulaşamaz. En azından benim izlediğim o 'Vişne Bahçesi' oyununda bu alışsızlık ve yabancılık oldukça barizdi... Ama o gün için bu düşüncelerimi kendime sakladım. Onca yorgunluğa, emeğe ve iyi niyete karşın, herkesi kutlamak, emeklerinin ve yorgunluklarının hakkını teslim etmek gerekirdi.

Aradan günler, haftalar geçiyordu. Bu defa izlediğim oyunda o nostaljik balta seslerini duyamadım ama sanki uzaktan uzaktan, bir şekilde bana doğru yansıyor gibiydi!.. Uzun bir süredir çevrem daralmaya beni sıkmaya başlamıştı. Ters giden bir şeyler vardı, oldukça ters giden bir şeyler algılıyordum tiyatrodaki, ön sezilerim kötümserdi. Evet evet, içten içe, derinlerden bir yerden şahsıma yönelik balta sesleri gelmeye başlamıştı. Örneğin, tiyatromuzun 70. yılı kutlanırken hiçbir aktivite için akla gelmedim, davet almadım. Oysa yaklaşık kırk yıldır o tiyatronun yüz akı olan oyuncularından biri sayılırdım. Yadsınamayacak emeklerim vardı. Göz ardı edilemeyecek kadar önemli sayılırdım. Bu dışlanmaya sadece ben değil, misafir gibi gittiğim o kutlama gecesi herkes şaşırıldı. ‘Hırçın Kız’ı oynarken bir gece oyunda sesim gitti, iyice kısıldı, oyuna zor devam ettim, sonunda hiç çıkmaz oldu... Ertesi gün doktor bir hafta kesin istirahat ve konuşma yasası koydu. “Konuşur, forse edersen uzun süre kaybedersin sesini,” dedi. Ama yeni yönetim buna inanmadı. Dahası, oyunları aksatarak yeni yönetimi baltalamak amacıyla rapor aldığım iddia edildi!.. Uzun meslek hayatım boyunca böyle pislikler yapanları hep kınamışımdır. Benden böyle bir davranış beklemek, beni hiç tanımamış olmak demekti, ayrıca da hakaretti... Sanki bir şekilde suçlamak ihtiyacı içinde gibiydiler ya da ben fesatlık ediyordum, bilemem!.. Bu arada basında çıkan bazı sözlerim, beyanatlarım devamlı çarpıtılıyor, yeni yönetime karşı ve aleyhte yorumlanarak bana saçma sapan sorularla, iddialarla adeta hesap sorar gibi şaşırtıcı tavırlar alınıyordu. Basında, tiyatro aleyhinde çıkan herhangi bir haber veya yazıdan sanki ben sorumluyum gibi dolaylı sitemler, insanı çileden çıkaran ithamlar, daha neler neler!.. Bütün bunlar hiç beklemediğim, hiç alışmadığım, hiç ama hiç hak etmediğim şeylerdi. Bütün iyi niyetlerimi,

dostça düşüncelerimi reddeden, açıkçası beni düpedüz dışlayan bir tutumdu, daha açıkçası ortada pis bir tezgâh vardı ama kimden? Ve neden?!..

Yeni yönetim yavaş yavaş kendilerine, kendilerince seçkin buldukları bir kadro oluşturdu. Kuşkusuz ben bu kadronun dışında kalan çoğunluktan biriydim. Tak tak tak!.. Tiyatromuzda giderek birbirinden güzel oyunlar, yanı sıra bir Çehov üçlemesi gerçekleştirilmekteydi. ‘Vişne Bahçesi’nin ardından ‘Üç Kız Kardeş’ onun ardından ‘Vanya Dayı’ aşağı yukarı gene aynı kadro tabi gene uzak ve yabancı yorumlarıyla Rus yönetmen... Ancak ‘Vanya Dayı’ biraz farklıydı. Zaten yedi kişilik bir oyundur. Başta Kamuran Usluer olmak üzere, Cüneyt Türel, Cihan Ünal, Nurseli İdiz, Tilbe Saran beşlisi gerçekten çok iyiydi. Onlar sahnede uçan kuşu bile yakalayan avcı oyunculardır. Rus yönetmene rağmen, seyirciyi can evinden yakalamışlardı. Sezar’ın hakkı Sezar’a!..

Bu arada balta sesleri durmadan yükseliyor, yükseliyor ve ben duymamak için tiyatrodan uzaklara, çok uzaklara kaçıyordum...

Siz hiç baltayla kesilen bir ağacı yakından izlediniz mi? Ben izledim. O zamanlar daha çocuktum. O kocaman ağacın vurulan son balta darbesiyle, büyük bir çatırtı, etrafa saçılan yaprak ve toz toprak bulutu içinde, gökyüzüne veda edip yere yığılması tam bir cinayettir!.. Baltanın ilk darbeleri ağacın sert ve kuru kabuğuna indiğinde, o kocaman yiğit ağaç belki de darbeyi fark etmez bile. Giderek kinci ve ısrarlı darbeler birbiri ardından inmeye başladığında, yavaş yavaş gövdede derin bir yara açmayı başarır. Bu esnada güzelim koca ağacın can yongaları, imdat ister gibi etrafa saçılmaya başlar

ve gövdenin içinden gelen özsu, gözyaşı gibi damla damla akmaya başlar... Darbeler birbiri ardından daha kuvvetli, daha kuvvetli inmeye başladığında, artık iyice kanamaya başlayan koca ağacın, o kocaman gövdesi çaresizdir. Kendini acımasız darbelere teslim eder. Direnemez, eğilip bükülemez, boynunu kırıp da aman diyemez. Onu kökünden koparan darbelerle rağmen, onurlu ve dimdik sonunu bekler. Tak tak tak tak!.. O yıldızların arkadaşı, gökyüzünün yoldaşı, güzelim koca ağaç son balta darbesiyle artık yıkılmak üzeredir. Gökyüzüne son bir kez bakar, çevresindeki genç ağaçların ürperen yaprakları ve titreyen dalları arasından hızla sıyrılıp acı dolu bir çatırtıyla devrilip yere, cansız kalır. Tak tak tak tak!..

Balta sesleri artık gittiğim her yerde beni bulmaya başlamıştı. Gittikçe yaklaşıyordu. Bunu fark ettiğim zaman, savunmaya bile geçmedim. Sadece bekle ve gör dedim. Tıpkı bir ağaç gibi kabuğuma çekildim. Tıpkı bir ağaç gibi yıldızlara diktim gözlerimi. Tıpkı bir ağaç gibi dimdik ayakta kalacaktım!.. Yıkılmaya hiç mi hiç niyetim yoktu. Kendi değerimi bildiğim için o darbeler bana vız geldi. Benim işim tiyatroydu, ben de kendimi işime verdim... “Hizip, tezgâh, dedikodu, iftira, küçük insanların işidir,” dedim ve dışarıdan gelecek her çeşit darbeye karşı tek cevabım çalışmak ve üretmek oldu. İnaniyorum ki böylece en kıskanç düşmanınızın bile hayranlığını kazanabilirsiniz, belki de olaylara daha bir insanca yaklaşılabilmelerini sağlarsınız. Bence en tatlı intikam budur. Böylece o aptal balta sesleri sağınızdan solunuzdan savrulur geçer ama size ulaşamaz. Siz kendi dokunulmazlığınızın içinde her zaman bir ağaç gibi dimdik, onurlu ve sağlam kalırsınız.

O haziran sabahı Bükreşte, otel Flora’daki odamda, uykumun derinliği içinde bana ulaşan balta sesleri bakın beni

nerelere getirdi!.. Yılların içinde uzun bir tur yapıp, bazı acı anılarımla yüzleştirdim. Balta seslerinin getirdiği nostaljiye yenik düştüm, kendime acıyıp ağladım. Sonra da halime bakıp utandım!...

Bugüne gelince; aradan yıllar, yıllar geçti. Artık her şey yerli yerine oturdu. Kimin ne olduğu ya da ne olamadığı ortada. Yapılan bütün kötülükler bumerang gibi döndü döndü sahibini vurdu. Belki de on yılı aşkın bir zaman içinde, geç de olsa, sevgi ve anlayış geri geldi, pişmanlık hoşgörülle buluştu!..

Bana gelince kendi adıma yukarıda dediğim gibi, hem çok çalıştım hem de sabırlı olmayı öğrendim. O yılların ve olayların devamında, çok önemli üç adet başarı ödülü aldım. Böylece kendime daha çok inandım. Bu arada sevgili Gençay Gürün'ün kurduğu, Tiyatro İstanbul'da birbirinden güzel roller oynadım. Sakın bana kendini beğenmiş demeyin, bence o ödüller sabrımın ve çektiklerimin bedelidir. Zaten hak etmiştim. Çünkü ben çok iyi bir oyuncuyum!..

Sonuçta... balta sesleri mi?... dediğim gibi onlar artık tamamiyle nostaljik bir anı olarak, çok güzel ve çok özel bir oyunun son perdesinde kaldı... Belki günün birinde o güzel oyun yine perdesini açar, biz de oyunun finalindeki balta seslerini hüznle dinleriz tak tak tak tak!..

Nedret Güvenç

Temmuz 2002

Nişantaşı / İstanbul

ÖRDEK MİSALİ

O gece ben haberi aldığımda zaten başıma gelecekleri biliyordum. Günler boyunca bir önsezi bir önsezi... İtici bazı tavırlar, imalı sözler, تنها köşelerde yapılan fiskoslar, provaları aksatmalar... Örneğin önemli rollerden birini oynayan o arkadaş sık sık provaya gelmiyordu. Gelince de isteksiz verimsiz bir tavır içinde hepimizi çileden çıkarıyordu. “*Ah benim şaşkın kafam, çalışırken gözün hiçbir şey görmüyor değil mi?*” Ertesi sabah erkenden Dram’a gittim. Baktım çoğu arkadaş benden önce orada, belli ki herkes almıştı haberi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Tüm kadro gergin ve soğuktu. Çay... Kahve... adaçayı?.. Hayır, kimse ne bir şey içiyor ne de istiyordu. Başımıza geleceği aşağı yukarı biliyorduk da resmen bildirilmesini bekliyorduk. Sonunda sahne

amiri buz gibi bir ifade ile geldi haberi resmen bildirdi ve bildiri kâğıdını tahtaya astı; oyunumuz kaldırılmıştı. Evet iki buçuk aydır çalıştığımız, artık genel prova haftasına girdiğimiz, dekorlu, kostümlü, ışıklı, müzikli provalarını sürdürdüğümüz, Berthold Brecht'in "Sezuan'ın İyi İnsanı" isimli oyunumuz kaldırılmıştı. Zorbalık bu... Baskı bu... Neden?.. Neden?.. Cevap yok. Daha sonra öğrendik tabi. Kahroldum, kelimenin tam anlamı ile kahroldum. Gerçi biz bu acıyı daha önce de yaşamıştık. Buchner'in ünlü "Danton'un Ölümü" oyununda gene böyle, artık genel prova haftasıındaydık. Haftanın tam ortasında 6-7 Eylül olayları oldu, yıl 1956. İstanbul'da yer yerinden oynadı. Danton, rolü gereği uykusunda "*Eylül, eylül kanlı eylül*" diye haykırıyordu, kanlı Fransız İhtilali'ni hatırlatacağı için midir, nedendir bilinmez yani bir ihtilal oyunu olduğu için o güzelim piyes apar topar kaldırılmıştı da hepimiz üzüntüden perişan olmuştuk. Ama bu defa daha bir yıkıcı geldi, bir yakınım ölmüş gibi oldum. Tabi ya elbette yakınımdı, benim en güzel rollerimden biri olacaktı. Aylardır onunla iç içeydim, gece gündüz birlikteydik. Onun gibi düşünüyor, onun gibi konuşuyor, onun gibi yaşıyordum. Onun ismi Shen Te ve Shu-ita idi, iki ayrı ismi vardı küçük Çinli kızın, gerektikçe erkek kılığına girip kötü kuzen Shuita oluyordu. O zaman partial bir frak giyip, eski pörsük bir silindir şapka takıyordu. Tiyatronun gardırobunu alt üst etmiş kendime eski bir silindir şapka bulmuştum. Bir tütün fabrikasının sahibi idim. Herkesi zorbaca çalıştırıp bol bol para kazanıyordum. Elimde puro başımda silindir şapkamla provalar çok zevkli geçmeye başlamıştı ve oyun yavaş yavaş yoluna giriyordu.

Oyunda üç tanrı vardı biri iyimser, biri kötümser, biri de ılımlı. Günün birinde bunlar, artık dünyaya kötülüğün ege-

men olduğunu ve hiç iyi insan ve tanrı korkusu kalmadığını duyup telaşlanırlar ve Sezuan şehrine inerek iyi bir insan aramaya başlarlar. Sonunda şehrin en fakir mahallesinde fa-hişelikle geçinen küçük Çinli kız Shen Te'yi seçerler. Çünkü o gerçekten iyi bir insandır, içinde hiç kötülük yoktur.

Sezuan'ın İyi İnsanı Brecht'in çok sevilen, çok oynanan eserlerinden biridir. Hemen tüm dünya tiyatrolarında sık sık oynanır. Berthold Brecht 1898'de Almanya'da bir fabrika-törün oğlu olarak dünyaya gelmiş. Şair, babasının isteğiyle tıp okur, doktor olacaktır. Tıpkı sevgili Doktor Çehov gibi; ama kaderinde onun gibi eşsiz bir tiyatro yazarı olmak var. Naziler iktidara gelince oyunları yasaklanır, vatandaşlıktan atılır ve kaçış başlar. Viyana, Paris, Danimarka, Hollanda derken soluğu Amerika'da alır. Orada zaten çok tanınmaktadır. Eserleri oynanır ve çok sevilir. Bir senaryosu filme alınır. Hatta Şarlo ile büyük bir dostluk bile kurar. Ama Marksist görüşleri ve inançları nedeniyle kısa sürede dışlanır ve İs-viçre... Sofokles'ten, Antigone uyarlaması ve Galilei Galileo oyunu... Bu oyun İngiltere'de filme çekilir, başrolde ünlü aktör Charles Laughton. 1949'da Doğu Almanya'da Berliner Ansamble'ı kurar ve büyük başarı kazanır. Doğu Almanya devlet ödülüne layık görülür, yıl 1951... Daha sonra Mosko-va ve Stalin devlet ödülü... Giderek 1956'da Paris'te tiyatro şenliği ödülü... Aynı yıl onu kaybettiğimiz zaman biz ha-riç oyunları bütün dünya tiyatrolarında oynanmaktaydı ve oynanmaktadır. Ancak 70'li yıllardan sonra artık bizde de oynanmaya başladı.

Bir Brecht oyununda oynamak benim için çok önemliydi. Gerçek bir sınavdı. Hemen bütün oyuncular için sınavdır, önemlidir. Brecht'in epik tiyatro biçemi, estetiği, çok farklı-

dır, müzikleri farklıdır, şiirselliği farklıdır, yepyeni bir akımdır, yepyeni bir ekoldür.

Epik tiyatro alışageldiğimiz, yaşanan, canlandırılan, ‘miş gibi’ oyun tarzının tam aksine, seyirciye o oyunun yaşanan değil, oynanan olduğunu unutturmayan, her anlamda izleyici ile birlikte eleştiren, sorgulayan ve seyircinin mantığını devamlı çalıştıran bir oyun tarzıdır. Oyun boyunca seyirci hep uyarılır, uyanık kalır, izleyicidir, gözlemcidir ve etkin durumdadır. Epik oyunlarda, oyuncu rolünü yaşamaz o karakteri taşıdığını tarafsızca ifade eder.

Tabi ben şimdi size 40’lı 50’li yıllardan bahsediyorum, epik ekolün başlangıç yıllarından; oysa şimdilerde Brecht klasik oldu ve giderek önemini katladı, hâlâ çok güçlü ve ilginç.

Gelelim oyunumuzun yasaklandığı güne. O isyanla ben rejisörümüz Max Meinecke’nin odasına koştum. Avusturyalı yönetmen Max Meinecke o yıllarda kısa bir süre için tiyatronuzun genel sanat yönetmenliğini yapıyordu. Adamcağız tam bir bozgun içindeydi. Gene de beni yatıştırmaya ve uyarmaya çalıştı. O yarım buçuk Türkçesi ile “*Kız kız sen var şimdi susmak, çok çok susmak, yok ama hiç konuşmak,*” dedi. Çaresiz kaldım. Bir süre sonra sebep resmen açıklandı. “*Doğu Almanyalı Berthold Brecht Marksist ve Komünist bir yazardır oyunlarında Komünizm propagandası yapmaktadır bu nedenle oyunları, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi görüşlerine aykırıdır ve yasaktır.*”

Doğu Almanya’yymış... Komünistmiş... Ne Almanya’nın coğrafyası, ne de Brecht’in Marksizmi... Benim tiyatrocuyu yapım, ilkelerim ve misyonum bunların hepsini aşar. Adam

dünya tiyatrosuna koskoca bir ekol armağan etmiş, birbirinden başarılı şaheser oyunlar vermiş, kendi epik biçem ve estetiği ile şiirselliğiyle dünyaya ayna tutmuş, insanlık suçu işleyen tüm suçluları ve suçları Brechtyen bir espri ve satirik bir hiciv ile yermiş, betimlemiş ve benim kahramanım olmuş. Ben onu ne politize ederim, ne de kategorize ederim; çünkü o bir tiyatro dehası.

Sezuan'ın İyi İnsanı bizde oynanmadan önce, o sezon, evet bilmeleri gerekirdi çünkü, aynı sezon hem Londra'da hem Zürih'te hem de Broadway'de oynanmaktaydı. Ama ne denir karar verilmişti ve o konuda kimse kimseyi dinlemiyordu, tam bir kör dövüştü.

Brecht'in bu nefis oyununda ne vardı da acaba böyle mimlenmişti? Aslında oyun iyilikle kötülüğün birbirini bütünleyen bir olmazsa olmaz olduğunu savunuyordu, şaşırtıcı!... Sezuan'ın iyi insanı Shen Te tanrıların para yardımı ve teşviki ile bir tütün fabrikası açıp çevresindekilere iş verip yararlı olmak için çabalarken, paranın kokusunu alan aç, yoksul ama tembel, tufeyli, sorumsuzca tüketen, bir sürü akraba kalabalığının hücumuna uğrar, onları yola getirmek zorundadır yoksa kendi de onlarla birlikte batacaktır. Gizlice kötü kuzen Shutı kılığına girer ve oyun boyunca gerektikçe iki kişiliği de kullanır. Yani iyi olabilmek için hep kötü kuzenden yardım alır. Böylece, kötülük sayesinde iyiliği elde eder. Kötülük ne kadar çok kötü olursa, iyilik o kadar çok aranır, sevilir. Şimdi; oyun genelde bu temayı savunurken ve yazar bunu hemen hemen bütün oyunlarında işleyip evrensel boyutlara taşımışken, Brecht'in siyasi kişiliği mi önemli, yoksa oyunlarında işlediği toplumsal çürümeleri ve insanoğlunun daha doğrusu çoğu egemen güçlerin binbir çeşit pisliklerini

sergilemiş olması mı? Ama o gün bu gerçeği bizim ördek kafalara anlatmam imkânsızdı.

Hiç unutamıyorum bir gün provada, kötümser tanrıyı oynayan tiyatromuzun değerli oyuncularından, bir filmde oynadığı Fatih Sultan Mehmet rolü ile ünlü, boylu poslu ağabeyimiz, provayı keserek imalı, manalı ve gerçekten kötümser bir edayla ortaya bir soru attı. - O sahnede Shen Te Uçman sevgilisi ile parkta gezerken yağmur başlar. Shen Te de Uçman'a "*Gözüme bir yağmur damlası düştü,*" der. Uçman da ona "*Hangi gözüne?*" der. Shen Te de "*Sol gözüme*" der. Uçman da bunu bahane ederek kızı sol gözünden öper. - Ağabeyimizin sorusu şöyle idi: "*Acaba yağmur damlası neden sağ gözüne değil de sol gözüne damlıyor haaa bunun izahı var mı?*" Kimsede cevap yok tısssss... Hepimiz onun bu sığ tavrı ile neyi ima ettiğini bildiğimiz için susuyorduk. Çünkü oyun sol olmanın çok ötesindeydi. Oyun, yaşadığı ülkenin en kötü koşullarına karşın, küçücük bir Çinli kızın verdiği yaşam savaşıydı. Gene bir başka sahnede Shen Te Uçman sevgilisinden hamile kaldığını anlar - oyunun en güzel, en zor sahnelerinden biridir; o sahneyi hakkıyla oynayabilmek için ünlü bir mim sanatçısıyla günlerce çalışmıştım- Henüz doğmayan bebeği ile şehir dışında, bağlar bahçeler arasında zevkli bir geziye çıkar. Bu sahne tamamen mim olarak oynanır. Çünkü etrafta ne bebek vardır ne bahçe. Derken bir bahçe duvarından sarkan kiraz dallarını görünce sevinçle duvara tırmanır o dolgun kirazlardan bol bol koparıp bebeği ile paylaşır ve birlikte bu küçük hırsızlığın tadını çıkarırlar. İşte bu sahnenin provasında boylu poslu sanat ağabeyimiz gene provayı kesti ki buna hiç hakkı yoktu. Gene o alaylı, imalı ve itici edasıyla, "*Acaba neden kiraz alıyor da erik almıyor, yoksa yeşil yeşil erikler, kirazlar gibi kırmızı kırmızı değil*

de ondan mı hah hah haaa...” Keyifli kahkahalar atıyor, espri yaptığını sanıyordu. Bizler gene tısssss... Ne diyebilirdik ki? Bu ilkel ve kuşkucu tavrı ile düpedüz acı komik oluyordu. Hani biri demiş ya, “*Yağmur yağıyor öyle mi, vaayy demek sen bana ördek dedin...*” Orada kimsenin ona ördek diyeceği yoktu ama o bu saçma sapan kuşkucu sözleri ve tavrıyla gerçekten ördek gibi, angut ve itici oluyordu. Çünkü o sahnede önemli olan erik, kiraz, elma ya da armut değildi ki, küçük Çinli kızın anne olma heyecanı ve sevinciydi. Bu son derece insancıl sahneyi cüce kafalar gibi almak, sanatsal ve hassas bir tiyatro ortamında olağandışı kabalık ve ilkelikti. Eminim o gün oyunun kaldırılmasına en çok o sevinmiştir. Çünkü çoğu vaktini alan prova ve oyun saatlerinde artık rahat rahat film çevirebilir, dublaj (seslendirme) yapabilir, besbelli iyice kaybettiği tiyatro heyecanının boşluğunu, taze taze paralar kazanarak doldurabilirdi.

Ertesi gün Adalet Cimcoz’u aradım. Çünkü oyunun çevirisi onundu. Oyunu bana o vermişti. “*Oku bunu, seveceksin, keşke oynayabilsen,*” demişti. Gerçekten de okuyunca vurulmuş-tum oyuna. Max Meinecke’ye gitmiştim, o zaten oyunu çok iyi biliyordu kırmadı beni, kısa bir sürede provaya koyduk.

Adalet Cimcoz, bilenler bilir zamanın dublaj kraliçesiydi. O ve ağabeyi Ferdi Tayfur birer efsaneydiler. Onların seslendirdiği birbirinden güzel ve romantik filmler hâlâ belleklerdedir. Ferdi Tayfur ayrıca Lorel-Hardi Arşak Palabıyıkyan gibi komik tiplerle de ünlüydü. İki kardeşin Türk film dünyasının başlangıç yıllarında hem oyuncu hem de seslendirme sanatçısı olarak verdiği emekler unutulamaz. Adalet Cimcoz ayrıca Maya Sanat Galerisi’nin kurucusuydu, değerli bir köşe yazarıydı, sanat kritikleri ve çeviriler yapardı.

O ve ağabeyi Ferdi Tayfur gerçek birer entelektüeldiler. İkisi de nur içinde yatsın. Lütfen Ferdi Tayfur ismini arabesk şarkıcı Ferdi Tayfur ile karıştırmayalım. Nedendir bilinmez o şarkıcı Ferdi beyin ismini çekti aldı kendisine mal etti, böylece de tanınmış bir isimden rant sağladı.

O gün Adalet Abla bana “*Üzülme artık, olan oldu ben zaten bekliyordum ama sana söyleyemedim o kadar coşkuluydın ve zevkle çalışıyordun ki... Neyse çalışmaların yanına kâr kaldı,*” dedi. Böylece de olayın üzerine sünger çekilmiş oldu. Ama ben uzun süre kendimi avutamadım, dedim ya bir yakınım ölmüş gibi yastaydım. Her gün Shen Te’nin küçük dünyasını arıyor, orada olmak istiyordum. İzin aldım ve Paris’e kaçtım on beş gün, iyi geldi. İlk gidişimdi ve Paris’e vuruldum. İzlediğim oyunlar birbirinden ilginç ve şahaneydi. Teatre Antuan’da oynanan ünlü Amerikalı yazar Arthur Miller’in “Köprüden Görünüş” oyunu çok etkindi ve kapalı gişe oynuyordu. Çoğu kaçak göçmen İtalyan işçilerinin yitik yaşantısını ve aldatıcı Amerikan rüyasını anlatan dramatik bir oyundu. Oyuna bayıldım ve iş edindim, o oyunu aldım, döndükten sonra kısa sürede çevrildi ve Hüseyin Kemal Bey²⁷ tarafından sahneye kondu. Bu defa bir İtalyan kızı oynuyordum. En güzel rollerimden biri oldu, bana bir de ödül kazandırdı. Dormen Tiyatrosu’nun o yıl koyduğu İlhan İskender Ödülü ilk tiyatro ödülümdür. Seyirci oyunu çok sevdi, günlerce salonumuzu doldurarak bizi ödüllendirdi.

Ne komik!.. Oysa bütün dünya bilir ki Arthur Miller ünlü bir Marksisttir ve Amerika’da bunun mücadelesini vermiştir

27 Hüseyin Kemal Gürmen: “Büyük Kemal” lakabıyla da anılan değerli oyuncu.

ve politik kişiliği en az Brecht kadar kırmızıbiberdir!.. Ama aynı zamanda onlar, dünya tiyatrosu edebiyatında yaratıcı de-halarıyla birbirlerini destekleyen altın kalemli muhteşem dahilerdir.

Peki Brecht'in suçu neydi de yasaklanmıştı, Amerikalı bir yazar olmadığı için mi?!.. Yıllar yılı şu Amerikan rüyası ve özentisi bitemedi, hâlâ da sürmekte artık başımızı aştı. Brecht'in bu oyununu, her oyununu politize ederek değerdendirenler olabilir. O öyle yorumlar, bu böyle yorumlar. Genelde tiyatro oyunları yönetmenlerin ilkeleri ve dünya görüşleri doğrultusunda sağlıklı solcu pek çok yönlü yorumlara açıktır ve öyle olmalıdır.

Friedrich Berthold Brecht artık bir klasiktir. O, biz tiyatrocular için gökyüzünde yeri olan bir yıldızdır ve artık hiçbir geri zekâlı ona kılçıklanamaz. Tam tersi özenilir, heveslenilir. Ne var ki zordur Brecht oynamak, birikim ister, özel bir eğitim ister ve yanı sıra iyinin de kötünün de zaman zaman gerektiğinin bilincini ister.

Yarım kalan o güzel oyun benim içimde bir ukde oldu çünkü o gün için kimsenin dile getirmediği ve kimsenin bilemediği bir anlamı vardı; o da küçük Çinli kızın verdiği yaşam savaşı ve o savaşta çoğu kez kendimi bulabiliyordum ve bence bu, bütün yanlış yönlü ideolojileri aşar. Bu yüzden de oyunun yasaklanması bence boşunaydı.

Şu acımasız dünyamızda kötülük bilmeyen içi iyiliklerle dolu pek çok Shen Te'ler var ve onlar hayatın zorlu, vahşi koşullarına karşı savaşıırken, yoluna çıkan ördek misali nice nice geri zekâlı angutlarla uğraşmak zorunda kalırlar ve kala-

caklar. Önemli olan, yaşadıkça tüm zorlu savaşlara karşı hazır olmak, sağlam kalmak ve gerektiğinde kötü kuzen Suhita gibi acımasız bir savaşçı olabilmektir. İşte o zaman Sezuan'ın iyi insanı olma şansını yakalamak mümkün. şu ördek kafalara gelince, hadi canım sen de!..

GÜNER

Onunla tanıştığımız gün İstanbul'u seller götürüyordu. Sanırım 1964 Kasım ayının en yoğun yağmurlu günüydü. Sabah saat 9.30 civarıydı, Beyoğlu Emek Sineması'na bitişik Yeni Komedi Tiyatrosu'nun fuayesindeydik. Günlerdir İstanbul'un üstünde asılı duran kara kara bulutlar sonunda boşalmıştı. Sabahın erken saatlerinde başlayan yağmur bütün şiddetiyle yağıyordu, akşamdan kalma Beyoğlu'nun, işret kokan olanca pisliği, çöpü, cüruhu, Emek Sineması'nın önünden sel olup, Yeşilçam'ın çukur sokaklarına akıyordu!.. Sel suları içeri dolmasın diye tiyatronun kapılarını sıkı sıkı kapattık. Güzel, (tiyatronun kahvecisi) söylene söylene kapıların altını çuval parçacıklarıyla tıkamaya çalışıyordu. Paltolarımız sırtımızda tir tir titriyorduk. Her zamanki gibi tiyat-

ronun kaloriferleri gene arıza yapmıştı. Güzel'den bize sıcak çay getirmesini istedik, "Biraz bekleyin canım, on tane elim yok ya!" diye söylene söylene kulise gitti. Sırası gelmişken biraz Güzel'den bahsedeyim. Hangi hain ona Güzel demişse?.. Çünkü o patlıcan burnuyla, kazan kulpu kaşları, birbirine çok yakın çipil çipil gözleri, her zaman yağlı, uzun saçları ve yamru yumru vücuduyla tam bir çirkinlik numunesiydi. Ama biz onu çok severdik. Çay, kahve, adaçayı, ıhlamur, sütlü kakao... Kimin ne içtiğini, nasıl içtiğini, ne zaman içeceğini bilirdi, hiç aksatmazdı. Para istemez, deftere yazardı, akıl edip ödediğimiz zaman da, sıkılğan sıkılğan "Sağ ol" derdi. Borçlar çok birikince de, çay ocağının kapısına lütfenle başlayan kısa ve kibar bir not iliştirirdi. Güzel o yıllarda gerçekten, kulisimizde sahip olduğumuz en renkli kişilerden biriydi... Güzelin getirdiği çaylarımızı içerken merakla oyunumuzun genç yönetmeni aynı zamanda yazarı olan Güner Sümer'i bekliyorduk. Hakkında fazla bir şey bilmiyorduk. Ankaralıymış, Ankara Sanat Tiyatrosu'nun (AST) kurucularındanmış, hem oyuncu, hem yönetmenmiş, edebiyatçı bir aileden geliyormuş... Kuşkusuz Güner'i tanıyanlar fazlasını bilir, ben kendisi hakkında çok etraflı yazacak kadar yakını değilim. Bazı tanımlamalarımda yanılabilirim... Ama biz ona başından beri hayrandık, hep de öyle kaldı... Güner'i beklerken hepimiz hayatımızdan memnunduk; çünkü yazdığı oyunu çok sevmiştik, rollerimizi sevmiştik, zevkli bir çalışma yapmaya hazırlanıyorduk. Oyunun adı 'Bozuk Düzen', yazar ve yöneten Güner Sümer. Oyunun kadrosu: Fuat İşhan, Nedret Güvenç, Kemâl Ergüvenç, Saima Arcıman, Ayşegül Devrim, Doğan Bavli, İsmet Ay, Mazlum Kiper ve Alev Gürzap. Oldukça kuvvetli bir kadroydu. Süflözümüz de, Nigâr Sevener isimli sarışın, orta yaşlı, etine dolgun, oldukça güzel bir hanımdı. Provamız saat 10'da başlayacaktı.

Neredeyse 10 olmuştu ama yönetmenimiz hâlâ ortada yoktu. “Nerede kaldı acaba?.. Provanın burada olduğunu biliyor muydu?.. Yoksa bu yağmurda vasıta mı bulamadı?” diye söylenirken, Mazlum birden doğruldu, şaşkın şaşkın “Abi sen burada mıydın, biz de seni bekliyorduk!” diye haykırdı. Hepimiz şaşkın şaşkın o yöne baktık, fuayenin en loş, en karanlık diyebileceğimiz bir köşesinde, sessiz sedasız oturmakta olan Güner Sümer’i gördük. Utangaç utangaç kalktı yanımıza geldi. Aslında provanın ilk günü olduğu için sahne amirimizin gelip onu bize takdim etmesi gerekirdi ama belki de yağmurdan bu fırsatı bulamamıştı. Neyse biz hemen genç yönetmenimizin etrafını sardık, zaten çoğumuzu o da ismen tanıdığı için tanışma faslı kolay ve samimi oldu. Güzel’e seslendik, çaylar tazelendi ve ilk günün prova öncesi sohbeti başladı. Bize biraz kendisinden bahsetti; doğma büyüme Ankaralıymış, ünlü tiyatro yazarı ve edebiyatçı Adalet Ağaoğlu’nun kardeşiymiş, çocukluğundan beri tiyatro ve edebiyat çevrelerinde kalmış, ilk kez AST dışında bir oyun sahneleyecekmiş, o nedenle biraz heyecanlıymış. Bütün samimiyetiyle kendisine yardımcı olmamızı istedi, daha önce şiir, uzun hikâye ve bazı oyun denemeleri olmuş ama ‘Bozuk Düzen’ ilk büyük oyunuymuş. Anlatırken biraz açıldı, rahatladı, zaten biz de sorularımızla, şakalarımızla sohbeti iyice ısıttık. Belli ki bizimle çalışacağı için çok mutluydu. Ancak ona göre fazlasıyla profesyonel olduğumuz için biraz gergindi, çekingendi. Oysa biz onu rahatlatmak için ne mümkünse yapıyorduk, bir oyunun rahat sahnelenmesi için ekibin, az da olsa teklifsiz olması gerekirdi çünkü... Sohbetimiz giderek oyuna, oyunun yorumuna, oynayacağımız karakterlere, onların analizlerine, ayrıntılarına doğru gelişti. İlk okuma provamızı yaptık, çalışma programımızı yaptık, böylece ‘Bozuk Düzen’in provaları başlamış oldu...

Güner'in çalışma tarzı çok rahattı. İddiasız ve huzurluydu. Sesini hiç yükseltmez, itirazlarını, düzeltmelerini, sabırlı, sade ve açıklayıcı bir biçimde yapardı. Provaların süreci içinde zaman zaman onu güldürür, gevezelikler yapıp provayı gevşetirdik ama o hiç yüksünmez, sabırla bizlere katılırdı; çünkü onu gerçekten sevmiştik ve o da bunun farkındaydı... 'Bozuk Düzen' ekonomik nedenlerle bir Akdeniz kasabasında yaşayan, giderek aynı nedenlerle dağılan, hayata tutunamayan dört çocuklu bir ailenin bozuk düzenine, yanı sıra da, oyunun dramatik dokusu içinde, ülkenin içinde bulunduğu bozuk düzene göndermeler yapan bir gençlik dramıydı. Çok şiirsel, çok duygulu, romantik ama olabildiğince de katı gerçekçi, sağlam kurgulu, akıcı, dört dörtlük bir oyundu. Bu nedenle provalarımız zevkli, olaysız, tıkr tıkr geçiyordu, zevkini çıkara çıkara çalışıyorduk. Artık Güner'le daha sık, provaların dışında da beraber oluyorduk. Onu iyice aramıza almıştık. Hiç yalnızlık çekmiyordu. Bizden biri oluvermişti. Birlikte yemek yiyor, oyunu tartışıyor, oyunla ilgili her konuda zevkli sohbetler yapıyorduk. Böylece günler geçiyor, karakterler şekilleniyor, oyun yavaş yavaş meydana çıkıyordu. Işıktı, müzikti, dekordu, kostümdü derken, genel prova günü geldi çattı... Ama daha önce biraz geriye gidip, provamızın ilk haftasında mecbur kaldığımız bir durumu anlatmalıyım; provaların daha ilk günlerindeydik, ne yazık ki Alev Gürzap oyunu bırakmak zorunda kaldı. Çok güzel bir rolü vardı, bir konsomatris kızı oynuyordu. Ancak bu aksayan durum zaten beklediğimiz bir şeydi çünkü Alevcik hamileydi, bebek bekliyordu. Üstelik karnı da iyice belli olmaya başlamıştı. Aslında bu durumda ona rol verilmesi çok sakıncalıydı ama bizim tiyatro işte, hikmetinden sual olunmaz!.. Alev'in yerine Nur Sabuncu'yu gönderdiler. Nur Sabuncu güzel bir kadındı, zarif bir fiziği vardı, incecikti, ama

baştan beri Alev'e alıştırılmış için onu yadırgadık. Alev'in sıcacık tatlı sesine, kelimeleri inci tanesi gibi sıraladığı nefis diksiyonuna karşın, Nur Sabuncu'nun genzinden gelen sesi, tutuk ve köşeli diksiyonu bizi oldukça zorladı. Ama çaresizdik, zamanla alıştık... Sonuçta genel prova gecesi geldi çattı... Hiç unutmam, provanın sonunda Muhsin Hoca'nın gözleri parlıyordu. Muhsin Hoca genel provaları her zaman salonun en arkasından ve tek başına izlerdi. O gün de öyle yaptı. Hepimiz provayı ilk oyunmuş gibi çok heyecanlı ve dikkatli yaptık, hiç aksamadı. Provamız bittiğinde salonda çıt çıkmıyordu. Sonunda hoca yerinden kalktı, sahneye yaklaştı, hepimiz tek nefes olmuş, ne diyecek diye bekliyorduk. Böylesi güzel bir yerli oyun, onun her zaman beklediği, özlediği bir şey olmalıydı. Hoca sahne önünde durdu, hepimize ayrı ayrı baktı ama bir türlü konuşmuyor, susuyordu. Oysa hepimiz ne diyecek diye merak içindeydik. Sonunda "Evet, işte böyle... İşte böyle," dedi. En gencimiz Mazlum Kiper ona çok yakın bir yerdeydi, uzandı, sevgiyle başını okşadı, Mazlum'u çok severdi. Bu sevgi gösterisi bize hayatından memnun olduğu ifadesi gibi geldi, birazcık rahatladık. "Yarın akşam yine buradayım, göreyim sizi" dedi. Bu sözler bize yetmişti çünkü Muhsin Hoca çok az konuşur, çok zor beğenirdi... Hepimiz iyice yorgunduk, ertesi akşam oyun, seyirci önüne çıkacaktı, bu yüzden oldukça heyecanlıydık, erkenden tiyatroda buluşmak üzere dağıldık... Ne var ki oyunumuzun ilk gecesi bizi bekleyen korkunç sürprizden hiç mi hiç haberi-miz yoktu. Oyunumuz Kadıköy Tiyatrosu'nda başlayacaktı. O tarihte Kadıköy oyunlarımızı Süreyya Sineması'nın üst katında, küçük bir salonda oynuyorduk. O gün hepimiz erkenden tiyatroda toplandık, artık son hazırlıklarımızı yapıyorduk. Dekora, aksesuara alışmaya çalışıyorduk, herkes kendi kostümünü, oyunda kullanacağı özel eşyasının son

kontrolünü yapıyordu. Güner Sümer oradan oraya koşuyor, son ışık, müzik, efekt kontrollerini yapıyordu. Herkes iyice kendi işine dalmıştı. Sıra, son bir kez oyun metninin kontrol edildiği *İtalyan provası* dediğimiz, daha çok ezber kontrolü ve metni eksiksiz olarak tekrarladığımız çalışmaya gelmişti. Hepimiz kulisin bir köşesinde toplandık, sıcak çaylarımızı içerken, İtalyan provamıza başlayacaktık, oyuna yaklaşık iki saat vardı. İşte o sırada suflözümüz Nigâr Hanım “Nur Hanım’ı göreniniz oldu mu? O hâlâ gelmedi,” dedi. Çok şaşırdık, herkes birbirine baktı, “Gören oldu mu?” diye sordu, gören yok!.. Birden telaşlandık, aradık sorduk, Nur Sabuncu yok. Fuat İshan koştu, Merkez Tiyatro’ya telefon etti, kimse haberi yok. Yakınlarını aradık, evini defalarca aradık, yok, yok!.. Nur’un nerede olduğunu, ya da olabileceğini hiç kimse bilmiyordu. Zavallı Güner’in yüzü sapsarı, olduğu yerde donmuş kalmış, çok üzgün, çok şaşkın, “Acaba uyumuş kalmış olabilir mi? Ben hemen evine gideyim,” dedi. O sırada tiyatrodan telefon geldi, evine adam yollamışlar, evinde yokmuş!.. Aman Allah’ım, oyunun daha ilk gecesini, başımıza gelene bak!.. Mecburen durumu Muhsin Hoca’ya bildirdik “Derhal Alev’i çağırın ve perdeyi zamanında açın,” dedi. Biz Kadıköy yakasındaydık, Alev’in evi Tepebaşı’nda. Üstelik üç beş kez okuma provası yaptığı bir oyunun tam da ilk gecesini nasıl oynayacaktı acaba, hem de hamileliğinin dokuzuncu ayının son on günü içindeyken!... Nur Sabuncu hâlâ ortada yoktu, rezalet bu, tam bir rezalet. Sonunda Alev bulundu, apar topar tiyatroya getirildi, oyunun başlamasına bir saatten az bir zaman kalmıştı, tabi Nur Hanım hâlâ ortada yoktu. Alev’e acele hamileliğini gizlemek için bol bir pardösü bulundu. Oyunda bir bar kızını canlandığı için onu barın arka tarafına oturtular. Suflözümüz Nigâr Hanım ve Güner elden geldiğince ona rolünü hatırlatmaya baş-

ladılar. Hepimiz son derece gergin bir haldeyiz. Fuat İşhan her zamankinden daha çok sinirli, bir başlasa mangalda kl kalmayacak ama şimdilik fena halde susuyor çünkü oyunun ilk gecesi!.. Herkes birbirinden kaçıyor, herkesin gözleri akmak akmak, İsmet Ay sigara üstüne sigara yakıyor, zavallı Güner son derece şaşkın ve çaresiz. Günlerce süren o zorlu çalışmalardan sonra, tam da oyunun ilk gecesi bu mu olmalıydı?!... Doğrusu büyük haksızlık, kısa bir süre sonra perde açılacak, ve hepimiz bu haldeyken ilk oyunumuzu nasıl oynayacağız acaba?!.. Aslında Nur Sabuncu'nun bize değil tiyatroya, daha doğrusu seyirciye attığı bir kazık bu. Allah'tan Alev oyun boyunca, rol gereği, Fuat İşhan ve Saime Arcuman Abla'yla karşılıklı oynayacağı için nispeten iimiz rahattı. İkiisi de son derece deneyimli oyuncu oldukları için herhangi bir aksaklığa meydan vermeden o sahneleri idare edebilirlerdi. Tuhaftır hepimiz son derece gergin ve telaşlıydık ama nedense Alevcik çok sakindi. En küçük bir telaş emaresi yoktu onda. Kuşkusuz Alev Gürzap çok zeki ve yetenekli bir oyuncu olduğu için en kısa sürede kendini hazırlayıvermişti... Bütün bu kaynaşmalara, telaşlara ve korkulara rağmen sonunda perdemizi aabildik ve inanın, oyun çok başarılı oynandı çünkü her birimiz gerçek birer profesyonel oyuncuyduk ve sahneye adım attığımız andan itibaren orada sadece ve sadece rolmz, oyunumuz ve seyircimiz vardı. Büyük bir alkış aldık, çok rahatlamıştık, sevgili Alev'i defalarca ptk, ona teşekkürler ettik, yaptığı iş hiç de kolay değildi, hamileliğin o son günlerinde hakkı olduğu halde hiç itiraz etmemiş, bu çok zor durumda, tiyatrosunun imdadına yetişmişti ve gerçek bir profesyonel olarak tiyatrosuna olan sorumluluğunu ve görevini yerine getirmişti... "Kulakların çınlasın sevgili Alev, her zaman çok sağlıklı ve başarılı ol..."

Alev Gürzap o haliyle kaç kere oynadı, şimdi hatırlamıyorum ama küçük Emre Gürzap artık doğmak, dünyaya merhaba demek istiyordu. Sevgili Alev mecburen oyundan çekildi, sonuçta bir gün Nur Sabuncu oyuna geldi. Kimse ona bir şey demedi, ne hoş geldin ne de neden gelmedin diyen oldu. Ancak hepimiz ona kalben kırgındık. Üstelik bize hiçbir sebep gösterilmedi. Neden gelmemişti? Gelememiş miydi, Büyükkada'daydı da vapur mu kaçırmıştı, hastaneye mi kaldırılmıştı, kaza mı geçirmişti? Ölmemişti ya!.. Bütün bu saydıklarım geçerli mazeretler sayılırdı ama nedense tiyatroda hiçbirimizi adam yerine koyup da bir açıklama yapılmadı. Böyle durumlarda oyuncuya en ağır ceza verilir, oyuna gelmemenin cezası ya işten atılma, ya da altı ay tiyatrodan uzaklaştırmadır. Ama hatırladığım kadarıyla Nur Hanım'a hiç ceza verilmedi. O geldi ve hiçbir şey olmamış gibi rolüne devam etti!.. Nur Sabuncu Türk tiyatrosunda, ilk kadın Hamlet olarak tanınır. Zamanın Küçük Sahne'si, daha Muhsin Ertuğrul'un yönetimindeyken, Muhsin Hoca ona Hamlet oynattı. Hep bilirdik, duymuştuk, Avrupa'da bazı kadın oyuncular da bunu denemiş, özellikle Sarah Bernhardt çok ilginç bir Hamlet olmuş. Ama nerden bak-san insana ters geliyor, bizde de öyle oldu. Nur Sabuncu Hamlet'i oynadığı zaman kritikler tarafından hiç tutulmamıştı. Başta meslektaşları ve seyirci olmak üzere, kadın Hamlet'i itici bulmuş, sevmemişti. Oysa Nur Sabuncu adına oldukça zorlu bir gayret, emek, iyi niyet ve cesaret vardı, büyük bir çaba vardı ama gene de parlak bir başlangıç olmamıştı... Cezalandırma konusuna gelince, muhtemeldir ki Muhsin Hoca, sevgili kadın Hamlet'ine kıyamadı. Belki de Küçük Sahne'deki talihsiz başlangıca Nur Sabuncu tek başına göğüs germek zorunda kaldığı için hocanın ona bir gönül borcu vardı, bilmem ama Nur Sabuncu sahnelerde

kaldığı sürece Muhsin Hoca ona hep destek verdi, ona hep iyi roller verdi...

Oyunumuz umduğumuz gibi büyük bir başarı kazandı. Bu toplu bir başarıydı, herkesin rolü eşitti ve herkes aynı düzeyde başarılıydı. Öylesi toplu başarılarla tiyatro dünyasında az rastlanır. Kuşkusuz bu büyük başarının nedeni, oyunun mükemmelliği ve genç yönetmenimize olan sevgimiz, inancımızdı. Daha ilk günden itibaren kapalı gişe oynamaya başladık. Kritikler harikaydı, 'Bozuk Düzen' göklere çıkarıldı. Böylece oyunumuz kısa zamanda duyuldu ve tanındı. O tarihte Şehir Tiyatroları, Tepebaşı Dram, Yeni Komedi Tiyatrosu, Kadıköy, Üsküdar ve Zeytinburnu olmak üzere gecede beş perde birden açıyorduk. Henüz Yeni Komedi Tiyatromuz, çoğu tiyatrolarımızın makûs talihi olan yangın felaketine uğramamıştı ve Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'na geçilmemişti. Yangından sonra yeni Komedi Tiyatromuz neden tamir edilmedi, neden Beyoğlu'nun o en işlek noktasındaki tiyatromuzun perdesini yeniden açmadık, bu tam bir muamma, ya da belediye ile tiyatromuz arasındaki bozuk düzenin her zamanki göstergesi... Biz 'Bozuk Düzen'i iki sezon boyunca hemen bütün semt tiyatrolarında oynadık, bazı hafta sonları da İstanbul civarında turnelere götürdük; İzmit, Gölcük, Ereğli, Tekirdağ, Edirne gibi. Oyunumuzun o parlak günlerinden bir tatil akşamı, Güner Sümer bizlere bir teşekkür yemeği verdi. Hepimiz Beyoğlu'ndaki ünlü Santral Han'ın alt katında iş adamları kulübünde toplandık. Uzun bir masa hazırlanmıştı, herkes oradaydı. Sadece oyuncular değil, aksesuarcıdan suflöze, dekorcudan ışıkçıya, perdeciden kondüvite kadar oyuna emeği geçen herkes davetliydi. Hep birlikte oyunun başarısına kadeh kaldırdık, Güner kısa ve duygulu bir konuş-

ma yaptı, hepimize teşekkür etti. Aramızda topladığımız parayla ona, şimdi ne olduğunu hatırlayamadığım bir de hediye almıştık. Ama önemli olan Güner'in tüm kadroyu bir arada toplamasıydı ki sanırım onu bu paylaşıcı yanıyla daha çok bizden biri gibi sevmiştik... Sevgili Güner; çok az konuşan, her zaman gülümseyen, her zaman dost ve size yakın güzel bir insan...

Hikâyemin başından beri hep çoğul kullandım, biz dedim, bizden biri dedim, biz düşündük, biz konuştuk, biz yaptık ettik dedim. Böylece bir takım ruhu oluşturdum, çünkü öyleydi... Bizler kendi aramızda hırlaşsak da, takışsak da, aslında bir klan gibiydik. İçimizi yaksa da, dışa karşı sıkıydık. Hele bu oyunda... Toplu başarının verdiği mutluluk ve gurur bizi iyice birbirimize bağlamıştı. Ama nedense Nur Sabuncu'yu bu klanın içine alamamıştık, bu elimizde değildi. Aldığımız tiyatro terbiyesine ve meslek inancına ters düşen tavırları vardı, bizi devamlı tedirgin ediyordu. Hepimiz kökten tiyatrocuyduk, en alt basamaktan başlamıştık, başroller hiçbirimizin eline öyle, lüp diye düşmemiştii, mesleğin ağır işçileriydik, çok çalışıyor, az kazanıyorduk. Ama aldığımız para önemli değildi, tiyatroyu zengin olmak için seçmiştik ki!.. Biz onun misyonuna inanıyorduk. Sanırım tiyatro terbiyesi dediğimiz de işte buydu. Disiplin ve meslek aşkı ve tiyatronun misyonu... Güner Sümer'de bunların hepsini bulmuştuk da, Nur Sabuncu bizi hep şaşırtmıştı, ona güvenemiyorduk. Okumuş kızdı, sahneye yakışıyordu ama genelde işin yabancısı gibiydi. Büyük ve şahane bir rolle, Hamlet'le mesleğe başlamıştı, hiç kimseye kolay kolay nasip olmaz. Ne var ki bu meslekte yıldızın parladığı anlarda her şey şahanedir, olağanüstüdür, ancak o yıldızı devamlı parlak tutmak, her babayiğidin harcı değildir!..

Oyunumuz giderek meslektaşlarımız tarafından da o kadar çok sevildi ve konuşuldu ki, sonunda Haldun Dormen film çekmeye karar verdi. Çok sevindik, senaryoyu Güner'le birlikte hazırlamışlardı. Bazılarımız kendi rollerimize çağırıldık ama ne yazık ki çok önemli olan bazı rollerde bize ters düşen değişiklikler yapıldı. Örneğin, Ayşegül Devrim'in yerine Belgin Doruk alındı. Kuşkusuz Belgin çok ünlü bir film oyuncusuydu ama o rol Ayşegül'ündü ve Ayşegül çok güzel oynuyordu. Rolün kişiliğini Belgin'den çok daha gerçekçi yansıtmıştı. Belgin Doruk'u şahsen çok severim, ailece de görüşürüz. O dönemlerde de çok güzeldi, çok da sükseliydi ama Ayşegül'ün rolüne ne yazık ki takma kirpiklerinden fazla başka bir şey katamadı!.. Ayşegül'ün oyunu sadeydi, çok candan ve yapmacıksızdı, üstelik daha genç ve daha güzeldi... Yeri gelmişken söyleyeyim, pek çok başarılı tiyatro oyuncusu, Hollywood'a, Broadway'den veya Londra sahnelerinden transfer olmuştur. Oysa bizde, Yeşilçam yapımcıları tiyatro oyuncularından hep kaçtı. Çünkü çoğu yarı cahil ve kitapsızın tekiydi. Ne var ki seslendirme stüdyolarında her zaman tiyatrolara muhtaç oldular. Fuat İshan'ın yerine Erol Keskin, İsmet Ay'ın rolüne de Müşfik Kenter alınmıştı. Fuat İshan oyunda ailenin büyük oğlunu, ağabeyimizi oynuyordu. Aşağı yukarı oyunun eksen kişisiydi ve çok başarılıydı. Ne yazık ki Erol Keskin o rolde doyurucu olamadı yani büyük ağabey olamadı. Müşfik Kenter İsmet'in rolünü güzel oynadı ama İsmet Ay ondan daha az başarılı değildi ki... Üstelik o rolde İsmet çok sevilmiş, çok sükse yapmıştı, hâlâ konuşulur. Bence yapılan bu değişiklikler hiç mi hiç iyi olmamıştı, rollerin gerçek sahiplerine haksızlık edilmişti. Aslında Erol'un da, Müşfik'in de, Belgin'in de etik olarak, meslektaşlarının emek verip başardıkları rollerini kabul etmemeleri gerekirdi ama ne

diyeyim?!.. Bu meslekte harcamak ve harcanmak oyunun kurallarından galiba!..

Sonuçta filmimiz işletmecilerden ve seyircilerden hiç ses getirmedir. Zaten pek az tiyatro oyunu filme alınınca sahnede ki başarıyı yakalayabilir. Sevgili Haldun Dormen'in bütün heyecanına fedakrlıklarına ve iyi niyetine rağmen 'Bozuk Düzen' filmi vasatın üstüne çıkamadı. Oysa tiyatrodaki oyunumuz ikinci şeref sezonuna devam ediyordu. Seyirci oyunu gerçekten çok seviyor, oyundan çok etkileniyordu. Onları can evinden vuruyor, sarsıyor, en derinlerdeki insan yanlarına ulaşıyordu. Hatırladıkça hâlâ içim titrer, aman yarabbim ne hüzünlü, ne duygulu hikyeydi o!... Hayatları ellerinden kaçarken onu yakalamaya çalışan ama bozuk düzenin çarkını bir türlü durduramayan, sonuçta o çarkın dişleri arasında parçalanmaktan kurtulamayan çoğu genç insanımızın ezik, yitik hikyelerinden biri... Her limanda ve seferde yalnızlığını yaşayan, uzak denizlerin kaptanı rolünde Kemâl Ergüvenç, o eski denizci kabaniyla başındaki kasketi, yorgun, uykusuz bakışlarıyla, ne kadar inandırıcıydı, bir kayboluşun şiirini yazıyor gibiydi oyunuyla... Ailenin bütün yükünü taşıyan büyük ağabey; hayatı boyunca sevmeye, seilmeye vakit ayıramamış, bir gün bir barda karşılaştığı o gariban bar kızında ilk kez içini ısıtan aşk duygusunu buluveriyor ama evre, şartlanmalar ve parasızlık... Fuat Işhan, rol onun için yazılmış gibi başarılıydı, o insandı... On beş yaşında eşraftan biriyle evlendirilen aşkın ve sevmenin ne olduğundan habersiz, gençliğinin en güzel çağlarını yaşamadan yitiriveren bezgin bir abla... Hiç seilmeyen, devamlı dışlanan, hırçın, kavgacı ve çaresiz, içkinin bulanık yalnızlığına kaçan bir koca. İsmet Ay bu rolde şahaneydi... Elinde olmadan ortanca ağabeyinin sevgilisine açık olan en küçük kardeş ve

iki aşk arasında kalan, ailesinden kopmuş bir sosyete kızı... Sevgilisinin küçük kardeşine tutulduğunu gören ortanca kardeş, hırsını futbolcu olup, top vurarak çıkarıyor... Bu rollerde Ayşegül Devrim, Mazlum Kiper ve Doğan Bavlı ne kadar başarılı ve inandırıcıydılar. Her gece kulisten onları izlerdim, sadece oynamaz, aynı zamanda mesleğin tadını çıkarırlardı... Bütün bu genç insanlar oyun boyunca, hastaneden her an acı haberi gelecek olan bir annenin, son günlerini yaşamaktaydılar. Oyun, yağmurlu bir mezarlık gününde fakir evlerine dönen, birbirlerine sığınıp toparlanmaya çalışan kardeşlerin şu sözleriyle biter: Güzin (abla) - Ne dersin, ayda bir arsa satın alalım mı?!.. Hakkı (küçük kardeş) - Anlamıyorum yeryüzünde bu kadar düzensizlik, bunca dert dururken insanlar ayda, yıldızlarda ne arıyorlar?.. Ömer (büyük ağabey) - Kim bilir belki de yeryüzünden bıkip, kaçan mutluluk perisini arıyorlar. Belki de ona, başka bir yıldızda rast gelebileceklerini sanıyorlar. Ama gökyüzü o kadar geniş, yıldızlar da o kadar uzak ve çok ki!..

Sezonun ortasına doğru bir hafta sonu Gölcük turnesi yapılacaktı. Turne bildirisi tahtaya asıldı. Hepimiz pazartesi günü saat 14'te tiyatronun önünden Gölcük'e hareket edecek olan arabada buluşacaktık. O tarihlerde İzmit yolu şimdiki gibi otoban falan değildi. Bozuk bir asfalt yolla İzmit'ten geçip sağı solu bataklık ve engebeli Gölcük yoluna sapardık. Yaklaşık üç saatte de Gölcük'e varılırdı. Tam saatinde tiyatroya gittim, araba kapının önündeydi. Arabaya bindim, baktım herkes bir köşeye oturmuş, bekliyor. İsmet kaşkolünü burnunun tepesine kadar çekmiş, kasketinin altında uyukluyor. Fuat gazetesine dalmış, Ayşe ile Mazlum derin bir sohbetle, derken Doğan'la Saime Abla, onların peşinden de suflöz Nigâr Hanım geldi. Sessizce selamlaş-

tık. Kemâl'e baktım, en arka sıraya oturmuş, her zamanki mütebbessim haliyle beni selamladı. Arabanın içi çok sakin. Kimse birbirinin yorgunluğuna girmek istemiyordu. Sanki fırtınadan önceki sakinliği yaşıyor gibiydik. Derken Güner geldi, yanında Asaf Çiğiltepe vardı, onları görünce biraz hareketlendik. Asaf Çiğiltepe'yi hepimiz çok iyi tanıyorduk. Hafiften bir sohbet başladı arabada. Güner, Gölcük'teki sahneye oyunumuzu monte ettikten sonra, Asaf'la birlikte Ankara'ya gideceklerini, ne yazık ki oyunun sonuna kadar bizlerle Gölcük'te kalamayacaklarını söyledi... AST'ın o sezon Ankara'da sahnelediği oyunlardan söz ettik. Sermet Çağan'ın 'Ayak Bacak Fabrikası' çok başarılı oynanıyordu ve çok iyi bir seyircisi vardı, ondan bahsettik, derken Doğan "Neden hareket etmiyoruz?" dedi. Mazlum "Nur Hanım gelmedi, sanırım onu bekliyoruz," dedi. Hepimiz aynı anda pirelendik. Hareket saatini 10 dakika geçmiştik ve Nur Sabuncu ortada yoktu. Ayşegül "Biraz daha bekleyelim, belki saati yanlış anlamıştır," dedi. Gene beklemeye başladık ama hepimiz iyice tedirgin olmuştuk. İsmet bırakmaya söz verdiği halde paketinden bir Samsun çıkardı, hepimiz ona dik dik baktık, kızdı, sigarayı tekrar pakete koyup cebine attı. Derken Mazlum "Ben sahne amirliğine çıkıp durumu sorayım, geç kalıyoruz," dedi... Az sonra geldi, "Evinde yokmuş, biraz daha bekleyin dediler," dedi. Hep birden söylenmeye başladık ama çaresiz bekleyecektik. Bekledik, bekledik, herkesin sinirleri iyice gerildi, yarım saat sonra sahne amirimiz arabaya geldi "Nur Hanım'ı bulamadık, siz gidin, ben onu mutlaka bulup, kendi ellerimle getireceğim," dedi. Çaresiz yola çıktık ama hepimiz son derece tedirgindik, ya gelmezse ne yaparsınız diye panik içindeydik, herhalde oyun kalırdı, gittiğimiz gibi geri dönerdik!.. Yolda herkes birbirini neşelen-dirmeye çalışıyor, lafı başka konulara çekmeye uğraşıyordu

ama nafile. Eminim herkes içinden “Aman Allah’ım ya gelmezse ne olacak, gelmezse oyun kalacak,” diye düşünüyordu... Sonunda Gölcük’e vardık. Orduevi’nin sahnesinde oynayacaktık. Oldukça büyük bir salondur ve Gölcük oyunları genellikle kapalı gişe oynanırdı. Kulise girdik, herkes kendine bir yer buldu, hazırlanmaya başladık ama hepimizin aklı Nur Sabuncu’daydı ve o hâlâ yoktu. Asaf’la Güner sahneye çıkmış, oyunun dekoruyla, ışık, müzik ve efektleriyle uğraşıyorlardı. Gölcük’teki o sahnenin gerisi, yani kulis, oldukça dar ve şekilsiz bir mekândı. Nedense bizim ülkemizde salon yapılır, sahne yapılır, son derece şık fuayeler yapılır da, o sahneye çıkacak olan sanatçıların rahatı hiç düşünülmez. Her seferinde suyu akmayan çeşmelerle, temizlenmeyen tuvaletlerle, derme çatma, bakımsız, toz toprak içindeki kulislere sığınmak zorunda kalırız. O yıllarda öyleydi. Galiba şimdilerde kulisler nispeten düzelmiş. Hele hele sevgili şarkıcı, türküçü ve pop sanatçılarımızın sayesinde çoğu kulisler adeta çiçek açmış. Bir lüks, bir lüks... Buna şaşmamak lazım, ne de olsa hepsi organizatörlerin para ağacı sayılır. Onları rahat ettirmeye mecburlar. Ama gene de sağ olsunlar; yoksa biz fakir tiyatrocular için kim elini sıcak sudan soğuk suya sokar ki... Son elli yıldır işte bu hale geldik, ne korkunç bir iniş değil mi?!.. Hazırlıklar tamamlandı, sahnede her şey oyun için hazırlandı, bizler de hazırдық. Giyindik, makyajlar bitti, asker büfeciler bize çay ve sandviç getirdiler, oyuna yarım saat var ama Nur Sabuncu hâlâ yok!.. Çaylarımızı içerken toplandık ve gelmezse ne yapabileceğimizi konuşmaya başladık. Nur’un rolünü oyundan çıkaramazdık, yani onun sahnelerini atlayarak oynayamazdık. Kesinlikle imkânsız. Zaten bu saatten sonra Güner “Oyunun metni üzerinde böyle bir değişiklik yapamam, her şey baştan aşağı aksar, oyun eksik kalır,” dedi ve çok haklıydı. Hepimizin

aklına gelen karabasan, yani tek çare, saat tam 9'da perdenin açılacağı anda seyirciden özür dileyip oyunu gelecek haftaya tehir etmekte. Ama böyle bir durum, hem tiyatromuz adına, hem de seyircimiz adına çok kötü olurdu, gerçek bir fiyasko demektir!.. Tıklım tıklım bir salonu geri göndermeye hiçbir tiyatrocunun yüreği dayanmaz, eğer öyle bir şey yaparsak, biliyorum ki onun acısı yıllarca içimizden gitmeyecekti. Başlangıçtan beri susmakta olan Asaf Çiğiltepe, tecrübeli bir tiyatrocu olarak "Ben galiba bir çare buldum," dedi, "süflözünüz Nigâr Hanım bu rol için yaşlı kalsa da, gayet hoş ve bakımlı bir hanım, oyunu da baştan sona kadar çok iyi biliyor, güzel bir makyaj ve saç biçimiyle onu oynatabilirsiniz. Tabi onunla karşılıklı oynayan arkadaşların yardımı şart. Onu çok az konuşturup, o sahneleri olabildiğince kısa kesip, idare edebilirsiniz. Tek çare bu, yoksa bu seyirci geri gönderilmez, yazık, çok yazık." Hepimiz donduk kaldık. Nigâr Abla'ya baktım, kadıncağızı aniden ateş basmış, tam anlamıyla şoke olmuştu. "Ben nasıl?.. Ben yapamam ki... İmkânsız ben, ben..." diye kekelemeye başladı. Ancak hepimiz Asaf'ın teklifi doğrultusunda, acaba olur mu? Neden olmasın?... diye zavallıyı tepeden tırnağa süzmeye başlamıştık bile!... Çok zor anlardı. Nur Sabuncu bunu niye yapıyordu? Oyunun ilk gecesi de aynı şeyi yapmıştı. Hadi o zaman Alev imdadımıza yetişmişti, bu saatten sonra Alev'i bulmak mümkün değildi ki. Bu ne sorumsuzluktu böyle!..

Kulisin sokağa açılan kapısı, Gölcük'ten İzmit'e giden tali bir yola bakıyordu. Mazlum'la Ayşegül kapıyı ardına kadar açmışlar, umutla yolu gözlüyorlardı. Biz Nigâr Abla'yı razı etmeye çalışırken, ona elimizden geldiğince yardım edeceğimizi vaat ederken, Ayşegül "Geliyor, geliyor!.." diye çığlık attı. Hemen ardından, son derece lüks bir araba, acı bir fren

sesiyle durdu. Arabadan sahne amirimiz, Nur Sabuncu, saçları hafiften dökülmüş, gençten bir bey çıktı. Nur bir karış suratla son derece yorgun, hafif sallanarak içeri girdi. Belli ki içkiliydi. Herkes tek kelime etmeden ona bakıyordu, sinirli ve şirret bir tavrı vardı. Sanırım kendini bu tavırla savunmaya çalışacaktı. Paltosunu çıkardı, bir köşeye fırlattı, kendini bir sandalyeye attı, sonra da kendini getiren arkadaşını kastederek “Amaaan ne yapalım, ona sorun, bütün kabahat onda işte,” deyiverdi!.. Bu sözler çok çirkin ve şaşırtıcıydı. Özü kabahatinden büyüktü... Arkadaşı olan bey kıpkırmızı oldu, sonra da gayet sakın bizlere iyi oyunlar dileyerek hızla çıktı, atladı arabasına gazladı gitti... Sahne amiri onun ardından kapıyı sıkı sıkı kapadı “Kaç dakika var?” dedi. Fuat adamcağızı tersler gibi “On dakika,” dedi ve hızla kendini kulise attı. Nur Sabuncu ikinci tabloda sahneye çıkacağı için rahatça hazırlanabilecekti. Sahne amirine dönerek, “Yol boyunca beni boşuna sıktınız, söylenip durdunuz, bakın işte benim daha çok vaktim var,” dedi. Bunun üzerine ben tutamadım kendimi, patladım “Sende hiç saygı yok mu? Ne biçim tiyatrocusun sen, biraz olsun sorumluluk duymuyor musun?” diye haykırmaya başladım. Anlaşılan birinin kendisine çatmasını bekliyordu “Sen kim oluyorsun, bana kimse karışamaz!” diye bağırmaya başladı. Sinirden tir tir titriyordum, aramızda tam bir kavga ve bir ağız dalaşı başladı. O bana, ben ona, kavgayı iyice büyüttük!.. Derken ekibin en büyüğü olan Saime Abla araya girdi. İkimizi de çok sert azarlayarak susturdu “Perde açılmak üzere bu ne hal? Susun bakayım, susuuun!” İkimiz de sustuk. Nigâr koştu bana su getirdi. O zavallı Nur’un gelmesiyle iyice rahatlamıştı. “Sen ona uyma güzelim, uyma,” diyerek beni oradan uzaklaştırdı... Bu arada Asaf’la Güner sahne gerisinden indiler, yanımıza geldiler. Güner “Biz gidiyoruz, vaktimiz kalmadı, on

gün sonra İstanbul'a geleceğim, görüşürüz," diye hepimize veda etti, el sıkıştık, onları kapıya kadar geçirmek istedim, niyetim biraz temiz hava alıp açılmaktı. Birlikte kapı önüne çıktık, hava kararmaya başlamıştı, Güner endişeliydi "Siz iyi misiniz?" dedi. "İyiyim, iyiyim Güner, sen oyunu merak etme, her şey yolunda," dedim. Onu iki yanağından öptüm, Asaf'ın elini sıktım, her şey yoluna girdiği için o da rahatlamıştı, birbirimize el salladık, hızla yola çıktılar... Ana yola kadar yayan gideceklerdi, oradan da Ankara'ya giden bir otobüse bineceklerdi. Arkalarından uzun uzun baktım. O iki genç tiyatro adamının kendinden emin, enerjik ve kararlı adımlarla, Gölcük'ten İzmit'e çıkan o tali yolun alacakaranlığında, ana yola doğru azimle ilerlemeleri unutulamayacak bir resim gibiydi. Hiç aklımdan çıkmıyor... Arkalarından bakarken, içimden bir heyecan dalgası geçti. Birden her şeyi geride bırakıp onlara katılmak istedim. O alacakaranlıkta, yol boyunca, erken gecenin serinliğinde, yeni yeni parlamaya başlayan yıldızların ışığında ve ötmeye başlayan gece böceklerinin sesleri arasında özgürce yürümek, ne olduğunu bilemediğim bir mutluluğa ulaşmak istedim... Ancak her bilinmeyenden kaçan, tutucu, tiyatrocuyu yanıma ağır bastı, "Boşveer! Kendi kalemin bahçesindeki özgürlük en iyisidir," dedim. Temiz hava iyi gelmişti. Kapıyı sıkı sıkı kapadım, perde açılmak üzereydi, hemen sahne gerisine çıktım. Herkes nispeten rahatlamıştı. Uzaktan Nur'a baktım, hazırlanmış, süt dökmüş kedi gibi Saime Abla'nın yanında oturuyordu. Üzgün, kırgın bir hali vardı. Ama sanırım daha çok kendine kızgındı... O hali içime dokundu. Keşke hiç o kavgayı yapmasaydım, diye düşündüm. Zavallı Nur Sabuncu o garip haliyle tam bir bozgun içindeydi. Sanırım çok ileri bir yaşta başladığı için tiyatronun katı disiplini ona zor geliyordu... Fuat'ın yanına gittim "Hazır mısınız?" dedi,

“Hazırım merak etme.” Ayşegül yanıma geldi “Boş ver Necnocum, iyi oyunlar,” dedi, onu öptüm “Sana da iyi oyunlar canım,” dedim. Doğan Bavli’nin yanına gitti, sahneye ikisi beraber gireceklerdi. Kemâl Ergüvenç her zamanki gibi gene kulisin en sakın köşesine çekilmiş, sırasını bekliyordu; uzaktan birbirimize iyi oyunlar diledik. Mazlum çoktan sahnedeki yerini almıştı. İsmet’i aradım, baktım merdiven başında sigara içiyordu. Yanına gittim, elleri titriyordu, o hâlâ çok sinirliydi. “Sen ne zamandan beri kuliste sigara içmeye başladın?!” dedim, çok şaşırdı, bana baktı, sonra sigaraya baktı, belli ki sigara içtiğinin farkında bile değildi. “Aman aman söndürüyoruz işte. Polis gibisin yani,” dedi, hızla aşağı indi, onun rolü ikinci perdedeydi. O haliyle çok tatlıydı İsmetçik. Güldürdü beni. Sevgili İsmet öfkeliyken bile şirin kalabiliyordu. Fuat beni bekliyordu, yanına gittim, salonumuz tıklım tıklım doluydu, seyircinin yoğun gürültüsü geliyordu, Fuat saatine baktı ve işareti verdi, müzik başladı, yavaşça perdecie “Aç” dedi, perde yavaş açılırken oyunu-muz başladı... Şimdi salonda tam bir sessizlik vardı, Fuat’la birlikte el ele sahneye girdik...

Artık ne kavga, ne gürültü, ne de kişisel sorunlar vardı, artık kendimize ait değildik, sadece ve sadece oyunumuz vardı ve hepimiz onun bir parçasıydık. ‘Bozuk Düzen’i sezonun sonuna kadar oynadık. Tam üç sezon başarıyla oynadığımız güzel oyunumuza sonunda hüznle veda ettik... Güner İstanbul’a taşınmıştı. Onu sık sık görebiliyorduk ama Nur Sabuncu’yu tam olarak hatırlayamıyorum. Onu tiyatro çevrelerinde pek göremiyordum. Belki de ben rastlamıyordum. Belki de bir süre mesleği bırakmıştı. Bildiğim kadarıyla ailesinden iyi bir geliri varmış. Geçim sıkıntısı yoktu yani. Ama onu son gördüğüm günü çok iyi hatırlıyorum. O yaz sezo-

nu, Yedikule’de ‘Genç Osman’ı oynayacaktık. Bütün tiyatro, büyük küçük demeden, oyunda görevliydik. Oyuncular, teknisyenler, dekorcular, kostümcüler, bütün bir tiyatro, her gün Yedikule’de provadaydık. Muhsin Hoca her gün geliyordu provalara. Oyunu Tunç Yalman sahneye koyuyordu. Televizyoncular, gazeteciler, çoğumuzun yakınları, hemen herkes oradaydı. İşte o günlerden birinde, Nur Sabuncu’yu uzaktan Muhsin Hoca’nın yanında otururken gördük. İyi-ce zayıflamıştı. Sarı saçları, solgun yüzüyle adeta şeffaf bir hayalet gibiydi. İçki onu yemiş bitirmişti. Oldukça tutarsız konuştuğunu, hafiften uçurduğunu söylediler... Oturduğu yerde hayatından çok memnundu, yüksek sesle konuşuyor, etrafa gülücükler dağıtıyordu. Mutluydu, kendini hâlâ tiyatronun bir parçası gibi hissediyordu. Hiçbirimiz yanına gide-miyorduk. Ona uzaktan baktık, iyice hasta olduğu belliydi ve o haliyle hepimizi üzmüş, perişan etmişti... Nur Sabuncu çok güzel bir kadındı. En iyi okullarda, çok iyi bir eğitim almıştı. Sahneye ilk adımlarını, kendisine büyük Muhsin Hoca tarafından armağan edilen koskoca Hamlet rolüyle parlak ramp ışıkları içinde atmıştı. Ama ne yazık ki o parlak ışıklar, çok kısa bir süre içinde, mum ışığı gibi eriyip sönmüştü. Günün birinde onun trajik bir biçimde öldüğünü duyduk. Ayrıntıları bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Ben her şeye rağmen onu, ‘Bozuk Düzen’deki o en güzel, en zarif haliyle hatırlamak istiyorum. Nur içinde yatsın...

Güner Sümer’e gelince... Onu yukarıda da dediğim gibi, artık İstanbullu olduğu için sık sık gördüm. Bizlerden hiç kopmadı. Fırsat buldukça kulisimize geldi. Daha sora güzeller güzeli bir aktristle evlendi. Suna Selen... Bir de oğulları oldu, oh ne güzel, gelsin mutluluk!.. Ama ne yazık ki gelmedi mutluluk veya çok kısa sürdü... Büyükkada’ya yerleştiklerini, yaz

kış orada oturduklarını duyduk. Tam da Güner'e göre romantik bir inziva diye düşünüyordum. Bir gün "Büyükada'ya gitsek de Güner'e sürpriz bir baskın yapsak," diye konuşurken İsmet yüzüme acı acı baktı "Hiç sırası değil," dedi. Çok şaşırdım, "Neler oluyor?" dedim, Güner'in hasta olduğunu ve maalesef hastalığının çaresiz olduğunu söyledi. "Belki de bu nedenle Büyükada'da yaşıyorlar," dedi. O kadar gençti, o kadar yetenekli ve başarılıydı ki inanmak istemiyordum. "Haksızlık bu, haksızlık," diye yakındım... Güner'in umutsuz durumu kısa sürede bütün tiyatro muhitine yayılmıştı, o konuda kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Bir gün ona Beyoğlu'nda, Saint Antuan Kilisesi'nin önündeki durakta rastladım. Birbirimizi görünce çok sevindik. Zaten ne zaman bir araya gelsek, 'Bozuk Düzen' oyunundan kalma nostaljik bir sevgiyle içimiz ısınır. O gün de öyle oldu. Uzun uzun konuştuk, dertleştik, bana ayak bileğindeki yarayı gösterdi, "Ameliyat oldum, damar aldılar," dedi. "Ama artık iyiyim, gene çalışmaya başladım, yeni oyunumu çok seveceksiniz," dedi. "Bitirir bitirmez yolla, ilk ben okumak istiyorum," dedim. Gülerek, "Elbette," dedi. Birbirimize iyi temennilerde bulunarak ayrıldık. Demek onu o gün son görüşümmüş!...

Güner Türk tiyatrosuna parlak bir yıldız gibi doğdu, gençlik yaşta kaydı geçti... Ardından hüznü bir pırıltı bırakarak kaydı geçti... Yaşasaydı kuşkusuz bozuk düzenin çarkına okuyacak gücü ve cesareti taşıyan daha pek çok oyun yazacaktı... Onun bıraktığı boşluk hâlâ terk edilmiş bir köşe olarak duruyor... Zamanla Türk tiyatrosu çok değişti, kadrolar değişti, sanatsal kavramlar değişti, en önemlisi seyirci değişti. Ucuz, sıradan, tatsız, düzeysiz, sadece kaba güldürüye şartlanan bu seyirci artık 'Bozuk Düzen' seyircisi değil. Tiyatro adına tüm inançlar, sadece ve sadece paraya

endeksli. İnandığımız tiyatro misyonu kendini korumaya çalışıyor ama gidici... Öyle sanıyorum ki yakın bir gelecekte Türkiye’de tiyatro, nostaljik bir şarkı gibi anılarda kalacak... Hiç değilse Güner bu hezimetı görmeden gitti...

Güner’i yazmak istedim çünkü Güner ve Güner gibiler, tiyatromuzun zamansız kaybettiğı bazı altın çocuklar unutulmasın istedim. Oben Güney’i düşündüm, Asaf Çiğiltepe dedim, Altan Erbulak, Zihni Küçümen, Oktay Arayıcı dedim... Daha sayabilirim. Yazılacak çok oyunları, açılacak çok perdeleri, bozuk düzen adına soracak çok hesapları vardı... Hatırlardadır, 60 ihtilalindeki olaylar, daha doğrusu darbeden önceki olaylar, üniversitede öğrencilerin önünde dipçık yiyen rektör, bardağı taşıran son damla olmuştu. Gençlik, bazı haklarını arayabileceğinin bilincine vardı ve sesini yükseltti. Onlar anarşist değildi. Onlar özgürce, kişiliğini ve haklarını savunan genç adamlardı. Ve bir değişimin temelini atmışlardı. Onlar yeni bir Türkiye gençliğinin müjdecisiydiler. İşte o başkaldırının beslediğı ortam, çoğu sanatçılara ve genç yazarlara gebeydi. AST’ın çıkışı, Dostlar Tiyatrosu’nun doğuşu, Güner’in, Oben’in, Oktay’ın, Samet’in oyunları ülkenin acı gerçeklerini serivermişti ortaya. Ama ne yazık ki bugün o heyecandan ve yaratıcılıktan çok uzaktayız. Tam bir kısır döngü içindeyiz. Tiyatromuzun içinde bulunduğu şu umutsuz ortamı, kaçan seyirciyi, kapanan perdeleri düşününce, ki 70’li yıllardan bahsediyorum, herhalde tanrı onları daha çok sevdiği için erken aldı diyorum. Hiç değilse seyircinin artık tiyatroyu sevmediğini, bütün değerlerin ve değerlilerin unutulmak üzere olduğunu görmemiş oldular... Dua edelim, hepsi de nur içinde yatsın ama eserleri ölümsüz olsun...

ARKADAŞ

Fatoş- Az önce sen neden öyle dedin?

Mine- Ne dedim?

Fatoş- Sınıfta kaldı, dedin. O eski arkadaşından konuşuyorduk da, sen, o sınıfta kaldı, dedin.

M- Ha evet o... Kalmıştı ya, boş ver... Sen şu yola bak, ne güzel, yemyeşil.

F- Evet İstanbul Eskişehir arası çok güzeldir, yemyeşil cennet gibi... Peki, o kim?

M-

F- Kimdi o sınıfta kalan?

M- Boş ver dedim.

F- Başladın bir kere devam et, kimdi o sınıfta kalan?

M- Çok eski bir arkadaş. Sınıfta kaldı, tedavülden kalktı, geçti gitti.

F- Yakın mıydınız?

M- Yakındık, çok yakındık... Haklısın bu yol gerçekten çok güzel. Daha sonra Sakarya Nehri'nin kıyısından geçeceğiz, muhteşemdir. Durgun Akar Sakarya... Peki, senin hiç yakın arkadaşın oldu mu?

F- Oldu tabi, olmaz mı?

M- Çok yakın ama sıkı fıkı, kardeşin gibi, sırdaşın yani.

F- Dur bakalım şimdiii! Zor bir soru, var sayılır iki tane.

M- Zaten fazla olamaz ki, hep biri ötekini götürür... Boş veeer. Tren yolculuğu çok zevkli. Kalkıp dolaşabiliyorum, pencerelerden her iki tarafı da görebiliyorum.

F- Sen ne demeye çalıştın öyle, biri ötekini götürür diye?

M- Boş ver dedim öfff!...

F- Yok yok anlat, hadi anlat.

M- Önce sen. Çocukluğundan bu yana kaç arkadaşın oldu hepsini düşün.

F- Hepsini ha?

M- İyi düşün sadece iki tane mi?

F- Düşününce... Ölen bir tane vardı ama o yarı sırdaş gibiydi bir keresinde o da sınıfta kalmıştı ama daha sonra geçti sınıfını, öldüğü için artık bir şey diyemem. Ama bugün için iki tane diyebilirim.

M- Eh az mı? Hadi gel lokanta vagonuna gidelim, sıcak bir şeyler içeriz.

F- Olur. Az değil tabi, hem çok eski arkadaş onlar, yani biri diğerini götüremez!

M- O olay başkaydı.

F- Demek bir olay var. Anlamıştım, eee?

M- Zorluyorsun insanı, hadi kalk, kalk masada oturmak daha rahat olur, pencereler daha da geniş.

F- Yok canım, hepsi aynıdır onların. Olay dedin, başkaydı dedin üstelik, biraz açıkla lütfen. Gel sol tarafa oturalım.

Buradan Sakarya'yı görebiliriz. Çay içelim mi?

M- Olur. Bu yol gerçekten çok güzel, yaz kış yemyeşil... Sen hiç inandığın bir arkadaşının ihanetini gördün mü? Bize çay lütfen.

F- Hayır o ikisi hariç yani, hatırlamıyorum ama sen gördün değil mi?

M- Boş veer.

F- Bu boş verlere bozuluyorum ama hem ihanet lafını sen kullandın anlat istersen, anlat rahatlırsın.

M- Ben rahatım, o konuda çoktan rahatladım artık aldırmıyorum. Çok hızlı gidiyoruz değil mi? Yalnız... Yani zaman zaman aklıma gelince... İnsan üzüyor biliyor musun, arkadaşlık, dostluk, yakınlık adına, çok eskiden de olsa, bir hayal kırıklığı ama daha çok şaşkınlık geçiyor içimden. Zaten artık üzüntü yok, hiç yok. O da unutmuştur zaten, aslında unutmamalı çünkü biz kusursuz iki arkadaşık. Neyse... Ooo, tavşankanı olmuş, teşekkürler. Şeker?

F- Ben alayım.

M- Az önce şaşıyorum dedim ya, aslında derinine inince biraz da kuşku duyuyorum çünkü yaptıkları o kadar beklemediğim şeylerdi ki, nasıl inanmışım, nasıl fark etmemişim. Hani annelerimiz der ya, insanoğlu çiğ süt emmiş diye, aynen öyle, sanki o da çiğ süt emmiş de ben fark etmemişim. Bu çiğ süt emmek de ne demekse?... Eskişehir İstanbul arası kaç saat?

F- Bu süratle üç-dört saat falan. Şaşkınlık neden peki?

M- Ondan asla asla beklemezdim de ondan. Şaşkınlığım daha çok kendi aptallığıma, kuş gibi inanmışlığıma.

F- Şunu başından anlatsana kafam karıştı.

M- Çay çok güzelmış içsene. O günlerde bende de iki taneydi çok yakın arkadaş olarak, sırdaşım falan işte. İçtiğimiz su ayrı gitmezdi, evimize kendi evleri gibi girip çıkarlardı.

Aslında, başlangıçta o ikisi birbirini pek tanımazdı. Her şey sonradan oldu.

F- Ne oldu?

M- O ikisi birbirini tanıyınca.

F- Biri diğerini götürdü mü?

M- Tam tersi. Neyse, uzun hikâye, boş ver. Pardon, gene boş ver dedim!...

F- Anlat artık benim vaktim var.

M- Dedim ya çok yakındık, birlikte gezer, birlikte çalışır, aynı şeyleri düşünür, aynı kararları verirdik. İki can arkadaş olarak her konuda anlaşırđık. Zor günlerim olurdu, beni hep kollardı, "*Paran var mı sıkılma söyle,*" derdi, "*Sen o işi bana bırak,*" derdi, "*Sen üzülme, ben hallederim,*" derdi. Göz göze geldik mi konuşmadan anlaşırđık, benim için kavga bile ederdi, annem onu kızı gibi severdi, ona atkı örmüştü üşümesin diye, güzeldi, yetenekliydi, becerikliydi, sport-mendi, harika yüzerdi, nefis bir sesi vardı, soprano, sıcak-kanlı, arkadaş canlısı, çok düşünceliydi, offff... Ben bir çay daha isteyeceğim, sen?

F- Olur.

M- Berbat bir evlilik yapmıştı, adam işsizdi, onu sömürdü, sömürdü... Zavallı evin erkeğı gibiydi, çok çalışırđı, tiyatrodan maaş alır, gece gündüz dublaj yapar, film çevirir, radyo tiyatrolarında oynar, eve para götürürdü. Adam evde çamaşır yıkar, yemek yapar... Sıkıcı bir durum. Neyse olmadılar, ayrıldılar da biraz rahatladı. Güzel bir eve taşındı, annesini yanına aldı, zengin bir sevgili buldu. Adam onu Avrupalara götürdü, gezdiler, tozdular, her şeyi oldu da....

F- Eee ne?

M- Demek yetmiyormuş.

F- İki çay daha lütfen... Demek yetmiyormuş ha?

M- Ah işte Sakarya.

F- Çok durgun akıyor.

M- İçin için akar o, için için ama bir de coştı mu tutamazsın Sakarya'yı. Destanların Sakarya'sı, sağı solu yoktur güzelim Sakarya'nın.

F- Devam et ne olur, anlat.

M- Neyi?... Ha ihanetin nasıl olduğunu mu? Dur şimdi... Sakarya üstüne yazılmış ne türküler vardır, ne ağıtlar vardır...

F- Lafı değiştirme ne olur.

M- Uzun hikâye dedim ama öfff... Neyse olayı ta başından alayım.

F-

M- Olaylar çok eski, yirmili yaşlardaydım ama unutmuyor insan. Bir gün kartvizit bastırmak için Çağaloğlu'na gitmiştim, malum yokuşun tam orta yerinde rastladım ona.

F- Kime? Dalma... Hah çay geldi, teşekkürler. Kime?

M- Şaire... Ondan hep şair diye bahsedelim.

F- Şair ha aman tanrım heyyy... Anlat anlat.

M- Kısa boylu, zayıf, zarif ama cin gibi akıllı, derin derin bakan bir çift ıslak, parlak göz, sanki sadece bir çift göz.

F- Tek olacak değil ya elbette bir çift! Saçmaladım pardon, e niye öyle dedin?

M- Gözleri birden aklıma geldi de ondan yani ikisi birden. Gülme!... Bana Özdemir Asaf'ın matbaasını tarif etti, *"O sizi tanır yardımcısı olur,"* dedi, o da şair biliyorsun.

F- Bilmez miyim? *"Kim o deme boşuna / benim ben / öyle bir ben ki gelen kapına/ baştan başa sen,"* evet kitabı var bende, Sen Sen Sen.

M- Gittim, yakın bir ara sokaktaydı Özdemir Asaf'ın matbaası. Yardımcı oldu, ipek kâğıda bastı kartvizitlerimi hâlâ birkaç tanesini saklarım, para da almadı, böylesine benzersiz güzel bir insan işte yani şair gibi şair Özdemir Asaf,

nur içinde yatsın, mezarına ışıklar yağsın.

F- Öyle olsun, ışıklar yağsın. Ağaçlara ne kadar yakın geçiyoruz, camlar açık olsa dallar içeri girecek. Sen neden şekersiz içiyorsun çayını?

M- Böyle daha lezzetli. Sen de çok şekerli içiyorsun.

F- İyidir. Nerede kalmıştık?

M- Şairde. Aynı gün ikinci vaktiydi Taksim Meydanı'nda gene karşılaştık, gülüştük. Gülüşü çok tatlıydı, birlikte yürüdük biraz, askere gidiyormuş, yedek subay. "*Doğuya kış geliyor,*" dedim ama o memnundu, şair işte. "*Size yazabilir miyim?*" dedi, "*Yazmak yalnızlığımı böler,*" dedi. Aşk mektubu yazacak değil ya, dostça, içinden geldiği gibi yazacaktı işte, şair bu, "*Yazın tabi,*" dedim, "*ben size yazmasam da siz içinizden geldikçe yazın.*" O günün devamını hatırlamıyorum.

F- Gene daldın gittin. Yoruldun mu?

M- Hayır nehri seyrediyorum, harika, ne kadar sakın. Hayır, yorulmadım olaylar biraz dağınık da nasıl toparlasam diyorum.

F-

M- Sezon başıydı, tarihi bir piyes oynuyorduk, kalabalık, hemen bütün Dram Tiyatrosu sahnedeaydık, arkadaşım da, ona bir isim takalım mı, ne diyelim?

F- Arkadaş diyelim. Ötekine, ikinciye?

M- Ötekine daha çok var. Arkadaşla aynı odada soyunuyorduk, aynı makyaj masasını kullanıyorduk, yorucu bir oyundu ama iyiydi, kapalı gişe oynuyorduk, başrolde Cahide Sonku vardı, Eglon (Yavru Kartal Napollon'un oğlu). Fransa kraliçesi Marie Louis, Napollon'un ikinci karısı, Eglon, Avusturyalılar tarafından herkesten özellikle Napollon'dan kaçırılan talihsiz, hastalıklı çocuğun öyküsü. Ben Eglon'un teyzesi Sofie'yi oynuyordum. Sofie yeğeni Eglon'dan küçüktür ve ondan bir çocuğu olur, enstest bir ilişki. Yaşanmış ve

tarih olmuş bir öykü, gerçek bir trajedi. Eglon rolünü Cahide oynuyordu, biraz şaşırtıcıydı ama bir gün anlatırım sana uzun hikâye, şimdi sorma ne olur.

F- Aman tanrım, sen bir tarihsin, neyse neyse devam et.

M- Bu arada şairden ilk mektup geldi, nefis bir mektup, şiirsel, romantik, akıcı, ilginç. En güzel, en zengin doğu il-
lerimizden birindendi; Elazığ galiba, yoksa Erzurum mu? Tanımladığına göre Çoruh Vadisi falan, Erzurum olmalı, geçmiş gün.

F- Biraz mektuptan bahset.

M- Farklıydı, çok farklı. Sanki Gorki kadar vahşi, yaban-
sı, Turgeniyev gibi pastoral, biraz Yaşar Kemal gibi şiirsel, romantik ama daha çok kendisi. Onun şiirselliği, naif, bakir ve dokunulmamış. Tabi o büyük bir şair biliyorsun.

F- Hayır bilmiyorum, kim?

M-

F- Devam et ne olur.

M- Sert ayazlı bozkırlar, eksi yirmilerde geçen dondu-
rucu geceler, pırıl pırıl bir gökyüzü, durmadan kayan yıl-
dızlar... Tümüyle buza kesmiş, kristal dallarıyla bembeyaz,
masalsı kış ormanları, dalıp da elmas pırıltılı gökyüzüne o
muhteşem boşlukta kaybolup, kendini aramak, her şeyden,
herkesten kopmak, ismini koyamadığın bir garipseme, bir
arayış. Devamlı duyumsadığın, ulaşamadığın ama varlığına
inandığın uzak uzak bir umut, bir heyecan. Uçsuz bucaksız
Anadolu stepleri, yabanıl yöre yaşantıları, o mor karanlıkta
sürülerle koşan beyaz yeledi yıldızlar.

F- Yıldızlar?

M- Yaban atları. Her yanı buza çalmış vahşi çorak düz-
lüklerde alacakaranlık şafaklar, inanılmaz gün batımları.
İşte o vahşi ortamdaki yalnızlığın şairce anlatımı, insanın
içini yıkayan, tertemiz, dokunulmamış bakir duygular ve

güzellikler. Yalnızlığın en şiirsel ifadeleri, okunacak nefis, destansı mektuplar. Her hafta bir tane geliyordu, aklına kötü şeyler getirme, sadece şiirsel, dostça dertleşmeler, yazıya dökülmüş sıcak, yakın duygusallıklar, yazarken yaşanan küçük mutluluklar.

F- Ne güzel anlattın. Bazı büyük edebiyatçıların hayatlarında böyle mektuplar, mektuplaşmalar vardır, onlar gibi olmuş, okumak isterdim hepsini.

M- Oyundaydık, perde çoktan açılmıştı, o hafta gelen mektubu çok iyi hatırlıyorum, ikinci kez okumak için açmıştım, birden sıramın geldiğini akıl ettim, acele sahneye koştum, mektubu masada açık bırakmıştım. Ben sahneyken arkadaş bulmuş mektubu okuyordu, güldüm, ona “*Ne güzel değil mi?*” dedim. Ama o bir tuhaftı, ne desem? Ağlamaklı gibi, sanki üzgün ya da coşkulu ve hayran, ne olduğunu kendisinin de bilmediği garip duygular içindeydi. Kim olduğunu sordu “*Neden sana böyle mektuplar yazıyor peki?*” dedi. Hayatında hiç başına gelmemiş böylesi bir güzelliğin, sahip olamadığı bir farklılığın isyanı içinde gibiydi. Ne yapabilirdim, anlattım ona, şairden bahsettim, şiirlerinden, kitaplarından falan, uzun uzun her şeyi anlattım ama rahatlamadı. İçine sığdıramadığı bir yoksunluk duygusu yaşıyordu, sanki o mektuplar neden bana geliyordu da ona değil gibi. Mektupların bana gelmesi ona göre bir ayrıcalıktı ve ben istemeden eşit arkadaşlık konumuna fark atmıştım; sanırım kabullenemediği buydu, bir eksiklik duygusu içindeydi, ona kim böyle mektuplar yazacaktı ki? Yani o böyle hissediyordu sanırım. Yazık... Yanlış...

F- Açıkça seni kıskanmış.

M- İşte bunun için şaşıyorum dedim ya. Alt tarafı bir mektup canım, zevkle okuyup geçebilirdi. Üzüldüm onun bu halleri karşısında, adeta kendimi suçlu hissetim. Keşke o

mektubu açıkta bırakmasaydım, sanki kırmızı ışıktaki geçmiş gibiydim. O gece oyun boyunca sürdü bu hal. Sonrası, devamı olan günleri hatırlamıyorum ama onda bir şeyler yer etmiş anlaşılan.

F- Çok ilginç, peki mektuplar devam etti mi?

M- Etti sanıyorum ama neden bilmem eski zevki, gizemi kalmamış gibiydi, tadı kaçmıştı. Sanki dokunulmuştu artık, el değmişti o mektuplara da büyüğü bozulmuştu. Biraz susalımdı...

F- Tünelden geçiyoruz. Neyse kısa sürdü. Sakarya bu beldeye hayat vermiş. Sakarya'nın nesi ünlü?

M-

F- Bence her şeyi, sebzesi, meyvesi, doğası ve tarihi tabi. Kurtuluşun ilk büyük zaferi Sakarya'da yazıldı... Ne düşünüyorsun? İyi misin sen?

M- Konuştuklarımızı... Sence dostluk, yani gerçek dostluk, candan arkadaşlık nedir?

F- Çok şey, çok zor bulunan bir şey, çok az elde edilebilen bir yakınlık. Zaten herkes herkesle öylesine anlaşılmaz ki, o kendiliğinden olur, kendi kendine gelişir. Yani iki arkadaş birbirini zamanla, yavaş yavaş kazanır. Sohbetinden hoşlanırsın, sana karşı her zaman dürüst olduğunu fark edersin, haline, tavrına, huyuna, suyuna alışırırsın. Sen de ona karşı dürüst olmaya başlıyorsun. Her konuda müşterek fikirleriniz olur, ortak zevkleriniz gelişir, yanında rahat edersin, sırlarınızı paylaşırsınız, güzel günlerinizi, acılarınızı... Giderek hatalarınızı, kusurlarınızı rahatça hoş görebilirsiniz, dedim ya; zamanla zamanla artar, güzelleşir çünkü ikiniz de işin bilincine varırsınız. Ayrıca etrafa karşı, ele güne karşı, tam bir dayanışma, bir güç birliği oluşur ki bu çok zevklidir. Biraz dağınık anlattım, izin ver düşünüyem de, daha kısa, daha özlü bir deyim bulayım.

İki gün sonra İstanbul'da bir kafe

F- Nasıl geçti konuşman?

M- Çok zevkliydi. Sorular, sorular, sorular. Gençler pırıl pırıldı.

F- Sana neler sordular?

M- Dağınıktı soruları. Çağdaş oyunculuk, oyun yazarlığı, yönetmenlik. Yani tiyatroyu bütünleyen hemen her konuda sordular. Akşam kantinde birlikte yedik sonra bana hazırladıkları bir Aziz Nesin skeci oynadılar, çok iyiydi gençler, çok güldüm. Sen ne yaptın?

F- Benim işim tarih biliyorsun. Tiyatro tarihi, kostüm tarihi. Dialar götürmüştüm yanımda, çok yararlı oldu, çoğunu onlara bıraktım arşivleri için. Gece bir oyun izledim Molieré'den Anfitrión. Dormen sahnelemiş çağdaş bir çizgi-de, çok güldük, gençler harikaydı, gene gideceğim festivale.

M- Ben de. Eskişehir artık bir kültür şehri oldu. Üstelik yol boyunca Sakarya... Ne kadar durgun akıyordu değil mi? Unutulmaz bir güzellik...

F- Durmadan yolda anlattıklarını düşündüm; şairi, mektuplarını, sınıfta kalan o arkadaşı, birinin diğerini götürmesi, arkadaş ihaneti...

M- Sen hâlâ bıraktığım yerde misin o konuda? Şair senin de ilgini çekti anlaşılan.

F- Hem de nasıl, beni çok etkiledi.

M- Yapma yahu sahi mi? Seni de mi!?

F- Saçmalama. Gülme de dinle. Bu arada arkadaşlık adına bazı özdeyişler buldum, dinle! *Ayıpsız dost arayan dostsuz kalır (Mevlana)*. Ne dersin haklı mı? Bence tam sana göre.

M-

F- *Gerçek arkadaşlık iki bedende yaşayan tek ruhtur (Aristo)*. Bak Goethe ne demiş: "*Hakiki arkadaşlık sağlıktan fark-*

sızdır, kıymeti elden gittikten sonra anlaşılır.” Sende de böyle mi oldu?

M-

F- Bak bu tam sana göre: *Dal rüzgârı affeder ama kırılmıştır bir kere.* Bu da Japon atasözüymüş. Bak Cicero ne demiş: *Dostunu affet ama kendini asla.*

M- İşte bu doğru. Aslında ben de suçu kendimde aramalıydım, onun da söyleyecekleri, şikâyetleri olabilirdi, bilmeden yaptığım bazı ihmallerim, bencilliklerim, anlayışsızlıklarım olabilirdi. Ama sormadım, aslında biz hiç yüzleşmedik ki, bu hata. Ben hemen şaşırdım, kırıldım ve uzaklaştım. Belki de yanlış yaptım, hesaplaşmalıydım; bunu, yaşanan o kusursuz dostluğa, arkadaşlığa karşı borçluydum.

F- Dinle bak bu çok ilginç: *Eğer bulursan onu/ gerçek dostluğul/ bil ki kutsaldır/ sakın kaçırmalsıkı sıkı sarıl/ besle onu.* Bunlar güzel sözler ama çoğu lafta kalıyor galiba ne dersin?

M- Öyle, sen de dedin işte, kalıyor, onun gibi yani, sınıfta kalıyor.

F- İyice kötümstersin.

M- Çünkü çok çirkin, çok acı, beklemediğim şeyler, inanılmaz dedikodular geliyordu kulağıma... Neyse, neyse boş ver. Ama şair demişti bana da inanmamıştım, kızmıştım ona.

F- Peki, sence bir arkadaşın sevgilisine ilgi duymak suç mu?

M- İlgi duymak, aşırı hayranlık hatta tutku, zaaf bile suç değil. Çünkü elde olmayan bir şey o duygular. Ama elde olan bir şey var, irade ve ahlak. İleri gitmek, asılmak, birtakım desiselerle, yalanlarla, hilelerle onu elde etmeye çalışmak suç tabii.

F- Tutku dedin, zaaf dedin, bunlar güçlü duygular.

M- Gerçek dostluk ve arkadaşlık da güçlü duygulardır,

dürüstçe uzaklaşmak gerekir, biraz iradeyle.

F- Peki senin başına gelse ne yapardın?

M- Şaka mı bu? Aklımdan bile geçmez, arkadaşımın sevgilisi benim sadece arkadaşımdır. Böyle konularda katıyım ben, söz konusu bile olmaz, geç lütfen, saçmaladın.

F- Tamam tamam, özür dilerim. Hadi başa dönelim, nerede kalmıştık? Sen sahnedeiken masada açık unuttuğun o mektubu bulmuş, okumuştun, sonraları neler oldu, yani olaylar nasıl gelişti?

M- Çok zor, epey oldu, ilkbahar mıydı, sonbahar mıydı öyle bir ara mevsimdi. Şair döndü, beni sık sık arıyordu, tabi artık iyice arkadaş olmuştuk, yavaş yavaş arkadaşlıktan öte yakınlaşmalar başladı. Bu arada devreye öteki giriyor, ikinci arkadaş; istersen ona da ufaklık diyelim.

F- Ufaklık mı? İlginç, biraz aç.

M- Şairin kız kardeşiydi, tesadüf.

F- Dur dur dur, ne dedin sen?

M- Kesme.

F- Kesmiyorum. Kız kardeşiydi demek, eee?!

M- Daha bir yakınlaştık, zaten ufaklık bana hayrandı, her şeyime özenirdi, onun için idoldüm. Hayatından çok memnundu tabi, ağabeyi ve ben!... Bu arada zavallının çok, çok mutsuz, tatsız, zevksiz, felaket bir ilişkisi vardı; alkolik bir baş aktör, bir komedyen. Kızı döver, söver, sever mi sevmez mi belli değil. Dengesiz, darma dağınık bir fanatik ama kız ona tutkun, tapıyor ya da tiyatroyla ilgili neler umuyorsa... Ne söylediysek boş, kız bakire ama aynı evde yaşıyorlar, şair bunu bilmiyor ya da bilmezden geliyor. İşte o günlerden birinde ben arkadaşla ufaklığı tanıştırıyorum zaten giyaben birbirlerini tanıyorlardı.

F- Kafam karıştı.

M- Gene mi?

F- Dalga geçme, ufaklık tiyatrocu muydu?

M- Eh sayılır, yeni başlamıştı o komedyen sayesinde ama çok gençti, çocukluktan yeni çıkmış gibiydi, deneyimsizdi ama filmler falan da çevirdi, hafiften isim bile yapmıştı piyasada.

F- Güzel miydi?

M- Çok çok güzel, çok akıllı, çok zevkli. Akademiden, resim atölyesi. Ama devam edemeyince artist olmuş, gülme!...

F- Nasıl gülmem, artist olmak bu kadar kolay mı?

M- Olan olur, olmayan ufalanır gider.

F- O da öyle mi oldu?

M- O günlerde farkında değildim yani tiyatro için önemli bir yetenek değildi galiba ama çok akıllıydı, ihtiraslıydı, çok ihtiraslı...

F- Gene daldın, nerede kalmıştık?

M- Ha... Evet, şair Şişli'de bir ev tutmuştu, pansiyon, kardeşini de yanına almıştı, tatsız dedikodulardan özellikle de o fanatik aktörden korumaya çalışıyordu ufaklığı.

F- Yani o alkolik ya da fanatik her neyse çıktı mı aradan?

M- Galiba onu hastaneye yatırmışlardı, gazeteler yazmıştı, Bakırköy'e, ailesi varmış, çoluğu çocuğu.

F- Sen Şişli'deki eve gittin mi hiç?

M- Ara sıra giderdik arkadaşla birlikte. Pansiyon sahibi tombul, tatlı bir kadındı, onlara yemek yapardı. Arkadaşla ufaklık tanışır tanışmaz birden nasıl olduysa, can ciğer kuzu sarması! Artık ona armağanlar, gardırobundan seçip verdiği ciciler biciler, gel de şaşma!...

F- Ve bu arada?

M- Evet bu arada biri diğerini götürmeye başladı tabii. Önceleri fark etmedim, ufaklık ikimizin de ortak arkadaşydı, günlük yaşamın hayhuyu içindeydin; iş, güç, tiyatro, film setleri, şehir dışı çalışmalar falan derken pek üzerinde

duramıyordum ama bir gün şair bana... Dur dur daha önce ilginç bir olay yaşadık onu anlatmalıyım, hiç unutamıyorum çünkü. Bir ikindi vaktiydi, Şişli'deki pansiyonda şairi bekliyordum. O ikisi, divanda, dalmışlar bir konuya...

F- Arkadaşla ufaklık.

M- Evet. Sarmaş dolaş, kıkır kıkır, fıkır fıkır yani ikisini de çok iyi tanımasam... Neyse neyse, ters şeyler düşünmeyelim. Bana aldındıkları yoktu, iyice dışlandığımı hissettim, izin isteyip hırsla çıktım, sokak kapısında şairle karşılaştım. "*Seni bekliyordum, gidiyorum,*" dedim. Sakin bir hali vardı, yüzü dikkatimi çekti, bembeyazdı. Yüzünde, sanki nasıl desem, meleksi bir esinti gibi mi, yoksa huzurlu bir doyum mu desem, anlatması zor... Gözleri gene ıslı ıslıldı ama yorgun yorgundu. Bana sevgiyle baktı, sonra cebinden bir kâğıt çıkarttı, uzattı, okudum. İlk ben okudum, bunu bir ben, bir o, bir de Allah biliyor. O muhteşem şiiri, o şahane dizeleri, kuşaklar boyunca bizlere armağan ettiği o unutulmaz şiiri hayranlıkla ilk ben okumuş oldum. Hele dillerden düşmeyen şiir boyunca zaman zaman tekrarladığı bir cümlesi vardı ki şaşırtıcı. Sıradan bir fiili, çok farklı bir yerde ve tarzda kullanmış böylece sanki Türkçeye yepyeni bir boyut getirmiş. Unutulmaz bir aşk cümlesiydi.

F- Neydi, neydi söyle, ben biliyor muyum?

M- Elbette biliyorsun, bütün gençler biliyor, o cümle zamanla herkesin diline pelesenk oldu. Dört beş kelimelik bir cümleydi ama koca bir hayatı ifade ediyordu. Neyse, içeri girdik, o ikisi bizi görünce toparlandı, ben ufaklığa "*Bak canım, ağabeyinin son şiiri,*" dememle fırladı yerinden, kâğıdı elimden kaptı sanki, benden önce nasıl sana okutur der gibi şaşkın ve hırslıydı. Okumak için uzak bir köşeye kaçtı. Her şey bugün gibi aklımda. O günün devamını hatırlamıyorum, sadece bende kalacak güzel bir anı.

F- Devam edebilecek misin?

M- Elbette, nerede kalmıştık?

F- Biri diğeri götürmeye başlamıştı da... Niye susuyorsun?

M- Devamı çok çirkin de ondan, inanamadım yani inanmak çok zordu öfff... Bir gün bana, *"Bu senin en iyi arkadaşın değil mi?"* dedi, *"Evet"*, *"En iyi arkadaşın ha!"*, *"Evet, elbette"*, *"Emin misin?"* dedi, kızdım, *"Elbette ne oluyor?"* dedim, *"O bana asılıyor,"* dedi, *"Fark etmedin mi, fırsat bulsa... Yani anladın mı?"* dedi. Ne ima ediyordu? Olur şey değil! *"Saçmalıyorsun!"* demişim dehşetle ama o ısrarla, *"Gözü bende, çok rahatsızım inan,"* dedi. İnanamadım, çok kızdım, gerçekten çok çok kızdım ama yüzüne baktım, gözlerinin içine, dürüsttü, kararlı ve üzgündü. Sonra anlattı: *"Dün sabah eli kolu paketlerle dolu geldi, bana bir sürü hediye... Benim için özel bir kahvaltı hazırlayacağını söyledi, biz de şaşırdık, ona çaktırmadık ama kıs kıs güldük. Durmadan konuştu, konuştu..."* *"Neler dedi?"* dedim, *"Senin için şey dedi,"* sustu, merakla dinliyordum, *"ona göre, sen benim kıymetimi bilmiyormuşsun, bana değer vermiyormuşsun, gönderdiğim mektupları ona buna okuyup övünüyormuşsun."* *"İftira!"* diye haykırdım. *"Biliyorum, elbette iftira, inanmadım ona ama sana anlatmaya çalışıyorum,"* dedi, *"o iyi bir arkadaş değil, bil bunu, utanmazın teki, mart kedisi gibi sanki, çok itici, rahatsızım,"* kestim, beynimden vurulmuşa dönmüştüm, *"Peki sen ne dedin?"* diye sordum ona, *"Siz çok iyi, çok candan iki eski dost, birbirini çok seven iki arkadaş değil misiniz?"* demiş, anlayana tabii.

F- Dehşet!... İnanılır gibi değil. Şairin anlattıkları doğru gibi geldi bana.

M- Sanırım. Aradan uzun zaman geçti, bazı durumlar zamanla gerçek şeklini alır, sabredebilirdim ama ben hiç bekle-

medim çünkü durum çok çirkindi, uzaklara kaçtım, şair de dahil hepsinden uzaklaştım. Bıraktım sular aksın, bakalım neler götürecek, neler getirecek dedim. Zamanla sessizliğim, uzaklığım araya bir yabancılık soktu tabi, artık birbirimizi aramıyorduk. Bu arada kulağıma çok tatsız, çok itici şeyler geliyordu, inanılır gibi değil.

F- Şaşkınlığını şimdi anlıyorum, neden böyle yaptı dersin? O kadar yakın, o kadar mükemmel bir dostluk ne sebeple böyle bitti? Acaba bu düşmanlığın senden öte başka bir gerçeği var mıydı, ne dersin?

M- Bana niye düşman olacaktı ki, kendisine hiçbir şey demedim, sitem bile etmedim sadece uzaklaştım, ne halleri varsa görsünler diye.

F- Bence uzaklaşmakla meydanı boş bırakmışsın. Aslında sağda solda seni kötülemlerle kendisini rahatlatmaya çalışmış, içinde bir çeşit hırs olduğu kesin, üstelik yaptığı o çirkinliklerle yüzleşemeyecek kadar duyarsızmış, pişkinmiş.

M- Haklısın, suçluluk duygusuyla yüzleşemezdi, o yapıda değildi çünkü sonuçta ıskalamaya başladı aptal... Bana bakacak yüzü yoktu da ondan. Belki de bilinçaltı bir utanç içindeydi, o tatsız dürtüler yüzünden, şair de ona yüz veremeyince haliyle aleyhimde veryansın ediyordu. En kötüsü özelimi konuşuyordu sağda solda ve hepsi de bana geliyordu, ister istemez duyuyordum.

F- Özelini mi, nasıl yani?

M- Benim özelim ne olacaktı ki, her şeyim ortada, her ilişkim alenen olmuştur, kimden ne saklayacaktım ki, ben dürüstçe, içi dışı bir yaşamayı yeğledim hep. Ayrıca çok gençtim, elbette bazı zaaf larım belki de hatalarım, iyi kötü bazı ilişkilerim olacaktı, herkes gibi benim de rahatça sırdaş ım la paylaştığım bazı gerçeklerim olacaktı. İnsan inandığı, güvendiği dostuyla, gerçek arkadaşıyla nelerini paylaşmaz

ki, ne yani...

F- Kızma, kızma ne olur. Bu camiada zaten herkes birbiri-
rini bilir merak etme.

M-

F- Demek senin sevgili arkadaş bu yüzden sınıfta kaldı.

M- Aslında dünya kurulduğundan bu yana hep araya gi-
ren bir üçüncü olmuş. Âdem ile Havva'yı cennetten kovdu-
ran yılan gibi, Habil ile Kabil cinayeti gibi. İkili bir mutlu-
luk her zaman göze geliyor.

F- Göze geliyor, göze.

M- En elitinden, en klasından, adisine kadar süregelmiş
bu hırs, bu tamah. Ulaşamadığı kadına sırnaşan, adi serseri
ne der? "*Herkese şapır şupur da bize yarabbi şükür mü?*"

F- Gerçekten çok adi, öfff.

M- Bunun altında kıskançlık var, aşağılık duygusu var,
eziklik var. Çaresizliği ve egosu onu zorbalığa iter. O gece
tiyatrodan, masada açık bıraktığım mektubu okuyunca sanı-
rım kendini birden çok yoksun hissetti. Şairin bana yazdığı
o renkli, o duygulu cümleleri, o benzersiz, kristal pırıltılı
kelimeleri, o günlerde içinde yaşadığı sıradan, biteviye dün-
yasına göktaşı gibi düştü.

F- Ne benzetme ama tam şairce.

M- Birden kendine döndü, hiç oldu sanki, dibe çöktü.
İçten içe kabaran egosu, giderek gözünü kararttı, sonuçta
dostluk, arkadaşlık adına, tüm ahlaki değerleri, etik kural-
ları ezdi geçti. "*Ben, ben, ben...*" dedi. "*Ben de, ben de, bana
da...*" dedi. Hırsından ölçüsüzce davrandı ve olmadık şeyler
yaptı. Aslında onunki geç kalmış bir kişilik savaşıydı ama
çirkin bir savaştı, ona zafer getirmede.

F- Sonuçta?

M- Sonuçta huzursuzluk içinde hırslarıyla baş başa kaldı.

F- Niye sustun?

M- Şaşkınlığımı düşündüm, sana şaşırdım demiştim ya, çünkü o kendisine haksızlık etti. Aslında kendi değerini bilemedi.

F- Sana da ayıp etti, hem de nasıl... Neyse, boş ver. Ah ne dedim ben?!

M- Sen de dedin işte, boş ver dedin.

F- Dilim sürçtü. Haklısın aslında düşününce, yani bu olayda, o güzel arkadaşlığın, o sıkı dostluğun arasına giren suçlar, arkadaşının şaire duyduğu arzular, dostluğunuza olan ihaneti falan...

M- Açık konuş.

F- Olaya farklı bir açıdan bakarsak, araya giren, dostluğu bozan şair olmuş diyebiliriz. Bence suçlu elinde olmadan, fark etmeden kendisi.

M- Saçmalama, şair beni kaç kez uyardı ve çok ciddiye, ona güvenme dedi, çok rahatsızdı... Ama gene de haklısın galiba araya şair girmeseydi belki de biz hâlâ...

F- Ne bilsin, şair işte!... Gene de sağlam bir dostluk değilmiş şekerim. Bu durum ikiniz arasında bir dostluk sınavı gibi olmuş sanki ve sonuçta senin arkadaş çıkmış.

M- Ne çıkması be?

F- Çakmış işte, sınıfta kalmış, sen demiştin ya hani, sınavdan geçemedi, sınıfta kaldı diye.

M- Haklısın, öyle demiştim, kaldı demiştim ama gene de şimdi burada bir yargı durumu söz konusu değil. Gene de böyle durumlarda iki tarafı da dinlemeli diye düşünüyorum. Gerçi ben mağdur durumdayım ama açıkçası kimin yalancısıyım bilemem.

F- Ama şairin anlattıkları doğru çıkmadı mı, her şey ortada.

M- Gene de onu dinleyebilirdim diyorum, bilemediğim, atladığım, anlayamadığım şeyler olabilir.

F- Saçma... Orada burada konuştukları ortada, attığı iftiralar, sana gelen dedikodular, şaire verdiği hediyeler.

M- Aslında üzüntümün sebebi şaire olan tutkusu ve ona yaptıkları değil, inan ki değil; aslında şair zor durumdaydı, iki arkadaş arasında kalmaktan korkmuş olabilirdi, üstelik ben yanlış bir gözlemlerle hiç yoktan onu suçlayabilirdim, bu yüzden her şeyi açıkça anlattı, beni uyardı, iyi de etti ama ben kabullenemedim.

F- Anlıyorum.

M- Çünkü o benim en yakın arkadaşım, en sadık dostumdu, onu gerçekten çok severdim, onun dostluğuyla övünürdüm. Ailemle, annemle, tüm yakınlarımla paylaştım onu, o da aynen öyleydi. Dostluk, arkadaşlık zor bulunan bir nimettir, bu konuda şiirler vardır, romanlar yazılır, tiyatro oyunları vardır, filmler çevrilmiştir, anı kitapları, anekdotlar, hepsi dostluk adına. Kıymeti bilinmeliydi. Bazı okul arkadaşlıkları vardır, askerlik arkadaşlıkları vardır, kırk yıl geçse unutmazlar, ararlar birbirlerini, bu hayatta herkesin başına gelebilen ortak bir mutluluktur arkadaş sevgisi. Yani neden üzüldüğümü anladın mı? Sıcacık bir dostluktan o, beni görünce gözleri parlardı, benim de öyle. O yakın dostluğu, o candan arkadaşlığı her zaman bulamayız ki.

F- Bence bu arkadaşlığın gücü senden kaynaklanıyormuş. Fark etmemişsin ama daha çok tek taraflı bir dostlukmuş, senin iyimserliğinin bu, anlayamamışsın.

M- Hayır hayır, anlattım sana, o beni gerçekten severdi. Nasıl hissetmem, aptal mıyım ben?

F- Hem de nasıl, yani bu konuda biraz öyle. Sevseydi senin ilişkine saygı duyardı, sırnaşmazdı adama, ayıp etmiş, yazık etmiş. Bu arada çok zaman geçti dedin ya, anlattıklarını düşünüyorum da, gerçekten artık hiç düşünmüyorsun değil mi?

M- Kimi, şairi mi?

F- Yok canım arkadaşşı, hâlâ düşünüyor musun onu diye sordum.

M- Öfff senin de soruların bitmedi.

F- Bitecek gibi değil ki.

M-

F- Soruyorum çünkü onu da çok merak ediyorum.

M- Benim için sıradan biri oldu, zaman içinde bir yerlerde unutuldu gitti. Pek karşılaşmıyoruz. O başarılı bir oyuncuydu, çok yetenekliydi, bir gün kendi tiyatrosunu kurdu, güzel oyunlar oynadı hatta bir de başarı ödülü kazandı. Jüride ben de vardım, ödül almasına katkım bile oldu ama hakkıydı zaten, çok başarılıydı.

F- Âlemsin, bunu da yaptın ha?

M- Ödül gecesi karşılaştık, yanında yeni adamı vardı, pek mutlu görünmüyordu. Şimdi düşünüyorum da, gerçekten şaşılacak şey, iki yabancıydık. Zaman iyi, güzel, kötü, çirkin ne oluyorsa hepsini silmiş. Hiç üzülmeyiğimi fark ettim ama dedim ya, belki yüzleşseydim, işin kavgasını yapsaydık, dökseydik içimizi karşılıklı, belki her şey daha farklı olurdu. Zaten şairden ona hayır gelmezdi, yani nafile bir çabaydı onunki. İki taraflı kayba uğradı ve yaptıklarıyla kalakaldı, giderek her şeyi yanlış yaptı, her şeyi. O büyük bir yetenekti, mesleki kariyerini bile kaybetti.

F- Şimdilerde ne yapıyor acaba?

M- Kim bilir? Ara sıra bazı televizyon dizilerinde görüyorum onu, önemsiz. Dedim ya, kendini bitirdi, belki de bu haliyle mutludur. Neden anlattırdın bana bu yitlik öyküyü sanki?

F- Dostluk adına, gerçek arkadaşlık adına sınıfta kalmak nasıl oluyormuş diye merak ettim, sebeplerini, anlamını açalım istedim...

M- Boş ver... Ama ben mutluyum ve o konuda gene de zengin sayılırım.

F- Bilmece gibisin.

M- Yok canım seni üzdüm de anlattıklarım, bilmeni istedim. Benim herkesten sakladığım pırlanta değerinde, bin yıllık bir arkadaşım daha var.

F- !.....

M- Okul arkadaşınız konservatuardan, on altı yaşından beri birbirimizi hiç bırakmadık, birbirimizi hiç aldatmadık, acı günde, mutlu günde, uzakta da olsak buluruz birbirimizi. O da berbat bir evlilik yaşadı ama kazancı büyük oldu, aslan gibi bir oğul.

F- Sık sık görüşüyor musunuz?

M- Zaman zaman... Çok gençtik o günlerde, altmış yıl önce desem?!

F- İnanılır gibi değil.

M- Konuşmak, dillendirmek istemem çünkü dokunulmamış, naif bir dostluk o, tertemiz, bulunmaz bir arkadaşlık, korumam lazım.

F- Baştan anlat ne olur, baştan anlat. Pardon yani, haklısın tabi, korumalısın da, hay Allah!...

M- Neyin var?

F- Ama kafam çok karıştı.

M- Neden durmadan karışıyor senin şu güzel kafan?

F- Senin yüzünden. Şimdi nerede o?

M- Ankara'da, evinde, kendi değerleriyle mutlu yaşıyor, yetti mi?

F- Peki ya o? Hiç sınıfta kaldı mı o?

M- Asla... Asla... O, dostluğumuz ve meslek hayatı dahil bütün sınıflarını birincilikle geçmiştir. Prensipleri vardır, sağlamdır. Ankara'da doğmuş, orada büyümüş, akademik kariyerini orada yaptı. O bir primadonna, soprano, ayrıca

çok güzel ve çok zariftir.

F- Operacı ha, bir soprano!... Primadonna, ne güzel, peki şimdi?

M- Emekli tabi çoğumuz gibi.

F- Niye güldün?

M- Çok mutlu olduğumuz bir günü hatırladım da.

F- Anlat, anlat ne olur.

M- O gün Ankara'yı sular seller götürüyordu tufan gibi felaket bir yağmur, kocası turnedeydi, bodrum katında oturdukları için evini seller basmış, tavana kadar su. Annesi ile birlikte hiç düşünmeden Burak bebeği kaptığı gibi bize geldiler. Ben o zaman Devlet Tiyatroları'nda konuk oyuncuydum, bizim ev de Ankara'ya tepeden bakan bir çatı katı. Bebeği sardık sarmaladık benim yatağa yatırdık sıcacık, hemen uyudu, derken çaylar pişti, kurabiyeler falan... Anneler mutlu, biz mutlu, bir kahkaha, bir neşe, ne gündü ama!... Gidecek başka yeri yok muydu doğup büyüdüğü koskoca Ankara'da? Vardı tabi, ama o hiç düşünmeden yavrusunu kaptığı gibi bana koştı, içinde rahat ettiği, güvendiği dostluğa, arkadaş sevgisine.

F- İçimden ağlamak geliyor... Peki, sonra, sonra neler oldu?

M- Ne olur artık sus. Bazı güzellikler dokunulmazdır, gerçek dostluk, candan arkadaşlık gibi, bırakalım öyle kalsın.

F- Öyle olsun, son bir soru.

M- İnanamıyorum, son ha?... Gerçekten son mu?

F- Gerçekten, yani sanıyorum... Sonuçta yaşadığın bu inanılmaz olayı arkadaşlık ve dostluk adına zararla mı kapatıyorsun, yoksaaa?...

M- Sana nasıl geliyorsa öyle olsun. Ama bilirsin, benim özelliğim iyimserliğimdir, sevecenliğimdir, kin tutamam ki...

NİSA

O gün onu son görüşüm olduğunu bilseydim... Ama insan bilemiyor. En acısı da bu.

Sanırım doksanlı yıllardaydık, dönemin kültür bakanı Atatürk Kültür Merkezi'nin üst fuayesinde İstanbullu sanatçılara bir tanışma resepsiyonu vermişti. Hemen hepimiz oradaydık. Saymaya çalışayım: Haldun Dormen, Metin ve Nevra Serezli, İzzet Günay ve eşi İpek, Yeşilçam'ın hemen tüm ünlüleri, Gencay Gürün, operadan Yekta Kara, tenorlar, baritonlar, bildik bilmedik pek çok tiyatro ve orkestra elemanı. O da oradaydı, Sadri Alışık. Henüz hayattaydı, nur içinde yatsın. Bir şeyler yeniyor içiliyor, herkes birbirini gördüğü için -ki bizim tiyatro olsun, sinema olsun, camiada

pek nadirdir böyle tatlı buluşmalar- çok mutluydu; sarılanlar, öpüşenler, sevgiyle selamlaşanlar, yanı sıra dedikodular, gırgır, hasılı parlak ve mutlu bir akşamdı. Çeşit çeşit içkiler, hani şampanyalar su gibi akıyordu denir ya, öyleydi. Bu arada ben de o gruptan o gruba katılıyor, akşamın keyfini çıkarıyordum. Oldukça neşeli, hafiften de çakırkeyiftim. Bir ara boş bulundum, birisiyle çarpıştım, ve elimdeki şampanya kadehinden nar çiçeği bir pelerine birkaç damla sıçradı. Çok üzüldüm, özür dilemek için döndüm baktım, o, Nisa. Amerika'dan yeni dönmüş; şahane bir narçiçeği moher pelerin ve geniş kenarlı siyah ipek hasır ve saten karışımı bir şapkanın altında çok zarif ve şıktı. Beni görünce çok sevindi tabi. Ben de hemen “*Özür dilerim ah, bu güzel pelerin leke oldu, Nisa, Nisa, affet!*” diye sızlanırken, o aynı tatlı ve samimi gülücükle beni üzülmemem için teselli ediyordu. Ben ona şıklığıyla, zarafetiyle ilgili iltifatlar ederken, sevgili Tolga Aşkıner bizi gülererek izliyordu. İkisi de çok tatlı ve çok mutluydular; ama bu arada dikkatimi çekti, güzelim Nisa'nın yüzü solgun, gözleri yorgun, fersiz, yanakları hafiften çukura kaçmış, çehresi oldukça zayıftı ve yüzündeki makyajı tüm bu bitkinliğini büsbütün ele veriyordu. Biliyorduk, birkaç ay önce duymuştuk, bir kalp sorunu vardı. Belki de bu yüzden Tolga onu Amerika'ya götürmüştü. O güzel pelerine içki döktüğüm için tekrar tekrar özür diledim, öptüm onu. İçimden, “*Toparlar o, gayretli kızdır, kısa sürede toparlar,*” dedim kendi kendime. Ama ne yazık ki, o kalabalık ve yorucu geceden kısa bir süre sonra onu kaybettik.

Nisa, tiyatro dünyasındaki seçkin yerini bomboş bırakarak geçti öte tarafa. Katıldı o beyaz atlara binip giden unutamadıklarımıza²⁸.

Nisa'yı ilk kez Dormen Tiyatrosu'nun Küçük Sahne döneminde, Fare Kapanı oyununda izlemiştim. Sanırım o tiyatrodaki ilk rollerinden biriydi. Sahnedeki tabiiliği, zarafeti ve karizması hemen dikkatimi çekmişti. Daha sonra onu çeşit çeşit rollerde gördüm ve hep sevdim. Sahneye yakışıyordu, bilinçli, temeli sağlam bir oyunculuk yapıyordu. Bence o -öyle düşünmüştüm o günlerde- Türk tiyatrosunun her zaman özlemini çektiği, beklediği, güzel, akıllı, tahsilli, lisan bilen ve tabi çok çok yetenekli kadın oyuncu profilinin ta kendisiydi. Onu Haldun Dormen'e sordum. Dormen: *"Nisa benim için çok farklı, çok şaşırtıcı bir deneyim oldu. Onu ben seçmedim, kendisi bize kanıtladı ne kadar büyük yetenek olduğunu. Önceleri Metin Serezli'nin karısı olduğu için, eşim Betül'ün de yakın arkadaşı olduğu için, ona gerektiğinde ufak tefek roller veriyordum. Derken hatırlayacaksın, o yıl Cahide Sonku bizim tiyatrodandı, o sezon ona Şairin Mektupları oyununu vermiştim, beğenmedi ve bizi yüz üstü bıraktı gitti. Ben de çaresiz, Cahide için düşündüğüm o rolü, Nisa'ya vermek zorunda kaldım. İyi ki de vermişim, işte o oyunda Nisa kendini ispatladı. Olağanüstü bir başarıyla hepimizi şaşırttı, muhteşemdi. O rolüyle birden ünlü oldu, ödüller aldı. Tabi ondan sonra da tiyatromuz bir star kazandı. Her rolü olağanüstü bir başarıyla kotardı. Çok akıllı, çok dikkatli ve kültürlüdür. Onu çok sevdim, giderek ailece dost olduk, birbirimizden hiç kopmadık."*

Nisa Serezli'yi unutamıyorum ve unutulmasını istiyorum. Gerçi sevgili Haldun Dormen, her zamanki alicenaplığı ve kadirbilirliği ile Afife Tiyatro Ödülleri bünyesinde onun

adına da bir ödöl koydu ve böylece adını ölümsüzleştirdi. Ama Nisa'yı çok yakından tanıdığım için yetinemiyorum. Zaman zaman onunla çok içli, candan ve samimi dertleşmelerimiz olurdu. Aslında bana göre onun, içine kapalı, kendinden hiç bahsetmeyen, oldukça sakin bir yapısı vardı. Oysa sahnede hangi rolde olursa olsun, çiçekler gibi açardı. Sahne üzerindeyken sadece onu izlerdiniz. Hatırlayabildiklerim: Çılgın Amanda, Şahane Züğürtler, Şairin Mektupları, Tatlı Kaçık, Şahane Kadın, Çıplak Ayak ve diğerleri. Onu Şairin Mektupları'nda izlediğim zaman, sahneye çıkıp yüzünü öpmek istemiştim.

1984-95 yılları arasında TRT'nin tek kanalı vardı. Nezihe Araz'ın yazdığı ünlü Hanımlar Sizin İçin programına başlamıştım. Programımız çok sevildi, şöhretimiz bütün ülkeye hatta ülke dışına taşıtı. Unutulmayan başarılı ve zengin bir hanım programıydı. İşte o programa Nezihe Araz günün birinde yeni bir bölüm ekledi. Tolga ve Nisa ikilisi o bölümde yaşlı bir büyükelçi hanımıyla evinde pansiyoner olan genç bir üniversitelinin ilginç, tatlı ve anılarla dolu nostaljik sohbetlerini canlandırıyorlardı. Çok zevkle izleniyordu o bölüm, çok sevildi, programı zenginleştirdi. Biz de bu vesileyle sık sık bir araya geliyorduk. Hiç unutmam Şile'de uzun süre çekimler yaptığımız günlerden bir gün; Nisa, Tolga ve ben Şile çarşısında dolaşiyor, alışveriş yapıyorduk. Nur içinde yatsın, İsmet Ay Şilelidir, biz oradayken sık sık bir arada olabiliyorduk. O gün de İsmet çarşıda geldi bizi buldu. Zaten evi çarşının içindeydi. Hemen aldı bizi, evine götürdü. İsmet'in küçücük evi çok şık, çok zevkliydi. Salonun bütün pencereleri denize karşıydı. Ev sanki denizin içinde gibiydi, tabi hemen yayıldık. İsmet ile Tolga mutfakta içkilerimizi hazırlarken, biz de kapalı balkonda denize karşı gevezelik

ediyorduk ki, birden fark ettim, Nisa bir hoştu, garip bir durgunluğu vardı. Yanakları kızarmıştı, gözleri pırıl pırıldı. Kendini tutmaya çalışıyordu ama konuşmak istediği belliydi. “*Neyin var?*” dedim, çekinerek mutfağa doğru baktı, sonra fısıltıyla bana “*Metin beni ilk kez burada öpmüştü,*” dedi.

Unutulmayan büyük bir aşk, içim titredi. Nisa ile Metin, on beş yıllık bir evlilikten sonra her ne sebeptense, ayrılmışlardı.

Yaşıyoruz işte. Hayat, acısıyla tatlıısıyla, büyük bir mücadele, sürüp gidecek tabi. Ancak yoğun bazı duygular, büyük acılar, kayıplar ve yaşanan aşklar gibi unutulmuyor. Ne kadar küllenirse küllensin, altındaki o ateş için için yanıyor, sönmüyor. Nisa ile Metin Serezli, birbirini tamamlayan örnek bir çift idiler. Zaman içinde bir şeyler bitti, ayrıldılar. Bunlar öylesine özel, öylesine kimseyi ilgilendirmeyen durumlar ki, bilemeyiz... Ne var ki önemli olan, o iki büyük sanatçının yıllar yılı başarıyla, aynı kulvarda ve aynı çizgide kalmalarıdır. Birbirlerinden ayrılırsalar bile, kopamadıkları ortak bir aşk içinde hep birlikte oldular; tiyatro, tiyatro, tiyatro, başarı, başarı, başarı...

Nisa’nın ölümünden birkaç yıl sonraydı, bir vesile ile Tolga’ya gittim. Salona girince bir hoş oldum, hem şaşırdım, hem de rahatladım. Her yanıyla, her şekliyle bir tiyatrocunun eviydi işte. Eşyaların, aksesuarların çoğunu sahneden hatırladım. Yani isteseler oyunlarından herhangi birini rahatlıkla bu salonda aynı eşyalar içinde oynayabilirlerdi. Genelde özel tiyatro sahibi olan oyuncu kısmı, hayatını tiyatroyla iç içe yaşarken, bir şekilde eşyalarıyla da özdeşleşiyor. Giderek o eşya sahnede ya da evinde olsun, ona yabancılaşmıyor, doğal geliyor. Hele de biraz dar gelirliyse

-ki bizde çoğu özel tiyatro sahipleri öyledir, pek azı aileden zengindir- her oyun için yenisini alma gücü yoksa, evirip çevirip aynı eşya içinde yaşayıp gidebiliyor sahnede ya da evin içinde. Ancak oynanan kişiler, kişilikler farklı oluyor tabi. Onlar, her yeni oyunda değişiyor, biri giderken yenisini geliyor. Oyuncuysa bu farklı kişilikler içinden geçerken, geçerken, giderek derviş gibi oluyor. Sakin, duru ve yorgun. Oradaki ya da buradaki eşyaları aynı kalsa da, oyuncunun zamanla yüzüne yerleşen o tatlı yorgunluğun izleri giderek artıyor. Tıpkı tiyatronun hem gülen, hem üzülen maskına benziyor. Dünyanın neresine giderseniz gidin, bir tiyatro oyuncusunu yüzünden hemen tanırsınız, o çok kullanılan çehredeki yorgun, duru ama şikâyetsiz izler hep aynıdır. Hemen hepsi oyunu başlatan son zili bekler gibidir, tiyatro bu, böyledir.

Salonda dikkatimi çeken bir başka şey de saksılar oldu. Yaklaşık elliye yakın saksı vardı, şaşırdım. “*Bunların hepsini Nisa dikmişti, yaşıttıyorum. Teker teker suluyorum onları, onlar bizim çocuklarımız,*” dedi. Sonra beni küçücük bir odaya götürdü, içinde onlarca mum yanıyordu. Küçücük odanın bütün duvarları Nisa’nın portreleriyle, oyunlardan çekilmiş birbirinden güzel fotoğraflarıyla doluydu. Ödülleri, takıları, bazı özel eşyaları ve taptaze kırmızı bir gül. “*Burası benim mabedim,*” dedi. “*Ben yaşadıkça bu mumlar hiç sönmeyecek, o saksılar hiç kurumayacak.*”

Tolga değişmişti. Daha içine dönük, daha katı ve uzak biri gibiydi. Onunla birlikte son olarak Melih Cevdet’in Aylaklar romanından senaryolaştırılan bir TRT filminde oynamıştık. Çok başarılıydı. Filmin seslendirmesini yaptığımız günlerde, sesinin hafiften kısıldığını fark ettim; ama rol

gereği sandım, yakıştıramadım, konduramadım; ne yazık ki kısa bir süre sonra Tolga'yı da kaybettik. Tolga gibi çok hareketli, başarılı bir genç adamın, Nisa'yı kaybettikten çok kısa bir süre sonra bizlere, tüm dünyasına veda etmesi hem çok üzücü, hem de çok düşündürücüydü. Nisa'nın sıcaklığı, Nisa'nın sevgisi ve vazgeçilmezliği, onu nasıl sarmaladıysa, besbelli onsuz kalmanın acısına, garipliğine dayanamadı ve peşinden gitti. Sevgili Tolga, nur içinde yat. Sen o güzel kadını, acı tatlı tüm beraberliğinizde çok mutlu etmiştin. Bir tiyatro sahibi olmak, birbirinden zorlu ama başarılı oyunlarla her akşam perde açmak, belki bir tiyatro sevdalısı olarak sizleri çok mutlu etti ama tüm meslek aşkınıza ve direncinize rağmen, naif bedenleriniz ve kalbiniz, buraya kadar, dedi.

Tiyatro bu, acımasızdır. Hep başarı ister. Nazlanırsan, canın isterse, der. Seni çok zor alır ama severse de bırakmaz. Tiyatro bu, hep alır, hep alır, çok az verir. Seni aç bırakmaz ama asla zengin etmez. Senden her zaman o saf, tertemiz, tiyatro aşkıyla dolu ruhunla sahnede olmanı ister. Aslında safkan bir tiyatro oyuncusunun böylesi zorlu kurallara ve sonuçlara katlanabilmesi kolaydır. Zaten tiyatro onların bütün hayatını doldurur. Tüm dünya nimetlerine ve zenginliklerine karşın, tiyatronun getirdiği doyum, başarı ve alkış onun vazgeçilmezliğidir. Ve çoğu kez yitirilen büyük aşkların, kayıpların ve çaresizliklerin acısını işte o büyük doyum giderir.

İşte böyle can arkadaşım Nisa Serezli. Biz seni kalbimize gömdük ve unutmadık. Her zamanki sakın, vakur, huzurlu tavrınla, zarafetinle, birbirinden başarılı oyunlardaki büyük yeteneğinle bizler için ölmedin, sen hep aklımızdasın, çün-

kü en güzel örneksin. Nisa Serezli²⁹ - Tolga Aşkîner Tiyatrosu olarak, Türk tiyatrosuna verdiğiniz bütün emekler ve kattığınız güzelliklerle sizlere her zaman hayran kaldım ve unutamadım. Bence sizleri unutmak, yüce tiyatro sanatına karşı yapılan en büyük ayıptır.

29 Nisa Serezli: Doğumu İstanbul, 1928 - 25 Ağustos 1992. Tiyatro, sinema ve seslendirme sanatçısı. Lozan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fransız Filolojisi ve İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü mezunu. Tiyatroya 1954 yılında Gençlik Tiyatrosu'nda başladı, daha sonra Dormen Tiyatrosu'na katıldı. On beş yıllık evlilikten sonra, Metin Serezli'den ayrıldı ve Tolga Aşkîner ile evlendi. Birlikte Nisa Serezli - Tolga Aşkîner Tiyatrosu'nu kurdular. Ölümünden sonra topluluk dağıldı.

YOLCU MELEKLER

İşte şimdi başıma gelen o iki küçük olay için neler yazacağım ve nasıl inandırıcı olabileceğim bakalım. “İnsan bazen kendini bile şaşırtıyor.” Öyle demiştim o iki gence. Northshield'di adı kafenin, bazı yerlerde şubesi olacak. Olay Yeşilköy Havaalanı'ndaki Northshield'de olmuştu. Bir yere gidiyordum, ama neresiydi acaba, şimdi hatırlamıyorum, belki daha sonra gelir aklıma. Kafenin içi tenhaydı, çok şık demir kaideli, küçük yuvarlak mermer masalar vardı, pek hoştular, renkli mermerleriyle koyu yeşil deriden rahat bir kanepenin önünde sıra sıra duruyorlardı. Orta masalardan birini seçtim, oturdum; uçağımın kalkmasına daha çok vardı. Ekseriya öyle olur ya, havaalanına gereğinden erken gidilir, mecburen orada vakit öldürülür. Portakal

suyu söyledim ve bulduğum bol resimli bir dergiyi karıştırmaya başladım.

O iki genç tam karşımda oturuyordu, belli ki onlar da erken gelen yolculardandı. Çok rahat yayılmış, sohbete dalmışlardı, etrafla hiç ilgileri yoktu, ciddi, ağırbaşlı görünüyorlardı. Genç bir hanım kız portakal suyumı getirdi, acele kalkmam gerekebilir diye hesabı gördüm. Ve çantamı kapatırken mi, yoksa onu yan tarafa koyacakken mi, nasıl oldu bilemiyorum, bir anda o kocaman portakal suyu bardağı masanın üstüne devriliverdi. Dergi su içinde kaldı, masanın sağından solundan portakal suları akmaya, ortalığa yayılmaya başladı; ben panik içinde şaşkın, çaresiz dondum kaldım, tam bir paralize halinde şoktaydım ki, o ikisi hemen ve gayet sakin geldi, biri bileklerimden tutup beni yan masaya oturttu, öteki çantamı yanıma koydu. Yavaşça garsonu çağırdı, iki kişi koştu geldi, onlar ortalığı temizlerken beni oturtan genç, “İyisiniz değil mi?” dedi. Sesi çok sakin ve abartısızdı. Teşekkür ettim, yavaş yavaş kendime geldim, çok utandım, gülmeye çalıştım. “Çok sakarım, nasıl oldu birden... Yani, işte insan bazen kendini bile şaşırtıyor.” diye saçmaladım. Sonra o ikisi beni hafiften selamlayıp, hiçbir şey olmamış gibi çok olağan bir tavırla yerlerine döndüler ve kaldıkları yerden sohbetlerine devam ettiler. Diyebilirsiniz ki, ne var bunda yani, her şey normal. Ama değil işte, yoksa yıllar sonra aynı şaşkınlık ve hayranlıkla hatırlamazdım bu olayı. Nasıl bu kadar sakin ve olgundular, ben panik içinde öyle donakalmışken, onlara neden öyle olağan geldi de, ne bileyim düşen bir kitabı yerine koyar gibi, gayet sakin, serinkanlıydılar ve ne yapılacağını sanki önceden bilen bir halleri vardı. Oysa başkaları olsa, örneğin bir koşu gelip telaşla, “Tamam tamam, bir şey yok korkmayın, korkmayın, gelin şöyle biz hallederiz.” gibi, ya da

yüksek sesle “Garson, bakar mısınız? Buraya buraya, çabuk!” diye seslenip, ortalığı telaşa verebilirlerdi. Sonra da bana “Siz iyisiniz değil mi, aldırmayın olur böyle şeyler, üzülmeyin lütfen aaaaa... Bir isteğiniz var mı? Hadi ama, hiç önemli değil, sakın olun, sakın olun,” diye telaşıma telaş katabilirlerdi. Onlar öyle yapmadılar. Ben o kadar şaşkın, ürkmüş, donakalmışken, onların o bilge hali hâlâ gözümün önünde. Şaşırtıcıydı. Çok düşündüm, Hızır gibi birden yardıma gelen o iki genç, sanki benim için oradaydılar -olacak şey değil tabi!- Öylesine serinkanlı, deneyimliydiler ki acaba eğitim görmüş sivil ya da komando muydular? Ama yok, o yapıda değillerdi. Yoksa sivil savunma ve diplomasi eğitimi almış iki namzet ataşe miydiler? Ama çok gençtiler. Bence aileleri tarafından en mükemmel ve seçkin bir eğitimle yetiştirilmiş, iki sakın, genç efendiydiler. Yakışıklı sayılırlardı, iddiasız ve rahat giyinmişlerdi. O günün devamını hatırlamıyorum, ya ben onları cömertçe selamlayıp çıkmıştım, ya da onlar nazikçe beni selamlayıp gitmişlerdi. O iki sakın genç yolcuyu unutamadım. Ve benim ülkemde işte böyle saygın, iyi yetiştirilmiş, mükemmel gençler var diye kıvanç duydum.

Ama öyküm burada bitmedi. Zaten devamı olmasa Northshield Cafe’de geçen o küçük olay hoş bir anı olarak kalır ve unutulurdu.

2000’li yılların iyice başlarındaydık. Avusturya’nın Vilah kentindeki Warmbath kasabasına gidiyordum. Termal bir kasabadır, kısa bir sağlık kürü yapacaktım. Ne sebeptense, zar zor, o da aktarmalı bir bilet bulabilmiştim. Belçika’da bir havaalanına inip oradan Viyana uçağına transfer olacaktım, zor bir haritaydı. Yola çıkarken beni iyice uyardılar, “Dikkatli ol, o terminal çok büyük ve karışıktır,” diye. İner

inmez transit masasını bulup biletimi ve bagajımın sevkini çek 'ettirip Viyana Gate³⁰'ine geçecektim. Hayli zor ve yorucu olacaktı ama başka çarem yoktu. O tarihte yola çıkmam şarttı, çünkü Warmbath'ta üç hafta kalıp daha sonra Berlin'e geçecek ve belli bir tarihte oradaki Türk tiyatrosunda 'Aşk Mektupları'³¹nı oynayacaktım. Berlin Havaalanı'nda çocuklar beni karşılayacaklardı. Orası kolaydı da, Belçika'daki aktarma beni düşündürüyordu ve korktuğum başıma geldi, o koca terminalin ortasında kalakaldım, eyvah!... Gerçi bana planını bile çizmişlerdi, transit yolcuların masasını iyice anlatmışlardı ama ortalık o kadar kalabalıktı ve çepeçevre her tarafta o kadar çok bilet standı vardı ki, üstelik hiçbiri bana tarif edilene benzemiyordu. Şimdi ben ne tarafa gitmeliydim, sağa mı, sola mı, karşıya doğru mu, vaktim de pek azdı ve hafiften paniklemeye başlamıştım. O çok büyük, çok çok kalabalık terminalin içinde, sanki kâinatın ortasında tek başıma kalmış gibiydim, vaktim gittikçe azalıyordu, garanti uçağım kaçacaktı. Etrafımda sürüyle insan, bir yerlerden bir yerlere koşuyor, herkes gideceği yeri biliyordu. Dehşet içindeydim, başım dönmeye başladı, tam bir panik, paniik!... "Tanrım bana yardım et," diye için için çırpınırken, birden onları gördüm... Az ötemde bana doğru gelen iki genç... Uzun koyu lacivert paltoları vardı, uzun boyluydular, ikiz gibiydiler. Göğüslerinde tanımadığım, hiç görmediğim bir havayolları rozeti vardı. Gökyüzünü işaret eden bir amblem gibi, ya da bana öyle geldi. Tertemiz yüzleri, sevecen bakışlarıyla onları bir yerden hatırlıyor gibiydim, ama nereden?

30 Gate: Yolcuları uçağa yönlendiren küçük salon kapısı.

31 Aşk Mektupları, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda üç sezon üst üste oynanış, iki kişilik romantik komedi. Reji, Hakan Altınel; Oyuncular, Nedret Güvenç, Toron Karacaoğlu.

Sanki gene böyle bir havaalanında mıydı, yoksa, neredeydi, neredeydi?... Yanıma geldiler, birden çok rahatladım, sanki benim için oradaydılar -olacak şey değil tabi!- Ama tuhaf bir his, tuhaf bir şey, sanki bir dejavu gibi, neydi bu? “Türk müsünüz?” dedim. “Evet,” dediler, sanki beni tanıyor gibiydiler, gözlerinde dostça parıltılar vardı, eh, tanırılar diye düşündüm, ne de olsa ünlü bir oyuncuydum ülkemizde. “Yolculuk nereye?” dedim, “Bizim vaktimiz bol,” dediler, ben hemen derdimi anlattım, “Gelin böyle,” dediler. İkisi beni sanki şefkatle diyebilirim, asla bulamayacağım o transfer masasına götürdüler. Biri biletimi aldı, vizemi yaptırdı, “Bagajım,” dedim, diğeri tamam dercesine başını eğdi ve “Şimdi böyle buyurun,” dedi ve hiç telaşsız, sakın sakın beni Viyana Gate’inin kapısına kadar götürdüler. Sonra da sessizce selamladılar ve kalabalığa karışıp yok oldular. Onlar Hızır gibiydiler, besbelli öyleydiler. O ikisi olmasaydı, o panik içinde ben ne yapabilirdim? Arkalarından, “Durun, size teşekkür edemedim, kimsiniz tanışmadık bile,” diye seslendim, koştum peşlerinden ama göremedim, bakındım bakındım, yoktular, o kalabalığın içinde sanki uçup gitmişlerdi.

Doğaüstü olaylara inanır mısınız? Ben... ne diyeceğimi bilemiyorum. Şimdi bana “Ne var bunda, gayet normal, iki genç size yardım etmiş, görevleriydi zaten,” diyebilirsiniz, haklı da olabilirsiniz. Ama hani bir söz vardır, “Kul darda olmayınca Hızır yetişmez,” diye. Aynen öyle oldu, yani bu ikili... Neyse, rahatça Viyana’ya uçtum, oradan gene aktarma ile, ki çok kolaydı, Klagenfurt şehrine indim, ver elini Vilah ve Warmbath.

Ne var ki düşüncelerimde rahat değildim, zaman zaman kafamı kurcalıyordu o ikisi acaba o ikili miydi? Hani North-

*Nedret Güvenç henüz on bir aylık kızı Müjde ile
Ertem Eğilmez'in Yaşlı Gözler filmi setinde, 1967.*

shield Cafe'deki o ikili, neden olmasın? Hani portakal suyu devrilip ortalığa saçılırken paniklemişim, donmuş, adeta paralize olmuşum ve onlar anında yanımdaydılar, sanki benim için oradaydılar, bir anda beni kendime getirdiler. Gene saçmalıyorum değil mi? Evet evet, olacak şey değil. İçim onlara olan minnetle dolu, insan zora düşmeyegörsün, bir yerlerden Hızır gibi yetişiyorlar işte, melekler gibi. İyi kalpli, güzel yüzlü, sakın, kendinden emin ve yardımcı ve kurtarıcı ve karşılıksız. Gerçi bu düşüncemin pek üstüne gitmek, işin nedenini, nasılinı araştırmak istemiyorum. Yani, şimdi dünyamızda doğaüstü olaylar var mı yok mu diye... Ne var ki çoğu kimse böyle şeylere inanıyor, örnekler gösteriyorlar, olaylar anlatıyorlar; cinler var, periler var, şeytan var, çağırınca gelen ruhlar ve melekler var diye. Ya medyumlara ne buyrulur? Ve şimdi ben, az çok biliyorum ki, aslında inanmak istiyorum, yani gene bir şekilde darda kalırsam, o iki melek bana gene yetişir diye. Yoksa bu sadece havaalanlarında gerçekleşen bir durum mu, hani gökyüzüne yakın ya!... -gülmeyin!- İnanın bana, inanın temiz yürekli güzel insanlar, darda kalırsanız onlar size de ulaşır. Biliyorum şimdi içinizden gülüyorsunuz ve "Hafiften tozuttu galiba," diyorsunuz. Diyacaksınız tabi, diyebilirsiniz, çünkü o olayları siz yaşamadınız ki.

En iyisi ben bu konuları bir bilenle konuşayım. Onların da canına minnet tabi. Bana hemen çeşit çeşit yaşanmış doğaüstü olay anlatmaya başlarlar. Dahası, "Sevinmelisin, onlar inip seni bulmuşlar, sen okunmuşsun," bile derler. İçine cin girmiş genç kızlar, cin çıkarma yöntemleri, perili evler, İngiltere'deki o içinde ruhların, hayaletlerin kaynaştığı tekinsiz şatolar, daha neler neler... Yok yok uzatmayayım, çünkü bu böyle sürer gider; ama şu bir gerçek ki, insanoğlunun bilin-

meyen o gizemli güçlere karşı olan mistik yaklaşımı, merakı ve inancı asırlar boyu sürmüş, sürecek.

Bana gelince; ben bu hengâmede gerçekte gerçeküstü arasında gide gele, gide gele ortada kaldım! Sonuç olarak, o havaalanlarında yaşadıklarımı sevgiyle, şükranla hatırlarken, kuşkularım ve acabalarım yanıma kâr kaldı.

Evet evet, onlar Hızır gibiydiler, gibiydiler değil, onlar Hızır'dılar. Saçmalama canım, bu çağda böyle şeylere inanılır mı, delirdin mi sen, delirdin mıiii? Bilmiyorum, bilemiyorum, anlaşılan... Galiba evet, bu gidişle olacağı o.

HADİ CANIM SEN DE

Emekli olmanın şu kaçınılmaz sancısı vardır ya, zordur belki ama bence hayatın bu yeni evresinde kişinin “olmak ya da olmamak” dönemidir.

Çoğu kimse “Eh ben artık emekli oldum, unumu eleyip eleğimi duvara astım, bundan sonra yan gelip yatçam, keyfi-me bakçam,” falan der ya, bence bu manen ölmek gibidir. Hadi canım sen de! Ölüler gömün, emeklileri değil. Bence emeklilik yeni bir başlangıçtır. -Bunu bir başkası söylemişti galiba- Neyse...

Aslında emeklilik “Çok şükür rahatladım, artık sabah 9 akşam 18 yok, şimdi zamanım çok, yapsam yapsam, ne yap-sam?” demektir.

Hep şaşırmışımdır, çoğu kimse, özellikle hanımlar, dört gözle emekli olmayı bekler. “Evimde oturayım, keyfimce gezip tozayım, eş, dost, arkadaş, daha ne...” Oysa bir süre sonra bomboş kalan dünyası ona dar gelecek, kendisine birtakım işler yaratmaya başlayacaktır. Sabah yürüyüşleri mesela... Alışveriş zevki, mutfak zevki, tatlı tuzlu çeşitlerle, gelsin kilolar!... Sergiler, kitap günleri, hanım arkadaşlarla buluşmalar, altın günleri, kermesler, böylece bir yandan üç aylık maaş günlerini beklerken, saçma sapan arayışlarla hafiften dağılmaya başlarlar. Aslında yardım kuruluşları, Lions, vs. üyelikleri çok oyalayıcı tabii, zaman bol olunca... Yeni dostlar, arkadaşlıklar, hepsi iyi de, bence yorgunluk, çok sıradan, yaratıcı değil, üstelik belli bir kesime kategorize olmak demek, hiç de yeni bir başlangıç değil. Bunun için kişinin kendini içten içe iyice bir sorgulaması gerek. Yaşamı boyunca edindiği birikimleri toparlayıp göz ardı ettiği, ya da etmek zorunda kaldığı, belki de bile bile boşladığı yeteneklerini, içindeki tüm ukdeleri -teşbihte hata olmaz- sanki tavan arasındaki sandıktan çıkarır gibi, ya da babadan kalma bir kılıcı yüklükteki raftan indirip onun o pırıl pırıl, güzelim motiflerini parlatıp okşamak gibi, ya da sandıktaki işlemeli bir bohçanın rengârenk bezeklerini yeniden hayranlıkla keşfetmek gibi, kendi içine, benliğine doğru bir arayış gezisine çıkması gerekir desem... Bir zamanlar övündüğü ama hayat şartlarının ona unutturduğu heveslerini, meraklarını, bir bir elden geçirmesi gerekir desem... Yani hepsi yeni bir başlangıç için.

Vaktiyle tanıdığım bir mobilyacı vardı; Ayhan Mobilya. Dünyanın en zarif, şık, abartısız güzel eşyalarını onun dükkânında görmüştüm. O narin bacaklı, zarif sehpa, hazeran sandalyeli yemek takımları, büfeler, yuvarlak masalar, zarif, minik komodinler, berjerler, rahat kanepeler, kol-

tuklar, daha sayabilirim... Her gidişimde, zevkle gezerdim dükkânını, çoğu eşyalarımı ondan aldım. Derken zamanla kapandı o dükkân, taşınmış. Çok üzüldüm ama bir süre sonra gene buldum, bana hiç de uzak olmayan bir ara sokak-taydı. Bu defa dükkân daha küçüktü ama ışksız, sanki içine kapalı bir hali vardı ya da bana öyle geldi. Yardımcısı yaşlı adam, “Buraya taşındık, emekli oldu da,” dedi, üzgün bir hali vardı. Dükkândaki malları bir bir yok pahasına elden çıkarmaya başlamışlar. Birkaç gün sonra gene uğradım, kalan mallardan bir iki bir şey alabilir miyim diye, son derece şık, kenar motifleri altın yaldızla bezekli, limonküfü bir orta masası seçtim, hayran oldum. Yardımcısı, “Bu kalın cam, kristal niteliğindedir, bilin yani,” dedi. Teşekkür ettim, onu sordum, nerede diye, biraz sohbet etmek istemiştım. Adamcağız bezgin, “Arka odada çalışıyor,” dedi, arka odaya gittim, kapıdan girer girmez büyük bir şaşkınlık ve hayranlıkla kalakaldım. Işıklı, küçük bir bahçeye bakan arka oda sanki bir resim galerisi gibiydi. Odanın her yanı değişik boylarda tuvalle doluydu. Peyzajlar, natürmortlar, birbirinden değişik konularda çalışmalar... Farklı bir stil, oldukça modern ama figüratifti. Canlı, çarpıcı, diri, soğuk renkler, açıkly koyulu maviler, daha çok grinin tonları, homojen gölgeli, dik köşeli hatlar... Benzetmeye çalıştım, Cezanne desem değil, Utrillo desem asla, Monet desem hiç değil, son derece enerjik, koyu ve canlı renklerle, köşeli ve geometrik hatlarla, çok erkeksi. Mesela Rasin; bir kez sergisini gezmiştim, gerçi o da böyle gizemli koyu renklerle çalışmıştı ama çok romantikti. Oysa bu tam tersi, çok dinamik, enerjik, sanki neredeyse hareketliydi. Benim resim kültürüm pek kıttır ama duygusal algılarım buydu işte... Uzun uzun baktım resimlere, sustu, bekledi, şaşkınlığım hoşuna gitmişti, “Her zaman resim yapmak istedim ama olmadı, zaman içinde zaman bulama-

*Nedret Güvenç, eşi Yüksek Mimar Okan Bilgütay
ve kızı Müjde Bilgütay ile. (1980'lerin sonu, İstanbul)*

dım,” dedi. Sanki bana içimde bir yerde uyudu kaldı ama artık emekli oldum, zamanım çok, fırçalarım, boyalarım, tuvalerimle, gördüğünüz gibi çok mutluyum der gibiydi. Bir yandan da çalışıyordu, enerji doluydu, içinden gelen resim yapma heyecanına yetişemiyordu, yeniden doğmuş gibiydi, gençleşmişti sanki, gözleri parlıyordu, yüzüne renk gelmişti, o içine kapalı, durgun adam gülümsüyordu. Sergi açmış, daha ilk gün bir banka, kendi özel koleksiyonu için kapmış eserlerini. Şimdi gene var gücüyle çalışıyordu, beyindeki yaratıcı güç, fırçanın ucundan tuvale can veriyordu. Bir yandan da bana resimleriyle ilgili güzel şeyler söylüyordu. Hayran oldum, kutladım onu, bu nasıl bir emeklilikse, dedim ya, yeniden doğmuştu sanki. “Bana mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?” diyen Nazım’ı düşündüm...

İnsanoğlu bitmeyen bir kaynak, yeter ki benliğine dönebilirsin, kendini arasın, bulsun, varsa içindeki değerleri fark edip yakalasın, zamanı kaçırmamasın. Bu kısacık hayat, bize verilen bir armağan -galiba bunu da bir başkası söylemişti- neyse.

Diyeceğim; emekli olmak, kendine çok farklı ve kararlı, başka bir iklim ve renklerle sanki başka bir zaman boyutuna geçer gibi bakmak, eskileri silkeleyip dimdik ayakta, yeni bir yaşam kulvarına geçmek olamaz mı?...

Seneler, seneler sonra, bir akşam Bodrum’da karşılaştık onunla, hemen yanıma geldi, elimi sıktı. Oldukça enerjik ve sağlıklıydı, daha da gençleşmişti, hafiften kırışmıştı saçları, biraz kilo mu almıştı ne... Bodrum’a yerleşmiş gibi bir hali vardı, oysa onun gibi usta bir ressam ve başarılı ve sancısız... Şu koca dünyada nereye isterse oraya yerleşebilirdi. Eminim dağarcığında atacağı daha bir yığın oklar, yeni yeni

başlangıçlar vardır. Gerçi emekli olan her kişi, günü gelince onun kadar başarılı olmayabilir ama inanıyorum ki herkesin yapabileceği bazı işler vardır. Bunu söylediğimde bir arkadaş bana, “Bu biraz da şans işi şekerim,” demez mi?! Tabi hemen cevabını aldı, “Hadi canım sen deee!”

KENDİNİ ARAYAN YILDIZ

Karanlık bastı, hem de nasıl, kesif bir karanlık... Henüz akşam yıldızı çıkmadı. Ama daha saat altı buçuk, erken... Zaten hava bulutlu, çıksa da göremem akşam yıldızını. Burası tali bir yol. Oldukça bozuk ve dar. Arabanın burada bozulması tam bir felaket. Pencereyi kapatayım hava serin, rutubetli. Sabırla gözlerimin karanlığa alışmasını bekliyorum. Arabanın farlarını yaktım, yol aydınlandı. Etraf çalılık biraz da otluk falan, çevrede hiç ağaç yok. Hani bir tavşan çıksa, farların ışığında şaşkın şaşkın baksa bana, gene bir yakınlık olur. Tek başıma burada korkmaya başladım. Dedim ama ben ona *“Anayoldan şaşma araba bozulsa bile insan yardım alır, yalnız kalmaz.”* Ama hayır *“Tali yol daha kestirme yetişiriz canım merak etme”* diye... İşte şimdi kork-

tuğum başıma geldi, bir tavşan bile yok, in cin top oynuyor. Ya maazallah kurt, tilki, ayı, yaban domuzu veya hırsızın uğursuzun teki dayanırsa arabanın kapısına?.. Aman tanrım ne yaparım?.. Burası Allah'ın dağı, onlar gideli yarım saati geçti, benzin bulacaklar, teknisyen bulacaklar... Tamam bir bu eksikti, yağmur başladı, henüz çok hafif ama artabilir. Bagajda battaniye olacaktı, korkmasam gidip alacağım ama, zaten açamam ki bagajı anahtar yok, yanına almış olmalı. Saçmalama, bagaj açılır hadi git bir koşu al şu battaniyeyi, hem karanlıkta görmüyorsun, işte anahtar orda yerinde, almamış yanına. Hadi korkma, korkma koş al.

Battaniye iyi geldi, ısındım. Birazcık da ıslandım ama önemli değil. Saat yediye geliyor, vaktim azaldı. Hemen gelmeli-ler, hemen yola çıkmalıyız. Buradan şehre daha çok yol var. Bu tali yol şehrin neresine çıkacak acaba? Akşam trafiği de olacak, tiyatro şehrin ta öteki ucunda.

Nasıl düştüm ben bu çıkmaza, nasıl? Hiç oyun günü böyle riske girilir mi? Perdenin açılmasına yaklaşık bir buçuk saat var ve ben hâlâ bu dağ başında tek başıma...

Tanrım sen bana yardım et... Dur dur panikleme, panikleme, en iyisi düşün, hayal kur, işlerini programla, bir şeyler düşünerek oyal kendini. Tiyatro; onu düşün şimdi tiyatro... Karar verdiğim zaman on altı yaşındaydım galiba. Bence başlangıç için ideal bir yaş, taptaze bir beyin, taptaze bir beden, enerji, yetenek. Hiç pişmanlık duymadım hep sevdim. Tiyatro... Yüce bir sanat, büyük bir misyon, beni de yüceltti, değerlendirdi. Kendimi seve seve; coşkuyla adadığım bir sanat ve bir şans.

Nedret Güvenç ve eşi Okan Bilgütay, 2010 senesinde Porsuk Çayı üzerinde bulunan Aşk Adası'nın açılışında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen tarafından tazelenen nikâhları sonrası, adlarının yazılı olduğu plaketin bulunduğu kütüğün önünde.
(Not: Nedret Güvenç ve Okan Bilgütay çifti de dahil yedi çiftin nikâhı tazelenmiş.)

Düne bakınca, acısıyla, tatlısıyla sanki bir solukta geçmiş gibi koca bir ömür. Peki?.. Başka ne yapar bir kadın? Başka başka mesleklerdeki kadınlar, yanı sıra ne yaparlar?.. Örneğin bir ev kadını neler neler yapar?.. Ev bark, çoluk çocuk, ev işi, ev gücü, birbirini tamamlayan değişik sevgiler, farklı farklı duygular, sorumluluklar, yükümlülükler ve güvenle birbirine sığınan sıcak, insancıl yaşamlar... Aile olmak... Anne olmak... Sevgili olmak... Eş olmak... Bir yuva!..

Örneğin dışarıda kopan kar, fırtına, kara kış ve tüm afetlere karşın kapını kapayıp, sıcak huzurlu bir sofranın etrafında toplanmak ve gelsin mutluluk... Oysa benim sığındığım tek tutku, tek yuva neydi? Tiyatro.

Bir rol, bir rol daha, rolden role, oyundan oyuna, sezonlar ve sezonlar boyunca, kar, fırtına, ne gam!... Sabah prova, gece oyun, çalış, çalış, çalış, arayışlar, kaygılar, uzaklardaki yakınlarım, güvensiz aşklar, giyim kuşam, hep belli bir standart içinde kalabilme çabaları... Sonunda ünlü olmak, çok çok ünlü bir yıldız olmak, şöhret, onun getirdikleri, onun götördükleri ve para. Kimseye yaslanmadan, alnın açık, yüzün pak, gözüün pek, Allah ne verdiyse... Ama en önemlisi tiyatro. Tek aşk, tek kaygı, tek ilke, din gibi bir inanç, bir adanmışlık.

Gece ilerliyor, yağmur hızını aldı tepemde trampet çalıyor. Düşüncelerimdeki o sıcacık yuvaya karşın burada üşüyorum ve hâlâ gelen giden yok. Bu yağmurda bu karanlıkta yolu bulabilecekler mi acaba? Sanmam... Galiba ben kayboldum!.. Ayaklarım donuyor, biraz müzik dinlesem ama ya akü biterse?.. Amaaan öfff!..

Ah ne güzel Peer Gynt³² suiti. Ne çok severim bu müziği, iyi geldi yalnızlığımı böldü. İşte Solveig'in şarkısı ve anılarımla dolu Dram Tiyatrosu³³. Solveig'i oynadığımız zaman yirmili yaşlardaydım. Çok heyecan vericiydi en güzel rollerimden biridir Solveig. Her oyun gecesı bu şarkıyı zevkle söylediğimi hatırlıyorum. Oyunun sonunda bir de ninni söyledim, yıllar sonra uzak diyarlardan dönen ve sevgilisi Solveig'in kollarında ölen Peer Gynt için.

Solveig'ten bu yana sezonlar boyunca ne roller oynadım. Hepsi birbirinden güzel ve zordu, ama değdi. Ondan önceki yıllar, ondan sonraki yıllar... Şimdi düşünüyorum da sanki başka bir insanmışım gibi. O bendim değil mi? Annesinin güzel kızı... Ne başarılı perdeler açtık. O perdeler açıldı, kapandı, açıldı, kapandı... Yüzlerce oyun gecesı, o coşku-lu alkış sesleri, finalde seyirciyle göz göze, sevgi dolu gurur dolu selamlaşmalar, alkışlar içinde defalarca açılan kapanan perdeler... Ahh özledim, çok özledim...

Saat sekize geliyor, yaklaşık bir saat sonra perde açılacak mı? Ben hâlâ buradayım; oysa şu sıralar makyaj masamın önünde sakın, rahat oyunuma hazırlanmam gerekirdi. Rahat bir giysi içinde, sıcak bir çay, önce makyaj, saç, baş, oyun öncesi telaşsız, huzurlu, seyirciyle buluşmak üzere... Aman yarabbim ne yapsam? Ne yapabilirim? Şimdi herkes gözü kapıda, şaşkın, çaresiz beni bekliyordur. Seyirci yavaş yavaş salonu doldurmaya başlamıştır. Daha önce çok kez başımıza gelmişti de, oyun kaçırın arkadaşlar için neler düşünmüştük

32 Peer Gynt: Norveçli ünlü oyun yazarı Henrik Ibsen'in bir başyapıtı. Gene Norveçli büyük müzisyen Edvard Grieg'in bestesi ve Solveig'in şarkısı. Solveig oyunda Peer Gynt'in sevgilisi.

33 Dram Tiyatrosu: Yangında kaybettiğimiz Tepebaşı Şehir Tiyatrosu.

neler. Öldü mü, kaldı mı, kaza mı geçirdi, ne geldi başına, yoksa unuttu mu? Aman Allah'ım kahroluyorum, işte şimdi ben de onlar gibi... Peki seyirciye ne diyecekler? "*Değerli seyircilerimiz affınıza sığınarak...*" hastalandı mı, tamiri imkânsız teknik bir arıza mı oldu tiyatroda? Ne? Ne? Ne? Nerden baksan berbat bir durum. Seyircinin geri gönderilmesi tiyatro için yüz karası, sebebi de benim. Sanırım bunu biraz pahalı ödeyeceğim, hem de çok...

Nerede kaldı bunlar? Zaten bu saatten sonra gelseler bile işe yaramaz. En iyisi nöbetçi yönetmene telefon etmek. Benim asla böyle bir şey yapmayacağımı bilirler, altı buçuktan beri burada, dağ başında kaldığımı, çaresizliğimi bildirmeliyim. Tamam, tamam, kaçtı tiyatronun numarası? Ah boşuna!... boşuna!... Allah kahretsin cep telefonum yok, anlaşılan evde unutmuşum. Tabi ya, yoksa beni şimdiye kadar defalarca ararlardı. Evde telefonum şimdi çın çın ötüyordur. Kapıyı açamadığımı sanıp yanlarına bir de polis alıp eve gitmeseler bari. İşte yalnız yaşayan olmanın handikaplarından biri de bu... Neyim var benim bugün, nasıl bu kadar dalgın, sorumsuz ve kontrolsüz olabildim? Aşırı yorgunluktan olmalı. Oysa bir zamanlar biz, şimdileri bilemem ama, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda bir klan gibi yaşırdık. Oldukça sıkı bir disiplin ve sorumluluk içindeydik. Kulisimiz son derece sessizdi. Sadece çalışırdık ve çalışırdık. Ara sıra kısa bazı sanatsal sohbetler o kadar. Kulis katına asla yabancılar çıkamazdı, gelen çiçekler ya da ziyaretçiler alt kattaki kafede bekletilirdi oldukça tutucu bir yönetim içindeydik. Abartmıyorum, Allahtan korkar gibi korkardık Muhsin Ertuğrul Hoca'dan. Yetmişlerden sonra biraz rahatladık ama o sorumluluk ve disiplin içimizde kaldı. Oysa şimdi ben ne yapıyorum, ne durumdayım bakar mısınız?...

Neyse, neyse bırak artık, bırak ne olacaksa olsun...

Yağmur hâlâ devam ediyor bu karanlıkta yolu kaybettikleri kesin. Belki de sabahı bekleyecekler ya da başlarına bir şey geldi. Ne gece!...

Bir süredir garip bir duygu beni zorluyor burada. Akşamdan beri başıma gelenler, bu durum ne olabilir?... Kader gibi bir şey sanki, evet evet, kader gibi. Yoksa bu kaza bana bir uyarı mı? Eğer öyleyse, bu dağ başında tek başına kaderimle yaptığım bu hesaplaşma gerekiyordu belki de. Ne yani; hayatım ortada, yaşadıklarım belli, apaçık. Ama sanki bir hesapsızlık, duygusal bir abartı var gibi - mi? Düşününce, bu güne kadar... Peki, ben kendimi nelerden yoksun kıldım ki? Meslek hayatımda ilk kez oyun kaçırdığım bu garip gecede, kaderim bana ne demek istiyor? Tüm ömrümü, gençliğimi, hayatımı, çoğu ilişkilerimi iteleyip adeta manastır sakini gibi katı bir oruç disiplini içinde kendimi adadığım bu tutkuyu belki de ölçüsüzce yaşadım. Ben ne yaptım kendime bunca yıl?... Ne yapamadım?... Üstüne basa basa inatla kendimi mahrum ettiğim başka başka güzelliklere, duygulara neden tamah etmedim? Mesleğimden aldığım büyük doyumlarla yetinebildim de, başka başka doyumlara neden kapadım ruhumu, bedenimi? İçimde ezikliğini hissettiğim yitik bir duygu var. Kaybettiğim, daha doğrusu zaman içinde önemsemeden atladığım, yitirdiğim, bilemeden öteye ittiğim yani kendimden çaldığım, yaşanması bazı güzelliklerin, mutlulukların bıraktığı eziklik mi desem? Yazık, artık çok geç... Ama bunu düşünmeliyim. Şimdi burada karanlıkta tek başıma dünyanın dışında kalmış gibi. Benliğimi zorlayan bu sorularla bu hesaplaşma beni nereye götürecektir ki? Bilmiyorum, bilemiyorum, bildi-

ğim tek şey bu akşam benim yüzümden o perde açılamayacak. Günah. Bu durum bazı sanatçılar için suç, bazıları için tam bir günahdır. Çünkü bu akşam o perde, güzel, soy-lu, başarılı bir oyuna açılacaktı ama olmayacak. O güzeli-m oyun seyirciye ulaşamayacak, hak ettiği övgüyü, alkışı alamayacak, benim yüzümden. İşte bu yüzden mesleğime olan adanmışlığım adına, günaha girdim diyorum. Oysa başlangıç yıllarımdan beri ben bu günahı hep kaçtım. Daima ölçülü, hesaplı, programlı, dakik, tıkr tıkr işleyen bir saat gibi kurdum kendimi. Çünkü perde hep vaktinde açılır. Ölüm dışındaki hiçbir şey oyunun devam etmesini engellemez. Ama bu akşam vücut saatim tekledi. Belki de kaderim bana rağmen yaşantıma el attı. “Yeter artık, yeter, kendini bul,” dedi. Kendini aramak, kendini bulmak, farklı bir çaba ama aslında hoş ve zor bir arayış. Neyin var? Nedir bu arayış falan? Sen kendini kendi içinde bul. Artılarınıla, eksilerinle neyin hesabını soruyorsun? Verdiğin tüm savaş-lar, yenilgiler, zaferler, seni sen yapan o kavgaların, az şey mi? Sap gibi yaşayamazdın ya... Nedir bu halin? Kainatta kaybolan bir yıldız gibi kendini arıyorsun, sen busun işte. Ya kendin gibi parla ya da bulut katmanları içinde yok ol.

Tamam tamam, yetti. Bir kerecik de olsa artık düşünmek yok, hesaplaşmak yok, bırakalım sular aksın, aksın, bakalım neler getirecek, neler götürececek. Belki de kaderim bana yeni yeni kapılar açacak. Öyle mi? Hani nerede kaldı adanmışlı-ğın? Ne yani, pişman mısın? İyi düşün. Hayır, hayır, hiçbir zaman... Değil, değil. Bu benim seçimimdi, hayatımı ken-dim kestim biçtim, bilerek, isteyerek böyle yaşadım. Sonuç sadece beni bağlar... Sen çılgınsın, ne oldu sana bu gece böyle, saçmaladın durdun. En iyisi biraz uyumaya çalış, her şeyi unutmaya çalış.

Bak, yağmur hafifledi, müzik çok güzel, ninni gibi... Biraz uyusam, belki de rüya görsem, rüyada o tavşanı görsem, pembe pembe gözleriyle bana tatlı tatlı baksa “Özgürsün... Özgürsün... Artık adanmışlık yok...” diye saçmalasa. “Bırak artık kendini, rahatla, korkma, her şey yoluna girer, girecek... mutlu olmak zor değil...” dese. Zor değil... değil... d...e... ğ...i...i...iilllll.

Not: Bu öykü boyunca, tiyatromuzun altın kızı Macide Tanır Abla’mızı düşünmemek mümkün mü? Sevgiyle...

“Tam ortada açık, geniş bir giriş, ilerledim, kırmızı halı döşeli, at nalı gibi salonu çevreleyen dar bir koridor. Alt kat locaların kapıları, ileride üst kat localara ve balkona ve paradiye çıkan bir merdiven, halı döşeli. Koridor duvarlarında sırayla sanatçı portreleri. En başta Cahide Sonku’nun nefis bir resmi, onu tanıyordum. Giderek Hüseyin Kemal Gürmen, Bedia Muvahhit, Vasfi Rıza Zobu, Neyyire Ertuğrul, Talat Artemel, Hadi Hün, Samiye Hün, Avni Dilligil, Behzat Butak, Reşit Gürzap, Muammer Karaca, Perihan Yanal, Mahmut Moralı, Sami Ayanoglu, koridor boyunca, Süavi Tedü, Gülistan Güzey ve daha pek çoğu... Sol dipte, kapıları kilitli bir oda, içinde gül ağacından ünlü yazıhanesiyle Muhsin Ertuğrul’un odası. Salona giren kapıda kırmızı kadife perdeler, açtım ve partere girdim. Perde açıldı, sahne sofitadan inen tek ampulle aydınlanıyordu. O tek ışık sahneye ve tiyatroya, loş, gizemli bir hava veriyordu... S e s s i z l i k!...”

İşte bu an, Nedret Güvenç’in Tepebaşı Dram Tiyatrosu’nun sahnesinde yapayalnız, on altı yaşının tüm ürkekliğiyle kalakaldığı an... Bir şan - piyano öğrencisi olarak başladığı sanat hayatına tiyatrocu olarak devam edecek. İşte şimdi tiyatro onun aklını çelmeye başladı.

1940’lı yıllardan itibaren şekillenmeye başlayan bir tiyatrocu ve sanatçı kimliği çiziyor Nedret Güvenç. Kendisini anlatıyor. Ve arka planda Türkiye’yi, tiyatrocu arkadaşlarını, hayatında iz bırakan kişileri, rol aldığı oyunları, İzmir’i,... O unutulmaz sesiyle tatlı tatlı...

ayizi kitap

ISBN:978-605-83419-7-5

9 786058 341975